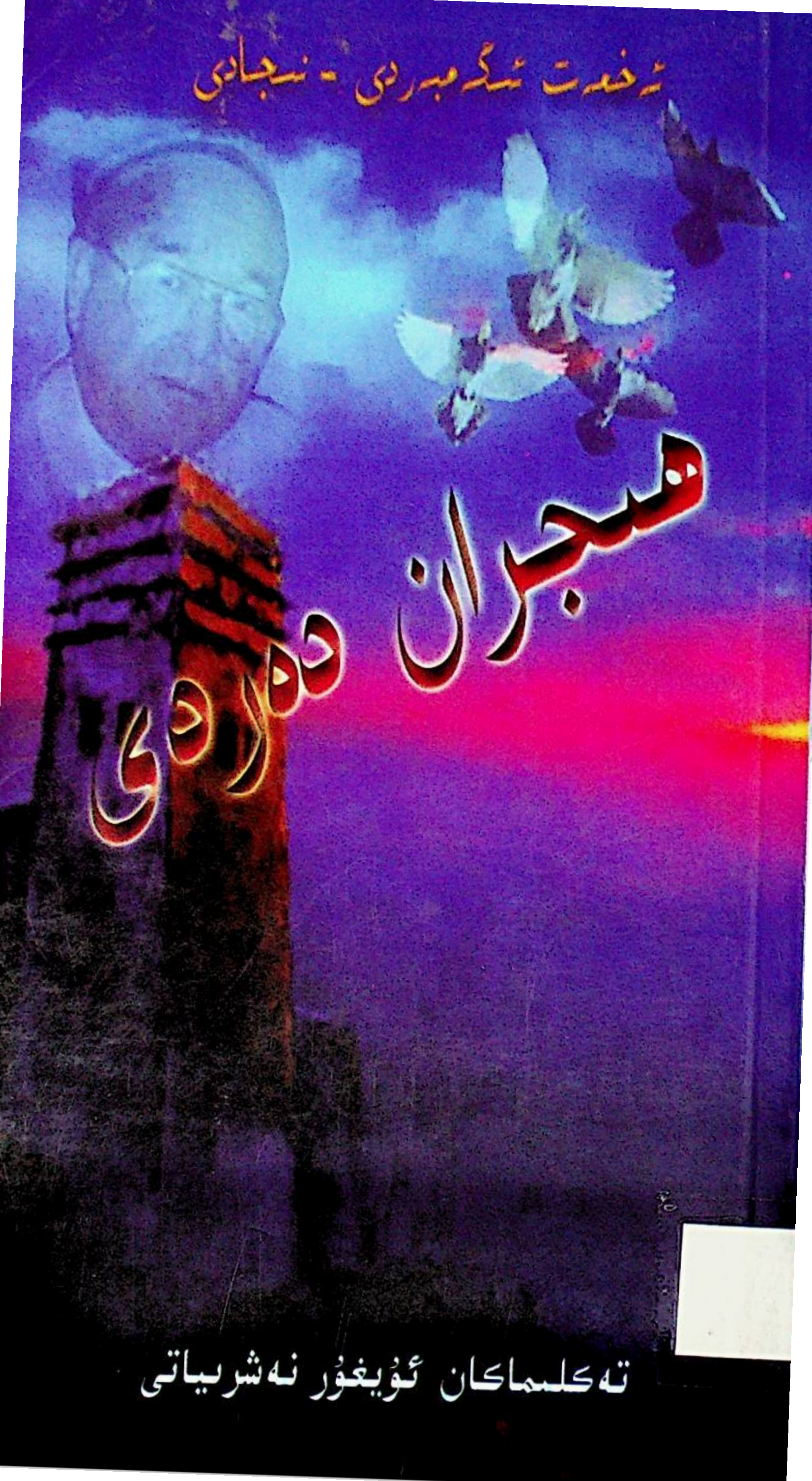
ئەخمەت ئىگەمبەردى - نىجادى
هىجران دەردى
تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

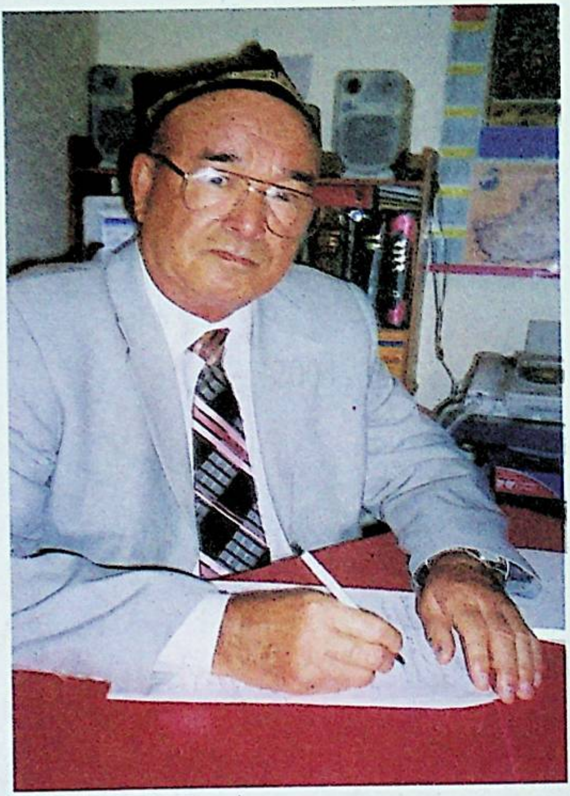

شائىر ئىجادىيەت ئۈستىدە

ئەخمەت ئىگەمبەردى ـ نىجادى

ھىجران دەردى

(تاللانغان شېئىرلار توپلىمى)

(1953 - 2004 - يىللار)

تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

هىجران دەردى
ئەخمەت ئىگەمبەردى

تەھرىرى: پروفېسسور، دوكتور
سۇلتان ماخمۇت قەشقىرى

تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى
2006 - يىل 1 - ئاي ئىستانبۇل

Baskı - Cilt : Bayrak Mat.Ltd.Şti
K.Ayasofya Cd.Yabacı Sk.2/1
638 42 02 S.Ahmet-İst
Ocak 2006

İrtibat Adresi: Yenidoğan Mah. 41. Sok. No: 7 D: 4
Zeytinburnu / İstanbul
0212 679 86 88 - 0532 414 40 55

بۇ كىتابىمنى مەرھۇم دادام — ئىگەمبەردى ھۇشۇر غوجا ئوغلى بىلەن مەرھۇمە ئانام — بى بى رابىيە قاسىم قىزىنىڭ ئۇنتۇلماس خاتىرىسىگە بېغىشلايمەن.

— مۇئەللىپتىن

پۈتۈن كىتابلىرىمىز
www.uygurlar.net
تورىبېتىدە ئېلان قىلىنىدۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرىسى

مۇندەرىجە

مۇئەللىپتىن 13
«ھىجران دەردى» ناملىق شېئىرلار ھەققىدە 17
ھىجران كۆيچىسى 27
ئىنقىلابچى، داھى ۋە شائىر ئەخمەت ئىگەنبەردى 33

ئالدانغان ئۈمىد (1953- 1957 - يىللار) 1

كۆز 3
ئۆزىتىش 5
قىش 8
گۈلچى قىز 11

ۋەتەن ئىشقىدا (1957 - 1961 - يىللار) 13

... يوللار، يوللار 15
تۈرنىلار ئۈچقاندا 16
دوستۇمغا 18
سىغىنغاندا 19
گۈل ئەمەس ئۇ ساگا بەرگىنىم 21
ئۇنۇتما! 22
ئاباي كوچىسىدا 23
يىنىڭغا ئۇچسام 25
ۋەتەن مۇھەببىتى 26
پاختا تەردىم 28
باھارغا 30

يامغۇر ياققاندا 31
ناخشا تېكستلىرى 33
1- خامان ناخشىسى 33
2- باغۋەن قىز قوشىقى 34
3 - چوپان يارىم 35
موسكۋا يولىدا 36
كېچىدە 37
ئازوۋ دېڭىزىدا (دوستۇم دولقۇن ياسىنغا) ....
... غا 39
دوختۇر ساڭا داۋا تاپماسمۇ؟ 40
ئالدامچىغا 42
باھار يامغۇرى 44
ۋەتەن 45
دوستلار مېنىڭ ئىككى ئانام بار 48
كرېمىل يۇلتۇزى 50
ھۇسەنگە 52
پوچتالىئونغا 53
تامچە ياش 54
كەتتىڭ 55
رەسۇل گامزاتوپتىن 56
سېغىنىش 57
ھىجران ياغلىقى 58
ساگۇغا 59
قاشلىرىڭ 60

چىغىر يوللار (1961 - 1964 - يىللار) 61

www.uyghurkitap.com

كۆن سوغ ئىدى 63
كۆن پاتتى 64
سىنىڭ ئىزلىرى 65
قار ئىشقى 66
بىر تال ياپراق 67
ئۆرۈمچى ھەققىدە ناخشا 68
ياپراق 69
كۆردۈم 70
كۆرۈنۈر 71
مۇھەببەت 73

ۋىسال ئارزۇلىرى (1964 - 1969 - يىللار) 75

ئايرىلىش 77
يىگانە قۇش 78
مېنىڭ يۇلتۇزۇم 79
ساباغا 80
كەچكۈزدە 81
ئىلتىجا 82
ئاي نۇرى 84
ياغلىقىڭ 86
دىلدار غەنىمەت 87
گۈلۈمگە 89

زىنداندىن سادالار (1969 — 1979 - يىللار) .. 91

ئىرادە 93

قارىغاي 94
غېرىبىگەن 95
ياخشىلىق كۆرمىدىم 96
باغۋەنگە 97
مۇھەببەتنامە 98
ئويغان (مۇخەممەس) 100
ئانامغا 103
نېتەي 104
قېنى 105
باھاردا 106
قىزىل گۈل 107
بىر كۈنى (يولداش توختى قۇربانغا بېغىشلايمەن) 108
نازۇكنىڭ ۋىداسى 109
مەختۇمسۇلاغا 112
ئۇيغۇر قىزى 114
غەلەت 118
باي يولىدا 122
ھايات ھەققىدە ئويلار 125
ھايات ۋە ئۆلۈم (ل. مۇتەللىپكە) 127
ئۆزەمگە 128
... گە 129
قانلىق خەتلەر 131
تۆمۈر رۆجەك كەينىدە (ۋەتەندىشىم
سۇيۇنگۈلگە بېغىشلايمەن) 132
تەگرى بۇركۈتى 133
ئېلىمسەن... 136
بايرام ئەرەپسىدە... (دوستۇم مۇرات ھەمرايۇپقا) . 140

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پىشقەدەم جەڭچىنىڭ ئۇغلىغا ۋەسىيىتى 141
تون قوينىدا... 149
تونجى سۆيگۈ 152
قىش خاتىرىسى 154
مەھبۇس 157
قەشقەر قىزى 159
چىن بەخت 169
مەھبۇس ئايالى 163
باياندای جىپگى (داستان) 166
ماناس بويىدا 171
بۇلبۇلغا 174
بۇلبۇل ۋە گۈل 175
سابا يەتكۈز سالامىمنى 176
چولپانغا 177
ھىجران زارى 179
دۇلقۇنغا 180
ناخشىلار... 183
تورغاي ناخشىسى 184
ئايدۆك ناخشىسى 185
دىلبەرگە 187
كەلدىم 189
پەرھاتقا 190
گۈلگە 192
ئون يەتتە يېشىمدا (بىر ئۇقۇغۇچى قىز ئاغزىدىن 194
بادام ۋە شامال 195
بەنجاڭ 197
قارا ساچىڭ 199

سەپدىشىم تۇرغان دارىغا 200
ئەمدى 202
ۋىسال ئارزۇسى 203
رۇبائىيلار 204
ھۆسەنگە(2) 206
سۇمرۇغقا 208
نە ئۈچۈن؟ 210
تۆرمىدە چۈش كۆرۈپ 211
گۇڭئەنىڭ تۆرمىسى 213
قانداق قىلاي بەختىم قارا 215
دوستلۇق گۈلى (يولداش ئا. ھەسەنگە) 217
شەپقەتكە (ئوغلۇم شەپقەتنىڭ بىر ياشقا
كىرگەنلىكىنى قۇتلاپ) 218

چەتئەللەردە (1985 - 2004 - يىللار) 221

تاڭ چېغى 223
ئۆرۈك يېگەندە.... 224
بوغدىغا مۇھەببەت 225
بىر سىقىم تۇپراق 226
كۆل بويىدا 228
ئۆزبېكىستانغا سالام 231
ئۇيغۇر قىزىغا 233
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق 234
ئۇلۇغ باشلىنىش 236
جەھەننەم تۇغلىرى يانسۇن 238

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چەتئەللەردە 239
تەشۋىش 240
شەپقەتكە (ئوغلۇمنىڭ 17 ياشقا
كىرگەنلىكىنى تەبرىكلەپ) 241
زەكىيگە (زەكىي 14 ياشقا توشتى) 242
ئۇچقۇن 243
مەرسىيە (دىلبىرىم ساماقوۋاغا بېغىشلايمەن) .. 244
دولقۇنغا (شائىر تەۋەللۇدىنىڭ
65 يىللىقىغا بېغىشلايمەن) 246
ۋەتەن ھەققىدە رۇبائىلار 248
ئانا مېھرى (كىچىككىنە ھېكمەت) 249
ۋاپادار قالغاچ (داستان) 255

مۇئەللىپتىن

مۆھتەرەم كىتابخان!

ئۈرۈمچى 2 - دارىلمۇ ئەللىمىننىڭ «5 - » سىنىپىدا ئوقۇپ، شېئىرىيەتكە مەپتۇن بولۇپ، قولغا قەلەم ئېلىپ، سىنىپنىڭ تام گېزىتلىرىگە 1 - شېئىرنى يازغان ۋاقتىمدىن ھېساپلىسام 50 يىلدىن ئۇشۇقراق ۋاقىت ئۆتۈپتۇ.

بۇ يېرىم ئەسىرلىك ئۆمۈر ھاياتلىق دۇنياسى ئۈچۈن بىر نەپەسكە ئەرزىمىسىمۇ، ئىنسانلار ۋە جەمئىيەت ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، چوڭ ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بەختىگە قارشى، 1949 - يىلىنىڭ ئاخىرى دىكتاتۇر ستالىن بىلەن جاللات ماۋزېدۇڭلار ئوتتۇرىسىدىكى يەڭ ئىچىدە قىلىنغان سۇيىقەستلىك «سىياسىي سودا» نىڭ كاساپىتى بىلەن يۈز مىڭلىغان قۇربانلارنى بېرىش بەدىلىگە كەلگەن ۋەتەن مۇستەقىللىقى ئۆزىمىزنىڭ ئالدانغانلىقىمىزدىن كۆز ئالدىمىزدا سۇ ئۈستىدىكى كۆپۈكتەك غايىپ بولدى... نەتىجىدە پۈتۈن تەقدىرىمىز ھەم ئىستىقبالىمىز، ئەجدادلىرىمىز ھەم بىزنىڭ تارىخىي دۈشمىنىمىز بولغان بېيجىڭلىق كوممۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ قولىدا قېلىپ، ئۇيغۇر خەلقى ئەلمىساقتىن تارتىپ كۆرۈپ باقمىغان مىللىي زۇلۇم، خورلۇق، ئازاپ، دەرت - ئەلەملەر نەتىجىسىدە ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ۋەتىنىدە ھوقۇقسىز قۇللارغا ئايلاندى. ئاتا - ئانىمىزنىڭ چىرىقىنى ئۆچۈرمەيمىز، دەپ ئۆز يېزىلىرىدىن سىرتقا چىقمايدىغان ئۇيغۇرلار بۈگۈن زامانىنىڭ زورلۇقى بىلەن تەگرى ئاتاقلىغان شۇنچە كەڭ ۋەتىنىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولۇپ، ھايات تەقەززاسى بىلەن دۇنيانىڭ

www.uyghurkitap.com

ھەر قايسى جايلىرىغا تېرىقتەك چېچىلىپ، ئېگىسىز
مۇساپىرچىلىققا دۇچار بولۇپ، ۋەتەن غېمى، مىللەت دەردىدە
ھەسرەت چېكىپ، سۆيۈملۈك ۋەتەن ئىشقىدا يىغلاپ ـ
كۈلەپ، تۈگىمەس ھىجران دەردىنى تارتىۋاتىدۇ...

مەنمۇ ئۇيغۇر ئاتلىق جاپاكەش مىللەتنىڭ بىر پەرزەنتى
بولۇش سۈپىتىم بىلەن سۆيۈملۈك ۋەتىنىم شەرقى تۈركىستان
ۋە مىللىتىمىزنىڭ پېشانىسىغا قادالغان بۇ قارا تەقدىر، زۇلمى
مەينەتتىن خالىي ياشىشىم مۇمكىنمۇ؟ ـ ياق!ـ، ئەلۋەتتە.

پاك قەلبىمگە ئاللاھ سالغان ۋەتەن سۆيگۈسى، مىللەت
ئىشقى خەلقىم بىلەن مېنىمۇ ھەرخىل كويلارغا سېلىپ، ھەر
خىل تەقدىرى قىسمەتلەرگە گىرىپتار قىلدى. باشقىلار قاتارىدا
مېنىڭمۇ ھايات يولۇم مۇشكۈل ھەم جاپالىق بولدى...

مەن ئۆرۈمچىدىن 60 ـ يىللارنىڭ بېشىدىلا ھەرخىل
ناملار بىلەن سۈرگۈن قىلىنىپ، ماناس، قومۇل،
داۋانچىڭلارنىڭ يېزا ـ سەھرا، چۆل ـ جەزىرىلىرىدە ھاياتىم
بىر مەزگىل قاتتىق ئىسكەنجىدە ئۆتكەن بولسا، كېيىن
تۈرمىلەرگە بەنت قىلىنىپ، «قول يېتىم يەر ئارىسى» دا 10 ـ
يىلدىن ئۇشۇق مىللىتىم، يېقىنلىرىمنىڭ دىدارىغا زار بولدۇم
ۋە بۇ ئارىدىكى مۇناسىۋەتلەر ئۈزۈپ تاشلىنىپ، يېقىن
ئادەملىرىم، قىممەتلىك نەرسىلىرىمدىن ئايرىلىپ قالدىم.

بىۋاپا پەلەك ئاخىرى مېنى سۆيۈملۈك ۋەتىنىمدىنمۇ
ئايرىدى. مانا 20 يىلغا يېقىن ۋاقىتتىن بۇيان ئاۋىستىرالىيەدە
مۇساپىر بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىمەن.

لېكىن قەلبىمدىكى ۋەتەن ـ خەلقىم ھەققىدىكى ئىشقى ـ
مۇھەببەت يۈرەك يارىلىرىمغا مەلھەم بولۇپ، مېنى ۋەتەن،
خەلقىم ھەققىدە يېزىشقا ئۈندىدى. مەن قاچان، قەيەردە،

انداق شەرائىتلار ئاستىدا بولۇشۇمدىن قەتئىينەزەر، ب
امال قىلىپ يېزىشقا تۇتۇندۇم، لېكىن كۆپ يازالمىدىم.

بۇ توپلامدىكى تۇرمىدىن سىرتتا يازغان شېئىرلىر امانىنىڭ قارغىشىغا ئۇچراپ، ئۇن يىللاپ يەر ئاستىلىرى كۆمۈلۈپ ياتتى. تۇرمىدە ياتقان دەۋرلىرىمدە قەلەم تۇتۇش جىنايەت ئۇستىگە جىنايەت ھېساپلاندى. لېكىن بىر ئىنسانىنىڭ ۋەتەن - خەلقىگە بولغان سۆيگۈ - ساداقىتىنى ھېچقانداق بىر قارا كۈچ ھەر قانداق ماكان، ھەر قانداق زاماندا بولمىسۇن تۇسالمايدۇ! 10 يىللىق تۇرمە ھاياتىمدا! ئارراقلا شارائىت بولىدىكەن، كىچىككىنە قاراڭغۇ كامېرىدا كۈندە 3 - 4 سائەت ئايلىنىپ، چۆگىلەپ ماڭغىنىمدا ۋەتەن - خەلقىمنىڭ دەرت - ئەلەم، ئازاپ - قايغۇ، ئارزۇ - ئارمانلىرىنى بىر سۆز، بىر جۈملە قىلىپ كۆڭۈل دەپتەرلىرىمگە يازاتتىم - دە، ئۇنى مىڭەمنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا خاتىرە قىلىپ ساقلايتتىم. يازغانلىرىمنى كۈندە باشتىن - ئاخىر يادلاپ، يانا يېزىپ، يانا يادلاپ، ئاخىرى تۇرمىدىن 2000 مىسرالىق زىندان شېئىرلىرىمنى ئېلىپ چىقالىدىم. قاتتىق ئېچىنىدىغىنىم، «تارىمدىن خەت» ناملىق داستانىمنى تۇرمە دائىرىلىرى مۇسادىرە قىلىپ يوقاتتى.

بەختكە يارىشا، زىندان شېئىرلىرىم 1998 - يىلى تۈركىيە ئىستانبۇلدا «زىنداندىن ياڭرىغان ئۇتلۇق سادالار» نامى بىلەن «تەكلىماكان ئۇيغۇر نەشرىياتى» تەرىپىدىن نەشر قىلىنىپ، جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

قولىڭىزدىكى بۇ توپلامغا مېنىڭ 1953 - يىلىدىن بۇيان يازغان شېئىرى ئەسەرلىرىمنىڭ تاللانمىلىرى كىرگۈزۈلدى.

بۇ كىتابقا مىللىتىمىزنىڭ تارتىۋاتقان ئازاپ - قايغۇ ئەلەم - ھەسرەت، ئاھۇ پىغان دەرتلىك ھىجرانلىرى ئاساسى مەزمۇن بولۇپ كىردى. شۇڭا، قولىڭىزدىكى مەزكۇر كىتابىمغا «ھىجران دەردى» دەپ ئات قويغىنىم شۇ بائىستىندۇر.

بىزنىڭ ئارزۇ ئارمان، تەسەۋۋۇرلىرىمىزدىن مۇستەسنا، ئاتا - بوۋىلىرىمىز، بىزمۇ ئويلىنىپ باقمىغان دەھشەتلىك جاھالەتلىك دەۋرلەرنى بېشىمىزدىن كەچۈرمەكتىمىز. بۇ بىر ھەقىقەت. ئەمدى ئۆز نۆۋىتىدە، بىزنىڭ تەسەۋۋۇرىمىزدىن سىرت، يانا بۇ زۇلۇم - سىتەم، قايغۇ - ئازاپلىق كۈنلەرگە خاتىمە بېرىلىپ، سۆيۈملۈك ۋەتىنىمىز - شەرقىي تۈركىستاندا سائادەت تاڭلىرىنىڭ پارلىشىغا قەتئىي ئىشىنىمىز. دۇنيانىڭ ئىگىسى بار... ھاياتلىق دۇنياسى - ئۈمىد - ئىشەنچنىڭ تۈگىمەس كانىدۇر. ھىجراننىڭ چوقۇم ۋىسالى بولىدۇ.

ئىنشائاللاھ غالىپ ئەۋلادلىرىمىزنىڭ پات يېقىندا «ۋىسال كىتابى»نى ئەڭ گۈزەل بەختۇ ئىقبال غەزەللىرى ھەم خۇشاللىق تەنتەنە - مەدھىيە قەسىدىلىرى بىلەن تولدۇرۇپ چىقىشىغا ئىشەنچىم كامىل.

ئاخىرىدا كىتابنى چىقىرىشقا خىزمىتى تەككەن ۋە نەشىر قىلىشقا ماددىي ياردەمدە بولغان بارلىق يولداشلارغا ئالاھىدە رەھمەتلىرىمنى ئىزھار قىلىمەن.

ۋەتىنىم ئىشقىدا يانغان بىر شاممەن،
جىسمىدا جۇش ئۇرغان بىر تامچە قانمەن.
خىزمىتىم تەگدىمۇ، بىلمەيمەن لېكىن،
ۋەتەننىڭ گاداسى - بىر خەستە جانمەن.

ھۆرمەت بىلەن: ئەخمەت ئىگەمبەردى - ئىنجادى
2004 - يىلى 15 - ماي
لىۋېرپول - سىدنىي - ئاۋستىرالىيە

www.uyghurkitap.com

ئاتاقلىق شائىرىمىز ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ «ھىجران دەردى» ناملىق شېئىر ۋە داستانلار كىتابى ھەققىدە بىر. ئىككى ئېغىز سۆز

پروفېسسور، دوكتور سۇلتان ماخمۇت كاشغەرى

شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەۋلادى، ئاتاقلىق سىياسىيون، كۆزگە كۆرۈنگەن ژۇرنالىست ۋە مەشھۇر شائىرىمىز ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ «ھىجران دەردى» ناملىق يېڭى نەشر قىلىنغان شېئىرلار، داستانلار توپلىمى كىتابى مانا بۈگۈن خەلقىمىز بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

پېشقەدەم شائىرىمىز خەلقىمىزگە بېغىشلىغان بۇ قىممەتلىك مەنىۋى سوۋغىسى بىلەن بىزنى ئىنتايىن خۇشال قىلدى. بىزگە ھاياجان ۋە كۈچ - قۇۋۋەت بېغىشلىدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شائىرىمىزنى چىن قەلبىمىزدىن تەبرىكلەيمىز.

شائىرىمىزنىڭ 1953- يىلىدىن 2004 - يىلىغا قەدەر يازغان بىر قىسىم مۇھىم شېئىر ۋە داستانلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇ كىتابى 2005 - يىلى 6 - ئايدا قازاقىستاننىڭ ئالمۇتادىكى «تاش مىر - بىزنىڭ دۇنيا» نەشرىياتى تەرىپىدىن ئامېرىكىدىكى خەلقئارا پەن - مائارىپ، سەنئەت، سانائەت ئاكادېمىيىسىنىڭ ئاكادېمىكى «نوبېل مۇكاپاتىغا 100 يىل» ئالتۇن مېدالىيەسىنىڭ ساھىبى ئاتاقلىق شائىرىمىز، مەرھۇم دولقۇن ياسىننىڭ مۇھەررىرلىكى ئاستىدا كىرىل ھەرپلىرى

www.uyghurkitap.com

ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقىدا نەشىر قىلىنىپ تارقىتىلغان ئىدى. بۈگۈن بۇ كىتاپ «ھىجران دەردى» ماۋزۇسى ئاستىدا ھازىر شەرقىي تۈركىستان خەلقى قوللىنىۋاتقان ئەرەب ھەرپلىرى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقى بىلەن نەشىر قىلىندى.

شېئىر شائىرنىڭ بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلىرىنىڭ، قىسمەتلىرىنىڭ، كۈچلۈك ساداسى ۋە ئۆزلىگىدىن ئېقىپ چىققان كۈچلۈك ھېس - تۇيغۇلارنىڭ جانلىق مۇزىكىسى ھەمدە تەرجىمىھالى.

پېشىقەدەم شائىرىمىزنىڭ ھاياتى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىڭلىغان ۋە ئون مىڭلىغان ئىنقىلابىي مۇنەۋۋەرلىرى دۇچ كەلگەن پاجىئەلىك ھاياتىنىڭ بىر تىپىك ئۆلگىسى.

خىتاي كوممۇنىست ھاكىمىيىتى ئەزىز ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلىپ ئالغان 55 يىلدىن بېرى خەلقىمىزنىڭ بېشىغا كەلگەن زۇلمەتلىك پاجىئەلىك تەقدىرى كۆپلىگەن مىللىي مۇنەۋۋەرلىرىمىزنىڭ ۋەتەن ئازاتلىقى يولىدا شەھىد بولىشىغا، يۈز مىڭلاپ قەھرىمان شەرقىي تۈركىستان ئەۋلادلىرىنىڭ، خىتاي زىندانلىرىدا ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش مەيدانلىرىدا جەھەننەم ئازابىغا دۇچار بولىشىغا، مىڭلىغان ۋەتەنپەرۋەر ئىنقىلابچىلىرىمىزنىڭ ئانا ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ، چەتئەللەرگە چىقىپ كېتىشىگە سەۋەب بولدى. بۇ ئىغىر ئاقىۋەتلەرنىڭ كېيىنكى ئىككى خىلىنى ئەخمەت ئىگەمبەردى ھەم بېشىدىن كەچۈردى.

ۋەتەنىنىڭ ئازاتلىقى ئۈچۈن كۆرەش قىلىشنى ئۆزىنىڭ ۋىجدانى بۇرچى دەپ بىلگەن ئەخمەت ئىگەمبەردى كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ زىندانلىرىدا ئون يىللاپ ياتتى. ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش جازالاش لاگېرلىرىدا يىللاپ ئازاپ - ئوقۇبەت كۆردى ۋە 80 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا سۆيۈملۈك ئانا ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ يىراق ئاۋۇستىرالىيەگە چىقىپ كېتىپ يەرلىشىپ قالدى ۋە ئۇ يەرگە چىقىپ يەرلەشكەندىن كېيىن، خاتىرجەم ھاياتقا مەست بولۇپ ياشىماستىن، يەنىلا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئازاتلىقى ۋە ھۆرلىكى يولىدىكى كۆرەشنى توختاتماي داۋام قىلدۇردى ۋە بۇنىڭ جانلىق بايراقدارلىرىدىن بىرى بولۇپ قالدى.

شائىرىمىز ئۆزىنىڭ ئانا ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاننى ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى بىر مىنۇتمۇ يادىدىن چىقىرىپ قويمىدى، ئولتۇرسا - قوپسا ئانا ۋەتىنى ۋە ئۇنىڭ تەقدىرىنى چۈشەندى، يۈرىكى ئۇنىڭ ئىشقى - پىراقىدا ياندى.

«ھىجران دەردى» شائىرىمىز ئەخمەت ئىگەمبەردى - نىجادىنىڭ ئەنە شۇ روھىي سەزگۈرشتىلىرىنىڭ بەدىئى ئىنكاسى ۋە ئوبرازلىق ئىپادىسىدۇر.

ئۇنىڭ 1957 - يىلى 25 - ئاۋغۇستتا ۋەتەنىدىن ئايرىلىپ تاشكەنتكە ئوقۇشقا كېتىۋېتىپ قازاقىستاننىڭ يەركەنت شەھرىدە يازغان «يوللار، يوللار» شېئىرىدا ۋەتەنگە بولغان

مۇھەببىتىنىڭ كۈچلۈك ئىدىيىسىنى كۆرۈشكە بولىدۇ.

شائىر بۇ شېئىرلىرىدا مۇنداق مىسرالارنى تىزىدۇ:

يوللار، يوللار سۆيگەن ئېلىمدىن،
ئايرىۋەتتىڭ مېنى ئۇزاققا.
بىراق نامى چۈشمەس تىلىمدىن،
يۈرەك يانار ئىشقى پىراقتا.

شائىر 1957 - يىلى ئۆكتەبىردە يازغان «سىنىغاندا» ناملىق شېئىرىدا ئۆز ۋەتىنىگە بولغان ئىشقى - مۇھەببىتى ۋە ھىجران دەردىنى ناھايىتى جانلىق ئىپادىلەيدۇ:

كېچە كۆرۈدۈم سېنى چۈشۈمدە،
ھېسياتلىرىم بىر سەندە مېھمان.
ئولتۇرىمەن ئىھ سېنىڭ ئىشقىڭ،
خىيالىمنى ئەسىر قىلىپ جانان.
كۆز ئۈگۈمدىن كەتمەيدۇ قەددىڭ،
ئەسلەيمەن مەن تويماي ھۇسنۇڭگە،
قەلبىم - ئاسمان سېنىڭ ھىجرانىڭ،
يۇلتۇز بولۇپ يانار كۆكسۈمدە....

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ دەسلەپكى چاغلاردا يازغان شېئىرلىرىنىڭ مۇھىم بىر قىسمىنى تەبىئەت ۋە ئىنتىم لىرىكا تەشكىل قىلىدۇ، شائىر ئۆزىنىڭ ھايات سەزگۈرەشلىرىنىڭ تەقەززاسى نەتىجىسىدە تەبىئەت ۋەئىنتىم لىرىكىلىق شېئىرلار يېزىشقا قارىغاندا ۋەتىنىمىز ۋە خەلقىمىزنىڭ

سىياسى تەقدىرىگە، ئالاقىدار سىياسى لىرىك شېئىرلار يېزىشنى تېخىمۇ مۇھىم ئورۇنغا قويىدى.
شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ «ھىجران دەردى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنىڭ ئىچىدىكى بىر تۈركۈم شېئىرلار شائىرنىڭ 70 - يىللاردا كوممۇنىست خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ قاراڭغۇ زىندان ۋە تۈرمىلىرىدە يازغان شېئىرلىرىدىن ئىبارەت. شائىر ئۆزىنىڭ تۈرمىلەردە تارتقان جىسمانى ۋە روھىي ئازابلىرىنى، ئارزۇ ئارمانلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈش ئارقىلىق مىڭلىغان ئون مىڭلىغان ئۇيغۇر ۋەتەنپەرۋەرلىرىنىڭ ئازاتلىق، ئەركىنلىك ۋە مۇستەقىللىق ئۈچۈن ئۆزىنىڭ بارلىقىنى بېغىشلاشتىن ئىبارەت كۆرىشىنى ئىپادىلەپ بەرگەن. بۇ شېئىرلاردا روھىي چۈشكۈنلۈك، ئۈمىدسىزلىك ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ ئەكسىچە چىدام - غەيرەت ۋە كۈچلۈك ئۈمىدۋارلىق تۇيغۇلىرى ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرىدۇ.
شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ زىندانلىرىغا تاشلانغان ئانا ۋەتىنىنىڭ ماۋى ئاسمانلىرىنى، ئۇنىڭ دەشت، داللىرىنى، شەھەر - يېزىلىرىنى كۆرۈشتىن مەھرۇم قىلىنغان چاغلاردا «ھىجران دەردى» ناملىق شېئىرىنى يېزىپ ئۆزىنىڭ ئازاتلىق، ئەركىنلىككە بولغان تەشنالىقىنى ئىپادىلىدى.
شائىر:
ئۆتەر يىللار گۈلۈم يىراقتا،
غۇنچىلىرىم تۆكەر دەرت - پىغان.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قارا كۈنۈم خورلۇق ئازاپتا،
مەن زىنداندا ياتىمەن ھامان.
دەپ زۇلمەتلىك جاھانغا لەنەت ياغدۇردى.

تالانتلىق شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى 1978 - يىلى يازغان «قانداق قىلاي بەختىم قارا» دېگەن شېئىرىدا ۋەتەن ئازاتلىقى يولىدىكى كۈرىشى جەريانىدا بېشىدىن كەچۈرگەن پاجىئەلىك كۈنلىرىنى ۋە قىسمەتلىرىنى شۇ مىسرالاردا ئىپادىلىدى:

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
قالدى يىغلاپ خوتۇن - بالا.
كۆزنى يۇمدى زارلاپ ئانا،
يوللىرىمغا قارا - قارا.

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ختاي ھاكىمىيىتى تەرىپىدىن قولغا ئېلىنغاندا ئىككى نارىسىدە پەرزەنتى يىغلاپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ مېھرىبان ئانىسى «بالام تۈرمىدىن قاچان چىقار» دەپ يوللىرىغا قاراپ، تولا يىغلاپ دەرت - ئەلەم ۋە ھىجران ئازابىدا ئالەمدىن ئۆتكەن ئىدى.

تالانتلىق ۋە ئۈمىدۋار شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ۋەتىنىمىزنىڭ بېشىغا كەلگەن بۇ ئېغىر پاجىئەلەر ئالدىدا كۈرەش ئىرادىسىنى يوقىتىپ قويمىدى. ئەكسىچە كۈرەش ئىرادىسى تېخىمۇ كۈچەيدىكى ۋەتىنىنىڭ كېلەچەك ئىستىقبالىقا بولغان ئىشەنچىسى تېخىمۇ ئاشتى.

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
زۇلمەت كۆكتە يۇلتۇز يانار.

كىچە ئۆزۈن بولسۇن سىياھ،
تۈن كەينىدىن تاڭلار ئاتار!

ھەقىقى شائىر بولماق ئوڭاي ئەمەس، ھەقىقى شائىر دېمەك كېلەچەكنى كۆرۈشنى بىلمەك دېمەكتۇر. ھەقىقى شائىر دېمەك كەلگۈسىنىڭ توغرا خەۋەرچىسى بولۇش دېمەكتۇر. ئەخمەت ئىگەمبەردى ئەنە شۇنداق ئۇزاقنى كۆرەلەيدىغان كۆرۈش ئۇيىقى كەڭ بىر شائىر ھەم ۋەتەنپەرۋەر ئىنقىلابچىدۇر.

شائىر ۋە سىياسىيون ئەخمەت ئىگەمبەردى بىلەن مەن 1953 - يىلى شەرقىي تۈركىستان دارىلفۇنۇنىنىڭ تىل - ئەدەبىيات پاكۇلتېتىغا ئوقۇغۇچى بولۇپ قوبۇل قىلىنغان تارىختا تونۇشقان ئىدىم. ئۇنىڭ بىلەن ئەينى سىنىپتا بىللە ئوقۇش جەريانىدا سىنىپداش يېقىن دوستلاردىن بولۇپ كەتكەن ئىدۇق. ئۇنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ۋەتەنپەرۋەرلىك روھى، بىزنى سەممى دوستلارغا ئايلاندۇرۇۋەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن دوستلۇقىمىزنىڭ باشلىنىشى ۋە داۋاملىشىۋاتقانلىقىغا بۇگۈن توپ - توغرا 52 يىل بولۇپ قالدى. يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بۇيان مۇناسىۋەتلىرىمىز سەممى ھالدا داۋاملىشىپ كەلدى ۋە كەلمەكتە.

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ئۆزىنىڭ ئىجادى ھاياتىدا 350 دىن ئارتۇق شېئىر، غەزەل، ئونلاپ باللادا، داستان، يۈزلىگەن ئىلمى ۋە سىياسىي

پۇبلستىك ماقالىلارنى يېزىپ ۋەتىمىزنىڭ ئازاتلىق كۆرىشىگە مۇھىم ھەسسىلەر قوشتى.

ئۇنىڭ شېئىرلىرى ۋە ماقالىلىرى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ يۈرەك ساداسى ۋە ئىستقبال كۆرشىمىزنىڭ جەڭگىۋار مارشىدۇر.

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ 1998 - يىلى ئىستانبۇلدا «زىنداندىن ياڭرىغان ئوتلۇق سادالار» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، 2000 - يىلى ئىستانبولدا نەشر قىلىنغان «شەرقىي تۈركىستان تۈرك دۇنياسىنىڭ قانلىق يارىسى» ناملىق ماقالىلار توپلىمى، 2004 - يىلى شەرقىي تۈركىستان داۋاسى ھەققىدىكى مۇھىم ماقالىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «شەرقىي تۈركىستان ۋەتىنىم مېنىڭ» ناملىق كىتابلىرى نەشر قىلىنىپ خەلقىمىزنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

ئەخمەت ئىگەمبەردى بۈگۈن يالغۇز تالانتلىق شائىر بولۇپلا قالماي شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئىچىدىن چىققان مەشھۇر سىياسى رەھبەر، مەشھۇر يېتەكچى بولۇپ قالدى. شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي ئازاتلىق كۆرىشىدە ھەر زامان ئالدىنقى سەپتىن ئورۇن ئېلىپ كەلدى. ئۇ ئاۋىستىراليەدە تۈركىستان جەمئىيىتى تەشكىللەپ ۋەتەن ئازاتلىقى ئۈچۈن كۆرەش ئېلىپ باردى.

1992 - يىلى 12 - ئايدا ئىستانبولدا چاقىرىلغان تۇنجى قېتىملىق شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىغا ئاكتىپ قاتنىشىپ قۇرۇلتاي

تەرىپىدىن تەسىس قىلىنغان مىللىي كېڭەشنىڭ رەئىسلىكىگە سايلاندى.
1998 - يىلى ئىستانبولدا ئۆتكۈزۈلگەن شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزىنى قۇرۇش پائالىيىتىگە قاتنىشىپ مەركەزنىڭ دائىمىي ئىجرائىيە ھەيئىتى ئىچىدە يەر ئالدى.
1999 - يىلى 10 - ئايلاردا گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي كۇنگىرىسىنىڭ 2 - قېتىملىق قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ ۋە مۇھىم نۇتۇق سۆزلەپ قۇرۇلتاينىڭ دائىمىي ھەيئىتىگە سايلاندى.
2001 - يىل ئۆكتەبىردە بېلگىيەنىڭ پايتەختى بروكسېلدىكى ياۋروپا پارلامېنتىدا ئۆتكۈزۈلگەن «50 يىلدىن بېرى كوممۇنىست خىتاي ئىشغالىيىتى ئاستىدىكى شەرقىي تۈركىستان ناملىق كونفرانسىيە ۋە شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي كونگىرىسىنىڭ 3 - قېتىملىق قۇرۇلتىيىغا ئاكتىپ قاتنىشىپ ۋە نۇتۇق سۆزلەپ، قۇرۇلتاينىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئۆتىشىگە چوڭ ھەسسە قوشتى.
2001 - يىل 11 - ئايدا شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي كونگىرىسى سىياسىي مەسلىھەت كېڭەشىنىڭ رەئىسلىك ۋەزىپىسىگە تەيىنلەندى.
2004 - يىلى 12 - نويابىردا ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىنىڭ پايتەختى ۋاشىنگتوندا چاقىرىلغان «سۈرگۈندىكى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى

ھۆكۈمىتى»نى تەسىس قىلىش يىغىنىدا، كۆپچىلىك تەرىپىدىن «سۈرگۈندىكى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى»نىڭ جۇمھۇر رەئىسلىكىگە سايلاندى، ھازىرغىچە بۇ شەرەپلىك ۋەزىپىسىنى مۇۋەپپىقىيەتلىك ئادا قىلىپ، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق كۈرىشىگە بايراقدارلىق قىلىشتىن ئىبارەت تارىخى رولىنى جارى قىلىشقا تىرىشماقتا.

بىز ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىنقىلابى كۈرەش پائالىيەتلىرىگە، ئەدەبى، ئىلمى ئىجادىيەتلىرىگە تېخىمۇ زور مۇۋەپپەقىيەتلەر، تېنىگە ساغلىق ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر تىلەيمىز.

2005 - يىل 9 - ئاينىڭ 30 - كۈنى (ئىستانبول)

ھىجران كۈيچىسى

شېئىر — شائىرنىڭ مەنىۋى تەرجىمھالى. بۇ تەبىرنى بىز ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ «ھىجران دەردى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى ئوقۇپ چىقىش جەريانىدا يەنە بىر قېتىم ھېس قىلدۇق. بۇ توپلامدا ئۆمرىنىڭ كۆپ قىسمىنى دېڭىزدەك ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ، يىراق - يىراق يۇرتلاردا ياشىغان شائىرنىڭ ھەسرەت نىداسى، مۇڭ - قايغۇسى جۇش ئۇرۇپ تۇرىدۇ.

تەقدىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنى ئېغىر قىسمەتلەر سىنىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، يىراق ئاۋستىرالىيەگە ئېلىپ كەتتى. ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ، ئوتتۇرا ئاسىيادىكى خوشنا ئەللەرگە چىقىپ، قانداش، تىلداش، دىنداش قېرىنداشلىرىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئاتقان، نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇرلارغا قارىغاندا، ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتلىرى ئېغىر، ئەلۋەتتە...

«ھىجران دەردى» ئەنە شۇ روھى سەرگۈزەشتلەرنىڭ بەدىئي ئىنكاسى. بىر ھەيران قالىدىغان يېرى، ئەخمەت ئىگەمبەردى ئاۋستىرالىيەگە كەتمىگەن چاغدا يازغان شېئىرلىرىدىمۇ، باللىق ۋە ياشلىق دەۋرىدىكى ئەسەرلىرىدىمۇ قانداقتۇ بىر مەيۈسلىك، ساددا ھېس - تۇيغۇلار مۇجەسسەم ئىدى. (1957 -

1961) يازغان شېئىرلىرىدا ئەنە شۇ ئەھۋالنى ئېنىق كۆرىمىز.

ئۇ يىللىرى بىز ۋەتەنىدىن دەستلەپ قېتىم ئايرىلىپ، تاشكەنتتە ئوقۇۋاتقان ئىدۇق، كېيىن ۋەتەنگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن يەنى 61 — 62 - يىللاردا ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ ئىجادىيىتىدە بەدىئىي ۋە روھى جەھەتتىن ئۆزگىرىش - يۈكسىلىش بايقىلىشقا باشلىدى. ئۇ كۆپ يازمىغان بولسىمۇ، ئاز لېكىن ساز ئەسەرلەرنى يازدى.

تەبىئەت ۋە ئىنسانىيەت تىم لىرىكا ياش شائىرنىڭ ئىجادىيىتىدە يېتەكچى ئورۇننى ئىگەللىدى. ئەنە شۇ ماۋزۇلار ئەتراپىدا ئىجادىيەت دائىرىسى كېڭىيىپ بېرىۋەردى.

ئىنسان شائىر ئۈچۈن ئۇلۇغ ماۋزۇغا، شېئىرىيەتنىڭ مۇقەددەس ئۆلچىمىگە ئايلاندى.

ئەخمەت ئىگەمبەردى بۈيۈك ئەدەبىياتتىن، مەدەنىيە شېئىرلىرىدىن، شۆھرەت ئالدامچىلىقىدىن ئۆزىنى ساقلاپ قالالىغان شائىرلىرىمىزنىڭ بىرى. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە خەلقىمىز تەقدىرى، ھايات كەچۈرمىشلىرى ئاساسىي ئورۇننى ئىگەللەيدۇ.

ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ قولىغىزدىكى ئۇشبۇ توپلىمىنى ئوقۇپ چىقىش جەريانىدا ئۇنىڭ 70 - يىللاردا ماۋچىلار تۈرمىلىرىدە يازغان بىر تۈركۈم شېئىرلىرىغا دۇچ كېلىمىز. بالىلىق ساددىلىقى، مەيۈسلۈك ۋە ساكىنلىقى بىردىن

جىددىي جاۋابكار تۇيغۇلارغا ئورۇن بەرگەن بۇ شېئىرلاردا شائىرنىڭ ئۆزىنىڭ تۇرمىلەردە تارتقان جىسمانىي ۋە روھى ئازابلىرىنى ئەكس ئەتتۈرۈش ئارقىلىق مىڭلىغان ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ روھى ھالىتىنى ئىپادە قىلىدۇ.

بۇ شېئىرلاردا چىدام ۋە ماتانەت، غەيرەت ۋە ئۈمىد تۇيغۇلىرى ھۆكۈمران، ئېھتىمال ئەنە شۇنداق تۇيغۇلارنىڭ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىشى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ شەخسىي سۈپىتىدە شەكىللىنىشكە ئاساس بولغان بولۇشى مۇمكىن. ئاسارەت ئىچىدە نۇرغا ئىنتىلىش، قەپەز ئىچىدىن ئەركىنلىككە تەلپۈنۈش، ناھەقسىزلىق ئىچىدىن ھەقىقەتنى ئىزدەش تۇيغۇلىرى شائىرنىڭ تۇرمىلەردىن ئوتلۇق سادالارنى ياڭرىتىشقا كۈچ - قۇۋۋەت ۋە يۆنىلىش بەخش ئەتكەنلىكى ئېنىق.

«ھىجران دەردى» دە پەقەتلا دەرت - ھەسرەتلا ئەمەس، دوستلۇق شادلىقى، ھايات خوشاللىقى ئىپادە قىلىنىدىغان شېئىرلارمۇ ئاز ئەمەس. شائىردا ھاياتقا نىسبەتەن بۈيۈك بىر مۇھەببەت بار. شۇڭلاشقا ئەڭ ئېغىر چاغلاردىمۇ ئۇ خۇشال بولۇشنى، ھاياتتىن بەھرى ئېلىشنى بىلىدۇ. بۇ ئەھۋال ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ ئىجادىيىتىنى ھەر تەرەپتىن تولۇقلايدۇ. مۇڭ بىلەن خوشاللىق، ئازاب بىلەن راھەت، دەرت بىلەن بەخت ئۆز ئارا گىرەلىشىپ كەتكەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرېسى

مۇنداق ئەسەرلەردە پوئېزىيەنىڭ ئۆزىگە خاس جەلىپكار بەدىئىي كۈچ - قۇدرىتى نامايان.

ئەخمەت ئىگەمبەردى دوستلارغا سادىق، مېھرىبان ئىنسان. مەن ئۇنىڭ بىلەن 1953 - يىلىدىن تارتىپ سىرداش، مۇڭداش، دوستمەن، شۇ تۈپەيلى شائىرنىڭ شېئىرىنى ئوقۇپ ئۇنىڭ ئۆزىنى يەنە بىر قېتىم كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم...

تۈنۈگۈنلا بالىلىق پەيزىنى سۈرۈپ يۈرگەن بويى ئېگىز، بۇدرە چاچلىق بۇ يىگىتنىڭ 70 داۋانىنىڭ بۇسۇغۇسىغا كېلىپ قالغانلىقىغا ھەيران بولدۇم.

ھايات دېگەن شۇنداق ئىكەن... ئارقىدا تۈزلەڭ دالىلارنى، ئېدىر - قىرلارنى قالدۇرۇپ، ئېگىز چوققىلارغا يامىشىدىغان ھايات بىزنى ئۆزىمىزگە مەنسۇپ چوققىلاردىن بېسىپ ئۆتكەن يوللارغا نەزەر تاشلاشقا دەۋەت قىلىدىكەن. ھاياتتا ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆز چوققىسى بار. ھەر بىر ئادەم ئارقىدا قالغان چەكسىزلىككە شۇ چوققىدىن نەزەر تاشلايدۇ. پەقەت كىچىكىدىن دوستلۇق رىشتى مۇستەھكەم باغلانغان، ئىسسىق - سوغۇقلارنى بىللە كەچۈرگەن كىشىلەرلا ھاياتنىڭ شۇ يوللىرىغا بىر چوققىدىن نەزەر تاشلاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە ئىكەن. بىز ئەنە شۇنداق دوستلاردىن ئىدۇق... 1953 - يىلىدىن 1956 - يىلىغىچە ئۈرۈمچى ئىنستىتۇتىدا، ئۇندىن كېيىن ئوتتۇرا ئاسىيا

دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ژورنالىستىكا فاكولتېتىنى بىللە تۈگەتتۇق. 1961 - يىلدىن 1963 - يىلى «ئەمگەك بىلەن ئۆزگەرتىش» ئۈچۈن ئىككىمىزنى قۇمۇل ۋىلايىتىنىڭ يېزىلىرىغا سۈرگۈن قىلدى. بۇ جەرياندا بىزنىڭ دوستلىقىمىز چىن مەنادا مۇستەھكەملىنىپ بېرىۋەردى. بىز بىر - بىرىمىزنى ياخشى چۈشىنىدىغان دوستلارغا ئايلاندۇق. ئىجادىيىتىمىز بىر - بىرىدىن قۇۋۋەت ئېلىپ راۋاجلىنىپ بېرىۋەردى.

ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ پائالىيەت دائىرىسى پەقەت شېئىرىيەت بىلەنلا چەكلىنىپ قالمىدى. ئۇ خەلقىمىزنىڭ تەقدىرى، ۋەتىنىمىزنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالى ھەققىدە ئايرىم - ئايرىم ماقالىلارنى يېزىپ، كىتابلار نەشر قىلدۇردى. خەلقئارا يىغىنلاردا شەرقىي تۈركىستان، ئۇيغۇرلارنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداپ ئەملىي ئىشلارنىمۇ قىلىۋاتىدۇ. بۇ ئەلۋەتتە، بىر ئادەم ئۈچۈن ئاسان ئىش ئەمەس. مەن قىسقىغىنە بۇ ماقالەمدە شائىر ۋە پۇبلىتسىت ئەخمەت ئىگەمبەردى ئىجادىيىتى ھەققىدە تەپسىلىي توختالمىدىم، پەقەت ئۇنىڭ «ھىجران دەردى» توپلىمى ھەققىدە ئۆز تەسىراتىم ئۈستىدىلا توختالدىم. دوستۇم ھاياتىغا دائىر ئايرىم ئېپىزوتلارنى ئەسلەپ ئۆتتۇم. ئۇيلايمەنكى، كېلەچەكتە شائىرنىڭ ئەسەرلىرى ھەققىدە تېخىمۇ تولۇق ۋە چوڭقۇر تەپسىلىي

مۇلاھىزىلەر بولۇشى چوقۇم. مەزكۇر كىتابنىڭ قازاقىستاندىكى ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ تەرىپىدىن قىزغىن كۈتۈۋېلىنىشىغا ئىشەنچىم كامىل.

دولقۇن ياسىن

ئامېرىكىدىكى خەلقارا پەن، مائارىپ، سەنئەت، سانائەت ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكى، نوبېل مۇكاپاتىغا يۈز يىل ئالتۇن مېدالىنىڭ ساھىبى، قازاقىستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقى «ئىلياس جانسۇگۇرۇ» مۇكاپاتىنىڭ لاۋرېئاتى ۋە بىرىنچى دەرىجىلىك «ئىلھام» مۇكاپاتىنىڭ لاۋرېئاتى.

2005 - يىلى، 15 - مارت، ئالمۇتا

ئىنقىلابچى، داھىي ۋە شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى

سىدىق ھاجى روزى

پۇرسەت شەخس ئۈچۈن ئېيتقاندا ھامان شۇ شەخسنىڭ ئىختىيارىدا بولىدۇ، ئەمما پۇرسەت بىر مىللەت ئۈچۈن ئېيتقاندا كېچىكىپ كېلىشى مۇمكىن ياكى بالدۇر كېلىشى مۇمكىن ياكى ۋاقتىدا كېلىشمۇ مۇمكىن. بۇيەردە مەسىلە ۋاقتىنىڭ ياكى پۇرسەتنىڭ قانداق خارەكتېردە كەلگەنلىكىنى چۈشىنىشكە باغلىق بولىدۇ. چۈنكى بىرمىللەت ئۆزىنىڭ پايدىسىغا يېتىپ كېلىۋاتقان پۇرسەتنىڭ ۋاقتىدا يېتىپ كەلگەنلىكىنى، كېچىكىپ كەلگەنلىكىنى، ياكى بالدۇر يېتىپ كەلگەنلىكىنى پەملەپ كېتەلىشى ناتايىن. پۇرسەتنىڭ قانداق شەكىلدە يېتىپ كەلگەنلىكىنى چۈشىنىش بىرئادەمگە ئەمەس، بەلكى مىللەت كوللىكتىپىنىڭ چۈشىنىشىگە باغلىق بولىدۇ ـ دە! بۇ ئىجتىمائىي ئىنقىلاب دەۋرى ئەمەسمۇ؟ ئەپسۇسكى، ئاللاھ سىياسىي سەزگۈرلۈكنى ھەممە ئادەمگە تەڭ ئۈلەشتۈرۈپ بەرمىگەنغۇ؟! پۇرسەتنىڭ دائىمى دېگۈدەك شەخسنىڭ تىزگىنلىشىدە بولۇشى بۇ ئەمەلىيەتتە ۋاقتىنىڭ شۇ شەخسنىڭ ئىختىيارىدا بولۇشى دېگەنلىكتۇر. بۇ پۇرسەت ئىچىدە بۇ ئادەم نېمە ئىش قىلىشى كېرەك؟ كۆڭلىگە قانداق مۇددىئا ـ مەقسەتلەرنى پۈككەن ئادەم ـ بۇ؟! ماددىي پاراۋانلىقنى تۇرمۇشتىن ئىزلىگەن ئادەممۇ ياكى تۇرمۇش مەئىشەتلىرىنى ھاياتنىڭ مەقسەت نىشانى قىلغانمۇ ياكى خاتىرجەملىكنى كۈرەشتىن ئىزلىمەي، دۇئا ـ تىلاۋەتنى ۋاسىتە قىلىپ، ئۆزىنىڭ تۇرمۇشىغا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۆڭۈلسىزلىكنى چىللاپ كەلگەنمۇ؟ بۇ ئادەم زادى قانداق ئادەم؟ بۇ ئادەم دۇنياغا نېمە ئۈچۈن كەلگەن ۋە دۇنيادىن نېمە ئۈچۈن كېتىدىغانلىقىنى قانداق چۈشەنگەن؟ ھايات... مامات ـ دەپلا ئاددىيلا چۈشەنگەنمۇ؟ ئاخىرەتنىڭ جەننىتىنى ئويلاپ، پانى دۇنيانىڭ راھەت ـ پاراغەتلىرىدىن تەركى ـ بىزار بولغانمۇ؟ شۇ ئادەم شۇنداق ئويلىغاندا ئۆزى ياشاۋاتقان مۇھىتنىڭ زادى قانداق مۇھىت ئىكەنلىكىنى قانچىلىك چۈشەنگەن؟!

قېرىندىشىم! سىز ياشاۋاتقان تۇرمۇشنىڭ قۇرۇلمىسىدا سىز ئېرىشەلەيدىغان ماددىي پاراۋانلىقمۇ يوق، سىز ياشاۋاتقان تۇرمۇشنىڭ قۇرۇلمىسىدا خاتىرجەملىكمۇ يوق. دۇئا قىلىسىز، خۇدادىن نېمە تاما قىلىسىز؟ جەننەت، ئوھوي، قۇرئان كەرىمدە جەينامازدا ئولتۇرۇپ جەننەت تىلىگەن ئادەمگە، خۇدا، جەننەت بېرىمەن دەپ ۋەدە بەرگەن ئەمەسقۇ! مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: «جەننەت قىلىچنىڭ سايىسىدا» دېگەن ئەمەسمىدى؟! شۇ ھەقىقەتلەرنى چۈشىنىپ ئۆزلەشتۈرگەن ئەخمەت ئىگەمبەردى — ئىنقىلابچى ئەخمەت ئىگەمبەردى ئىدى.

مۇبادا ۋەتىنى ئۇيغۇرىستان تىنجمەل خىتايلارغا مۇستەملىكە بولۇپ قالمىغان بولسا، بۇ ئادەمنىڭ بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈش ئارزۇسى يوق ئىدى، دېگىلى بولاتتىمۇ؟ بۇ ئادەم بالا چېغىدىن باشلاپلا ئىنقىلابچى بولۇپ يېتىشىپ چىققان ئادەم ئىدى. شۇڭا زامان ئەخمەت ئىگەمبەردىگە ئىنقىلابچى بولۇپ، يېتىشىپ چىقىشنىڭ پۇرسىتىنى يارىتىپ بەرگەن، بەلكى، توقۇنۇش ئىچىدىكى

جەمئىيەت ئەخمەت ئىگەمبەردىگە بىر ۋەتەنپەرۋەرنىڭ تەربىيىلىنىش پۇرسىتىنى يارىتىپ بەردى.

شورا ئاتلاپ ئۇغرىلىققا چۈشۈپ ئۆلۈپ كەتكەن ئاكا-ئىنىسىنى شەپى كەلتۈرۈپ «داھى» بولۇشىنى تاما قىلدىغان پۇرسەت پەرەستلەرنىڭ تامام ئەكسىچە، ئەخمەت ئىگەمبەردى تۇغۇلغاندىن تاكى ھازىرغىچە ئادەم بولۇشىنىڭ پۇرسىتىنى ئۆزىنىڭ ئىختىيارىغا ئالدى.

بۇ ئادەم كەلگۈسى ئىنقىلابچى ئەخمەت ئىگەمبەردى 1937 - يىلى ئۇيغۇرىستاننىڭ جىمسار ناھىيىسىدە ئالەمگە كۆز ئاچتى. ئانىسى، ئەلۋەتتە، ۋەتەن ئۇنىڭ ئاغزىغا ئۇيغۇر سۈتىنى تېمىتتى. تەئەججۈپكى، بۇ كەلگۈسىنىڭ ئىنقىلابچىسى كۆزىنى ئېچىپلا تەڭسىز بىر جاھاننى كۆردى. تەڭسىزلىككە قارشى شىمالى ئۇيغۇرىستاندا سىياسىي غولغۇلا... جەنۇبىي ئۇيغۇرىستاندا شىددەت بىلەن جەڭ قىلىۋاتقان ئۇيغۇر ئەركەكلەرنى كۆردى، بۇۋاق بىر سىلكىندى بولغاي... ئاپرىلدا شىمالى ئۇيغۇرىستاندا سوغاق بولاتتى... بىر سەسكەندى بولغاي... باشقىلار ئۇنىڭ ۋەتىنىگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىپ، ۋەتىنىنىڭ ئىگىلىرى ئۇيغۇرلارنى قىرغىن قىلىۋاتقان ھىڭگاڭ چىش (ئۇيغۇرىستانغا دەسلەپ كىرگەندە خىتاينىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ھىڭگاڭ چىش ئىدى) خىتاي مەلئۇنلارنىڭ قىياپىتىدىن سەسكەندى بولغاي... تەسىرلەندى بولغاي... ئۇيغۇرىستاننىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلىشىپ كەلكىندى خىتايلارغا بولۇشۇپ، جەنۇبى ئۇيغۇرىستاندا قوزغىلاڭچىلارنى، قەشقەر ئۆلكىسىنىڭ قەشقەر شەھرىدە مۇستەقىل دۆلەت قۇرۇغۇچىسى ئۇيغۇرلارنى، ھەربىي چېكىنىش بىلەن ھىممىتىنىڭ سېپىدا كېتىۋاتقان بۇ

دۆلـەتنىڭ ئارمىيەسـىنى، هـاۋادىن، يـەردىن قىرغىن قىلىۋاتقان، شىمالى قوتۇبنىڭ ئاق ئېيىقى رۇسىيىلىكلەرنىڭ مۇزىكلاردىن زىركەندى بولغاي!

يورۇق دۇنياغا ئەمدىلا كۆز ئاچقان بۇ «چوڭ ئادەم» بىر ئىسىمنى — ئۇيغۇرنىڭ هازىرقى زامان قوراللىق ئىنقىلابىنىڭ تارىخىنى ياراتقان، قوراللىق ئىنقىلابنىڭ ئاتامانى ئابدۇنىياز، دېگەن ئىسمنى تەكرارلايتتى.

ئىرادىنى قىلىچقا، قىلىچنى ئىرادىگە ئايلاندۇرغان ئابدۇنىياز شۇ يىللاردا هەم شىڭ شىسەينىڭ قوراللىق كۈچلىرىگە هـەم رۇسىيىلىك مۇزىكلارنىڭ قوراللىق كۈچلىرىگە قارشى جەڭ قىلغان قەهرىمان ئادەم ئىدى. مۇزنىڭ ئەسكەرلەرنى ئابدۇنىياز تارىم توغراقلىرىنىڭ شاخ - شاخلىرىغا ئېسىپ قوياتتى، قىلىچ ئۇرۇپ بەدەنلىرىنى پارچىلايتتى... بۇۋاق بەختلىك ئىدى، ئابدۇنىياز قىلىچ ئوينىتاتقان دەۋرلەردە تۇغۇلدى... شۇڭا بۇۋاق بىر ئىسمنى ئابدۇنىياز، - دېگەن ئىسمنى تەكرارلىدى... ئۇيقىنىڭ مۇگدەك ئۇۋچىسى بۇۋاقنىڭ كىرپىكلىرىگە تور تارتتى... بۇۋاق ئاستا - ئاستا ئۇيقىغا كەتتى. كۆزلىرى يۇمۇلدى... لېكىن ئۇنىڭ يۇمران ئىككى قولى مۇش بولۇپ تۈگۈلدى... چۈشـەكىدى... ئابـدۇنىياز... قـاراچىلان ئايغىرىغا مىندى... ئۇيغۇرىستان! زېمىنى سىلكىندى!

كەلگۈسى ئىنقىلابچى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ باللىق چاغلىرى، ئانىسىغا ئەركىلەپ بەرگەنلىرى جىمسالدا قالدى. 1956 - يىلى سابىق شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ ئەدەبىيات پاكولتېتىنى تاماملىغان ئەخمەت ئىگەمبەردى، 1957 - يىلى يەنە سابىق سوۋېتلەرنىڭ تاشكەنت

شەھەرىگە ئوقۇشقا كەتتى. ياشلىقى كۆككۆزلەر بىلەن قوي كۆزلەرنىڭ مەدەنىيەت مۇھىتىدا ئاخىرلاشتى.

قانغىچە ئارىلىشىپ تومۇرىدا ئېقىپ يۈرگەن ئىستەكلەر... مىللەت... ۋەتەن... ئازادلىق، مۇستەقىللىق تۇيغۇلىرى ئاستا - ئاستا مەنۋىي ئىچكى كۈرەش ئارقىلىق تولۇق پىكىرگە ئايلاندى. سىڭىشتۈرۈلمە ئىچىدە ئايان بولغان رېئال دۇنيا ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ سىياسىي تەپەككۇرىغا ئوبيېكت بولدى. ئەمما، بۇ تەپەككۇر تېخى پىشىپ يېتىلگەن تەپەككۇر ئەمەس ئىدى، كۆپ ھاللاردا ۋۇجۇدىدا ئۇرغۇپ تۇرغان مىللىي ھېسسىيات بۇ يىگىتنىڭ ئەقلى تەپەككۇرىغا ئارىلىشىۋالاتتى.

ئەقلى تەپەككۇرنى يولدىن چىقىرىشقا كۈچەپ كۆرەتتى. سىياسىي تەپەككۇر بىلەن ھېسسىياتنىڭ ئۆزئارا كۆرۈشىدىن ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ ۋۇجۇدى سىلكىنەتتى. بۇ ياشنىڭ ۋۇجۇدىدىكى مىللىي جاسارەت ياكى مىللەتچىلىك ئىككى ئەقلى - سىياسىي تەپەككۇر بىلەن ھېسسىياتنى ياراشتۇرۇشقا تىرىشاتتى. ئەمما ھېسسىيات بىلەن ئەقلى تەپەككۇرنىڭ توختاۋسىز كۈرەشلىرىنى يۇشۇرۇپ كەتكىلى بولمايتتى.

تاشكەنتتىن تەگرى تاغلىرىنىڭ شىمال ئېتىكىدىكى ئۇرۇمچى شەھىرىگە لېكىن، ئېپلاس ئاياق بىلەن بۇلغىنىۋاتقان شەھەرگە قايتىپ كەلدى. «دوست»، - دىگەن نىمە ئىكەن، - ئۇ! «ساۋاقداش»، -دىگەن،- نىمە ئىكەن ئۇ! ئەگەر ئوتتۇرىسىدا ئورتاق تىل بولمىسا، ھايۋاننىڭ ئالىسى تېشىدا، ئادەمنىڭ ئالىسى ئىچىدىكەن. تاشكەنتتە ئۆز ئارا سۆزلەشكەن سۆزلەر، كۇسۇلداشلار، قۇلاققا پۇتۇلگەن پىلانلار... مەقسەتلەر...

www.uyghurkitap.com

سىياسىي ئىستەكلەر... ساۋاقداشلار ئارا قەسەم بېرىشكەن تاشكەنتتە قېلىپ قالمىدى، بەلكى ئەخمەت ئىگەمبەردى ئۆرۈمچىگە يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇن «پاش قىلىش» ماتېرىيالى ئۆرۈمچىگە كېلىپ خىتاي دائىرىلىرىنىڭ قولىغا قويۇۋېتىلگەن ۋە ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ ئىسمى قارا تىزىملىككە يېزىلىپ بولغان ئىدى.

ئەخمەت ئىگەمبەردى 1963 - يىلى تۇنجى قېتىم خىتاينىڭ سىياسىي زەربە بېرىشىگە دۇچ كەلدى، بۇ كىشىنىڭ سىياسىي تەپەككۇرى، مىللەت توغرىسىدا دۇنيا قاراشلىرى سىناققا دۇچ كەلدى. ئىسسىق ئائىلىسى ۋە ئائىلىۋى ھېسسىياتى، ئىرادىسى سىناققا دۇچ كەلدى. مېڭىش - تۇرۇشى چەكلەندى، سۈرگۈن قىلىندى... نازارەت - تەقىپ ئاستىغا ئېلىندى... مەجبۇرى ئەمگەككە سېلىندى. ھاياتلىق، ئازادلىققا تەشنالىق، كۆتكەن ئارزۇلار... مۇقەددەس كۈرەشكە باغلىغان بەللەر سىناققا دۇچ كەلدى. بۇ يىللارنىڭ ۋەزىيىتى 1962 - يىلى 5 - ئايدا يۈز بەرگەن ئىلى - چۆچەك ۋەقەلىرى تەرىپىدىن بەلگىلىنىپ قالغان ئىدى.

نازارەت تەقىبىگە ئېلىنغان ئەخمەت ئىگەمبەردى 1969 - يىلىغا يېتىپ كەلگەندە «ئەكسىل ئىنقىلابچى» غا ئايلىنىپ قالدى. بىر - بىرىگە قارشى ئىككى مىللەتنىڭ، ئىككى خىل ئادەمنىڭ كۈرىشى ئىككى خىل مەقسەتكە جەملەندى. بىرى ئۇيغۇرىستاننى مۇستەملىكە قىلماقچى بولغان خىتايلارنىڭ ئۇيغۇرلارنى ئاياغ - ئاستى قىلىش «ئىنقىلابى» ئىدى، يەنە بىرى مۇستەملىكىچى خىتايلارنىڭ ئۇيغۇرىستاننى مۇستەملىكە قىلىشىغا قارشى تۇرىدىغان، ئۇيغۇر ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ ۋە ئەخمەت

ئىگەمبەردىنىڭ ۋۇجۇدىدىن يەر ئالغان مىللىي ئىنقىلاب ئىدى.

بۇ ئىككى خىل ئىنقىلابنىڭ قايسىسى ئەكسىل ئىنقىلاب ئىدى! ئادالەتنىڭ كۆزى يوقمىدى! سىياسەت مەنتىقىسىنىڭ سۆزى يوقمىدى! تارىخنىڭ ھۆكمى يوقمىدى!

شوگىنچە ئەخمەت ئىگەمبەردىگە يېتىپ كەلمىگەن كەلگۈلۈك ئەمدى يېتىپ كەلدى. 1969 - يىلى خىتاي ھوكۇمرانلىرىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، مەدەنىيەت ئىنقىلابىنىڭ نازۇك، ئەندىشىگە تولغان يىللىرى بولۇپ، ئۇنى ئازدىگەندەك ئامېرىكا ۋە جەنۇبى ۋيېتنام كامپودژىغا ھەربىي ھەرىكەت قوللىنىپ، خىتاي كوممۇنىستلىرى مىڭ تەسلىكتە قۇرۇپ چىققان قورچاق «قىزىل كىخمېر» ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىدى. خىتاي ھۆكۈمىتى تاشقى جەھەتتە كۈتۈلمىگەن زەربىگە دۇچ كەلدى. ئىچكى جەھەتتە غالجىرلاشتى. خىتاينىڭ ھاكىمىيىتى لىگىشىپ قالغان شۇنداق كۈنلەردە خىتاي ئۇيغۇرىستاندا مىللىي ھۆكۈمرانلىقنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن سىياسىي زوراۋانلىقنى يولغا قويدى.

ئەخمەت ئىگەمبەردى قولغا ئېلىندى. ئۇيغۇرنىڭ تۈركۈم - تۈركۈم سىياسىي رەھبەرلىرى 1968 - يىلى 5 - ئايدا ئۈرۈمچى ئىتتىپاق تىياتىرىنىڭ مەيدانىدا ئوقوغۇچىلارنى زور كۆلەملىك نامايىشقا تەشكىللىگەن، ئوقوغۇچىلار ھەرىكىتىنىڭ رەھبەرلىرى جۈملىدىن يەنە باشقا سىياسىي پائالىيەتچىلەر بىلەن بىرلىكتە ئەخمەت ئىگەمبەردى تۈرمىگە تاشلاندى. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ئەخمەت ئىگەمبەردى ئۆزى ئاشكارا ئىشتىراك قىلمىسىمۇ

ئۇنىڭ ئىدىيىلىرى، مىللەتچىلىك غايىلىرى شۇ ۋاقىتتا ئۇقۇغۇچىلار ھەربىكىتىگە تەسىر كۆرسەتكەن ئىدى.

شۇنداق ئەخمەت ئىگەمبەردى تۈرمىگە تاشلاندى. مىللىي ھاقارەت ـ ھاقارەت ئۈستىگە تۆپىلەپ كەلدى، مىللىي خورلۇق ـ خورلۇق ئۈستىگە قوشۇلۇپ كەلدى. ئىرادە، تاقابىل تۇرۇش كۈچۈڭ قانچىلىك؟ مىللىي ھېسسىيات، بەرداشلىق بېرىش كۈچۈڭ قانچىلىك! ھاقارەت ۋە خورلۇق ئۇچرىغان كىشىنىڭ ۋۇجۇدىغا تاشلىنىۋەرمەيدىغۇ؟! خورلۇق ـ ھاقارەت چىدىغان كىشىنىڭ، ھاقارەتكە، خورلۇققا، جاسارەت ۋە ئادىمى ئەخلاقى بىلەن قارشى تۇرالايدىغان كىشىنىڭ ئۈستىگە تاشلىنىدۇ.

ھاقارەتلىگۈچى، خورلىغۇچى خىتاي ھۆكۈمرانلىرى شۇنداق ۋاستىلار ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئىرادىسىنى ئۇيغۇرلارغا تاڭماقچى بولىدۇ. ئەمما، پەقەت ئۇيغۇرلار ئىرادىسىنىڭ قارشىلىق كۆرسىتىشىگە ئۇچرىغاندىلا ئاندىن خىتاينىڭ ھاقارەتلەشلىرى، خورلاشلىرى ئۆزىنىڭ قىممىتىنى ساقلاپ قالالايدۇ، ئەكسىچە بولغاندا بىھۇدە بولمامدۇ؟

گېرمانىيەلىك پىسخولوگىيۇم «خورلىغۇچى خورلانغۇچىنى شەرت قىلىدۇ، خورلانغۇچى خورلىغۇچىنى شەرت قىلىدۇ، شۇنداق قىلغاندىلا ھەر ئىككى تەرەپنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم بولىدۇ» ـ دېگەن. گەپنىڭ ئۆزايىدىن قارىغاندا، خورلىغۇچى بولمىسا خورلانغۇچىنىڭ كۆنى خاتىرجەملىك ئىچىدە ئۆتمەيدىكەن ـ دە! خورلانغۇچى بولمىسا، خورلىغۇچىنىڭ كۈنىمۇ ئاسايىشلىق ئىچىدە ئۆتمەيدىكەن ـ دە!

خورلىغۇچى بىلەن خورلانغۇچى ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش بۇ ئەمەلىيەتتە خورلاش ھوقۇقى بىلەن خورلاشقا قارشى تۇرۇش ھوقۇقى ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشتۇر. كۈرەشنىڭ بۇخىل شەكلى ئىرادىلىك ئادەمنى ھەرگىز بويسۇندۇرالمايدۇ. بۇ شەكىللىك كۈرەش 50 - يىلدىن بىرى خىتاي مىللىتى بىلەن ئۇيغۇر مىللىتى ئوتتۇرىسىدا مۇستەملىكە قىلىش ۋە مۇستەملىكە قىلىشقا قارشى تۇرۇش كۈرىشى بولۇپ ئىپادىلىنىپ كەلدى.

بۇ كۈرەشنىڭ نەتىجىسى ھازىرغىچە ياكى ئۇيغۇرلارغا خەيرلىك ئاقىۋەت كەلتۈرمىدى ياكى خىتايلارغا خەيرلىك ئاقىۋەتنى ئەبەدىيلىككە ئاپىرىدە قىلىپ بەرگىنى يوق.

شۇنداق يىگىلمەس ئىرادىنىڭ ئىگىسى ئەخمەت ئىگەمبەردى بۈگۈن تۈرمىدە! قوراللىق نازارەت قىلىدۇ، كۆمۈر خاگىغا ھەيدەيدۇ... تۈرمىدىن - تۈرمىگە يوتكەيدۇ... قولىدا زەنجىر، پۇتىدا كىشەن... بىر قاچا قايناق سۇ، بىر زاغرا خىتايچە دوبازا... ئەشنا بولغاندا بىر يۇتۇم سۇ يوق، سوراق ئۈستىگە سوراق... تاياق ئۈستىگە تاياق، ھەي! ئۇيغۇر ئوغلانلىرى!!! خىتاي ساقچىلىرى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ قولىغا زەنجىر، پۇتىغا كىشەن سالدى... بىراق، ئۇيغۇرىستان مۇستەقىللىقى ئۈچۈن ئۆلگىيىپ تۇرغان مۇقەددەس ئارزۇلارغا كىشەن سالالمىدى!

خىنەنلىك خىتاي ساقچىسى:

- سەن بىزگە قارشى تۇرماقچىمۇ؟

خۇنەنلىك خىتاي ساقچى:

سەن بىزنى شىنجاڭدىن قوغلاپ چىقارماقچىمۇ؟ ئاللاھ! بۇ زېمىن كىمنىڭ زېمىنى ئىدى؟ ئۇيغۇرنىڭمۇ ياكى

خىتايىنگمۇ؟ خىتاي ئۇيغۇرنى سوراق قىلىشى كېرەكمىدى ياكى ئۇيغۇر خىتاينى سوراق قىلىشى كېرەكمىدى؟
تۈرمىدە... قانچە ۋاقىت ئۆتتى؟ بىلمەيمەن تەبىئەتكە خاس ۋاقىت تەرتىپىدىن ئېيتقاندا، 10 يىلدەك ۋاقىت ئۆتتى... بىر ئىنساننىڭ قىسقا ئۆمرىدە قانچە 10 يىل بار؟ دەقىقىلەر... مىنۇتلار... كۈرەش... مىللىي ئۆچمەنلىك... نەپرەت... سېغىنىش... ئەسلەش... تەگسىز خىياللار... بەزىدە يوپۇرۇلۇپ كەلگەن خىياللار... ھەتتا بەزىدە تاشلاپ كەتكەن خىياللار... خىياللار... قاراڭغۇ كامېر... تەنھالىق... بىر - بىرىدىن ئۇرتاق پىكىر تاپالمىغان بىچارىلار... مەھبۇسلار.
ئەپەندىم ئەخمەت ئىگەمبەردى، شۇنداق قىلىپ قانچە يىل تۈرمىدە ئۆتتى؟ 10 ئەسىر....
- ياق ئەپەندىم 10 دەقىقە ئۆتكەندۇ؟ كۈچلۈك ئىرادىنىڭ ئىگىسى ۋە تەۋرەنمەيدىغان سىياسىي ئېتىقادقا ئىگە ئادەمگە 10 - يىل 10 دەقىقە بولۇپ تۇيۇلىدۇ. ئىنقىلابچى ئادەمگە ۋاقىت شۇنداق ئۆتكەن بولىدۇ، - ئەلۋەتتە.
1985 - يىلى باھار پەسلى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ ھاياتىغا يەنە باشقا ئۆزگىرىش ئېلىپ كەلدى.
ئۈرۈمچىدە دوستلۇق كىنوخانىسىنىڭ ئالدىدا ئۇچرىشىپ قالدىم... ئاق يول تىلىدىم... ئەخمەت ئىگەمبەردى ئائىلىسىنى ئېلىپ، ئۆز يۇرتىنى تاشلاپ يىراققا — ئاۋستىرالىيىگە سەپەر قىلدى.

ئاقىرىپ كۆرۈنەر يالغۇز بىر يەلكەن،
كۆك دېڭىزدا تۇمان ئىچىدە.
ياقا يۇرتتا نېمە ئىزلەركەن،

نىمىنى تاشلاپ كەتكەن ئېلدە!

لېر

مېنتوف

ئەخمەت ئىگەمبەردى مېھرى ـ مۇھەببەتنى تاشلاپ كەتتى... جاپا ـ مۇشەققەتنى ئۈزلەپ كەتتى ياكى جاپا ـ مۇشەققەتنى تاشلاپ كەتتى... مېھرى مۇھەببەتنى ئۈزلەپ كەتتى ياكى ئۇيغۇرلارغا نىجاتلىق، ئازادلىق ئۈزلەپ كەتتى... ياقا يۇرت ئىنقىلابچىغا سىياسىي پانالىق بەردى... ئۆز ئېلىگە پاتمىغان سەركە ياقا يۇرتتىن ماكان تاپتى.

ئىنقىلاب يەنە ئەخمەت ئىگەمبەردى ئارقىلىق ئاۋستىرالىيەدە باشلاندى. ئۇيغۇرنىڭ ۋەتىنى يوق. ئۇيغۇر قەيەرگە بارسا ئايىغى تەككەن يەر ئۇيغۇرنىڭ ۋەتىنى بولىدۇ. ئۇيغۇرنىڭ ۋەتىنى ئۇيغۇر دەسسەپ تۇرغان بىر غېرىچ يەردىن باشلىنىدۇ.

ئەلۋەتتە ئىنقىلابمۇ بىر غېرىچ يەردىن باشلىنىدۇ، ـ دە! كونفرانسلارغا، يىغىنلارغا قاتناشتى. بەلكى ئەخمەت ئىگەمبەردى ئاۋستىرالىيەدە شۇنداق يىغىنلارنى ئۆزى تەشكىللىدى. ئاۋستىرالىيەدە ئۇيغۇرىستان كىشىلىك ھوقۇق تەشكىلاتىنى قۇرۇپ، ئۇيغۇرنىڭ دەردىنى پۈتۈن ئاۋستىرالىيەگە، ھۆكۈمەتكە، چەتئەللەرگە ئاڭلاتتى... ئۇيغۇرىستانغا خەلقئارا مۇخبىرلارنى ئەۋەتتى... نامايىش تەشكىللىدى، مۇخبىرلارنىڭ سوئاللىرىغا دادىل جاۋاب بەردى.

ئوتتۇرا ئاسىيا دۆلەتلىرى ئۇيغۇرلارغا يۈز كېلەلەرمۇ؟ كېلەلمەيدۇ. ئامەت بىلەن ئاپەتنى بىللە ئېلىپ يۈرگەن ۋاقىت ۋە زامان ئامەت بىلەن ئۇيغۇرلارغا يۈزلەنگەندە، ئىشىنىمەن، ئۇيغۇرلار كونا - يېڭى ھېسابىنى بىراقلا ئالىدۇ. بارىكاللاھ! ئىنقىلابچى! ئۇستازىم ئەخمەت ئىگەمبەردى! ئۈچ ئالمىغان ئوغۇل بالىنى ئوغۇل بالا دېگىلى بولامدۇ؟

ئەخمەت ئىگەمبەردى قەلەم ئارقىلىق جىھاد قىلدى، «زىنداندىن ياڭرىغان ئوتلۇق سادالار»، «شەرقىي تۈركىستان تۈرك دۇنياسىنىڭ قانلىق يارىسى»، «شەرقىي تۈركىستان ۋەتىنىم مېنىڭ!»، قاتارلىق شېئىرى ۋە پوپلىستكىلىق ئەسەرلەرنى يېزىپ، شېئىرلىرىدا تاۋلانغان مىللىي ھېسسىياتىنى ۋە ھەرىكەتنى خەلققە تەقدىم قىلغان بولسا، پوپلىستكىلىق ئەسەرلىرىدە سىياسىي ئېتىقادىنى ۋە سىياسىي ھوقۇقى ئىرادىسىنى خەلققە تەقدىم قىلدى.

توختى قۇربان، زىيا سەمەدى، تۇرغۇن ئالماس، ئابدۇلئەزىز مەخسۇم، دىلبىرىم ساماساقوۋا، سابىت ئابدۇراخمان قاتارلىق ۋەتەننىڭ مۇجاھىدلىرى، ۋەتەننىڭ مۇستەقىللىقىغا، مىللەتنىڭ ئەركىنلىكىگە بەدەل تۆلىگەن، ھېسابسىز بەدەل تۆلىگەن ۋەتەن ئوغلانلىرى، ھەمشەھەرلىرىمىز، ئۇلارنىڭ ئوبرازى، ئۆچمەس سىماسى ئىنقىلابچى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ قەلىمىدە مۇھەببەتكە لايىق تېگىشلىك ئورۇنغا ئىگە بولدى.

ئىنقىلابچىنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىككى خىل مەنىۋىي كۈچ بار ئىدى.

1) ئەخلاق.

2) ئىرادە.

ئـەخلاق بىلـەن ئىرادە بىرلەشمىگـەندە ئـەخلاقنى ئەخلاق دېگىلى، ئىرادىنى ئىرادە دېگىلى بولمايتتى.

ئەخمـەت ئىگـەمبەردى قورسـىقى كـەڭ ئىنقىلابچـى بولـۇپ يېتىشـىپ چىقتـى. ئەمـەلى ئـەخلاقى قىياپىتى ئـارقىلىق، ساختىپـەزلىك، كازراپـىلىقنى ۋە بۇنـداق خۇسۇسـىيەتلەرنى جامائـەت سـورۇنلىرىغا ئـېلىپ كىرگۈچىلەرنى ۋە سىياسەت ساھەسىگە تاگماقچى بولغان كىشىلەرنى رەھىمسىز تەنقىد قىلدى، مىسقال مەنپەئەت ئۈچـۈن، سـاختا شـۆھرەتكە ئېرىشىش ئۈچـۈن يولـدىن ئۆتكەنـدە ئـوڭ تەرەپكە ۋە سـول تەرەپكە تـازىم قىلىـدىغان ئادەملەرنى پاش قىلدى.

ئەخمـەت ئىگـەمبەردى قانـداق قىلىـپ بىزنىـڭ كـۆڭلىمىزدىكى ئىنقىلابچـى ئـادەم بولـۇپ يېتىشـىپ چىقالدى؟ زۇلۇم - ئىسيان ئوتتۇرىسـدا ساقچى بولىدۇ، تۈرمە بولىدۇ، ئۆلۈم بولىدۇ، ئەخلاق بىلەن ئەخلاقسىزلىق ئوتتۇرىسـدا نومۇس بولىدۇ، ئىسيانكار ئادەم تۈرمىنـى، ساقچىنى، ئۆلۈمنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرمەيدۇ.

قـۇرئان كەرىمـدە: «ئاللاھقـا تـەۋەككۇل»، - دېيىلمىگـەنمىدى؟! ئۇمىـد بىلـەن ۋەھىمـە ئوتتۇرىسـدا ئېتىقـاد بولىـدۇ، مەسىلەك بولىـدۇ، ئۇمىـد مەسىلەكنى ئۆزىنىـڭ نىشانىغا يېتەكلەيدۇ، ۋەھىمـە مەسىلەكنى ئـۆز ئورنىدا چەكلەيدۇ. مۇبادا مەسىلەك مۇستەھكەم سىياسىي ئېتىقادقا ئايلىنىدىكەن ئىنقىلابچىنىڭ كۆزىگە ھېچنەرسە كۆرۈنمەيـدۇ. ھـەر قانـداق ئىنقىلاب يـاكى ئـەركىنلىك ئۈچـۈن يـاكى مۇسـتەقىللىق ئۈچـۈن كـۈرەش جـەريانىغا كىرگـەندە، سىياسـى ئېتىقـادنى ئاسـاس قىلغـان بىـر پرىنسىپ رول ئوينايدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

پرىنسىپ - مۇستەقىللىق! بۇ ئۇلۇغ ھەقىقەتكە تايانغاندا ھەقىقەت بارلىق ۋەتەنداشنىڭ ئورتاق غايىسىگە ئايلىنىدۇ. ۋەتەنداشلار ئۆزلىرىنىڭ سىياسىي نىشانىنى تېپىۋالغان بولىدۇ. بىز بۇ يەردە ئۇيغۇر مىللىي ئازاتلىق ئىنقىلابىنىڭ بۇنىڭدىن ئۆزگە ئەھمىيىتى بارلىقىنىمۇ بىلمەيمىز. بىلسەكمۇ ئېتىراپ قىلمايمىز.

پرىنسىپ بار يەردە بۇ پرىنسىپ قورۇلۇش خارەكتېرلىك بولۇشى كېرەك، مۇستەھكەم سىياسىي ئېتقادنى ئومۇملاشتۇرغان تونۇش بولمىسا، ئىنقىلابچىنىڭ غايىسى ئەبەدى پاكىتقا ئايلىنالمايدۇ. شەخسىيەتچىلىكتىن ۋاز كەچمىگەندە، دائىم دېگۇدەك ئورتاق مەقسەتلەر ئۈچۈن بەدەل تۆلىمىگەندە ئۇلۇغ ئىشلارنى باشقا ئېلىپ چىققىلى بولمايدۇ. بەدەل تۆلەش جۈرئىتى ھەركەتتە دائىم دېگۇدەك مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىغا باغلىق بولىدۇ. مەسئۇلىيەت شەخسىيەتچىنىڭ ۋۇجۇدىغا يەرلەشمەيدۇ. مەسئۇلىيەت ئەڭ مۇكەممەل، ئەڭ يۈكسەك، خىلاپلىق قىلغىلى بولمايدىغان مۇستەقىللىق ئارزۇلىرىنى چۈشىنىشنى خالايدۇ. بۇ خىل ئارزۇلارنى چۈشىنىشنىمۇ خالىماي ئاتالمىش «مىللىي داۋا» قىلغۇچى كىشىلەر بىر ئۇچۇم كۆكەملەر ۋە پرىنسىپسىز ئۆكتەملەردۇر. بۇخىل كۆكەملەر ۋە ئۆكتەملەرگە زەربە بېرىش ۋە بۇ تىپلىق ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ داشقاللىرىنى چەتكە قېقىش، ئەلۋەتتە، بىر خىل مەسئۇلىيەتنىڭ ئىپادىسىدۇر.

مەن ئادەمنىڭ ئالاھىدىلىكى نىمە - دەپ سوئال قويمايمەن. بۇنداق سوئالغا تەييارلاپ قويغان تەييار جاۋابىممۇ يوق. مەن كۆڭلۈمدىكى ئادەملەرنىڭ ئالاھىدىلىكى نىمە؟ - مەلۇم ئېتقادارغا ئىگىمۇ ياكى ئىگە

ئەمەسمۇ؟ - دەپ سوئالمۇ قويمايمەن. بىراق كۆڭلىمىزدىكى بۇ ئادەم مەسئۇلىيەتچان ئادەم دېگەن پاكىتقا يۈزلەنگەندە، شۇ مەسئۇلىيەتنى ئادا قىلىش ئۈچۈن شۇ ئادەمدە مۇئەييەن ئىقتىدارنىڭ بولۇشى كېرەكلىكىنىمۇ ئىنكار قىلمايمەن. ئەگەر بىر ئادەم پرىنسىپقا ئاساسلىنىپ ھەرىكەت قىلىشقا يوللۇق بولمايدىكەن، بۇ ئادەم مەسئۇلىيەتنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدۇ.

مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بۇ ئادەمدىن ئەركىن خاراكتېر تەلەپ قىلىدۇ، بۇ كىشى ھەسرەتلەنگەندە ئەركىن كىشىدۇ، ھاقارەتكە دۇچ كەلگەندە ئەركىن كىشىدۇ، خۇشاللىققا ئېرىشكەندىمۇ ئەركىن كىشىدۇر، تۈرمىدە ئولتۇرغاندىمۇ ئەركىن كىشىدۇر، كۈرەش - ئىنقىلاب قىلغاندىمۇ ئەركىن كىشىدۇر، چۈنكى، بۇ كىشى پرىنسىپ بىلەن مەسئۇلىيەتنى بىرلەشتۈرگەن كىشىدۇر ياكى مەسئۇلىيەت بۇ كىشىنىڭ ۋۇجۇدىدىن روھى ئالەمىدىن ھالقىپ ۋەتەن ئالدىدىكى مەسئۇلىيەتكە، مىللەت ئالدىدىكى مەسئۇلىيەتكە ئايلانغان مەسئۇلىيەتتۇر. ھەقىقىي ئىنسان مۇمكىن بولىدىغان ياكى مۇمكىن «بولمايدىغان» ھادىسىلارغا دۇچ كەلگەندە ئادەمنى چۈچۈتقىدەك دەرىجىدە مۇئامىلە قىلىشى لازىم. ئىنقىلابچى ئەخمەت ئىگەمبەردى باشقىلارغا ئوخشاش ئۇيغۇرنىڭ مۇستەقىللىقى مۇمكىنمۇ ياكى مۇمكىن ئەمەسمۇ؟ - دەپ ئويلاپ ئولتۇرغىنى يوق. بۇ ئىنقىلابچىمىز كۈرەشچان ھاياتىنىڭ ئۇزاق مۇساپىلىرىدە ئۆزىنىڭ مەسئۇلىيىتىنى تولۇق ئادا قىلدى!!!

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرىسى

«توقۇنۇش»، كۈرەش، رەھىمسىز تارىخ ياراتقان دۇنيادا ھاياتنىڭ ئەڭ لەززەتلىك مەزمۇنى بولۇپ كەلدى. بەزىلەر كارۋاتتا ئۇخلىغىنىچە ئۆلدى، بەزىلەر تەتۈر زامانغا، تەتۈر قىسمەتلەرگە قارشى شىددەتلىك كۈرەش مەيدانىدا ۋە جەڭلەردە ۋاپات بولدى. ھەقىقىي ئىنسان تۇغۇلغاندا كۈرەش ۋە توقۇنۇش ئىچىگە تۇغۇلغان بولىدۇ. بۇنداق ئىنساننىڭ بىر ئۆمۈرلۈك ھاياتى كۈرەش ئىچىدە ئۆتكەن بولىدۇ. داھى تېپ - تىنچ ھالەتتە ئوتتۇرىغا چىقمايدۇ، پەقەت كۈرەش ئىچىدە ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. ھەتتا، بۈگۈنكى كۈندە ئىلغار دېموكراتىك مەملىكەتلەردە سايلام ئارقىلىق ئېتىراپ قىلىنغان داھىلارمۇ كەسكىن سىياسىي كۈرەش ۋە كەسكىن سىياسىي رىقابەت ئىچىدە ئېتىراپ قىلىشقا ئېرىشكەن داھىلاردۇر.

كۈرەش ئىچىدىكى مىللەتنىڭ داھىسى ئىنقىلاب، رەھىمسىز كۈرەشنىڭ ئىچىدە تەربىيىلىنىپ چىققان داھىلارنى تەييارلايدۇ. داھى مۇئەييەن نىسبەتتە ئەگەشكۈچىلەر ۋە قوللىغۇچىلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشكەن بولۇشى لازىم. ئەخمەت ئىگەمبەردى ئەنە شۇنداق داھى بولۇپ يېتىشىپ چىقتى. ئەخلاقى قامەتكە، قايىل قىلىدىغان جاسارەتكە ئىگە داھى بولۇپ قالدى.

ئەخمەت ئىگەمبەردى ھېچقاچان، ھەرقانداق يەردە بىركىشىگە مەن ئۇيغۇرلارنىڭ داھىسى دېمىدى ياكى ساۋاتسىز دىنىي مۇخلىسلارنى ئەگەشتۈرۈشنىڭ كويىدا ئۆزىنى مەن ئۇيغۇرلارنىڭ «روھانى» داھىسى دەپمۇ جاكارلىمىدى.

داھى بىر مەقسەتكە لايىق بىر نىشاننى ئۆز ئالدىغا تىكلىگەن بولۇشى لازىم. داھى ئىپتىدائى شەخسىيەتچىلىكتىن ۋازكەچمەيدىكەن، كۆرەش يولىدا مەقسەتلىك شەخسىيەتچىلىكنى ياكى دېموكراتىك شەخسىيەتچىلىكنى تاللاپ ئالمايدىكەن بۇنداق داھىنىڭ ھەقىقىي مەنىدە داھى بولالىشى ناتايىن. تارىختا نۇرغۇن كىشىلەر داھىلىق سەلتەنەتكە ئېرىشكەن، بوران - چاپقۇنلۇق كۆرەشلەرگە دۇچ كەلگەندە بۇ داھىلارنىڭ بىر قىسمى پۇرسەت پەرەست سىياسەتۋازلار بولۇپ چىقتى. بۇ كىشىلەر ئەمەلىيەتتە ئىپتىدائى شەخسىيەتچىلىكتىن ۋاز كېچەلمىگەن كىشىلەر ئىدى. ئۇلارنىڭ ھاياتى - ئۆمىدى ھەشقى پېچەككە ئوخشاپ قالدى. داھىلارنىڭ يەنە بىر خىلى خەلق مەنپەئەتى ئۈچۈن سىياسىئونغا ئايلىنىپ، داھى بولۇپ يېتىشىپ چىقتى. بۇ كىشىلەر ۋە شۇ داھىلار ھازىرغىچە تارىخ بىلەن بىللە ياشاپ كەلمەكتە.

تىنىمسىز پىكىرلەر ۋە يېڭىدىن - يېڭى تۇغۇلغان ئىدىيىلەر داھىنىڭ ئىچىدە غىدىقلاش پەيدا قىلغۇچى كۈچ سۈپىتىدە ئاۋۋال مىللەتنىڭ ئارزۇلىرىغا ئايلانغان بولۇشى، قىساس ۋە غايىگە ئايلانغان بولۇشى، مەقسەت ۋە نىشانغا ئايلانغان بولۇشى كېرەك. شۇنداق كەيپىيات جەمئىيەتتە ئومۇملاشمىغاندا داھى قەيەردىن كېلىدۇ؟ داھىنى دەۋر يارىتىدۇ، داھى تارىخنىڭ ئەخلەت ساندۇقىدىن تېرىپ كېلىنمەيدۇ، بەلكى داھى مىللەتنىڭ ئارزۇلىرىدىن تۇغۇلغان بولىدۇ.

داھى بىلەن ئەگەشكۈچىلەر ئوتتۇرىسىدا «پەرقسىز» مۇھىت بولۇشى ۋە «پەرقلىك» ئارىلىق بولۇشى لازىم. داھى بىلەن ئەگەشكۈچىلەرنىڭ مۇددىئا جەھەتتىكى

بىرلىكى، قىممەت قاراشلىرى ۋە مەقسەتلەر ساھەسىدىكى بىردەكلىكى ۋە بۇنىڭ جەريانلاشقان جەريانى، داھى بىلەن قوللىغۇچىلار ئۇتتۇرىسىدىكى ئېھتىياجلارنىڭ بىرلىكى، بىخەتەرلىك تۇيغۇلىرى بىردەك بولۇشى لازىم. بۇ بىزنىڭ داھى بىلەن قوللىغۇچىلار ئۇتتۇرىسىدىكى «پەرقسىز» مۇھىت دېگەنلىكىمىزدۇر.

داھىلار قوللىغۇچىلارغا موھتاج بولىدۇ، قوللىغۇچىلار داھىلارغا موھتاج بولىدۇ. چۈنكى، ئۇلۇغ ئىشلارنى قىلالىغانلىقى ئۈچۈن بىر ئادەم ئۇلۇغ ھېسابلانمايدۇ، بەلكى باشقىلارغا ئۇلۇغ ئىشلارنى قىلدۇرالىغان ئادەم ئۇلۇغ ئادەمدۇر. بۇ ئادەم موما بولۇپ تۇرۇپ بېرىدۇ، بۇ ئادەم تۈۋرۈك بولۇپ تۇرۇپ بېرىدۇ، ئەتراپىدىكى قوللىغۇچىلار ئۇلۇغ ئىشلارنى تاماملايدۇ.

«توقۇنۇش» بۈگۈنكىچە جەمئىيەتكە مۇناسىۋەتلىك سىياسەت ساھەسىدە ئۇزۇن بولۇپ كەلدى. گېگېل، ئادەم ئۇتتۇرىسىدا، ئادەم بىلەن ئادەمنىڭ پىسخىكىلىق مۇناسىۋەتلىرىدە ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىشقان ئىدى. 17 - ئەسىردە پادىشاھلىق ئىجتىمائىي تۈزۈمنىڭ مۇستەبىتلىرى، 18 - ئەسىردە شوتلاندىيەنىڭ ئەخلاقشۇناسلىرى، 19 - ئەسىردە ئىجتىمائىي داۋىنىزىم يەنە باشقا سىياسەت پەلسەپە ئېقىملىرى ھوقۇق بىلەن توقۇنۇش مەسىلىسىگە ئىزلەنگەن ھوقۇق، قانداق خارەكتېرلىك ھوقۇق؛ توقۇنۇش، يەنە قانداق خاراكتېرلىك توقۇنۇش، بۇمەسىلىلەرنى بارلىق ئەگەشكۈچىلەرنىڭ بىر يوللۇق پەرق ئېتىپ كېتەلىشى مۇمكىنمۇ؟ شۇڭا، داھى بىلەن قوللىغۇچىلار ئۇتتۇرىسىدا

پەرقلىق «ئارىلىق» بولۇشى لازىم. بۇ ئارىلىقنىڭ زىددىيەتلىك ئارىلىقتا ئايلىنىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن داھىي بولغۇچى ئادەم ئاللاھ بەخشەندە قىلىپ بەرگەن ئىقتىدارىنى ئىشقا سېلىش، ئىنتايىن نازۇك، ئىنتايىن ئىنچىكە بۇ خىزمەتنى چىرايلىق ياراشتۇرۇش يولى بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇش، پەرقلىق ئارىلىقتىن «پەرقسىز» مۇھىتقا تەدرىجى ئۆتۈش لازىم. داھىي بىلەن قوللىغۇچىلار ئوتتۇرىسىدىكى «پەرقلىق» ئارىلىقتىن ھالقىپ، قوللىغۇچىلار بىلەن داھىينىڭ مۇناسىۋىتىنى «پەرقسىز مۇھىت»قا يېتەكلىگۈچى ئادەم — ئۇيغۇرلارنىڭ ئىچىدە بۈگۈن بىردىنبىر ئادەم ئەخمەت ئىگەمبەردى بولۇپ قالدى.

توقۇنۇشقا تەبىر بەرگۈچىلەر: «توقۇنۇش تەشكىللىك جەمئىيەتنىڭ بىردەكلىكىنى، ماس قەدەملىك جەمئىيەت ھالەتلىرىنى ئىزىدىن چىقىرىدۇ» - دېيىشتى. ئۇيغۇرلارغا قارىتىلغاندا خىتاي جەمئىيىتى «تەشكىللىك»، «ماس قەدەملىك» بىر پارتىيە ھۆكۈمرانلىقىدىكى جەمئىيەت ئەمەسمىدى؟ گەرچە ئۇيغۇرلار مىللىي توقۇنۇش پەيدا قىلغۇچى ئىككى تەرەپنىڭ سالاھىيەتلىك، ئاكتىپلىق بىر تەرىپى بولالمىسىمۇ، تېخى پىشىپ يېتىلمىگەن، ئاجىز بولسىمۇ، بىراق يېرىم ئەسىردىن بۇيان خىتاي بىلەن ئۇيغۇرلار مۇرەسسەسىز توقۇنۇش ئىچىدە ياشاپ كەلدى. شۇ توقۇنۇشقا ئاكتىپ قاتناشقان ۋە مىللىي توقۇنۇشنىڭ دەرىجىسىنى تېخىمۇ يۇكسەكلىككە كۆتۈرگەن، شۇ جەرياندا ئۆزىنىڭ ۋە مىللەتنىڭ قەدىر - قىممىتىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن سان - ساناقسىز ئوغۇل - قىز، ئۇيغۇر پەرزەنتلەرنىڭ ئىچىدە، ۋۇجۇدىغا روھى ۋە مەنىۋى

قوۋۋەتنى توپلىغان كىشىلەرنىڭ بىرى ئەخمەت ئىگەمبەردى ئىدى.

مىللىي تونۇشىنىڭ يوشۇرۇن كۆچى جەمئىيەتتە ھەرخىل مۇناسىۋەتلەرگە سىڭىپ كەتكەن بولىدۇ. يوشۇرۇن كۆچ يوقىتىش ياكى يوقىلىش ياكى ياۋايى كۆچىنى تەييارلايدىغان ساغلام ياكى ئۆسۈپ يېتىلگەن كۆچنى تەييارلايدىغان ئوچاقتۇر. چۈنكى مىللىي تونۇش ئىچىدىكى جەمئىيەتتە تونۇشىنىڭ سەۋەبلىرىنى ئاخىرلاشتۇرۇش مۇددىئالىرى ئېھتىياجلىق بولغان كۈرەشنىڭ ۋاسىتىلىرىنى ئىختىيارى تاللاپ ئولتۇرغىلى بولمايدۇ - دە!

- «ئۇيغۇرىستان مەسىلىسىنى ھەل قىلىش مۇستەبىت خىتاي ھۆكۈمىتى بىلەن سۆزلىشىش ئارقىلىق تىنچ يول بىلەن ھەل قىلىدىغان ئىشمىكەن؟ دەيدۇ، مەن ئەخمەت ئىگەمبەردى.

بىر جەمئىيەتنىڭ خام خىياللىرى پەقەت قارىمۇ قارشىلىقنىڭ يەنى زىددىيەتلىك ئىككى تەرەپنىڭ ئاساسلىق تەرىپىگە بىرلەشتۇرۇلگەندىلا (ياكى ئاساسلىق تەرىپىگە قارىتىلغاندىلا) ئاندىن ئەھمىيەتلىك بولىدۇ. بۇ دېگەنلىك تىنچ يول بىلەن ھەل قىلماقچى بولغان كىشىلەرنىڭ خام خىياللىرى ياكى ئۇرۇش بىلەن ھەل قىلماقچى بولغان كىشىلەرنىڭ ئاكتىپ خىياللىرى، زىددىيەتنىڭ ئاساسلىق تەرىپى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى مەيداندا مۇستەقىللىق ئۈچۈن كۈرەش قىلغاندىلا ئاندىن ئەھمىيەتلىك بولىدۇ، - دېگەنلىكتۇر.

مىللىي توقۇنۇش خىتاينى تىللاش ئارقىلىقلا ئاچچىقنى چىقىرىۋالىدىغان بىردەملىك ئەخلاقىي ھەرىكەت ئەمەس. ماھىيەت جەھەتتىن ئېيتقاندا، توقۇنۇش كىشىلەر ئىشەنمىسە بولمايدىغان، ھەقىقىي مىللەتچىلەرنى ھاياجانغا سالىدىغان، ئىلھاملاندۇرىدىغان، ھەرىكەتكە كەلتۈرىدىغان، مىللىي غۇرۇرنى ۋەسۋەسىگە سالىدىغان توقۇنۇشتۇر.

خىتاي بىلەن ئۇيغۇرلار ئوتتۇرىسىدىكى مىللىي توقۇنۇش باشقىلار قاتارى ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ بىر ئۈمىدىنى ياراتتى. توقۇنۇش توغرىسىدىكى قاراشلىرى ئەخمەت ئىگەمبەردىگە كۈچ ئاتا قىلدى، ئۇنىڭ سىياسىي ئىرادىسىنى تاۋلىدى، تېخىمۇ سىياسىيلاشتۇردى ۋە ئۇنىڭ كۈرەشچان روھىغا ئىشەنچ ئاتا قىلدى. جاپا - مۇشەققەتكە، ھاقارەتكە دۇچ كەلگەندە مەيۈسلەنمەي، كۈرەشچان ھاياتىنىڭ ئۇزاق مۇساپىلىرىدە بەل قويۇۋەتمەي، بۈگۈنكى داھىي قامەتلىك ئەخمەت ئىگەمبەردى بولۇپ يېتىشىپ چىقتى.

ھەر بىر ئادەم ياكى ھەر بىر گۇرۇھ ياكى مەزھەپلەر ياكى ھەرقانداق بىر جەمئىيەت يوشۇرۇن پەردىلىك ۋە دۈشمەنلىككە ئايرىدە بولۇپ، جەمئىيەتنىڭ ھەرخىل قاتلاملىرىدا، سورۇنلىرىدا روھىي ۋە سىياسىي شەكىللەرنى تەييارلايدۇ. توقۇنۇشقا قوزغاتقۇچى ياكى توقۇنۇش ۋەزىيىتىنى ئىلگىرىلەتكۈچى كۈچ سۈپىتىدە داھىنىڭ توقۇنۇش جەريانىغا قويغان تەلەپلىرى، توقۇنۇشنىڭ ئاخىرقى نەتىجىسىگە مۇناسىۋەتلىك قىممەت قاراشلىرى ياكى نىشانى ئەھمىيەتلىك ھەرىكەتكە ئۆزگەرگەندىلا داھىي ئاندىن رول ئوينايدۇ.

www.uyghurkitap.com

داھىي ئەگەشكۈچىلەرنىڭ تەلەپلىرىنى ئىپادىلىگەنلىكىدە ۋە بۇ تەلەپلەردىن پايدىلانغاندا مۇنداق ئېيتقاندا قوللىغۇچىلارنىڭ تەلەپلىرىگە، سىياسىي ئارمانلىرىغا قىزىققاندىلا داھىي ئاندىن قوللىغۇچىلارنىڭ ئىچكىنى قوزغىتىدىغان چاقىرىق كۈچىگە ئىگە بولىدۇ.

قوزغىلاڭ، ئىنقىلاب، نامايىش قارىماققا بىر ئادەمنىڭ ئىشى ئەمەس. ئەمما، بەزى ھاللاردا سىياسىي شەكىللەرنى تەييارلىغۇچى، ئەگەشكۈچىلەرنى توقۇنۇشقا، ئىنقىلابقا، نامايىشقا قوزغاتقۇچى بىر ئادەمنىڭ روھى ياكى شۇ ئادەمنىڭ ئىشى بولۇپ قالىدۇ. شۇنداق ئەھۋالدا ئىنقىلاب، نامايىش، قوزغىلاڭ ئىستىخىيىلىك ھەرىكەت بولۇشتىن ساقلىنىپ قالىدۇ.

توقۇنۇش زىددىيەت، يەنە توقۇنۇش بۇ جەريانغا ئەلۋەتتە ئادەملەر ئىشتىراك قىلىدۇ، ئىشتىراك قىلغۇچى ئادەملەرنىڭ سانى توقۇنۇشنىڭ كۆلىمىنى، جەرياننىڭ ھاسىلاتى ھېسابلانغان بارلىق ھادىسىلەرنى بەلگىلەيدۇ. بىر مەيدان كۆرەش باشلانغان ھامان ئادەملەر دەرھال ئىشتىراك قىلمايدۇ. بەلكى كۈزىتىپ تۇرىدۇ. بۇنداق كىشىلەر نان قېپىي پۇرسەتپەرەستلەر بولۇپ، بۇنداق كىشىلەرنى يەنە داھىي بولغۇچى ئادەم توقۇنۇشنىڭ ئىچىگە پېتەكلەپ كىرىدۇ - دە، توقۇنۇشنىڭ كېڭىيىش شەكلىگە تەسىر كۆرسىتىدۇ.

داھىي ئەخمەت ئىگەمبەردى بىر ئۆمۈر شۇنداق ئىش بىلەن شۇغۇللاندىمۇ، قانداق؟ شۇنداق دەپ جاۋاب بېرىمىز. ئەمما، ئەخمەت ئىگەمبەردىنى قوللىغۇچىلار قېنى؟ ئۇنىڭ ئىنقىلابىي چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشقۇچىلار قېنى؟ بۇ ئۇزۇن يوللارنى ئۆزۈك مېڭىشقا، يىقىلىپ كەتسەك ئۆزۈك

ئۆرنىگىدىن تۇرۇپ يەنە مېكىشقا توغرا كەلدى. ئەگەر تاغۇ تاشلاردا شۇنچىلىك ھېس - تۇيغۇ بولسا ئىدى، ئەخمەت ئىگەمبەردىگە ئەگەشكەن بولاتتى. شۇڭا ئۇ ۋەتەننى تاشلاپ كەتتى. يەنە شۇ ئۇيغۇرغا نىجاتلىق ئىزلەپ ياقا ئەللەرگە ھىجرەت قىلدى.

مەسىلەن، ئۇيغۇرنىڭ دىنى داھىيسى • - دەپ ئاتىلىدىغان رەھمەتلىك ئابدۇلئەزىز مەخسۇم جىن شورىنى دەۋرىدىن تاكى كوممۇنىست خىتاينىڭ سېكرېتارى خۇاگوپېڭ دەۋرىگىچە تۈرمىدە 37 - يىل ياتتى. قېنى بۇ دىنى ئەربابىنىڭ ئەگەشكۈچى دىن مۇخلىسلىرى؟ قاراماي قاچىلاپ ئۈرۈمچىدىن شەرققە قاراپ ماڭغان پويىز ئابدۇلئەزىز مەخسۇمنى بېسىپ ئۆلتۈرگەندىن كېيىن ھېسداشلىق قىلغۇچىلار ئەمدى بۇ قېتىم ئۇنىڭ جىنازىسىنى كۆتۈردى. ئۆزىنىڭ داھىسىنى تىرىكلىكىدە كۆتۈرمەي ۋاپات بولغاندا جىنازىسىنى كۆتۈرىدىغان بىر مىللەت كەم - كۆتىسىز قۇل ياكى روھى ئۆلگەن مىللەتتۇر.

بىر مىللەتنىڭ ياكى بىر خەلقنىڭ مەقسەتلىك ئۇيغىنىشى، سىياسى ئاڭ پەيدا قىلىشى سىياسەت پەيلاسوپلىرىغا، پىسخولوگلارغا تونۇشلۇق بولۇپ كەلگەن ئىدى. مەسلەن، سىياسى چېنىقىش جەھەتتە تەپەككۇرنى ئىلگىرى سۈرىدىغان مەسىلىلەر، ئاڭ ۋە سىياسىي كۆز قاراشلارنى ھەم تولۇق ھەم جىددىي رەۋىشتە داھىلارنى تەتقىق قىلغۇچى ئالىملارنىڭ ئالدىغا تاشلىغان ئىدى. گېگېل قاتارلىق پەيلاسوپلارنىڭ 19 - ئەسىردىكى نەزەرىيىلىرىدە، «توقۇنۇش ئاڭدىن پەيدا بولىدۇ» - دەيدىغان نېگىزلىك قاراشلار ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئىدى.

ئاڭ، دېگەن نېمە؟ بۇ پەيلاسوپلار ئىنسانىيەتنىڭ نىگىزلىك ئېھتىياجىنى تونۇپ يەتتى. پەيلاسوپلارنىڭ ئۇستازى فېيېرباخ، «ئىنسانىيەت ماھىيەتنى ئېنىق، تولۇق پەيدا قىلغۇچى ھەقىقى ئېھتىياجغا ئىگە»، دەپ كۆرسەتكەن ئىدى. بەزى پەيلاسوپلار ئىنساننىڭ ھېسسىيات باسقۇچىدىكى توقۇنۇشى بىلەن ھايۋاننىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى سېلىشتۇرۇپ، «كېيىنكىسى ھايۋاننىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە ئېھتىياجىدىن باشقا ئوبيېكتىپ دۇنيادا يەنە قانداقتۇر باشقا بىر نەرسىلەرنىڭمو بارلىقىنى بىلمەيدۇ.»- دېگەن. شۇڭا، «ئادەمنىڭ ئەمگىكى ئېھتىياجلارنى بىۋاستە قاندۇرۇشقا ئېلىپ بارمايدۇ، بەلكى ئىنساننىڭ ئەمگىكى ئىنساننىڭ ئېڭى ۋە ئۆزلۈك ئېڭىنى پەيدا قىلدۇ»، - دېيىشكەن.

كەچۈرۈڭ ھۆرمەتلىك ئەخمەت ئىگەمبەردى، مەن بۇ قۇرلارنى يېزىۋاتقاندا شۇ قۇرلارنىڭ مەزمۇنىنى مىسال بىلەن تولۇقلاشنى لايىق تاپتىم.

ئەمگەكنىڭ رولى نېمە، چۈشەنمەيدىغان ئۇيغۇر مىللىتى بۈگۈنكى كۈندە «ماھىيەت پەيدا قىلغۇچى ئېھتىياج» نى تەييارلىغان مىللەت بولالماي قالدى. ئۇيغۇر مىللىتى بۈگۈنكى كۈندە تاشقى دۇنياغا مۇناسىۋەتلىك ئەقلى باسقۇچتا «توقۇنۇش» پەيدا قىلغۇچى مىللەت بولۇش بۇياقتا تۇرسۇن ھەتتا، ھېسسىيات باسقۇچىدا «توقۇنۇش» پەيدا قىلغۇچى ياكى ھېسسىيات باسقۇچىدا مىللى توقۇنۇش توغرىسىدا چۈشەنچە پەيدا قىلغۇچى مىللەتمۇ بولالماي قالدى. ئوبيېكتىپ دونيادا يەنە قانداقتۇر باشقا بىر نەرسىنىڭ بارلىقىنىمۇ بىلمەيدىغان

ئېپتىدائى ئاھالىلار كوللېكتىپىغا ئايلىنىپ قالىدى. بۇ گەپلەرنى پەيلاسوپلار تونۇغۇنلا سۆزلىگەن ئىدىغۇ؟!

مىلادى 7 - ئەسىردە پەيغەمبەرگە ئاللاھتىن كەلگەن ۋەھىدە، «شەك شۈبھىسىزكى، جىن ۋە ئىنسانلاردىن نۇرغۇنلىرىنى دوزاخقا (يېقىلغۇ بولۇش ئۈچۈن) ياراتتۇق، ئۇلار دىللىرى بولغان بىلەنمۇ ئۇ ئارقىلىق ھەقنى چۈشەنمەيدۇ، ئۇلار كۆزلىرى بولغان بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (ئاللاھنىڭ قۇدرەت دەلىللىرىنى) كۆرمەيدۇ، ئۇلار قۇلاقلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (ئاللاھنىڭ ئايەتلىرىنى ئىبرەت ئېلىپ) تىڭشىمايدۇ، ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتتەر گۇمراھتۇر. ئەنە شۇلار غاپىلدۇر.» (7 - سۈرە «ئەئراف» 179 - ئايەت).

ئۇقۇڭ، دە! بۇ ئايەتنى مۇسۇلمان مىللەت ئۇيغۇرلارنىڭ بۈگۈنكى ھالىغا قاراڭ!!!

مەن ئۇيغۇر بۇ مىللەتنى ھاقارەتلەپ قويدۇممۇ، قانداق؟ پېتىنالمىدىمەن؟ پەقەت قۇرئان كەرىمدىن سىتاتا كەلتۈردۈم، خالاس!

داھىي بىلەن بىر مىللەتنىڭ مۇناسىۋىتى قانداق بولىدۇ؟ بۈگۈنكى ئۇيغۇرلارنىڭ نەزىرىدە داھىنىڭ قىممىتى يوق. ئەمما، ھەر بىر ئۇيغۇرنىڭ داھىي بولۇش، پىر بولۇش ئارزۇسى بار.

مۇبادا مىللەتنىڭ قەدىر - قىممىتى مەسىلىسى، مىللەتنىڭ ئازاتلىقى مەسىلىسى بىر تونۇيدىغان داھىنىڭ نەزىرىدە بولمىغان بولسىدى، ئەخمەت ئىگەمبەردىگە ئوخشاش بىر ئۆمۈر جاپا چەككەن داھىي، خىلمۇ خىل توقۇنۇشلار ئىچىدە ئۆزىنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرگەن داھىي، شۇ مىللەتنىڭ ئازاتلىقى ئۈچۈن شۇنچىلىك جاپا چەككەن

بولارمىدى؟ ئەخمەت ئىگەمبەردى ئاۋۋال ئىنساننىڭ ماھىيىتىنى چۈشەنگەن داھى، ئاندىن چۈشىنىشكە ياردەم بېرىدىغان، شۇ ئىنساندا بولۇشقا تېگىشلىك، ماھىيەت پەيدا قىلغۇچى ئېھتىياجنى ۋۇجۇدىدا تەييارلىغان داھىدۇر.

ماددى پاراۋانلىق يارىتىش ھوقۇقلىرى تارتىپ ئېلىنغان مىللەتنىڭ چەكلىمىگە ئۇچرىغان دىنى ئىدىيىلىرى، مىللەتچىلىك تۇيغۇلىرىنىڭ مىللى ئاڭ قاتلىمىغا قاراپ تەرەققى قىلىشى ئاستا - ئاستا، تەرتىپسىز، قانۇنىيەتسىز، مۇۋازىنەتسىز بولامدۇ، - قانداق؟ ئىستىخىيىلىك ھەرىكەتنى قىبلىنامە قىلغان ئىتتىنىڭ تەركىبىنىڭ ھەر قانداق ھەرىكىتى قاچان ئىنقىلاب تەرەپكە تەرەققى قىلىدۇ؟ بۇ ھال خىتاينىڭ مىللى ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە پەيدا بولغانمۇ؟ ئىشىنىمەنكى، ئىنقىلاپ قوزغىلاڭ، نامايىش ھەرىكەتلىرى ئاخىرى كۆرەشچان روھقا باي داھىنىڭ رەھبەرلىكىدە ھامان بىر كۈنى رېئاللىققا ئايلىنىدۇ. كېلىدۇ، - بىر كۈن! داھى مىللى تۇقۇنۇشتىن پايدىلىنىپ جۇملىدىن قورقۇنچلۇق زوراۋانلىق ئارقىلىق مىللەتنىڭ ئىتتىپاقلىشىشىنىڭ كېرەكلىكىنى قۇمدەك چېچىلىپ تۇرغان مىللەتكە تونۇتىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق مىللەت مەجبۇرىيىتىنىڭ، ھوقۇقىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتەلەيدۇ.

كۈتىمىز داھى ئەخمەت ئىگەمبەرى ئەپەندىم! 2004 - يىلى 11 - ئاينىڭ 20 - كۈنى ۋاشىنگتوندا سۈرگۈندىكى ھۆكۈمەتنىڭ پرېزىدېنتلىق ۋەزىپىسىنى مەمنۇنىيەت بىلەن قوبۇل قىلدىڭىز. بىز سىزگە ۋەزىپىلا ئەمەس، بەلكى 20 - مىليونلۇق مىللەتنىڭ ھۆرمىتى ۋە ھوقۇقىنى تەقدىم قىلدۇق.

www.uyghurkitap.com

مۇبارەكلەيمەن! تەبرىكلەيمەن، ئەخمەت ئەپەندى! جاسارەتلىك داھىنىڭ ھەرىكەتلەندۈرۈشى، مىللى تونۇش ئىچىدە كۆچەيتىلگەن، مۇستەھكەملەنگەن مىللى روھ ۋە مىللەتنىڭ قىممەت قاراشلىرى يىقىن كەلگۈسىدە ئىنتايىن زور ئۆزگىرىشنىڭ مەنبىئى بولۇپ قالىدۇ ۋە بولۇپ قالغۇسى!!!

شائىر — ئەخمەت ئىگەمبەردى

ھەر قانداق مىللەتنىڭ تۇرمۇشى — ئەگەر شۇ مىللەت تەسەۋۋۇر كۆچىگە ئىگە بولغان ياكى شۇ مىللەتنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىش قابىلىيىتى يەنە شۇ مىللەتنىڭ تەسەۋۋۇر بايلىقىنى ياراتقان بولسا، ئەدەبىيات شۇ مىللەتنىڭ تۇرمۇشىدا ناھايىتى ئۇزاق دەۋرلەردىن باشلانغان بولىدۇ. يېزىق پەيدا بولۇشتىن ئىلگىرى، ئەنئەنىۋى ئەدەبىياتنىڭ پەيدا بولۇشى يازما ئەدەبىياتنىڭ پەيدا بولۇشىغا زېمىن تەييارلاپ بەرگەن. مەسىلەن: مىللەت ۋە ئىنسانلارنىڭ ئىپتىدائى تەسەۋۋۇرى ئىپتىدائى دەۋرلەردە ئەپسانە - رىۋايەتلەرنى يارىتىشتىن باشلانغان ئەمەسمىدى؟ قىزىقى شۇ يەردىكى، ئەپسانە - رىۋايەتلەر يارىتىلغان دەۋرلەردە بىر مىللەت ئەدەبىياتىنىڭ «ئانا تېمىسى» بەلگىلىنىپ بولغان بولىدۇ.

ئىپتىدائى دەۋرلەردە ئىنساننىڭ تۇرمۇشى ئىجتىمائىلاشمىغانلىقتىن تېخى ئەخلاق چۈشەنچىلىرى، ئىجتىمائى ئەخلاق ئۇقۇملىرى پەيدا بولمىغان، يەنە قىزىقى شۇ يەردىكى ئەپسانە ۋە رىۋايەتلەردە «ئادىمگەرچىلىك»، «ئىنسان تەبىئىتى»، «كۆيۈمچانلىق » مەدھىلەندى.

ئەكس ئەتتۈرۈلدى. ئەپسانە ـ رىۋايەتلەردە يۇقىرىقىدەك تېمىلارنىڭ خاھىش سۈپىتىدە يورۇتۇپ بېرىلگەنلىكىدىن قارىغاندا، بەلكى ئەخلاقنىڭ ئۇندۇرمىسى، بىخ ھالىتى تەبىئەت ـ ئىنسانغا ئاتا قىلغان ئىقتىدارغا يوشۇرۇنغان بولسا كېرەك.

«كۆيۈمچانلىق»، «مېھرى ـ مۇھەببەت»، «ئىنسانپەرۋەرلىك»، ئادالەتنىڭ، ئادالەتسىزلىك ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشى ئەپسانە ـ رىۋايەتلەردە «ئانا تېما» ئورنىدا ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بولسا، «ۋەتەنپەرۋەرلىك»، ئەپسانە ـ رىۋايەتلەردە بارلىق «ئانا تېما»لارغا مەنبە مەسىلىلىك «ئانا تېما» ئورنىدا ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ئىدى.

مىللەتلەر بولىدىغانلا بولسا، شۇ مىللەتنىڭ ئۆزىگە خاس ئەدەبىي ھاياتى بولىدىغانلا بولسا، «ۋەتەنپەرۋەرلىك» شۇ ئەدەبىياتتا «ئانا تېما» بولۇپ كەلدى. شۇڭا، ئەدەبىياتتا «ۋەتەنپەرۋەرلىك»، «ئىنسانپەرۋەرلىك »، «كۆيۈمچانلىق»، «باتۇرلۇق» تاشقى ئالەمگە تەتبىق قىلىندى ۋە تاشقى ئالەم ھادىسىلىرىدە يۇقىرىقىدەك مەنىۋى قىياپەتلەرنىڭ بولىشى تەلەپ قىلىندى.

مەن ئەدەبىياتنى چۈشىنىش ئىقتىدارىغا ئىگە بىر ئادەم. مۇبادا ئادەم ئەقىل بىلەن ھېسسىياتنىڭ يۇغۇرۇلما گەۋدىسى دېيىلىدىغان بولسا، ئۇنداقتا، ھەر قانداق ئادەم ئەدەبىياتنى چۈشىنىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولىدۇ. بۇ ئىقتىدارنىڭ گۈزەللىكتىن زوقلىنىش ۋە گۈزەللىك توغرىسىدا ئىستىتىزمىكلىق ھۆكۈم قىلىشى تەبىئى بولىدۇ. شۇڭا گۈزەللىكتىن زوقلىنىش ۋە گۈزەللىك توغرىسىدا ئىستىتىزمىكلىق ھۆكۈم قىلىشنى داۋاملىق تەربىيىلەشكە

تــوغرا كېلــدۇ. تــەربىيىلىنىش مۇئەيــيەن دەرىجىگــە يەتكەندىلا ئاندىن ئەدەبىيات ھادىسىلىرىغا ھەر جەھەتتىن ياندىشقىلى بولىدۇ.

مــەن ۋەتىنىمــدە قولــۇمغا قەلــەم ئالــدىم. «تەنقىــد - تــەقرىز» ئۇقــۇملىرىغا ياندىشىــپ يــاكى «تەنقــد - تــەقرىز»نىــڭ خــەنجىرىنى ئېســىپ، ئــەدەبىيات قەسرىگــە كىرىــپ كەلگەن ئىــدىم. ۋەتىنىم ئۇيغۇرىستاندا نۇرغۇن ماقالىلارنى يېزىــپ، گېزىــت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلدىم. بەزىلــەر مېنىــڭ ئالدىمغا كېلىــپ: تەنقىــد ماقالىلىرىــدا بەدىئىلىك بولامدۇ، - بولمامدۇ؟ دەپ سوئال قويۇشتى.

شۇنداق ســوئال قويغــان بــۇ ئەپەندىلەر، تەنقىــدنىڭ بــەدىئىيلىكى بولمايــدىغانلىقىنى، ئــەدەبىي تەنقىــد پــەقەت ئۇقــۇم بىلــەن ئىــش كۆرىــدىغانلىقىنى، ئــەدەبىي تەنقىــد پائالىيىتىنىــڭ پــەقەت ئۇقۇملاشقان پائالىيەت ئىكــەنلىكىنى نــەدىن بىلســۇن؟! ئــوبزور تىلــى، دەيــدىغان نەرســىنىڭ ئۇقۇملاشقان تىل ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلسۇن؟!

10 يىــل بولــدى ۋەتىنىمىــدىن، ئۇيغــۇر ئــەدەبىياتى ساھەسىــدىن ئايرىلدىم. ھازىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ھالى نىچۇك خەۋىرىم يوق.

بىــراق بــۇ ئــەدەبىيات 50 يىــل مابەينىــدە مىللىتــى ئۇيغــۇرلارغا نېمــە ئىــش قىلىــپ بېرەلــدى؟ ژۇندىكــەش ماۋزېدۇڭ دەۋرىــدە: «ئەدەبىيات تۇرمۇشنى مەنبە قىلىش كېرەك»، - دېيىلدى. ئۇيغۇر ئەدىپلىرى تۇرمۇشنى ھەقىقى مەنبــەدە مەنبــە قىلالىدىمــۇ؟ ئۇيغــۇر ئەدىپــلىرى ئۇيغــۇر مىللىتىنىــــڭ تۇرمۇشــــىنى ئەمــــەس، بــــەلكى خىتــــاي كوممۇنىســـتلىرى تـــۈزۈپ بەرگـــەن سىياســـەتنى ئۇيغـــۇر ئــەدەبىياتىغا مەنبــە قىلــدى. ماۋزېــدۇڭنىڭ مۇســتەبىت

www.uyghurkitap.com

ھاكىمىيىتى تەشكىللىگەن تۇرمۇشنى پاش قىلىش ئەمەس، بەلكى مەدھىلەشنى بەدىئىي مەقسەتكە نىشان قىلدى، «ئاچ قالدىم»، دېيەلمىدى ئەدىپلەر! «قورسىقىمىز توق، توققۇزىمىز تەل»،- دېيىشتى ئەدىپلەر! تۇرمۇشنى مەنبە قىلىش شۇنداق بولىشى كېرەكمىدى؟

بىراق ۋىژدان ۋە ئەخلاقنى ئادەمگە خاس جاسارەتنى ئۆزلۈككە تەئەللۇق، دەپ بىلگەن، لاياقەتلىك ئادەم بولۇشقا تىرىشىلىك خارەكتېرنى خىتايلارغا پۈلغا سېتىۋەتمىگەن ئەدىپلەر، يازغۇچى، شائىرلار («تۇگۇمەس ناخشا» تېيىپجان ئېلىيوپ)، («ئىز» ئابدۇرەھىم ئۆتكۈر)، («كاككۇك گۈلى» مۇھەممەدجان راشىدىن)، («قوياش قەسىدىسى» ئوسمانجان ساۋۇت)، («ئانا يۇرت تىرولوگىيىسى» زوردۇن سابىر)، («خورەك»قاسىم سىدىق) قاتارلىق شائىر، يازغۇچىلار، ئەپسانە - رىۋايەت دەۋرلىرىدە بەلگىلەنگەن ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ «ئانا تېمىسى» ۋەتەنپەرۋەرلىككە مۇراجىئەت قىلدى.

ئەدەبىيات «ئانا تېما» ۋەتەنپەرۋەرلىككە ۋارىسلىق قىلىدىكەن، سادىق بولىدىكەن، «ئانا تېما» ۋەتەنپەرۋەرلىك، ئەدەبىياتنىڭ تېماتىك ئىدىيىلىرىنىڭ خىلمۇ خىل بولۇشىنى بەلگىلەپ بەرگەندىن باشقا، ھەر قانداق دەۋردە ئەدەبىياتنىڭ تەرەققى قىلىشى «ئانا تېمىغا» قانداق مۇئامىلە قىلىشقا «ئانا تېمىنى» قانداق ئەكس ئەتتۈرۈشكە باغلىق بولۇپ قالدۇ. «ئانا تېما »ئۆز نۆۋىتىدە ئەدەبىيات (مىللىي ئەدەبىياتنىڭ) ياكى ئەدىپنىڭ ئۇسلۇبىنى بەلگىلەپ قويىدۇ. «ئانا تېما»غا مۇناسىۋەتلىك

ئۇسلۇپ يارىتالمىغان ئەدەبىياتنى تەشۋىقات قۇرالى، دېيشكىلا بۇلىدۇكى، ئەدەبىيات دېيشكە بولمايدۇ.

- «ئانا تىما» مەسلىسى ئىدېئولوگىيە مەسلىسمۇ؟ شۇنداق، ماڭا قويىدىغان قارشى پكرىڭىز بارمۇ ئەپەندىم؟

-

ئە

دەبىيات ئىدېئولوگىيىدىن يىراق تۇرۇشى كېرەك.

-

شۇ

نداقمۇ ئەپەندىم!

-

ئە

دېئولوگىيە، دىگەن نىمە؟

-

ئە

دېئولوگىيە بىر مىللەتنىڭ هاياتىنى مۇهاپىزەت قىلىدىغان قۇرالدۇر!

بايروننى بىلمەن - ئىنسانپەرۋەرلىك، ئىنتېرناتسىئونالىزملىق روهنى رۇمانتىك ئەدەبىياتتا بەدىئى مەقسەتكە ئايلاندۇرغان شائىر ئىدى.

تولستوينى بىلمەن - ئىنسانپەرۋەرلىكنى پىروزا ساهەسىدە بەدىئى مەقسەتكە ئايلاندۇرغان يازغۇچى ئىدى.

پۇشكىننى بىلمەن - ئىنسانپەرۋەرلىك، ۋەتەنپەرۋەرلىكنى رېئالىستىك ئەدەبىياتتا بەدىئى مەقسەتكە ئايلاندۇرغان شائىر ئىدى.

پابلىنىرودانى بىلمەن - جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائى، سىياسى كېسەل هالەتلىرىنى لىرىك شېئىرلارغا مەنبە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىلغان شائىر ئىدى. يۇقىرىقى ئالەمشۇمۇل يازغۇچى شائىرلار ئەسەرلىرىدە بەدىئىي مەقسەتكە ئايلاندۇرغان تېمىلار ئىدېئولوگىيىلىك تېمىلار بولماي نېمە ئىدى؟

- ئەپەندىم، ماۋزېدۇڭنىڭ ماۋزېدۇڭچە ئىدېئولوگىيىسى بار ئىدى، ستالىننىڭ ستالىنچە ئىدېئولوگىيىسى بار ئىدى. ئۇيغۇر بولغانلىقىڭىز ئۈچۈن يۇقىرىقى ئىدېئولوگىيىلىك مەقسەتلەردىن يىراق تۇرسىڭىز، ئەلۋەتتە، ئالقىشلايمەن ئەپەندىم!

ئۇيغۇر ئىدېئولوگىيىسى مىللەتچىلىك، ۋەتەنپەرۋەرلىكتىن نېرى تۇرۇپ، ئىدېئولوگىيە ئۈچۈن شېئىر يازمايمەن، ئەدەبىيات ئىدېئولوگىيىدىن يىراق تۇرۇش كېرەك، دەپ نېمىنىدۇر شېئىر، - دەپ يېزىپ شائىر بولماقچى بولغان كىشى ئاۋۋىلىدە ئۇيغۇر بولۇشتىن يىراق تۇرۇشى كېرەك. ئەدەبىياتنىڭ ئىدېئولوگىيىدىن يىراق تۇرۇشىنى تەشەببۇس قىلغان كىشىنىڭ تەشەببۇسى ئەمەلىيەتتە دەل ئىدېئولوگىيىلىك تەشەببۇستۇر.

يېقىندا كومپيۇتېر بەتلىرىدە «شېئىردا ئىدىيە بولمايدۇ»، دېگەن گەپلەرنى ئوقۇپ ھەيران قالدىم. بۇ نېمە گەپ؟ يەنە بۇ كىشى شائىر ئىكەن، ھەر قانداق بىر كىشى بۇ كىشىنىڭ شېئىرلىرىنى چۈشەنمەسمىش. بۇ كىشى «ئۇرۇمچى ئېپپېتىنى ساتقان شەھەر»، دەپ ماۋزۇ قويۇپ شېئىر يېزىپتۇ. قويغان ماۋزۇسىدا ئىدىيە بولغان تۇرۇقلۇق يازغان شېئىرىدا ئىدىيە بولماسلىقى بۇ قانداق گەپتۇ؟! بىز ھازىر ۋەتەنپەرۋەر ئىنقىلابچى ياشلارنى ئىزدەپ يۈرسەك، ئۇيغۇرلاردىن ئەقىل ئىزدەپ يۈرسەك، ئەقىلغۇ ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا، ئەقىلغا قول بۇلۇش سالاھىيىتىگمو

ئىگە بولالمىغان بۇ ئادەملەرنى قانداق ئادەم دېگۈلۈك؟ بۇ كىشىلەر ئېھتىمال «ئىنسانلار تەبىئىتىنىڭ ئاگقا دەۋرى» دە ياشاۋاتقان كىشىلەر بولسا كېرەك.

مەن بۇگۈن، مىللەتچىلىك ۋە ۋەتەنپەرۋەرلىك خىلمۇ خىل مىسرالاردا كۆيلەنگەن شېئىر توپلاملىرىنى تېپىۋالدىم. شۇنداقلا ھازىرغىچە مەن كۆتۈپ كەلگەن شائىرنىمۇ تېپىۋالدىم. بۇ شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى. بۇ شېئىرلار ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ شېئىرلىرىدۇر.

چېكىنىپ پىكىر قىلىمەن.

گېگىل: ياۋايى مىللەت ھېسسىياتچان كېلىدۇ، - دېگەن ئىدى.

سىدىقھاجى روزى: «ياۋايى مىللەت شائىر بولىدۇ»، - دەيدۇ. جۈملىلەرنىڭ مەزمۇنىدا ھېچ قانداق پەرق يوق. بۇ يەردە شېئىر ھېسسىيات، ھېسسىيات، شېئىر، - دېگەنلىكتۇر. چاكىنا ھېسسىياتنى قاپىيە - مىسرالارغا قاچىلاپ يۇرگەن، يازغان كىشىلەرنى كىم، قاچان، قەيەردە شائىر، - دېگەن ئىدى؟ شېئىرنى ھېسسىيات ئىپادىلەيدىغان ۋاستىگە ئايلاندۇرغان بۇ كىشىلەر «چاچلىرىڭدىن ئايلىناي، قاشلىرىڭدىن قايرىلاي»، - دەپ قوشاق قوشۇپ يۇرسە، ھازىرغىچە مىللىي ھېسسىياتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، ئايرىملىق ئىچىدە مىللىي ھېسسىياتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، ئۇمۇملاشتۇرغاندا يەنە مىللىي ھېسسىياتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، شېئىرلاردا قانداق ئىپادىلەش كېرەكلىكىنى بىلمەي يۇرسە، بۇ كىشىلەرنى بىر توپ ياۋايىلار دېمەي زادى نېمە دېگۈلۈك؟!

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

پەيلاسوپلار، پسىخولوگلار ھېسسىيات بىلەن ئەقىلنىڭ مۇناسىۋىتىنى، مەنىۋى ھادىسىلىق ئالاھىدىلىكىنى ھازىرغىچە تەتقىق قىلىپ كېلىشتى، ياكى ھېسسىياتقا ئۈستىۋار بېرىپ ئەقىلنى تاشلىۋەتمەي ياكى ئەقىلغا ئۈستىۋار بېرىپ، ھېسسىياتنى تاشلىۋەتمەي، ھېسسىياتقا تەئەللۇق نەرسىلەر يوشۇرۇن ئاڭغا مەنسۇپ بولدى. ئىدراك ۋە ئەقلى تەپەككۇرغا مۇناسىۋەتلىك ھادىسىلەر ئەقىل ياكى ئەقىلچىلىك بولدى. بۇ ئىككى خىل ھادىسە سىياسەت، دىن، پەلسەپە، ئەدەبىيات قاتارلىق ساھەلەردە ئوخشاشلا ئوبرازلىق تەپەككۇر، ئابستراكت تەپەككۇر شەكلىدە مەۋجۇت بولۇپ كەلدى. بىر ئوبېكت ئۈستىدە ئىككى خىل تەپەككۇر شەكلىنىڭ پىكرى مۇناسىۋەتلىرى قانداق بولىدىغاندۇر؟ ئابستراكت تەپەككۇر بىلەن ئوبرازلىق تەپەككۇر ئەدەبىيات ساھەسىدە بىر - بىرىنى شەرت قىلامدىغاندۇ؟ بىلمەيمەن. ئەمما ئوبرازلىق تەپەككۇر بىلەن ئابستراكت تەپەككۇرنىڭ تەپەككۇر جەريانىدا ھەمكارلىشالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن.

گېرمانىيىلىك پەيلاسوپ كازىرىر: «ئەگەر گۈزەللىكتىن زوقلانماقچى بولساڭ سەنئەتكار بىلەن ھەمكارلىشىشىڭ كېرەك. سەنئەتكارنىڭ ھېسسىياتىغا ھېسداشلىق قىلىپلا قالماي، سەنئەتكارنىڭ ئىجادى پائالىيىتىگە قاتنىشىشىڭ كېرەك. ئەگەر سەنئەتكار بىزنىڭ سالاھىيىتىمىزنىڭ پائالىيەت ئىقتىدارىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك بىخۇتلاشتۇرالايدىغان بولسا، ئۇنداقتا، - ئۇ، بىزنىڭ گۈزەللىك تۇيغۇمىزنىمۇ مۇۋەپپەقىيەتلىك بىخۇتلاشتۇرالايدۇ. گۈزەللىكتىن تەسىرلىنىش - جانلىق شەكىللەرنى تونۇش ئارقىلىقلا يەتكۈزۈلمەيدۇ. چۈنكى

گۈزەللىك مەلۇم ئالاھىدە ھېسسىياتقا تايىنىپلا قالماي شۇنداقلا مەلۇم ھۆكۈم قىلىش كۈچى ۋە نوقتىئىنەزەرلىك پائالىيەتلەرگىمۇ تايىنىدۇ»، ـ دەيدۇ.

گۈزەللىكتىن زوقلىنىش يۇقىرىقى ئالاھىدىلىكلەرگە تايىنىدىغان بولسا، گۈزەللىك يارىتىشمۇ يۇقىرىقى ئالاھىدىلىكلەرگە تايىنىدۇ. يەنى گۈزەل يېزىلغان بىر پارچە شېئىردىمۇ چوقۇم ھۆكۈم قىلىش كۈچى بولۇشى كېرەك.

ئۆتتى يىللار، قىساس ئۆلمەس، باقى ئەمەس زۇلمەت تۈن!

چىقار بىر كۈن مەڭگۈ پارلاپ، خانتەڭرىگە چۆككەن كۈن!

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى خىتاپ قىلدى! ھۆكۈم قىلدى! «خانتەڭرىگە پاتقان كۈن»، ـ قايسى «كۈن» ئىدى؟ مۇستەقىللىق ئىدى! جاڭجېشى ـ ستالىن ئىككى دۆلەت «مۇسكوۋا يىغىنى» ئارقىلىق 1945 - يىلى 8 - ئاينىڭ 14 - كۈنى ئۇيغۇرنىڭ مۇستەقىللىقىنى پاتۇرۇۋەتكەن، قەيەرگە؟ ئۇيغۇرنىڭ مۇستەقىللىقى ئۆرلەپ چىققان زېمىن ـ خانتەڭرىگە پاتۇرۇۋەتكەن.

مۇستەقىللىق، ـ بۇ، ئىشەنچ دېگەنلىكتۇر. كۆلكىلىك بىر ھادىسە شۇكى، بەزى كىشىلەر خۇداغا ئىشىنەرمىش، ئەمما، ئۇيغۇرىستاننىڭ مۇستەقىل بولۇشىغا ئىشەنمەسمىش، بۇ قانداق مەنتىقە! ئۇيغۇرىستاننى تارىختا ھەرقانداق كۈچ مۇستەقىل دۆلەتكە ئايلاندۇرۇپ بەرگەن ئەمەس. پەقەت شۇ دەۋرنىڭ ئۇيغۇرلىرى قولىغا قورال ئېلىپ، قوراللىق كۈرەش يولى ئارقىلىق بۇ زېمىندا مۇستەقىللىق جاكارلىغان! جاھانگىر دۆلەتلەر

مۇستەقىللىق بۇ «كۈن» نى خانتەڭرىگە پاتۇرىۋەتتى. مۇستەقىللىق جاكارلىغان مىللى روھمۇ خانتەڭرىگە پېتىپ كەتتى. مىللى روھ پارتلاپ چىققان كۈن، ـ دەيدۇ شائىر شېئىرىدا، مۇستەقىللىمۇ پارتلاپ چىقمامدۇ؟ شۇڭا، ئاللاھنىڭ بىرلىكىگە ئىشەنگەن ئادەم ۋەتەننىڭ مۇستەقىل بولىشىغا ئىشەنگەن ئادەمدۇر، ئاللاھنىڭ بىرلىكىگە، ۋەتەننىڭ مۇستەقىل بولىشىغا ئىشەنگەن ئادەم، شېئىرى مىسرالاردا بۇ كۈننىڭ كېلىشىنى ھۆكۈم قىلغان ئادەم ـ شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ئەمەسمۇ؟

تەبىئەت ھادىسىلىرىنى شېئىرى مىسرالار ئارقىلىق سىمۋوللاشتۇرۇپ ۋەتەنپەرۋەرلىكنى ئىبارەت بەدئى مەقسەتنى ئىپادىلەشكە قادىر بولالىغان شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى «خانتەڭرىگە پاتقان كۈن»، ـ دەپ ھۆكۈم قىلغاندا، ئەلۋەتتە، قۇياش يەنە خانتەڭرىدىن ئۆرلەپ چىققان بولمامدۇ؟ مەغرىب بىلەن مەشرىق ئوتتۇرىسىدا يەقەت ئۇيغۇرىستان ـ خانتەڭرىلا بار، ـ دېگەنلىك بولمامدۇ؟ چۈنكى، قۇياش خانتەڭرىدىن چىقىدۇ، يەنە خانتەڭرىگە پاتىدۇ، ـ دە! قۇياشنى ئوبرازلاشتۇرۇش ئارقىلىق ئىچىپ بېرىلگەن بۇ پىكىر، قالتىس جۈرئەتلىك مۇبالىغە ئىچىدە ئېچىپ بېرىلگەن پىكىردۇر.

بۇ يەردە شېئىرنىڭ روھى بىلەن ۋەتەنپەرۋەر شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ روھى جىپسىلىشىپ كەتكەن. شېئىرى گۈزەللىك ھېسسىياتقا ۋە ھۆكۈم كۈچىگە تايىنىپ، زوقلانغۇچىلار ئالدىدا نامايەن بولىدۇ.

قۇتۇپ يۇلتۇز ياناختا، ئاقارماقتا ئۇپۇقلار،
تاڭ پەرىسى گۈل تۇتۇپ كېلەر بىر كۈن سۇبھى دەم.
قۇچاغىدا تەڭرىنىڭ سانسىز ئىگىز چوققىلار،

قەھرىمانلار قەۋرىسى چوققىلاردىن مۇئەززەم.

ھېسسىياتسىز تاشقى دۇنيادا خىلمۇ خىل ھادىسىلەر بىلەن دۇقۇرۇشۇپ تۇرىدۇ. ئەمما، ئىنقىلابچى شائىرنىڭ ھېسسىياتى ئۆزگە ھېسسىيات بولۇپ، ھادىسىلەرنىڭ سىياسى قاتلىمىغا كۆڭۈل بۆلىدۇ، زەن سالىدۇ. بۇنداق زەن سېلىشنىڭ ئەھمىيىتى نېمە بولىدۇ؟ شائىر شەيئىلەرنىڭ سەۋەبىنى ئىزدەپ يۈرمەيدۇ، ھاجىتى قانچىلىك؟ سوئاللار شېئىرى سەنئەت ساھەسىگە كىرگەندە بۇ سوئاللارنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كېتىمىز. چۈنكى، شېئىرىيەت ھادىسىلەرنىڭ سەۋەبىنى، ماھىيىتىنى سۈرۈشتە قىلمايدۇ. مەۋجۇتلۇق، تەبىئىيلىك، شەيئىلەرنىڭ تەجرىبىلەر ئىكەن، خاسلىقىنىڭ كەينىدىن شائىر شەيئى ۋە ھادىسىلەرنىڭ شەكلىنى تۇيۇقسىز بايقاپ قالىدۇ. بۇ شەكىللەر جىمجىت تەركىبلەرنىڭ تەركىبى ئەمەس، چۈنكى بۇ شەيئىلەر ئاشكارىلىغان نەرسە ھەرىكەتنىڭ تەرتىپىدۇر. بۇ تەرتىپ بىزگە تەبىئەتنىڭ «يېڭى ئۇپۇق» سىزىقىنى ئاشكارىلاپ بەرگەندە، خانتەڭرىنىڭ چوققىلىرى، قەھرىمانلارنىڭ قەۋرىسىگە سېلىشتۇرما بولۇپ قالىدۇ. قەۋرىلەرنىڭ مەنىۋى قىممىتى، ئەخلاق قىممىتى، مىللىي ئىرادىلىك قىممىتى، «چوققىلاردىن مۇئەززەم» يۈكسەك تۇرىدۇ. ئۆلۈم! ياكى كۆرۈم! شائىر، ئىنسانلار جەمئىيىتىنىڭ ئاخىرقى چەك - چېگرىسىنى بەلگىلەپ بەرگەن.....!

ھاياتلىق كۈرەش - مۇستەقىللىق - تۆلگەن بەدەللەر - كۈرەش! شائىر تەسۋىرى مىسرالار ئارقىلىق ھاياتلىق ھەرىكىتىنىڭ تەرتىپىنى ئېچىپ بەرگەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شېئىرىيەتنى، ھاياتنى ياخشى كۆرىدىغان، سەنئەتنى ياخشى كۆرىدىغان ئادەملەر ـ سەنئەت تورمۇشىنىڭ ئايرىم تولۇقلىمىسى ياكى گۈزەللەشتۈرۈلگەن نەرسە، دېيىشىدۇ. بۇنداق، ـ دېگۈچىلەر شېئىرى سەنئەتنىڭ ھەقىقى رولىنى ۋە ھەقىقى ئەھمىيىتىنى چۈشەنمىگەن كىشىلەردۇر. شېئىرىيەت بىر ئىنسان روھىنىڭ، بىر ۋەتەنپەرۋەر روھىنىڭ، ياكى شائىر روھىنىڭ شېئىرى مىسرالار ۋە تەسەۋۋۇر ئارقىلىق شەكىللەندۈرۈلگەن شەكلەن ھالەتتۇر. ئەگەر شېئىرىيەتنى ـ ئىدىيىلىرىمىز، تەسەۋۋۇرىمىز، غايىلىرىمىز، ھېسسىياتىمىزنىڭ ئالاھىدە خاھىش، ئالاھىدە يېگىچە پوزىتسىيەسى، ـ دەپ قارىمايدىكەنمىز، شېئىرى سەنئەتنىڭ ھەقىقى ئەھمىيىتىنى ۋە ئىقتىدارىنى ئىگەللەپ كېتەلمەيمىز.

شېئىر ۋۇجۇدىمىزدا بار بولغان، لېكىن غوۋا ـ تۇتۇق بولغان تەسىراتلىرىمىزنىڭ چەكسىز مۇمكىنلىكىنى ۋە مىللىي ئۇچمەنلىكمىزنىڭ رېئاللىقتا ئايلانغۇچى چەكسىز مۇمكىنلىكىنى ئېچىپ بېرىدۇ. سىياسىي لىرىك شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى شۇنداق ئېچىپ بەرمىدىمۇ؟

كېچە ـ كۈندۈز ئىشەنچىنە كۈتەر مەھبۇس ئايالى،
ئۇزۇن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ...
پەلەك سالدى جۇدالىق يارى كەتتى يىراققا،
يىغلاپ قالدى ياش ئانا كىم ئۇلارغا قارايدۇ.
كەچكۈزدىكى غازاڭدەك ئۇچتى ئاھۇ ـ پەريادى،
پەلەك زۇلۇم يەتكۈزدى ھەرتەرەپكە پالايدۇ.
خۇشلىقى شۇ يېنىدا بىر جۈپ گۈلى ھەمدەملىك،
ئۇلار ئۇچون نان ئىزدەپ، ئىشلەپ زادى ھارمايدۇ.
روزىغار غېمى، خورلاشلار يىگەلمەس ئانىنى،

ئايال ئەمەس ئۇ بىر مەرت ئەرەنلىككە يارايدۇ.
نامۇ ئالدى «مەھبۇسنىڭ ئايالى»، دەپ شۇ يىللار،
ئاشۇ نامدىن زوقلىنار ھەرگىز ئۇندىن تانمايدۇ.
ۋەتەننى،- دەپ يار كەتتى سۈرگۈن بولۇپ تارىمغا،
يار ئىشقىنى چىڭ ساقلاپ، چاچلىرىنى تارايدۇ.
بوسۇغىسى كۆرمىدى يات ئاياقلار ئىزىنى...
يار سۆيگۈسى دىلىدا گويا كوندەك پارلايدۇ.
تونجى ئوچۇش. ۋەدىلەر يارنىڭ ھىدى دىماقتا،
ئۆتمەي گويا ئىپاردەك گۆپۈلدەيدۇ - بۇرايدۇ.
ناگان - ناگان چۈشىدە كېلەر يارى ئىشىككە،
ئۇنى مەھبۇس ئايالى گۈل - چېچەككە ئورايدۇ.
بەزەن ھېيتتا - بايرامدا ئۆكسۈپ ئاچچىق ياش تۆكەر،
چۈنكى ئۇنىڭ باللىرى دادىسىنى سورايدۇ.
چوقۇم كېلەر،- دەيدۇ ئۇ قەددىنى رۇسلاپ ھەردەمدە،
شەك ـ شۈبھە يۇ - گۇماننىڭ يوللىرىنى تورايدۇ.
لېكىن ئازاپ، قايغۇلار يۇتتى قەيسەر يىگىتنى،
ئۇنىڭ مىسكىن قەۋرىنى قۇملار كۆچۈپ ئارىلايدۇ.
قوچۇپ يانار باغرىغا شۇ مۇقەددەس دىيارنى،
ئۇنىڭ روھى ھەر سەھەر يورۇق تاڭنى چىللايدۇ.
كېچە - كۈندۈز ئىشەنچتە كۈتەر مەھبۇس ئايالى،
ئۇزۇن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ...
شۇنداق...! تالاي يىگىتلەر... جۇگانلار... يېتىم قالدى نارىسىدىلەر! ھەممە نىمە ئۈچۈن؟ ھەممىسى ۋەتەن ئۈچۈن. بو شېئىردا ھېسسىياتنىڭ چىنلىق دەرىجىسى كىشىنى شۇ دەرىجىدە قايىل قىلىدۇكى، شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى شۇ كۈنلەرنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ۋە شۇنداق تورمۇشنىڭ تەمىنى، ئاچچىق - چۈچۈكىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تېتىپ باققان. شائىر، بۈگۈن تۇرمىدە بىللە ياتقان ئەتىسى ئۆلۈم جازاسى بېرىلىپ ئېتىۋېتىلگەن سىياسىي مەھبۇسلارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن شائىر ئەمەسمىدى؟ يىگىت كەتتى... ئانا يارنى قۇچاغلاپ ياتتى. جۇگان ئانا كۈتمەكتە....! قانچىلىغان جۇگانلار كۈتمەكتە... يارى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشىدىغان ھېلىقى تاڭنى كۈتمەكتە...!

يوللار ئۇزۇن، مەنزىل يىراق. ئەگەر ئادەم ماڭىدىغانلا بولسا، مەنزىلگە يېتىپ بارالايدۇ. ئادەم ماڭىدىغانلا بولسا، مەنزىلنىڭ مۇساپىسى ئۇزارمايدۇ، بەلكى قىسقىرايدۇ. يىگىت ماڭدى، يىرىم يولدا شەھىد بولدى. قەۋرىسىنى قۇملار ئارىلاپ تۇرۇپتۇ. جۇگان كۈتمەكتە... بۇ يولدا يەنە ماڭىدىغانلارنى كۈتمەكتە... ماڭىمىز يىگىت! بۇ يولدا ماڭىمىز جۇگان خېنىم! مۇستەقىللىق ئۈچۈن بۇ يولدا توختىماي ماڭىمىز!

بۇنداق شېئىرلار قانداقتۇر تۇرمۇشنىڭ ئاددى تولۇقلىمىسى بولماستىن، بەلكى باقى ئالەم ۋە پانى ئالەم ئوتتۇرىسىدىكى ھاياتنىڭ ھەقىقى مەنزىرىسىدۇر.

بىز تەسىراتلار ئالەمدە ياشاپ تۇرغىنىمىزدا كۆپىنچە شەيئىلەرنىڭ يۈزەكى قاتلىمىغا نەزەر ئاغدۇرىمىز، بىراق، شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى شەيئىلەرگە شائىرانە دىل بىلەن نەزەر تاشلايدۇ، قۇرۇلۇش خارەكتېرلىك، تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، ھاياتنىڭ سوئاللىرىغا تولۇق تۇرمۇشنىڭ سياسى تەرىپىنى ھەم شېئىرى ھەم مىللى ھېسسىيات بىلەن ئېپىكلىق ـ لىرىك شېئىر شەكلىگە كەلتۈرىدۇ. شائىرنىڭ بەدىئى ئىقتىدارى مىللى ھاياتنىڭ بىردەكلىك تەرىپىگە قاراپ ھەرىكەت قىلىدۇ. شائىرنىڭ ھېسسىياتى مىللىي ھاياتنىڭ ئوخشاشلىق تەرىپىگە قاراپ

ۆتكىلىدۇ. يىگىتكە، جوگانغا ۋە شېئىرنى ئوقۇغان بىزلەرگە مىللىي ھاياتنىڭ بىردەك قىياپىتىنى تەقدىم قىلىدۇ. بۇ شېئىر شائىرنىڭ سەنئەتلىك ئىقتىدارى ئارقىلىق بىرخىل «ئۇقۇم قاتلىمى» «ۋەتەن »گە ئىگە بولغان بولسا، شۇنداقلا نوقۇل لىرىكىلىق ئوبراز قاتلىمىغا ئىگە بولىدۇ. ۋەتەن نىمە؟ مەن نەزەرىيىۋى تىل بىلەن ئېچىپ بېرىشكە قادىر بولسام، شائىر شېئىرى تالانت ئارقىلىق ئېچىپ بېرىدۇ. شېئىرنىڭ ئۇقۇم قاتلىمى بىزنىڭ (نەزەرىيىچىلەرنىڭ) ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن قاتلاملىق شەيئىلەرنىڭ سەۋەبلىرىنى چۈشىنىشىمىزگە ياردەم بېرىدۇ. بىر ئىلمى - نەزەرىيە ساھەسىدە «ۋەتەن» دېگەن ئۇقۇمنىڭ ئۇجۇر - بۇجۇرىغىچە يېتىپ بېرىپ «ۋەتەن» توغرىسىدا قانۇنىيەت - قائىدىلەرگە ئېرىشسەك، شائىر ھادىسىلەرنىڭ ھېسسىياتلىق كۆرۈنۈشىگە ئەھمىيەت بېرىپ، بىزنى ھەسرەتلىنىشكە، قايغۇرۇشقا يېتەكلەيدۇ. شۇڭا، بۇ يەردە شېئىرىيەت بىرخىل بىلىم ئاتالسىمۇ، بەلكى باشقا شەكىللىك بىر خىل بىلىم - دەپ ئاتالسىمۇ بولۇۋېرىدۇ. بارلىق گۈزەللىك،- بۇ چىنلىقتۇر.

بىز يۇقىرىدا سەنئەتكارنىڭ ئىجادىي پائالىيىتىگە قاتنىشىشنىڭ كېرەك،- دېگەن ئىدۇق. شۇنداق بولدى- مەن شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ يۇقىرىقى شېئىرىغا ھەسرەتلىك دىل بىلەن قاتناشتىم. نامىسىز قەھرىمانىمىز ۋەتەن ئازاتلىقى يولىدا شەھىد بولغان كىشى، ئۆزىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەددى - ھەرىكىتى ئارقىلىق قاتناشتى. ئىككى بالىسىنى يېتىلگەن جوگان - يىگىتنىڭ يولدىشى «كۈتۈش» بىلەن قاتناشتى. ۋەتەنپەرۋەرلىك ئۇچۇن ئېپتىقاندا، ھەممىمىز ئورتاق سادا — ۋەتەنپەرۋەرلىككە

قولاق سالدۇق. كۆگۈل بۆلدۇق. ئۆزىمىزنى بېغىشلىدۇق. شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى ھەممىمىزنى «ھەمدەرتلىك تەسەۋۋۇر» ئىچىدە بىر تەنگە، بىر جانغا ئايلاندۇردى. شېئىرى گۈزەللىكىنىڭ ھەقىقتى بۇ يەردە شەيئىلەرنى نەزىرىۋى تەسۋىرلەپ بېرىش ئارقىلىق ئېچىپ بېرىلمىدى، بەلكى شېئىرى گۈزەللىك، «ھەمدەرتلىك تەسەۋۋۇر» ئىچىدە ئېچىپ بېرىلدى.

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى مەقسىتىگە ئېرىشكەن بولدى، نەزىرىيە ۋە گۈزەللىكتىن ئىبارەت ئىككى خىل ھەقىقەت قارشى بۇ يەردە بىر - بىرىگە ئوخشماي قالدى. لېكىن ھەرگىز بىر - بىرىگە قارشى زىددىيەتلىك بولۇپ قالمىدى. چۈنكى، بۇ يەردە شېئىرى سەنئەت بىلەن ئىلمى نەزىرىيە بىر - بىرىگە تۈپتىن ئوخشمايدىغان تەكشىلىكتە ھەرىكەت قىلدى. شۇگا، زىددىيەتلىك قارىمۇ قارشى بولماي قالدى. «ئۇقۇم قاتلىمى» ۋە «ئوبراز قاتلىمى» دېگەن سۆزلەرنىڭ مەنىسى شۇنداقتۇر.

زالىم پەلەك كۆزلەردىن ئاققۇزدى قان بىر كۈنى،
شۇندىن باشلاپ ماكانىم بولدى زىندان بىر كۈنى.
مىڭ دوزاخنىڭ ئازاۋى دۇچ كەلسىمۇ زىنداندا،
باش ئەگمىدىم جاللاتقا سۆزلەر ۋىژدان بىر كۈنى.
ئەركىنلىكتۇر شۇئارىم، چاچتىم ئوتلۇق ئۇچقۇنلار،
بۇ قاراڭغۇ زېمىندا يانار گۈلخان بىر كۈنى.
نېسىپ بولار يا بولماس تاڭ جىلۋىسىن بىر كۆرمەك،
نېمە ئارمان تاگنى، - دەپ بولسام قۇربان بىر كۈنى.
كۆمۈلسەممۇ تۇپراققا روھىم كېزەر شاتلىنىپ،
ئازات ۋەتەن باغرىنى گۈلى خەندان بىر كۈنى.

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردىنىڭ مىسرالىرى ئاددى، ئەمما، ھاياتنىڭ مۇرەككەپ قاتلاملىرىنى ئېچىپ بەرگەن، ئېپادىلەش جەريانىدا شائىر ئۆزىگە، سىياسەتكە ۋە مېتافىزىكىلىق كۈرەشكە تايىنىدۇ دە، تايىنىش شائىرنى ئېپادىلەشكە قىستايدۇ.

ئادەم ئۆزى بىلەن كۈرەش قىلغاندا (ئىچكى ئالەمدە) تاشقى دۇنيا بىلەن كۈرەش قىلغاندا كۆپ ھاللاردا دارۋىن ئېيتقاندەك كۈرەش قاتلىمىغا دۇچ كېلىپ قالىدۇ. بەلكى ئۇيغۇر بۈگۈن شۇنداق كۈرەشكە، مۇھىتقا كىرىپ قالدى. خىتايغا ماقۇل بولۇپ باش ئىگىپ قۇل بولۇش ياكى خىتايغا قارشى كۈرەش قىلىپ ھالاك بولۇش ياكى غەلىبە قىلىش - ئەركىنلىك، ئۆزگەرمەيدىغان مۇقەررەر كۈرەشنىڭ قانۇنىيەتلىرىگە دۇچ كەلدى. ئەبەدىي تاللىغۇچى ئىچكى ھېسسىيات، بۇرۇختۇملۇق ئىچىدە ھەرىكەت قىلىۋاتقان رېئاللىققا دۇچ كەلدى. پەقەت ئىنساننىڭ روھى، ھەر قانداق سودىلىشىشنى رەت قىلىپ، مۇرەسسەگە ئىشتىرگۈچى ھەر خىل مۇھىتقا قارشى، ئۆزىنىڭ جاسارىتىگە ۋە چىدام غەيرىتىگە، بىلىملىرىگە، ئەقىل بىلەن تەجرىبەلەشتۈرۈلگەن كۈرەش سەنئىتىگە تايىنىپ كۈرەش قىلىدىغانلا بولسا، ھەر بىر ھەقىقى ئۇيغۇر بۇ كۈرەشتە غەلىبە قىلالايدۇ.

«بىر كۈنى» ماۋزۇلۇق شېئىرنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. ئادەم شۇنداق ياشىغاندىلا، ئادەم ۋەتەنپەرۋەر شائىردەك ياشىغاندىلا، بۇ ئادەم بۇ كۈرەشتە يېڭىپ چىقالايدۇ ۋە ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە ئۆزى ئىگە بولالايدۇ. ھەقىقى ئادەم ھەقىقى ئىنسان روھى بىلەن ياشايدۇ. مىللەتنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىستىقبالىدىن قايغۇرىدۇ. ساختىپەز ئادەم ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە «شەرەپلىك ساختىپەزلىك» ئىچىدە ياشايدۇ.

جۈرئەتلىك ئادەم مىللىتىنىڭ ئىستىقبالى توغرىسىدا تەپەككۇر قىلىدۇ. شېئىرى تەپەككۇر قىلىدۇ. نەزىرىۋى تەپەككۇر قىلىدۇ. بىراق، ھازىر ئۇيغۇرلارنىڭ تەپەككۇر قىلىشى ناھايىتى ئاز ساندىكى ئادەملەر بىلەنلا چەكلىنىپ قالىدى. تارىختا ئۇيغۇرنىڭ پاجىئەسى تەپەككۇر قىلمايدىغان مەنبەدىن باشلانغان ئىدى. ئۇيغۇرنىڭ ھاياتى يەنە شۇ مەنبە ئىچىدە ئاخىرلىشىشى كېرەكمۇ؟؟؟

شائىر ئەخمەت ئىگەمبەردى، ياق! دەپ جاۋاب بەردى! 2005 - يىلى 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ماڭا ئەڭ خۇشاللىق بىر كۈن بولدى. ئايالىم رابىيە قادىرنى خىتاي ھۆكۈمىتى تۈرمىدىن قويۇپ بېرىپ، ئامېرىكىغا كېلىش ئۈچۈن بېيجىڭدە ئايروپىلانغا چىقتى.

ئىككىنچى خوشاللىقىم ئۇستازىم توغرىسىدا يېزىلىدىغان ماقالەم يېزىلىپ پۈتتى. بۈگۈن ۋاشىنگتون ۋاقتى ئۈچتىن كېيىن ئايروپىلاندا ئولتۇرغان خېنىم رابىيەنى ئويلاپ ئولتاردىم. بىراق، قەلەم توختىمىدى. تىترەپ تۇرغان قولۇم بىلەن ئۇستازىم توغرىسىدا ماقالەمنى يېزىپ پۈتتۈردۈم.

مەن نېمە دېگەن بەختلىك ئادەم!

ئاللاھ ئەجر قىلغۇچىنىڭ ئەجرىنى يەردە قويمايمەن،- دېگەن ئىدى.

بىر مۇساپە ئاخىرلاشتى، ھاياتنىڭ يېڭى مۇساپىسى باشلاندى.

غەيرەت قىل؟ سىدىقھاجى روزى

2005 - يىل 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ۋاشىنگتون

ئالدانغان ئۈمىد
(1953- 1957 - يىللار)

2005 - يىلى 3 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ۋاشىنگتون

كۈز

هاۋا تۇتۇلۇپ، بۇلۇتلار ئۇرۇپ،
يامغۇر يېشىنى باشلاپ كەلدى كۈز.
ئېتىزلىقلاردا بوغداي ئورۇلۇپ،
پەقەتلا قالدى دالىلار تۈپتۈز.

«قۇۋ – قۇۋ» دېيىشىپ قاقىرلار ئۇچۇپ،
كەتمەكتە بۈگۈن ئىسسىق ياقلارغا.
خۇددى ئەسكەردەك قاتار تىزىلىپ،
قانات قېقىپتۇ شۇ يىراقلارغا.

قۇرۇت، قوڭغۇزلار ئالدىراش شۇدەم،
كۈزنىڭ سوغىدىن دىرەك بەرمەكتە.
تىكەنلىك كىرپە قىشنىڭ غېمىن يەپ،
يوتقانلىق ئۈچۈن غازاڭ تەرمەكتە.

سوغاق دەستىدىن دەرەخ بىچارە،
بېشىنى ئەگىپ پىچىرلىشىدۇ.
دولقۇندەك ئۆرگان كۈزنىڭ شاملى،
ئاجىز دەرەخنى غىچىرلىتىدۇ.

غۇيۇلداپ ئۇچقان كۈزلۈك شامallar،
كېلىپ ئۇرۇدۇ خۇددى دولقۇندەك.

سوغىنىڭ دەستىدىن كەڭ دالىلارمۇ،
بولۇپتۇ ئاپپاق قەغەز يايغاندەك...

ئالەم ھۆكمى شۇ - پەسىللەر مېھمان،
كۈزنىڭ كەينىدىن ئاپپاق قىش يېقىن.
مەيلى قىش، يېزى ماڭا بىر جەننەت،
ھەممىدىن قىممەت بۇ ئانا زېمىن.

1953 - يىل 14 - ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۆزتىش

قۇياش نۇر چاچقان يېشىل دالىدا،
باھار شاملى چىمەننى سۆيگەن.
قول تۇتۇپ قاتار باراتتى شۇندا،
ئىككى ياش يۈرەك ھېسلارغا چۆمگەن.

ئۇزاقتىن – ئۇزاق تويماي تىكىلىپ،
قارار ئىدى قىز يىگىت كۆزىگە.
يىگىت يېزىدىن بۇ دەم ئايرىلىپ،
باراتتى ئۇلۇق ئارمىيە سېپىگە.

«ئاقبوز ئات» كىشنەپ، چولۇۋۇرنى سىلكىپ،
ئەركىلەپ كېلەر يىگىت ئىزىدىن.
سويگۈ قىسسىسى كۆپ داۋام قىلىپ،
توختىدى يىراق بېرىپ يېزىدىن.

«خوش ئامان قالغىن، سويگىنىم رەنا»
— دېدى، ئۇ يىگىت يارىغا قاراپ.
گۈزەل ياشلىقنىڭ ئوتلۇق ھېسلىرى،
ئوت بولۇپ ئۇنىڭ بويىغا تاراپ.

«كۈتكىن ئامرىغىم، كۈتكىن سەن مېنى،
غەلىبە بىلەن قايتىمەن بىر كۈن.

ئانا ۋەتىنىم تاپشۇرغان ئىشنى،
شان- شەرەپ بىلەن بېجىرىپ پۈتۈن.»

شۇ سۆز بىلەن تەڭ كۆزلىرى يېنىپ،
يىگىت باغرىغا باستى يارىنى.
كىرپىك قاققىچە ئۆتكەن تاتلىق دەم،
چېرتىپ ئۆتتى شوخ يۈرەك تارىنى.

«باتۇر بول جىنىم، ۋەتەننى قوغداپ،
كەلگەندە كۆرەي كۆكسۈڭدە مىدال.
مەنمۇ ئىشىمدىن ئۈنچىلەر تىزىپ،
ئالدىڭغا چىقاي گۈل تۇتۇپ خۇشال.»

سۆزنى ئېيتىپ تەبەسسۇم بىلەن،
قىزىل ياغلىقنى بەردى يارىغا.
يېزىلدى قىزنىڭ ئۆتكۈر سۆزلىرى،
جەسۇر يىگىتنىڭ يۈرەك باغرىغا.

ئاخىرقى قېتىم يارغا قول بېرىپ،
يىگىت خوشلىشىپ مىندى ئېتىغا.
ئۇزۇتۇپ ئاستا قول پۇلاڭلىتىپ،
ئامرىغى قالدى يېزا چېتىدا.

«ئاقبوز ئات» ئۇچۇپ كەتتى يىراققا،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىكەك ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

بۇ يولدا جۇپ- جۇپ ئەجەپ ئىز قالدى.
چۇمۇپ يالقۇنلۇق ھېس ۋە پۇراققا،
كۆزى مۆلدۈرلەپ گۈزەل قىز قالدى.

1955 - يىل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

قىش

قار لەيلىدەر سامادا چەكسىز،
ئۈچقۇنلىرى كۆكنى قاپلىغان.
دالا بويلاپ قالدۇرغان بىر ئىز،
نەگە باقساڭ ئاپپاق داستىخان.

تاغ- ئېدىرلار ئاپپاق تون كىيىپ،
كۈمۈچ تۇمان قۇچىقىدا مەس.
باشنى قويۇپ، گەۋدىنى كېرىپ،
شىرىن ئۇيقۇ كۆزىدە پەۋەس.

دەرەخزارلىق ئاق ياغلىق ئارتقان،
تال- تال چاچلىق ئاپپاق بىشىغا.
شىرىن زوۋۇقتا خىيالغا پاتقان،
شاتلىقى بار پىچىرلىشىدا...

كۆك پەرىسى ماموق يۈزىنى،
ئاق ئۈپپىدا يۇيىدۇ بىغەم.
كەڭ دالىغا يېيىپ تورىنى،
ئاق ئىپەكتىن توقۇيدۇ گىلەم.

تەبىئەتنىڭ نازۇك تۇيغۇسى،
تۇمار بولۇپ پۈكۈلەر دىلغا .

شوخ يۇرەكنىڭ سۆيگۈ رىشتىسى،
چىگىلگەن شۇ ھەر غالىپ يىلغا.

يۇرەكلەردە ئۈمىد گۈللىرى،
ھەر تاڭ بىلەن بىرگە ئېچىلغان.
كىچە ئەمەس ئۆلكە تۈنلىرى،
كۆك يۇلتۇزى يەرگە چېچىلغان.

شۇ شاتلىقنىڭ ئەكسى جىلۋىسى،
قەلبىم ئارا شۇنچە يايرايدۇ.
تاشقىرىدا قىشنىڭ شامىلى،
دەرىزەمنى چېكىپ سورايدۇ.

«نېمە مۇنچە سەبى بالىدەك،
ئانا يەرنىڭ يۈزىدە كۈلكە.
شاتلىق كىرەر يېشىل باھاردەك،
شۇنچە خۇشال بۇ گۈزەل ئۆلكە؟

قىشقۇ ھازىر دەھشەت زىمىستان،
قار ئايلىنار، پىقىرار قۇيۇن.
ئادەملەرچۇ؟ ھېچ چەكمەس پۇغان،
قىش مىسالى ئۇلارغا ئويۇن.

مەن ئۆتكەندىم تالاي سىردىشىپ،

قىش بوزىكى ــ شۇ غەمكىن يەرگە.
قار ياغاتتى ئۆلۈم چىللىشىپ،
چىقىراتتى دەھشەتلىك شەپە.

ئەمدى باقسام قىشلار باشقىچە،
ئېيتقىن يىگىت شۇڭا قەلبىم لال؟»
جاۋابىمىزغ شاتلىققا يولداش،
ئاڭلا سۆزنى، ئەي مەغرۇر شامال.

بۇ ئۆلكىدە يىلدا تۆت پەسىل،
ھەر بىر پەسلى باھاردىن قالماس.
كۈنلەر يوروق شۇنچىمۇ ئىسىل،
بىر قۇياش بار نۇرى ھېچ سۇنماس.

كۆكتە قۇياش گاھى پاتىدۇ،
ئالتۇن نۇرى توسۇلۇپ داغدا.
بىر قۇياشنىڭ نۇرى ئاقىدۇ،
دىل سىغىنسا مەيلى ھەر چاغدا.

شۇڭا قەلبىم باغلىرى چىمەن،
ئۇندا ياغماس لەپىلدىگەن قار.
شۇ ئۆلكىدە كۈلۈپ ئۆتىمەن،
قىشلىرىمۇ ماڭا بىر باھار.

1957 – يىل يانۋار، ئۈرۈمچى

گۈلجى قىز

يۇرەك ئۇينار شاتلىقتىن تېشىپ،
كۆزلىرىمدە سۆيگۈ ئۇچقۇنى.
تارتتى شۇ چاغ ئالدىمدا يېنىپ،
مۇھەببەتنىڭ يورۇق چولپىنى.

نۇرى شۇچاغ پارلاپ قەلبىمدە،
دىل رىشتىنى چالاتتى ئويناپ.
شۇ چولپاننى ئەسلەپ دىلىمدە،
كىردىم باققا ئېرىقنى بويلاپ.

بۇ گۈزەل باغ گۈللەرگە تولغان،
باھارلارنىڭ كىيىپ ھۆسنىنى.
ئەنە بۇلبۇل گۈللەرگە قونغان،
كۆيلەر باغنىڭ گۈزەل كۆركىنى.

كۆزۈم مەپتۇن، قەلبىم گويا مەست،
قاي گۈل ياخشى ۋە يۈرەك خىلى؟
گۈللەر تۇرار ئېچىلىپ پەۋەست،
گۈلنى ئۈزمەك كۆڭلۈمنىڭ سىرى.

قول ئۇزاتتىم نازۇك شېخىغا،
ئۈزمەك بولۇپ غۇنچىدىن بىرنى.
چىقتى بىر قىز گۈلدەكلا گۈزەل،
ئالغان ئىكەن گۈلنىڭ ھۆسنىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قۇلىقىغا قىزىل گۈل قىسقان،
ئەمدى بىلدىم گۈلچى قىز ئىكەن.
«توختاڭ، - دېدى تەبەسسۇمدا قىز،-
قولىڭىزغا كىرمىسۇن تىكەن.

ھەر بىر يۈرەك گۈلگىمۇ ئاشنا،
بىلىش كېرەك گۈلنىڭ قەدرىنى.
تەرلەر تۆكۈپ، مىداللار تاقاڭ،
تېتىپ كېلىپ مېھنەت ئەجرىنى.

شۇندا بېغىم سىزگە كەڭتاشا،
بىر جەرەندەك ئۆتىسىز يايراپ.
مەن قىزىل گۈل، سىز بۇلبۇل گويا،
كۈنلەر ئۆتەر خوش بولۇپ سايراپ.»

قىز سۆزلىرى ئويغان نەقىشتەك،
گۈللەر تېرىپ قالدى دىلىمدا.
قىزنىڭ شەرتى تۇرار ماياكتەك،
قىيىق بولۇپ ئۆزۈپ قېنىمدا.

گۇدۇك چېلىپ ھەرتاڭ، ھەر سەھەر،
ۋۇجۇدۇمنىڭ ئاتاپ بارىنى.
مىدال تاقاپ بىر كۆرسەم دەيمەن،
گۈلچى قىزنىڭ ئاي دىدارىنى.

1957 - يىل 7 - ئاپرىل، ئۈرۈمچى

ۋەتەن ئىشقىدا

(1957 - 1961 - يىللار)

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

... يوللار، يوللار

يوللار، يوللار سۆيگەن ئېلىمدىن،
ئايرىۋەتتىڭ مېنى ئۇزاققا.
يىراق نامى چۈشمەس تىلىمدىن،
يۈرەك يانار ئىشقى يىراقتا .....

1957 – يىل 25 – ئاۋغۇست ياركەنت – قازاقىستان

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۇرنىلار ئۇچقاندا...[1]

تۇرنا ـ تۇرنا قاتار تىزىلىپ،
قاياقلارغا سەن قىلدىڭ پەرۋاز؟
يۈرۈكۈمدە قالدى يېزىلىپ،
سېنىڭ سوغاڭ — خوشال بىر ئاۋاز.

ئاۋازىڭدىن تايلىقلا ئۇقتۇم،
غازاڭ تاشلاپ كەتتىڭ بۇ يەردىن.
ئېلىم تەرەپ كەتتىڭ جەنۇپقا،
«سالام!» ئېيتقىن ئېلىمگە مەندىن.

ۋاقىرسامۇ ئاۋازىم يەتمەس،
تەلمۈرۈپلا قالدىم شۇ كۆككە.
خىيالىمدىن ھېچ ئېلىم كەتمەس،
مۇھەببىتى يانار يۈرەكتە.

قانات قېقىپ چىمەنزارلاردىن،
كۆيلىرىمنى قوشاق قىلىپ ئۆت.
ئاق بوغدىغا قەلبىم گۈلىدىن،

[1] بۇ شېئىر ئالىم، شائىر م. ھەمۋايىۇف تەرىپىدىن رۇسچىغا تەرجىمە قىلىنىپ، 1958 ـ يىلى تاشكەنتتە چىقىدىغان «شەرق يۇلتۇزى» ناملىق رۇسچە ئەدەبىي ژۇرنالدا ئېلان قىلىنغان.

زور ئىشقىمنى لەۋھە قىلىپ تۇت.

كېلەر باھار كۆزۈم يولۇڭدا،
تەلمۈرىمەن قانات قېقىپ كەل.
شۇ جېنىمدىن، سۆيگەن ئېلىمدىن،
ئىسسىق سالام، سوغا ئېلىپ كەل!

1957 – يىل 27 – سىنتەبىر، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

دوستۇمغا

يازغىن دوستۇم قەلبىڭدىن چىققان،
دىل سىردىشى ئوتلۇق خېتىڭنى.
سەن سۇ بەرگەن يۈرەك بېغىمغا،
گۈل قىپ تىكەي سېنىڭ ئېتىڭنى.

1957 ـ يىل ئۆكتەبىر، تاشكەنت

سىغىنغاندا .....

كېچە كۆردۈم سېنى چۈشۈمدە،
ھېسىياتلىرىم بىر سەندە مېھمان.
ئۆلتۈرىمەن ئىخ سېنىڭ ئىشقىڭ،
خىيالىمنى ئەسىر قىپ جانان.

كۆز ئۈگۈمدىن كەتمەيدۇ قەددىڭ،
ئەسلەيمەنمەن تويماي ھۆسنىڭگە.
قەلبىم ـ ئاسمان، سېنىڭ ھىجرانىڭ،
يۇلتۇز بولۇپ يانار كۆكسۈمدە.

كۈنلەر ئۆتەر شۇ بولار تەكرار،
خاھىشى شۇ كۈندە قەلبىمنىڭ..
تاڭ كۈلسىمۇ، يۇلتۇزلار پارلار،
چىراقلىرى ئۆچمەس دىلىمنىڭ...

كېچىلىرى تەلمۈرۈپ ئۇزاق،
شېرىن ھېستا باقىمەن ئايغا.
مېنى ئەسلەپ چىقامسەن جېنىم،
ئىشقىم گۈلى چېچىلغان جايغا.

چىققىن شۇ چاغ يۈرەك سۆزۈمنى،
ئېيتىپ بىرەر بىرگە سىرداش تال.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرىسى

سەن سۆيگەندە قەلبىم قالغاندى،
ئاشۇ تالغا بېرىپ خوش جامال.

ئەگەر ماڭا ئىنتىزار بولساڭ،
ئايغا باققىن ئۇندا جىلۋەم بار.
سىغىنغاندا ئايغا كۆپ قاراپ،
مېنىڭ ئەكسىم بولۇپ قالدى يار.

ئاي ئۆتىدۇ، يىلنى قوغلىشىپ،
توگەر ئاخىر ھىجران كۈنلىرى.
شۇ چاغ تەشنا قەلبتە ياشار،
شۇ ۋىسالنىڭ ئىللىق گۈللىرى.

پاك مۇھەببەت ۋاپارىڭ ئۈچۈن،
سۇناقتىمەن ئىشق شارابىنى .
بۇ ناخشامدا ئاتىدىم ساڭا،
شۇ ئۆمرۈمنىڭ گۈلباھارىنى.

1957 - يىل 21 - ئۆكتەبىر، تاشكەنت

گۈل ئەمەس ئۇ ساڭا بەرگىنىم .....

تەلمۈرگەندە قەلبىڭ سۆيۈنۈپ،
لالە رەڭلىك غۇنچە ئۈزاتتىم.
مۇھەببىتىم يار بولار، چۈنكى
يۈرۈگۈمنى گۈلگە ئوخشاتتىم.

ساقلا جېنىم كۆڭلۈك بېغىدا،
ياپراق يېيىپ ئېچىلسۇن پورەك...
گۈل ئەمەس ئۇ ساڭا سۇنغىنىم،
سېنى سۆيگەن ساپ ئوتلۇق يۈرەك.

1957 – يىل 3 – نويابىر، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇنۇتما!

ئۇنۇتمىغىن كۆرۈشكەن كۈننى،
ئۇنۇتمىغىن سۆيۈشكەن تۈننى.
«سەن مېنىڭكى، مەنمۇ سېنىڭ» دەپ،
يۈرەكلەردىن چىققان شۇ ئۈننى.

1957 - يىل 28 - دېكابىر، تاشكەنت

ئابلي كوچىسىدا

ئالمۇتا باغلىرىڭغا تەشنا كۆزۈم،
دوستلۇقتىن ئارلىغاندا شەرۋەت ئىزدەپ.
گۈل ئېچىپ چىمەنىڭدە قالدى سۆزۈم،
شۇ مېھرىڭ چاقىرغاندا مېنى دەستلەپ.

كەلدىمەن مېھمان بولۇپ شاتلىقلىرىم،
قويۇلدى يامغۇر بولۇپ باغلىرىڭغا.
توقۇدۇم ئاددى قوشاق ئوت يۈرەكتىن،
ئاشىق بوپ گۈلدىن گۈزەل چاغلىرىڭغا.

تۇرۇشۇڭ گۈزەل قىزدەك لىباس كىيگەن،
تاڭ نۇرى چاچلىرىڭنى ئۆتەر ئويناپ.
شوخ نازىڭ پاك قەلبىمنى يېتەكلىگەن،
ئۆتتۇمەن بويلىرىڭدىن ئۇزاق بويلاپ.

يۈرىكىم گۈزەللىكىڭ ئىشقىدا مەست،
بىر كوچا كۆزلىرىمنى قىلدى مەپتۇن.
لىرىكا باغچىسىمۇ؟
ئاقار كۆيلەر،
كىم ئىكەن شۇ — كۆيلەرگە بەرگەن يالقۇن؟

تىكىلدىم كۆز ئوڭۇمدا پارلاپ ھەيكەل،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىر ئۇچقۇر خىيال بىلەن ئاچتى چىراي.
شېئىرىيەت كىتابىنى قىلىپ مەشئەل،
تورار ئەنە ئۆلەڭ ئېيتىپ ئاقىن ئاباي[1].

ئۇيلىرى ئەسىرلەرنىڭ ئارزۇسىدىن،
يولتۇز بوب يېقىلىپتۇ ئالا تاققا.
ئاباي يوق، لېكىن كۈيى مەڭگۈ باقى،
بولبۇلدەك ئاشنا بولۇپ ئاشۇ باققا.

قەلبىم كۈي ئېشقىدىن تاشقىن دەريا،
يەلكەندەك شۇ دەريادا ئاقتى يۈرەك...
گۈل قويدۇم بار مېھرىمدىن ھۇزۇرىغا،
شائىر ئۇچۇن ھۆرمەت بارمۇ بۇندىن بۆلەك؟

قايىلمەن، زۇقلىنىمەن شائىرلارنىڭ،
قول بىلەن ئۆچمەس شېئىر توقۇشىغا.
ئارمىنىم سەللىرىدە ئېقىپ كەتتىم،
كۈي ئاققان ئاشۇ ئاباي كوچىسىدا.

1957 – يىل، ئالمۇتا

---

[1] قازاق ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسچىسى ئاباي قۇنانبايېۋ.

يىنىڭغا ئۈچسام .....

بۈگۈن يەنە سېغىنىش بىلەن،
دىل سۆزىنى تىزىمەن بەتكە.
خېتىم كېتەر ئىشقىمغا گۇۋا،
مەن قالىمەن تەلمۈرۈپ يەككە.

ئىلاج بولسا كۆك كونۋېرت بىلەن،
پىرلا قىلىپ ئۈچسام يېنىڭغا.
باغ - باغ قىلىپ لىۋىڭگە سۆيسەم،
شۇ كونۋېرتنى ئاچقان چېغىڭدا.

1958- يىل 7 - يانۋار، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

ۋەتەن مۇھەببىتى

يوللار، يوللار گاھ ئۈمىد بىلەن،
ئايرىۋەتتىڭ مېنى ئېلىمدىن.
بۇ ئايرىلىش ۋاقىتلىق ھىجران،
ۋەتەن ئىشقى ئۆتتى جېنىمدىن.

يىراقلاشسام گويا بىر قەدەم،
ئىشقىڭ قولى قەلبىمنى تۇتار.
يول ئۈزەلمەس سېغىنىشنى ھەم،
شۇڭا چاڭقاپ خىيال قۇشلىرىم،
ئارزۇ بىلەن شەرققە ئۇچار.

قۇشلار كېلەر شەپەقنى سۆيۈپ،
لىق تولدۇرۇپ دىلىمغا ھېسنى.
گاھ باسمەن كۆزۈمگە سۈرتۈپ،
يالدامىلىق ئالغان تۈگۈچنى.

ئانام بەرگەن قىممەت تۈگۈچتە،
يا يالتىراق ئالتۇن بارمىكىن؟
«سېغىنغاندا ئوغلۇم يېسۇن» دەپ،
يېشىل ئۈزۈم، قاق سالغانمىكىن؟

ئاچقىنىمدا باشقىچە بىر ھال،

ھېچ كۆزۈمگە كۆرۈنمەس ئالتۇن.
سېرىق رەڭلىك ئاددى توپىدىن،
گۈل ۋەتىنىم ئاچىدۇ قويۇن.

ئالتۇن ئەمەس مېنى ئۆستۈرگەن،
يۇرۇگۇمگە شۇ توپا قىممەت.
دىلدا يانار ۋۇلقان ماگمىسى،
شۇ توپىغا يانغان مۇھەببەت.

پۈتۈن ئارزۇ ئارمانلىرىم شۇ،
تا مەڭگۈگە قالسام يېرىمدە.
سۇغارسامدىم دەشت- چۆللىرىنى،
پىشانەمدىن ئاققان تېرىمدە.

1958 – يىل 15 مارت، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىرلىك ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

باختنا تەردىم ...

كەڭ دالىنىڭ ئەكسى ئاسماندا،
كۆمۈچ ئوخشاش جىلۋىلىنەر نۇر.
«ئاق ئالتۇن» نى تېرىپ ئېتىزدا،
شاتلىق بىلەن كۆلىمەن مەغرۇر.

قولۇم ئوينار كۆسەك بېلىدە،
كۆزۈم ئۈستەر سىرداشقان كۆزنى.
مانا قىزچاق كۆلكە لىۋىدە،
ئۆتتى ياندىن تەۋرىتىپ سۆزنى.

«خەپ!» دېدىم ــ دە، كايىپ ئۆزەمگە،
ئەلەم بىلەن چۈشتۈم ئارقىدىن.
ھەر بىر پاختا، شۇ يار كۆزۈمدە،
يارنىڭ ھىدىن پۇراپ پاختىدىن.

قەلبىم ئارا سويگۈ ئىسيانى،
دولقۇنلىرى كۆتەردى شاۋقۇن.
سۆز تاشلىدىم ئۇيالدۇردى قىز،
يەقەت قالدى يۈزۈمدە يالقۇن.

تۇرىمەنمەن كەچتە خاماندا،

تەرگەن پاختام يۆزلىگەن قوچاق.
تەلىيىممۇ قوش بوپ تۇغۇلدى،
كۆز قىسقاندا شۇ ئېسىل قىزچاق.

كۆكتە يۇلتۇز بەختىمدىن كۈلەر،
يۈرەكلىرىم قايغۇدىن يىراق.

پاختا تەرمەي يۈرىمىز، لېكىن،
ئىشق گۈلىنى تېرىشىپ بىراق.

1958- يىل 18- مارت، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

باھارغا ...

تاڭ نۇرلىرى جىلۋىلىنىپ ئويناپ،
كىمدۇر ئۆتتى دەرىزەم چېكىپ.
شاتلىق ھېسى يۈرەكنى بويلاپ.
دەست تۇردۇم — دە، ئۇيقۇلار قېچىپ.

دەرىزەمنى ئاچتىم شاتلىنىپ،
قولىنى سالدى بويىنۇمغا شامال.
شامال، شامال كەپسەن يىراقتىن،
گۈل بېغىمغا كىرگۈزۈپ جامال.

بېغىم ياشنار ئاق، قىزىل چېچەك،
چاچلىرىغا غۇنچىلار تېقىپ.
بوپتۇ باغرى ياپ - يېشىل ئېتەك،
شىلدىرلىشىپ شوخ سۇلار ئېقىپ.

شۇ ھۆسنۈڭگە دىلىمغۇ مەپتۇن،
گۈزەللىكنىڭ تاجى بېشىڭدا!
يار كەلمەپتۇ سەن بىلەن بۈگۈن،
باھار تويى كۆكلەم چېغىڭدا.

ئۈمىدلىرىم تارىنى چېكىپ،
كۈندەك كۈلۈپ كەلدىڭ باھارىم.
«تىرىق- تىرىق» دەرىزەم چېكىپ،
قاچان كېلەر سۆيگەن نىگارىم؟

1958- يىل مارت، تاشكەنت

يامغۇر ياققاندا ...

يەنە كۆكنىڭ شوخ پەرىلىرى،
سۇ چېچىشىپ ئوينىغانمىكىن؟
نىمە بۈگۈن خىيال قۇشلىرىم،
ئۇزاقلارغا ئۇچتىمۇ قاراپ،
شۇ تامچىلار ھېسسىمنى قوزغاپ،
كونا يارامغا تۇز سالغانمىكىن؟

بۈگۈنكىدەك ئاق يىغىن ياققان،
قالدى ئارتتا ئاق چاچلىق يىللار.
چېۋىق مېنىپ بولۇشۇپ چاققان،
داۋان ئاشقان بىزدۈق باتۇرلار.

كۆككە بېقىپ سالاتتۇق چوقان،
«يامغۇر ياغلىق، ئەچكە ساغلىق» دەپ.
بەش مىنۇتقا خوشال پالۋان،
تال چېۋىقنى تارتىپ ئىگەرلەپ.

يۈرەك تېخى قاينام بولاقتەك،
خوشال ھېسلار چاچماي بەدەنگە.
ئۆيگە كىرسەم ئاچلىق ئاۋازى،
قىينار ئىدى دەھشەت ـ ئەلەمدە.

ياش تۆكەتتىم ئاچچىق ئۆكۈنۈپ،
دۇنيا ئىدى ماڭا بىر زەھەر.
تولغۇناتتىم نەچچە يۆكۈلۈپ،
ئۇرسا يامغۇر ئۇچۇق يەلكەمدىن.
چاقسا يامغۇر يورۇق يۈتۈمدىن،
گاھ يۈگۈرسەم خۇش بولۇپ ئەگەر.

مانا بۈگۈن ئولتۇرىمەن جىم،
شۇ ئەسلەشنىڭ ئاچچىق ئىلكىدە.
كۆز ئالدىمدا ئوينار بىتىنىم،
بىر توپ ئۆركەك قۇشلار- باللار،
بەخت سۆيگەن ئىنى - سىڭىللار،
نۇر جىلۋىسى ئوينار يۈزىدە.

قەلبىم قانماس تەشنا ئىتىزدەك،
سەزۋەت ئىمىپ خوشال كۈلكىدىن.
يۈزنى نەمدى ئىقىپ لاي سۇلار،
بىرلەر ئۆتكەن ئاشۇ كۈچىدىن.

ياغسۇن يامغۇر، ئوينىغىن سىڭلىم،
زامان سېنىڭ ئوماق ئازادە.
شۇ يامغۇرلۇق ئۆتكەن كۈنۈمدىن،
شېئىرىم بولسۇن ساڭا خاتىرە.

1959 - يىل 3 - ماي، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ناخشا تېكستلىرى

1 ـ خامان ناخشىسى

تاڭ سۈزۈلدى شامallar،
خەۋەر بەردى خاماندىن.
يارىم بىلەن قىزىتتۇق،
ھۇسۇل كۆيىن ھەر ياندىن.

خامان تولدى، تاغ بولدى،
چىرايلىغىم چەش باسقىن.
شەپەق رەڭلىك ئالتۇندىن،
كۆكسۈڭگە مېدال ئاسقىن.

شامال كەلدى گۈرۈلدەپ،
ھايدا سوققىن خامانىنى.
گۈللىتەيلى ئاش ئېلىپ،
بەخت تاپقان زامانىنى.

1958 ـ يىل 23 ـ ماي، تاشكەنت

2 ــ باغۇدىن قىز قوشىقى

كولخوزۇمنىڭ بېغىدا،
گۈللىدى ئالما، ئانار.
قىچقارمىغىن ئالدىڭغا،
دېھقان ئوغلى ئەزىز يار.

ئىشنى تاشلاپ ئالدىڭغا،
بارسام ئۇيات ئەمەسمۇ؟
كۆزنى كۆتكىن يىقىنغا،
يۈرەك چىداش بەرمەسمۇ؟

ئەگەر مېنى سېغىنساڭ،
چاپسان تولغاز خامانىنى.
سەن خاماندا، مەن باغدا،
قۇتلايلى ھەربىر تاڭنى.

ئاھ يىگىتىم ــ بوز يىگىت،
ۋەدەم تۇرسۇن يادىڭدا.
قىنىشارمىز توي قىلىپ،
ئالما چىشلەپ ئايدىڭدا.

1958 ــ يىل 23 ــ ماي، تاشكەنت

3– چوپان يارىم
(قىز ئاغزىدىن)

يېشىل جىلغا بويىدىن،
نەي ئاۋازى ئاڭلاندى.
نېمە بولدى يۈرۈكۈم،
گويا قۇشتەك جانلاندى.

قىزلار قىزىپ سورايدۇ،
«كىملەر باردۇر ئۇ ياقتا؟»
يۈرەك جاۋاب بېرىدۇ،
چوپان يارىم يايلاقتا.

چوپان يارىم ئۇتلىتار،
پادا – پادا مىڭلاپ قوي.
شۇ قارا كۆز يار بىلەن،
قىزنىڭمىز قىشتا توي.

1958 – يىل 24 – ماي، تاشكەنت

موسكۋا يولىدا

پويىز ئۇچار شامالدىنمۇ تېز،
قالدى ئارتتا سوزۇلغان يوللار.
كۆز ئالدىمدا يېپىلار ئېتىز،
گاھ ياپ - يېشىل قويۇق ئورمانلار.

كۆزلىرىم بەنت، قەلبىمدە جۇشقۇن،
شاتلىقلىرىم گويا بىر دېڭىز.
بىر ئىسمنى يادلىسام يوللار،
قەلبىم ئارا تاشلار يېڭى ئىز.

شاتلىقىمنى ئېيتىمەن دوستلار،
دوستلۇق تولغان ناخشامغا قوشۇپ.
موسكۋاغا كېلىمەن دوستلار،
ئېلىم ئىشقى مېھرىگە تولۇپ.

يوللار چېكى ئۇپۇق تىگىدە،
كۆرۈنمەيدۇ يوللار پايانسىز.
قانات بولسا شۇ ئەل كۆكىدە،
ئۇچسام ئەزىز موسكۋا تامان،
قۇش ئەمەسمەن ئەپسۇس قاناتسىز...

يۈرەكلىرىم تاقەتسىز، لېكىن
ئارمانلىرىم مەغرۇر قاناتلىق.
پويىزدىمەن ھازىر ئويلىرىم،
موسكۋادا كېزىدۇ ئاتلىق.

1958 – يىل 27 – ئىيۇل، كويبىشېۋ – موسكۋا

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كېچىدە

ئۇزۇن كېچە ئۇخلالمايمەن تىنىچ،
لالە بولۇپ قىزارغۇنچە تاڭ...
ئاھ خىيالىم، سەندىن كەتمەس ھېچ،
يۈرىكىمىز قوشماقمىكىن، تاڭ؟

1958 - يىل 4 - ئاۋغۇست، يەيسىك ـ ئازوۋ دېڭىزى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئازوۋ دېڭىزىدا
(دوستۇم دولقۇن ياسىنغا)

كۆپ — كۆك دېڭىز تىنىمايسەن بىردەم،
گاھى سەل بوب، گاھى چايقىلىپ.
سەن كېلىسەن ئۇتلۇق ناخشاڭنى،
ئەسىرلەردىن جارسىپ، ھايقىرىپ.

شۇڭا سېنىڭ شۇ دولقۇنلىرىڭ،
شۇ دوستۇمنى سالار يادىمغا.
دولقۇن ئۆرلەپ شالدىرلاپ تۇرار،
قولىنى سوزۇپ كېلەر ئالدىمغا.

پىچىرلايمەن سىردىشىپ ئاستا،
دولقۇنلارغا باغرىمنى يېقىپ.
«ئارمان نېمە ئالەمدىن ئۆتسە،
كۆك دېڭىزدەك ناخشىلار ئېيتىپ.»

ئېيتقىن دوستۇم، ئېتىڭمۇ دولقۇن[1]
قەلبىڭ سېنىڭ دېڭىز پارچىسى.
ناخشاڭ قالسۇن مەڭگۈ ئۆلمەسكە،
زامانەمنىڭ بولۇپ جارچىسى.

1958 — يىل 8 — ئاۋغۇست، يەيسك ـ ئازوۋ دېڭىزى

---

[1] دولقۇن ياسىن ـ ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى، شائىرنىڭ ساۋاقدىشى ھەم دوستى.

... غا

مۆلدۈرلىتىپ يېشىگىنى تۆكۈپ،
دەريا قىلدىڭ گويا كۆزۈڭنى.
مەيلى ئاقسۇن ئاچچىق ياشلىرىڭ،
پۇشمان يۇسۇن سېرىق يۈزۈڭنى.

يىغلىمىغىن كەتتى ئۆزەڭدىن،
«مۇھەببەتتىن» قالدىڭ بالاغا.
ياش گۈلۈڭنى خازان قىپ تۆكتۈڭ،
ھايات سۈتى سالدى سارغا.

قىسقا لېكىن مۇھەببەت سۆزى،
قىممىتى بار شۇ دۇنياغا تەڭ...
چىن ۋاپاغا جاپا قىلمىساڭ،
بەخت ساڭا ئېچىلىدۇ كەڭ...

1958 – يىل 9 – ئاۋغۇست، يەيسك – ئازوۋ دېڭىزى

ئۇيغۇر كىتاب تورى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى www.uyghurkitap.com

دوختۇر ساڭا داۋا تاپماسمۇ؟

دەرىزەڭدە ئۆچمەيدۇ چىراق،
تاڭغا يېتەر نۇر چاچقان شولا.
ھەر بىر كېچە ئۆتمىدۇ شۇنداق،
گۈزەل دەردىڭ شۇنچىمۇ تولا؟

گاھ ئۈستەلدە ئولتۇرىسەن جىم،
ئىشقىڭ كۆچى تۇتار قەلەمنى.
گاھ قەغەزنى قىلىپ بىر سىقىم،
سەن كۆتىسەن كېلەركى تاڭنى.

تاڭ ئاتىدۇ نۇرلىرى ئەلۋەك،
يىگىت نامى شۇ ساپ تىلىڭدا.
مانا يىگىت سۆزلەلمەيسەن ھېچ،
قۇلۇپ بارمۇ تاتلىق تىلىڭدا؟

كۆز ئالدىڭدا يىگىتنىڭ چېھرى،
قارا قاشلىق ئاق خالات كىيگەن.
ھەر كىسەلگە ئاتىدەك مېھرى،
گويا تۇمار بولۇپ چىگىلگەن.

يەنە كەلدىڭ يىگىت ئالدىڭغا،

«كېسەل» دېدىڭ ساپ- ساق يۈرەكنى.
ھېسلىرىڭنى ئېلىپ دالدىغا،
دورا بەردى، يەنە ئېيپ كەتتىڭ،
قىلالمىدىڭ شۇندىن بۆلەكنى.

ئۆزۈم ھەيران چاقماق تىلىگنى،
كۆمدىمۇ يا تارتىنىش ھېسى.
سەن ئەمەسمۇ قايىنىغان سىخنى،
ئىككى يۈزلۈك نورمىغا باشلاپ،
داڭ چىقارغان فابرىكىنىڭ قىزى؟

ئېيتقىن چۈۋر چىن دىلدا يانغان،
سۆيگۈ ئېيتىش يىگىتكە خاسمۇ؟
ئۆز سۆيگۈنى يىگىتكە ئېيتساڭ،
ئەل- يۇرتىغا قەلبىنى بەرگەن،
دوختۇر ساڭا داۋا تاپماسمۇ؟

1959 – يىل، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالدامچىغا

چوغلۇق تۇتۇپ ھەر باھار پەسلى،
ئۆتىسەن كوچامنى بويلاپ.
يەنە كەلدىڭ كۆزۈڭدە ھىيلى،
يالغان سۆيگۈ ئىشقىنى ئويلاپ.

كۆز تاشلايسەن ھەر دەرىزىگە،
شۇ قەلبىڭگە بىر پاناھ ئىزدەپ.
دەرىزىلەر ئۆچمايدۇ قانات،
دەۋتىڭدىن مەڭگۈ بەزدۇق دەپ.

سەن ئۆتكەندە ئېرىقلاردا سۇ،
شاۋقۇن سېلىپ خوشال ئاقمايدۇ.
ئۇزۇن چاچلىق مەجنۇنتاللاردا،
بۇلبۇل ساڭا قانات قاقمايدۇ.

سېنى كۆرسە تالنىڭ سايىسى،
مېھىر بىلەن ئاچمايدۇ قۇچاق.
ياپراقلاردا دەرتنىڭ نالىسى،
لەنەت ئوقۇپ ۋاپاسىزلىققا،
خىجىللىقتىن تۆككەندى قوۋزاق.

باھار دېمە سۆلغۇن قەلبىمنى،
ھەر باھاردا تۇتۇپ گۈل قۇچاق.
كۆكلىمىنى شامالغا بەرگەن،
گويا سەن بىر قۇرۇق يوپۇرماق.

1959- يىل، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىكەت ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

باھار يامغۇرى

يەنە يامغۇر كۆكتىن تامچىلار،
يەر كۆكسىگە تۆكۈلدى مونچاق.
ئۆزۈلگەندەك كۆك پەرىسىنىڭ،
مارجانلىرى بويىندىن شۇ چاغ.

باغلار ئارا يامغۇر ئىز سالدى،
بۇدرۇق شاخلار يۇزىدە شەبنەم.
بىخلار تەڭگە، يېشىل تون كىيگەن،
شات ئۆلكەمنىڭ باھارى كۆكلەم.

دالا چىمەن، تەبىئەت بەھرى،
گۈلگە تولار يامغۇردىن كېيىن.
تامچە بولۇپ شېئىرلار سەترى،
ئانا يەرگە تۆكۈلسە كۆكتىن.

تۆكۈلسە ـ يۇ باھار قىچقارسا،
گۈل ئاچتۇرغان ئاشۇ يامغۇردەك،
غۇنچە تەرسە ھەربىر قەلبىكە.
رازى ئىدى شائىرنىڭ كۆڭلى،
پىشانىدىن ئاققان پاك تەرگە.

1959 ـ يىل مارت، تاشكەنت

ۋەتەن

«ئۆزۈم ھەر جايدىمەن، كۆڭلۈم سەندىدۇر.»

— مۇقىمى

ئۇلۇق ئۇمىدلەردە ئېلىم يوللىغان،
ئارزۇ قاناتلىرى ئېپ كەتتى مېنى.
ئېپ كەتتى، ھىجرانلىق دېغىنى سالغان،
ھەر مىنۇت ۋەتىنىم سېغىندىم سېنى.
شۇڭا يوللار بويى تەلمۈرۈپ قالدىم،
مېھرىڭ رىشتىسىنى يۈرەككە تاڭدىم.

بىلمەن ھىجراننىڭ چېكى بار، چۈنكى
ۋەتەننى كۆرۈشكە بۇگۈنمەس، ئەتە.
ھېسلىرىم چىدامدۇ سورماي يۈرەكتىن،
شۇ ئەزىز تۇپراقنى كۆرسەم دەپ يەنە.
ئاندەك قوينۇڭغا كۆيۈپ يانارمەن،
جان ئانا، مېھرىڭگە شۇ چاغ قانارمەن.

تاڭ ئاتار ئالتۇندەك بۇ تۇغقان ئەلدە،
شەرقتىن كېلىدۇ شۇ يولچى قۇياش.
تەبەسسۇم ئېلكىدە چاچقان زەررىدە،
ئېلىمنىڭ مېھرى بار قەلبىمگە يولداش.
شۇ نۇر يالتىرلىغان ھەر چاغ، ھەر يەردە،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جان ئېلىم يولداشتۇر مەن بىلەن بىللە.

تۈن قىزى كۆزى بوپ كۆكتە يۇلتۇزلار،
بەس- بەستە تەلمۈرۈپ يەرلەرگە باققان.
قەلبىمدە كۈنچىلىك تارىنى چېكىپ،
يۈرەكنى تۈرتۈپدۇ قىزىق بىر ئارمان.
خۇددى يۇلتۇزلاردەك مىليون كۆز تاپسام،
ئېلىم گۈزەللىكىنى كۆرۈپ مەن قانسام.

گاھ يۈرسەم ئارىلاپ چىرچىق[1] بويىدا،
تارىم مۇقامىنى ئاڭلايمەن ئۈندىن.
دولقۇنلار ئۆرلىشىپ ئۇرسا قىرغاققا،
دىلىم سۇ ئىچىدۇ ياڭراق كۈيىدىن.
خىيالىم ئۇچىدۇ، ئۇچار قالغاچ بوپ،
تارىم دولقۇنىغا ئۆزىنى ئۇرۇپ.

بۈگۈن سىبىردىمەن يېشىل ئورمانلار،
قويۇق ياپراقلاردىن تاشلايدۇ سايە.
ياپراقلار چېھرىگە كۆزۈم چۈشكەندە،
گۈل ئېلىم ھەققىدە باشلار ھېكايە.
سېنىڭ قىسسىلىرىڭ ھەر دەم ئېسىمدا،
مۇھەببەت يەلكىنىڭ ئۆزەر قېنىمدا.

[1] چىرچىق - ئۆزبېكىستاندىكى بىر دەريا.

ئاھ مەيلى ئۆتسمۇ سېنىڭسىز يىللار،
سېنى ھېچ ئۇنۇتماس شۇ تەشنا يۈرەك...
پاك غۇنچە قەلبىمگە سەن بىرلا ئەزىز،
دۇنيادا سۆيگۈم يوق سېنىڭدىن بۆلەك...
شۇڭا ۋەتەن مېھرىڭ، ئىشقىڭ مەندىدۇر،
«ئۆزۈم ھەر جايدىمەن، كۆڭلۈم سەندىدۇر.»

1959 – يىل نويابىر، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دوستلار مېنىڭ ئىككى ئانام بار

(ئۇستازىم نىنا فېيودوروۋنا خالدوۋاغا[1])

كۆز ئالدىمدا ئانام چېھرىدە،
ئولتۇرىدۇ كۈلۈپ بىر ئايال.
ئۆز ئانامغا ئوخشايدۇ، لېكىن
ئۇنىڭ مەڭزىدە ساغۇچ قارا خال.

ئالتۇن رەڭلىك سىرلىق چېچىغا،
قىرو سالغان شۇ يوگرەك يىللار.
كىتاپ تۇتۇپ كىرسە سىنىپقا،
قۇياش چىقسا گۈل ئېچىلغاندەك،
نۇرلار ئېلىپ ياشنايدۇ دىللار.

كىتابىنى يايار ئالدىمغا،
تىلىمغا تىل قوشتى شۇ ئايال.
ئانا بولدى، مەن گۈدەك گويا،
تىلىم چىقتى رۇسنىڭ تىلىدا،
گاھ ھېجىلەپ، گاھى بىمالال.

---

[1] نىنا فېيودوروۋنا خالدوۋا ـ ئەسلى ئىسمى خىننە فەتتاخوۋنا خالدوۋا، تاتار. شائىرنىڭ ئۆزبېكىستان تاشكەنت دۆلەت دارىلفۇنۇنىدا ئوقۇغان ۋاقتىدىكى رۇس تىلى مۇئەللىمى. 1998 ـ يىلى ئىيۇندا شائىر 37 يىلدىن كېيىن ئۇ سۆيۈملۈك ئۇستازى بىلەن تاشكەنتتە قايتا كۆرۈشكەن ئىدى.

ئانام دېسەم ئەرزىدۇ، چۈنكى
ئۇ ئانامدەك بەردى ماڭا تىل.
شۇ تىل بىلەن دوستلۇق ئىشقىنى،
قۇيۇپ قويدى، ئۇنتۇمايدۇ دىل.

مەن ئۆسسەمۇ بوغدا بويىدا،
بۇ دوست ئەلگە بولسامۇ مىھمان.
شۇ دوستلارنىڭ مىھرى تۈپەيلى،
يۈرۈكۈمدە ياشنار گۈلىستان.

دوستلۇق سۆيگەن قايناق قەلبىمگە،
ئىككى ئانا مۇھەببىتى يار.
شۇڭا دەيمەن دىلدىن – يۈرەكتىن،
دوستلار مېنىڭ ئىككى ئانام[1] بار.

1959 – يىل 17 – دېكابىر، تاشكەنت

---

[1] ئىككى ئانا شېئىرى – شائىر سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئوقۇۋاتقان يىللىرى شۇ ۋاقىتتىكى سىياسى تەسىرلەر تۈپەيلى سوۋېت ئىتتىپاقى ھەققىدە ئىككى ئانا قاتارلىق شېئىرلار ئىككىلىنى يېزىپ، شۇ چاغدىكى تاشكەنت ۋە ئۈرۈمچىنىڭ گېزىت - ژۇرناللىرىدا نەشر قىلدۇرغان ئىدى، كېيىن سوۋېت – خىتاي مۇناسىۋەتلىرى بۇزۇلغاندىن كېيىن بۇ شېئىرلار شائىر ئۈچۈن شائىرنى ئەيىبلەشتە خىتاي ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئاساسى جىنايى پاكىتلار ھىسابىدا پايدىلىنىپ، شائىرنىڭ ئېغىر قىيىن – قىستاقلارغا ئۇچرىشىغا سەۋەبچى بولغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كرېمل يۇلتۇزى

دەرىزەمدىن مەن قارايمەن جىم،
قەلبىم كۆككە توشۇپ خىيالغا.
لېكىن يېرەك ئۇينار بىتتىنىم،
ئارزۇم كۆلۈپ يەتتىم ۋىسالغا.

يۇلتۇز بولۇپ يانغان چىراقلار،
موسكۋانىڭ كۆكسىدە قاتار.
شەھەر گويا نۇر دەرياسىدا،
يەلكەن بولۇپ شاتلىقتا ئاقار.

يەردە يانغان نۇرلار ئالدىدا،
كۆك يۈزىدە يۇلتۇزلار خىرە.
قارا چاچلىق تۈن قىزى زارلاپ،
يوروقلۇقتىن دالدىغا قاچار،
بولماس ئۇچۇن ئاڭا ئەسىرە.

باشقىچىلا يانار بىر يۇلتۇز،
كۆزلىرىمنى چاقار جىلۋىسى.
مەن كۆرىمەن ئۇندا ئىنسانىنىڭ،
ئارزۇلىرى، بەخت، كەلگۈسى.

يۇلتۇز پارلار ئەلۋەك نۇرلىرى،
يەر يۈزىگە كېتىشكەن تاراپ.
نۇرغا ئاشنا مىليون جۇپ كۆزلەر،

«بەختىم!» دەيدۇ يۇلتۇزغا قاراپ.

كەڭ ئوكيانلار، تاغلار كەينىدە،
سەن كۆرىسەن ئۇنىڭ نۇرىنى.
يوللار يىراق بولسىمۇ شۇنچە،
تۇسالمىغان يۇلتۇز يولىنى.

زۇلمەت تۇندە ئۇنىڭ نۇرلىرى،
قۇياش بولۇپ يانار لاۋۇلداپ.
بەزەن يىغلار تۇن ھۇقۇشلىرى،
ھۇجۇم قىلار شۇ نۇرغا قاراپ.

ئۆچەرمەكچۇن ئۇنىڭ نۇرىنى،
جەڭ باشلايدۇ قارا كېچىدە.
لېكىن نۇرنىڭ قايناق بۇلىقى،
كىشىلەرنىڭ چوڭقۇر قەلبىدە.

شۇڭا ئۆچمەس بەخت يۇلتۇزى،
لېنىن ئۇڭا ئۆزى ئوت ياققان.
ھازىرمۇ ھەم دەم بېرىپ ئۆزى،
شۇ يۇلتۇزنىڭ يېنىدا ياتقان.

1960– يىل ئىيۇل، موسكۋا

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھۆسەنگ[1]

جىمىرلىغان يۇلتۇزلار ئۆچەر،
گۆلدەك كۆلسە ئۇپۇقلار چېھرى.
لېكىن قەلبتە ھېچ ئۆچمەي ئۆتەر،
ئانا بەرگەن تۇغقانلىنىڭ مېھرى.

1960– يىل ئاۋغۇست، تاشكەنت

---

[1] ھۆسەن ئىگەمبەردى – شائىرنىڭ ئىنىسى.

بوجتالىشونغا

يەنە بۇگۈن پوچتىدا ئۆزۈم،
خەت كۈتمەن يىراق ئېلىمدىن.
خەتلەر ئۆزرە تاشلىنار كۆزۈم،
سۆز تۆكۈلەر تەشنا تىلىمدىن.

— خەت بارمىكىن، ياش پوچتالىئون،
باش سىلكىيدۇ رەنجىپ مېنىڭدىن.
كېلىۋېرىپ پوچتىغا ھەر كۈن،
دەر كۆزلىرى بەزدۇق سېنىڭدىن.

رەنجىمىگىن، سەنمۇ بىلسەن،
ۋەتىنىڭدىن ئايرىلغان چاغدا.
ئىچ ئاغرىتىپ مېنى ئەسلەرسەن،
ھىجران ئوتى كۆيدۈرسە داغدا.

1961- يىل 26 - نويابىر، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

تامچە ياش

ئاق كارۋاتتا ياتاتتىم بىمار،
رەنجىشلىرىم كۆپ ئىدى سەندە.
كۆردۇم سېنى ئاي يۈزلۈك دىلدار،
ئۆز يېنىمدا شۇ تاڭ كۈلگەندە.

كۆردۇم سېنى رەنجىشىم شۇ چاغ،
ئوت ئاچماقچى ئىدى يۈزۈمدە.
ھەيرانلىغىم ئۈستى بولۇپ تاغ،
ياشلىرىڭنى كۆرۈپ كۆزۈڭدە.

سەن ئىگىلدىڭ پىچىرلاپ ئاستا،
«كېچىر!» دېدىڭ يېشىڭنى تۆكۈپ.
يۈزۈڭ ئالما ئىدى، ئۇنىڭغا
تاڭ شەبنىمى ئالغاندى كۆچۈپ.

شۇ سۆز بىلەن يېشىڭدىن بىر تال،
تامچە بولۇپ تامدى كۆزۈڭدىن.
دىلىم كۈلدى ئەجەپ قىزىق ھال،
يۇپ ئۆتتۈپتۇ شۇ تامچە يېشىڭ،
رەنجىشمنى مېنىڭ كۆڭلۈمدىن.

1960 – يىل 12 – دېكابىر، تاشكەنت

كەتتىك

سۆيگىنىڭدىن رەنجىدىڭ، كەتتىڭ،
يەتمەك بولۇپ «قېشى قارا» غا.
«قارا قاش» نى دەپ ئۇچراپ قالمىغىن،
خۇددى تۇندەك «دىلى قارا» غا.

1960 – يىل 7 – دېكابىر، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

رەسۇل گامزاتوپقا[1]

يەنە چىقتىم قايسۇ[2] بويىغا،
پاك قەلبىمدە بىر سېنى ئەسلەپ.
ئاستا ئالدىم ئىسسىق قولۇمغا،
مۇزدەك سۇنى دىلدىن پەپىلەپ.

سوغ سۇ ئېقىپ كەتتى دەرياغا،
ئېقىپ يەتسۇن مېنىڭدىن مەيلى،
خەۋەر بەرسۇن تاغدا سەن يارغا،
كۆك دېڭىزغا كەلگىنىڭ پەيتى.

مەيلى يۇسۇن سېنى دولقۇنلار،
ئالقىنىمدا ئىسسىقتىن سۇلار.

1960 – يىل 26 – دېكابىر، تاشكەنت

---

[1] رەسۇل گامزاتوپ ـ داغىستاننىڭ خەلق شائىرى. شېئىر رۇسچىدىن تەرجىمە قىلىنغان.
[2] قايسۇ — شۇ ناملىق دەريا.

سېغىنىش

خەتلەر كەلمەس يانا سېنىڭدىن،
يۈرىكىمدە سۆيگۈ ئىسيانى.
ئوكيانلارنىڭ چېكى بار، لېكىن
سېغىنىشنىڭ يوقتۇر پايانى.

1960 – يىل 26 – دېكابىر، تاشكەنت

www.uyghurkitap.com

ھجران ياغلىقى

يىللار ئۆتەر ئۆرتىنىپ داغدا،
شۇ سۆيگىنىڭدىن قالدى بىر ياغلىق.
يادىگارىڭ شۇمىدى ماڭا؟
شۇ كۆڭلۈمدە كۈندە ھىجرانلىق.

قەلبىڭ سىنىڭ تاش ئىكەن گۈلۈم،
ياغلىق ئەمەس، ئەلىمىڭ قاپتۇ.
ئەسلەش ئۈچۈن بەرگەن ياغلىقىڭ،
ياشلىرىمنى ئىرتىشقا قاپتۇ.

1960 - يىل، تاشكەنت

ساگۇغا

ئۆگىسىدىن ئۇچار ياش قۇشلار،
قانات تاپقان كامالىلىق چېغى.
قانچە ئۇچۇشمىسۇن يىراققا ئۇلار،
كۆڭلىدە ياشايدۇ شۇ ئىسسىق ئىنى.

بىز ھەم قۇشتەك ئۇچارمىز دوستلار،
بىزگە قانات بەردى ساگۇ[1] پاسبان.
مەيلى ئايرىسۇن ئۇ پايانسىز يوللار،
يۈرەكتە مېھرىڭ بار، ساگۇ ئانىجان!

1961 - يىل 26 – يانۋار، تاشكەنت

---

[1] ساگۇ – رۇسچە قىسقارتىلغان سۆز بولۇپ، ئوتتۇرا ئاسىيا دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتى دېگەن مەنىدە. شائىر 1957 – 1961 – يىللىرى تاشكەنتتىكى شۇ ئىلىم دەرگاھىدا ئوقۇغان. شېئىر دەسلەپ ئالىم ۋە شائىر م. ھەمرايېۋنىڭ رۇسچە تەرجىمىسى بىلەن ساگۇنىڭ ئۇنىۋېرسىتېت گېزىتىدە 61 - يىلىنىڭ بېشىدا ئېلان قىلىنغان.

قاشلىرىڭ

قالىغاچنىڭ قانىتىدەك توم،
قارا قېشىڭ چېھرىڭدە ئايان.
قالىغاچ ئۇچسا دولقۇنى شۇدەم،
تاراپ كېتەر كەڭرىدۇر ئاسمان.

قېشىڭ قاقتىڭ... بالا شۇ بولدى.
كۆزلىرىمدە سۆيگۈ يالقۇنى.
قانداق پاتار قەلبىم كۆكىگە،
قاشلىرىڭنىڭ ئاتقان دولقۇنى؟

1961- يىل 26 - فېۋرال، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

1961 – يىل 26 – ئىيۇل، تاشكەنت

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

چىغىر يوللار
(1961 - 1964 - يىللار)

كۆن سوغ ئىدى

كۆن سوغ ئىدى ھەم قارلىق ئىدى،
تۆنجى قېتىم سۆيۈشكەن كۈنى.
سۆيگۈمىزنىڭ گۈلشەن بېغىدا،
قارلار ياغماس بىر ئۆمۈر بويى.

1961 – يىل 4 – نويابىر - كۈندۈزى، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كۈن باتتى

كۈن پاتتى تاغ كەينىگە مۆكتى چۆكۈپ،
چۈشكەندە گۈگۈم – تۈنىنىڭ نىشانىسى.
تارتتى ئاينى ئۆز باغرىغا خۇشال كۈلۈپ،
يالتىرلاپ تۈن قىزىنىڭ پىشانىسى.

1961 – يىل 17 – نويابىر، ئۈرۈمچى

سېنىڭ ئىزلىرىڭ

تالادا قىش، قار ئۇچقۇنلىرى
دەرىزەمگە ئۇيىدۇ نەقىش.
نېمە بولدى شوخ بېقىشلىرىڭ،
خىيالىمدىن نېرى كەتمەس ھېچ.

سېغىنىشتا ئاھ يۈرەك، قۇرغۇر،
ئىنتىلىدۇ ئۇچۇرما قۇشتەك...
ئىشىك ئېچىپ كىرگەن شۇ چېغىڭ،
ئۆز- ئۆزۈمگە بىلىندى چۈشتەك...

ئولتۇرۇشتۇق لام-جىم دېيىشمەي،
يوقالغاندەك سۆزلەر جاھاندىن.
قالدى يەنە سىرلار يېشىلمەي،
سۆزلەر كېتىپ ياخشى، ياماندىن.

ئىخ، تارتىنىش ئازاۋى قۇرسۇن،
قويار ئىكەن پۇشايمان ـ دەرتكە.
قاراپ قالدىم كۆلتۈك قار كېچىپ،
سەن ئىز سېلىپ كەتكەن تەرەپكە.

كەتتىڭ، لېكىن ئاشۇ يوللارغا،
مۇھەببەتنىڭ ئۇرۇغىنى چېچىپ.
باشلاپ كېلەر سېنى باھاردا،
ئىشق گۈللىرى گۈل ـ چېچەك ئېچىپ.

1961 ـ يىل 27 ـ نويابىر- كېچە، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

قار ئىشقى

ئەسرلەردىن ئېرىماي كەپتۇ،
ئېگىز تاغلار بېشىدا ئاق قار.
ئېرىماپتۇ قىش ئىشقىنى ساقلاپ،
ئىللىق كۆلۈپ كەلسىمۇ باھار.

ئوخشاتقۇم بار سوغۇق بولسىمۇ،
پاك ئىشقىمنى ئاق قارغا گۈلۈم.
سۆيگۈم قالسا قەلبىڭ تېغىدا،
ئاپپاق قاردەك ئەسرلەر مەڭگۈ،
ئايرىسىمۇ دەھشەتلىك ئۆلۈم!

1961 - يىل 2 - دېكابىر، ئۈرۈمچى

بىر تال ياپراق

مەجنۇنتال تىگىدە ئۆتتى دەم ئېلىپ،
يول يۈرۈپ چارچىغان بىر مۇيسىپىت چال.
بەھر ئېلىپ سايىدىن كۆز تىكتى تالغا،
ياپراقلار پىچىرلاپ دەيدۇ: «ئارام ئال!»

مەجنۇنتال، مەجنۇنتال خۇددى شۇ دەمدە،
مەيلىدى مەن بولسام بىر تال ياپرىغىڭ...
ياپراقچە نەپ بەرسەم ئىدى خەلقىمگە،
غۇنچىلار ئاچاتتى دىلدا ئارمىنىم.

1962 – يىل 27 – ئىيۇل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۈرۈمچى ھەققىدە ناخشا

قۇياش چىقتى بوغدا*دىن،
نۇرلار تۆكۈپ شەھرىمگە.
تاڭ بىلەن تەڭ كۆز ئاچقان،
شەھرىم يېقىن قەلبىمگە.

تاڭ سەھەردە ياڭرايدۇ،
گۇدۇڭلىرىڭ ساداسى.
كەڭ قوينۇڭدا ياڭرايدۇ،
يېڭى ھايات ناۋاسى.

مەن قارىسام باغرىڭغا،
گويا باققا ئوخشايسەن.
مەيلى يۇز يىل ياشماي،
گۈل ھۆسنۈڭگە تويمايمەن.

مېنى چوڭ قىپ ئۆستۈرگەن،
سەن ئانامسەن گۈل شەھرىم.
سەندە مەڭگۈ ياشىسام،
ئارمىنىم، مېنىڭ بەختىم.

1962 - يىل دېكابىر، ئۈرۈمچى

ياپراق

كۆزدۈر ئۆمرۈم بىغىدا بۇ كۈن،
شىخىدىن ئايرىلدى سېرىق يوپۇرماق.
ئايرىلىپ چۈشتى- دە قۇچتى باغرىغا،
ياپراقنى قۇچاغلاپ شۇ ئانا تۇپراق.

پۇشمان يوق قەلبىمدە مەيلى چىرىتسۇن،
ياپراقنى كۆمسۇن يەر، غالىپ پەسىللەر.
چۈنكى شۇ تۇپراقتىن بوي سوزار كۆككە،
ۋەتەننىڭ باھارى، بىخلار- نەسىللەر.

1963 - يىل 4 - يانۋار، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كۆردۈم

يەنە تۇغقان ئۆلكىدە باھارنى كۆردۈم،
ساپ ھاۋاغا چۆمۈلگەن ناھارنى كۆردۈم .

ئاپپاق باشلىق تاغلارنىڭ باغرى گۈلىستان،
قوياش بىلەن سۆيۈشكەن گۈلزارنى كۆردۈم.

قەلبىم كۆزى باغلارنىڭ ھۆسنىگە بەندە،
باغلار ئىچرە شاپتولا، ئانارنى كۆردۈم.

ھەر بىر چېچەك چىراقتۇر ئاگاھ ئاشىق بوپ،
پەرۋانىدەك ئىشىق قويغان دىلدارنى كۆردۈم.

دىلدار ئېيتۇر: «بۇ يىلنىڭ نېمىتى چەكسىز.»
ئۇنىڭ كۈلگەن يۈزىدىن ۋىقار[1] نى كۆردۈم.

باغلار ئاستا شىۋىرلار مەيىن شامالدا،
مول ھوسۇلغا يەڭ تۈرگەن دىيارنى كۆردۈم.

1963 – يىل 22 – فېۋرال، ئۈرۈمچى

---

[1] ۋىقار - نۇر

كۆرۈنۈر

ھۆسنىگە باقسام ئېلىمنىڭ گۈل- گۈلىستان كۆرۈنۈر،
ۋادىسى جەننەت مەسەللىك بۈلبۈلىستان كۆرۈنۈر.

كىم كۆرۈپتۇ كەڭ جاھاندا بۇ دىياردەك ئۆلكىنى،
گۈزىلى بولسا ئەگەردە ئۇندا نۇقسان كۆرۈنۈر.

كۈندۈزى كۈن، كەچتە ئاي ھەم رەشك ئېتەر باققانسىرى،
ھۆسنىگە قانماي ئېلىمنىڭ گاھى پەرىشان كۆرۈنۈر.

ھەر باھاردا ئۆزگە يۇرتتىن كەلگەن پەلەكنىڭ قۇشلىرى،
تونىيالماي شۇ ئېلىمنى دائىم ھەيران كۆرۈنۈر.

قايدا يۈرمەي بۇندا يايراپ، ئۆز ئۆيۈم – تۇغقان يېرىم،
ھەر غېرىچ يېرى شۇڭا تەن بىلەن جان كۆرۈنۈر،

بىباھادۇر بال تېمىتقان دەريالىرىنىڭ سۇلىرى،
جۇش ئۇرۇپ تومرۇمدا ئاققان قىپ – قىزىل قان كۆرۈنۈر.

چۆلدە يۈرسەم ۋەتەننىڭ شىۋاقلىرى بىر گۈل سۈپەت،
باغلار ئىچرە ھىد تاراتقان لالە – رەيھان كۆرۈنۈر.

تەرىپىگە سۆز يېتىشمەس سىپايان ئورمانلىرى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۆزلىرىمنى ئاسرىغۇچى گوياكى مىژگان[1] كۆرۈنۇر.

تۇپرىغى دىللار ھۇزۇرى جانغا جان قوشقانمۇ شۇ،
تاغ - تېشى ئۆلۈمگە مەشھۇر ئۈنچە - مارجان كۆرۈنۇر.

كىمكى تەرك ئەتسە ۋەتەننىڭ ئىشقىنى خا بىر نەپەس،
ئۇ ئەبەتكە شور پىشانە خانۇ ۋەيران كۆرۈنۇر.

شائىرىڭ قەلبىدە بىر سەن، ئۆزگە دىلدار نە كېرەك،
جان پىدا بولسۇن ئانام، سەندە ئىمكان كۆرۈنۇر.

1963 - يىل 1 - مارت، ئۈرۈمچى

---

[1] مىژگان - كىرپىك

مۇھەببەت

تۇنجى باھار، ئاسمان رەنجىپ يارىدىن،
تەنە بىلەن يەرگە قاراپ سۇ تۆكتى.
يىگىت خاپا قىزنىڭ بىغەم رايىدىن،
قىز پەرىشان كۆزلىرىدىن ئۆت ئۆچتى...

يەر كۈتىدۇ - قىزمۇ كۈتەر، كۆپ ئۆتمەي،
بۇلۇت تارقاپ، يەر ياشىندى، كۈلدى كۈن...
بۇلبۇل سايرار گۈل شىخىدا ھېچ ئۆزمەي،
بىر جۈپ سايە گىرەلەشكەن ئايدىڭ تۈن...

بەزەن رەنجىش چىن سۆيگۈگە ھۆسىندۇر،
شۇ ھۆسىندىن - ئىككى يۈرەك پۈتۈندۇر.

1963 - يىل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ۋىسال ئارزۇلىرى
(1964 - 1969 - يىللار)

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مېنىڭ يۇلتۇزۇم

قىرلاردىن ـ قىرلار ئاشسام، تاغلاردىن ـ تاغ،
كۆڭلۈمدە سەن يار بارسەن ھەردەم ـ ھەر چاغ.
نىجاتلىق يۇلتۇزىسەن بۇ ئۆمرۈمنىڭ،
تالىدىم بەختىم دېدىم، ساڭا باقتىم.
پارلىساڭ ئۈمىدىمگە كېپىل بولۇپ،
ئىشقىڭنىڭ دەرياسىدىن تولۇپ ئاقتىم.
ئىخ، پەلەك! بۇلۇت توستى نۇرلىرىڭنى،
قاخشىدىم قارا تۈندە يول ئاداشتىم.
مەجنۇندەك كەزدىم ھىجران چۆللىرىنى،
نامىڭنى يادلاپ قانچە داۋان ئاشتىم.
تىلىمنى كەستى دۈشمەن سېنى دېسەم،
دىلىمدا سېنى كۈيلەپ قوشاق قاتتىم.
ئۈچقۇنۇڭ قالدى دىلىنىڭ چېڭ قېتىدا،
زىمىستان دەھشىتىدىن ئاسراپ باقتىم.
يۇلتۇزۇم پارلىساڭچۇ نۇرۇڭ چېچىپ،
تۈنلىرى سېنى كۈتۈپ بىدار ياتتىم.
شۇ ئەجرىم ساقلىنارمۇ يۈرۈكۈڭدە،
ياق ئىش ئازابىنى بىكار تارتتىم!؟

1965 ـ يىل قۇمۇل ـ قارا قاپچىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئايرىلىش

گۈدۈك چىلىپ پويىز قوزغالدى،
ساڭا قاراپ كۆزلىرىم تالدى.
كەتتىم يىراق ساڭا ھەمراھ بوپ،
مېنىڭ سادىق يۈرىكىم قالدى.

يۈرىكىمنى ساقلىغىن مەھكەم،
مۇھەببىتىم بىر ساڭا ھەمدەم،
ئىشقىم ساقلار سېنى يات قولدىن،
ئىشقىم بولار دەردىڭگە مەلھەم.

يوللار ئۇزۇن يىراققا كېتەر،
ئىشقى زارىم چۆللەردىن كېلەر.
ھىجران يېشىڭ تۆكۈلگەن جايدا،
بىر كۈن ۋىسال گۈللىرى ئۈنەر.

1964 - يىل 7 - نويابىر، ئۈرۈمچى - قۇمۇل

يېگانە قۇش

ئۇچسەن يېگانە قۇش قېقىپ ئاستا قانىتىڭنى،
ئاڭلىدىم ئېگىز كۆكتىن سېنىڭ مۇڭلۇق سايرىشىڭنى.

قېنى ئۇ سۆزۈك ئاسمان ۋىسال بىلەن ئۇچقان چاغلار،
رەھىمسىز قارا تەقدىر ئايرىدىمۇ ئامرىغىڭنى؟

بىلدىمەن سەنمۇ مەندەك باغرى يارا ـ خەستە جانسەن،
يۈرىكىم قانغا تولار ھەر ئاڭلىسام زارلىشىڭنى.

يەردىمەن، سەن كۆكتىسەن، زارىمىز بىر شورلۇق قۇشۇم،
كۈتىمەن يار ۋەسلىگە يېتەر قۇتلۇق سائىتىڭنى.

زارلىما، بولۇت تارقاپ كۈنمۇ چىقار چاقناپ بىر كۈن،
يەتكەيسەن مۇرادىڭغا تېپىپ يارۇ ـ ئادىشىڭنى.

1965 ـ يىل قىش، قۇمۇل ـ قارا قاپچىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ساباغا

باھار ئەيىامى جاھان كۆلمىش ئاجايىپ كۈلكىسى بىلەن،
پۇراق ساچىپ سابا كەلمىش يېقىملىق خۇلقىسى بىلەن.

نەزەر سالسام تەبىئەتكە يېشىل لىباس كىيىپ شۇ دەم،
باھار پەيزىدە زوق ئەيلەپ خوشلىشار ئۇيقىسى بىلەن.

سوئال قويدۇم شۇل ساباغا: «ھىدىڭ ياردى دىماغىمنى،
ئېلىپ كەلدىڭمۇ گۈل باغنى ئۇنىڭ خۇش گۈلچىسى بىلەن؟»

سابا ئېيتۇر: «ئەجەپلەنمە، نىگارىڭ يوللىغان پۇراق شۇلكىم،
خەبەرچىڭ كەلگەن شۇ تەرەپتە گۈلۈڭ بار غۇنچىسى بىلەن.»

1966 - يىل باھار، داۋانچىڭ - كۆنگەيسۇ

كەچكۈزدە

كەچكۈز چېغى، كەڭ ئاسماندا ئويىنار بولۇتلار،
گاھى يىغلار، گاھى كۈلەر ئاسمان تۇرۇپلا.
غەمكىن ئاسمان ھۆسنىگە يەنە غەم قوشۇپ،
ئۆتەر تۇرنا توپلىرى «قۇۋ - قۇۋ» دەپ ئۇچۇپ.
ئۇلار بۇندىن تەرك ئېتىپ يىراققا كېتەر،
ئارمان ئەتكەن ئۆز يىرىگە تېز كۈندە يېتەر.
ئەركىن، ئازاد ئاۋات قىلار سۆيگەن جايىنى،
قۇش بولسىمۇ تاشلىمايدۇ ئۆز ماكانىنى.
بىراق پەلەك مېنى خورلاپ ئۇتلارغا ياقتى،
يىراقلارغا مېنى پالاپ قۇل قىلىپ ساتتى.
يىللار ئۆتەر كۆرەلمەيمەن ئۆز ماكانىمنى،
ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقان، قېرىنداشىمنى.
يۇرتۇم تۇرۇپ مەن ياتلارغا بولدۇم خاربەندە،
بىر ئەرزىمەس پېقىر قۇلمەن تۇغقان ۋەتەندە.
ئەركى يوقتۇر قىلغان ئىشىم، ئۆز مېھنىتىمنىڭ،
ھالاۋىتىن ياتلار كۆرەر تۆككەن تېرىمنىڭ.
ئۇچار مېنىڭ ئەمگەكلىرىم مەشئۇم شامالدا،
يىللار ئۆتەر دىل قەپەزدە، تاغلار قامالدا...
مەن يىغلايمەن يېتەرمىكىن تەگرىمگە ئاھىم...
قاچانغىچە دەش - چۆللەردە ئۇچار پەريادىم؟

1966 - يىل ياز داۋانچىڭ - كۈنگەيسۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىلتىجا

كۆلۈپ ئويغاندىڭ تەبىئەت پايانسىز كەڭرى ئۆلكەمدە،
كىيىپ رەڭدار ئېسىل لىباس ئاجايىپ پەيزى كۆكلەمدە.

كېلىپ يەتتى قوچاقلاشقا پەسىللەر ئەركىسى كۆكلەم،
خىيالدا تەلمۈرۈپ دائىم قوچاغىڭ نازدا كۈتكەندە.

ئاق باشلىق ئېگىز تاغلار ياشاردى قايتا مېھرىڭدىن،
قوياشىڭ جىلمىيىپ شۇدەم نۇرىنى تازا تۆككەندە.

يېشىللىقا چۆمۈلدى زەپ قىرلار، باغۇ - بوستانلار،
شاماللار قىيغىتىپ زوقمەن يۈزۈڭدىن ئاستا ئۆپكەندە.

كۆزۈم تىكسەم جامالىڭغا بولۇپمەن مەستۇ - مۇستەغرەق،
خىيالىم مەۋجى بىر دەريا بىر ئۆرلەپ، گاھى چۆككەندە.

باھارنىڭ بەزمىسى سازدۇر قىلىشماس گۈل چىرايىدىن،
جاھان كۈيلەر سىلىپ شاۋقۇن كۆز يۇمايدۇ بۇ كەمدە.

شۇنچە ئۆز، شۇنچە ئۇماق سەن تەبىئەت ئانا مېھرىڭلە،
كۆرۈنەر چۆللىرىڭ گۈلزار شۇ ياشلىق ئەمدى كەتكەندە.

شۇ يۇرتۇم ئەمدى خەت چەككەن كېچە تىل نۆۋدىسى ئەردىم،

دىلىم زارلايدۇ نەس يىللار نۇرزۇك قەددىمنى ئەگكەندە.

ئىست ئىنسان، ئىست ياشلىق! تاپارمۇ ئۆز باھاسىنى؟
ئۆتەر قانماي گۈل ھۆسنۈڭگە پەلەك چەرخى ئەجەپكەن ـ دە!

سېنى دەپلا تۇغۇلسامدىم باھارىڭ ئىشقىدا ھەر كۈن،
كۆتەرسەم قەد گىياھىڭدەك ساقال كۆكسۈمگە يەتكەندە.

ئانا تۇپراق كۆمسە كۆمسۇنلەر، نە ئارمان، شۇ ئىنجادىنى،
روھىم كۈيلەر سېنى مەڭگۇ ئاشۇ غەمخانە قەۋرەمدە...

1966 ـ يىل ياز، داۋانچىڭ ـ كۈنگەيسۇ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاي نۇرى

ئاي نۇرى، ئاينىڭ نۇرى تۆكۈلۈكۈمدىن،
جىلۋىگەر خۇلقى بىلەن مارىلايدۇ...

كۆرىمەن ئاي نۇرىدا ئامرىغىمنى،
بوستاندەك كىرپىكىدىن نۇر تارايدۇ.

ئاي نۇرى ئاشىقلارغا بىرەر ھۆسن،
ئۇمىقىم تاتلىق كۈلۈپ ئۇز قارايدۇ.

ھە، بۇگۈن ئايغا ئۇن تۆت ـ سېھىرلىك تۈن،
بۇنداق چاغ قىز، يىگىتكە زەپ يارايدۇ.

قېنى ئۇ، ـ دەيدۇ تال ـ تال ئاينىڭ نۇرى،
كەلمەسمۇ مەشۇقىمنى بەك سورايدۇ.

ئاي نۇرى، بېرىپ ئۇيغات ئامرىقىمنى،
يار كېلەر سەندىن ھەرگىز زارلىمايدۇ.

باغ كۈتەر تەشنالىقتا جۈپلىرىنى،
بىز بارماي باغ بەزمىسى قاينىمايدۇ.

باغ كۈتەر، يولىمىزغا ئىنتىزار گۈل،

بىز بارماي بۇلبۇل زۇقمەن سايرىمايدۇ.

ھاياتلىق شۇنچە گۈزەل ئىشقى بىلەن،
بىغەملەر بۇنى ھەرگىز ئايرىمايدۇ.

ياشلىقنىڭ بۇگۈنى بار، ئەتىسى يوق،
ئۇشبۇ دەم كېتەر مەڭگۇ قارىمايدۇ.

ئاي نۇرى، ئاينىڭ نۇرى تۇگۇلۇكۇمدىن،
جىلۋىگەر خۇلقى بىلەن مارىلايدۇ...

1966 - يىل ئۆكتەبىر، داۋانچىڭ - كۇنگەيسۇ

ياغلىقىڭ

ئال، ـ دېدىڭ بەردىڭ قولۇمغا كۆڭلۈمنى ئالدى ياغلىقىڭ،
ئەسلىتىپ ھەر دەم سېنى ئوتلارغا سالدى ياغلىقىڭ،
كەلمىدىڭ ۋەدەڭ قۇرۇقكەن بەرگىنىڭ ھىجران چېغى،
سېغىنىپ كۆز ياشلىرىمنى ئېيتىشقا قالدى ياغلىقىڭ.

1967 - يىل، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورىدىكى
www.uyghurkitap.com

دىلدار غەنىمەت

كۆرۈپ بېغىڭنى ھەيرانە بولدۇم،
سېنىڭ يولۇڭدا ۋەيرانە بولدۇم،
ئايدەك يۈزۈڭگە مەستانە بولدۇم،
كۆرسەت بويۇڭنى دىدار غەنىمەت.

كەلدىم سېنى دەپ شۇنچە يىراقتىن،
تەنلىرىم كۆيدى ئىشقى - پىراقتىن،
ئۆتتۇم قانچىلاپ تاپان تۇزاقتىن،
توسما يۈزۈڭنى دىدار غەنىمەت.

سۆيگۈ پەسلىدۇر باھار ئەييامى،
بۇ باغ ۋىسالىنىڭ ئۇلۇغ ئەشيانى،
بۇندا ئاشىقلار قالماس ئارمانى،
ئاچقىل كۆزۈڭنى دىدار غەنىمەت.

سازلا سازىڭنى جانلار سۆيۈنسۇن،
دوستلار شاد بولۇپ بىزگە كۆيۈنسۇن،
دۈشمەن قان يۇتۇپ گۆرگە كۆمۈلسۇن،
كۆيلە كۆيۈڭنى دىدار غەنىمەت.

ھىجران ئىلىدە مەن بىر بىچارە،
ئىشقى ئوتۇڭدا بولدۇم دىۋانە،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

لېۋىڭ مەيدىن توشقان پىيالە،
ئىچكۈز سۈيۈڭنى دىدار غەنىمەت.

باقساڭ بېشىمدىن كەتكەي بالالەر،
دەردىم سېنىڭدىن تاپقاي شىپالەر،
ئۆلسۈن رەقىبىم يۈزى قارالەر،
بەرگىل سۆزۈڭنى دىدار غەنىمەت.

كېچە - يۇ كۈندۈز سەندە خىيالى،
بىر ساڭا ئەيلەپ جانلار پىدايى،
نامىڭنى يادلاپ كەلدى نىجادى،
تۇتقىل گۈلۈڭنى دىدار غەنىمەت.

1969 - يىل ماي، غۇلجا

گۈلۈمگە

كاڭ پەلەك سالدى جۇدالىق مەنكى بۇلبۇل ناتاۋان،
شۇل گۈلۈم جۇپ غۇنچىسىلە قالدى غەمكىن باغ بىلەن.

ئالدىمىزدا بىر ۋىسال بار، ئەي گۈلۈم، سۇلماس چېچەك،
ئەگمە مەغرۇر بويلىرىڭنى قايغۇ ـ ھەسرەت داغ بىلەن.

باققا خۇشتار بولبۇلۇڭ گۈل ئىشقىنى تەرك ئەتمەگەي،
ئۇ كېلەر تۈننى يېڭىپ، گۈل ئېچىلغان چاغ بىلەن.

ئاي ئۆتەر، يىللار ئۆتەر بىزگە ۋىسال يۈز ئاچقۇسى،
«كۆرۈشەلمەس مەڭگۈلۈككە ئالەمدە تاغلار تاغ بىلەن.»

1969 - يىل ياز، غۇلجا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

زىنداندىن سادالار
(1969 — 1979 - يىللار)

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئىرادە[1]

چىن پولاتتەك ئىرادە مەھكەم زىندان تېمىدىن،
ئوكيان سۈيى ئۆتەلمەس پۇختا بولسا كىمىدىن،
بىر كۈن بۇندا ئېچىلار ئازادلىقنىڭ گۈللىرى،
ھۆرلۈك ئۈچۈن تۆكۈلگەن قەھرىمانلار قېنىدىن.

1969 - يىل 23 - ئىيۇن، بايانداي تۈرمىسى

---

[1] شائىر بۇ شېئىرنى قولغا ئېلىنىپ 3 كۈندىن كېيىن يازغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قارىغاي

كۆز چېپىغى، مۇدھىش جۇدۇن قوپتىراپ، گۈرۈلدەپ بىر زامان،
باغ - ۋارانلا، تال - تېرەكنى بىر نەپەس قىلدى خازان.
سوقسا بوران، ئۇرسا يامغۇر، چۇققىدا مەزمۇت تۇرار،
گەۋدە كېرىپ شۇ جۇدۇندا تەۋرىمەي قارىغاي ھامان.
شاخلىرى سۇندى ۋاقىتسىز يەتتى قارغايغا شىكەست،
ياز بويى پىشقان ئۇرۇقلار ئۇچتى بوراندا ھەر تامان.
تەلۋىسە ئاخماق جۇدۇن غالىب سانايدۇ ئۆزىنى،
بار ھاياتلىق ئەركىنى قايسى كۈچ يەڭگەن، قاچان؟
كەلسە كۆكلەم تۇشمۇ تۇشتىن بىھىساب ياش نەۋدىلەر،
كەڭ زېمىننى قاپلىغان قارغاينى دوراپ شادىمان.

1969 - يىل قىش، ئۈرۈمچى گۈڭگەنتىڭ تۈرمىسى

غېرىبىڭمەن

بۇ دۇنياغا كۆز ئېچىپ سېنى بىلىپمەن،
سەنەمجانىم ئىشقىڭنى دىلغا سىلىپمەن.
بىلمەك بولساڭ زاتىمنى ئاشىق غېرىپمەن،
بىر ئۆمۈرلۈك تالىلغان يارىم دېگەيسەن.

يىللار ئۆتەر ھىجرىڭدا ھەسرەت باشىمدا،
ياشىم ئەمەس، قان ئاقار تۆككەن ياشىمدا.
چۆل باياۋان يىغلايدۇ مېنىڭ زارىمدا،
چۆللەر ئارا بوزلىغان نارىم دېگەيسەن.

كۈندۈز كۈنمەن ئاسماندا كېزەرمەن شۇتاپ،
يۈرىكىمنىڭ ئوتىدۇر چېچىلغان ئاپتاپ.
تۈنلەر بىدار كۈتەرمەن يولۇڭغا قاراپ،
ئېگىز كۆكتىن قارىغان ماھىم دېگەيسەن.

باغرى تاشتۇر رەقىبىڭ يولۇمغا چۈشتى،
قوللىرىدا قىلىچى ياقامدىن تۇتتى.
نىگاھىڭنى كۆرەرمەن يا ئۆمرۈم پۈتتى،
ياۋ قولىدا قىينالغان جانىم دېگەيسەن.

1970 - يىل ماي، غۇلجا ئۇبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياخشىلىق كۆرمىدىم

ياخشىلىق كۆرمىدىم ناكەس زاماندىن،
كۆپ بىزار بولدۇممەن قان، ياش، پىغاندىن.
كۈن، تۈنى زۇلمەتلىك مۇنداق ھاياتنىڭ،
نېمە پەرقى باردۇر قارا زىنداندىن؟

1970 - يىل ياز، ئۈرۈمچى گۆڭگەنىڭ تۈرمىسى

باغۋەنگە

باغۋىنى بەھرى ئالمىغان باغ - باغ ئەمەس، گۈلزار ئەمەس،
باغۋىنى تۇرسا بىشىدا بۇلبۇلى ھىچ خار ئەمەس.

كاڭ پەلەكنىڭ دەستىدىن بۇلبۇلنى گۈلدىن ئايرىدى،
باققا قوندى زاغىلەر ئۇلار چىمەنگە يار ئەمەس.

قەستى زاغىنىڭ بۇ چىمەننى ئەيلىمەك بەرگى غازاڭ،
باققا سادىق بۇلبۇلىدەك گۈلگە ھىچ خۇمار ئەمەس.

باق ئەنە، زاغ تۇمشىقىنى گۈل تامان سوزماق بولۇر،
ھەيدە باغۋەن قويما زاغنى، بۇ ئاڭا ئازار ئەمەس.

كەلدى كۆكلەم پەيزى بىلەن سەن چىمەننى شادى قىل،
گۈلنى دەپ بۇلبۇل كېلۇر ئۇندىن بىغەم بىزار ئەمەس.

ئەي نىجادى، تۇر غازاتقا، باغنى قىل زاغدىن خالاس،
بەس يىتەر، ئاھ - زار بىلەن چىن ئىشق ئىزھار ئەمەس.

1970 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۇرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇھەببەتنامە

قۇشلار ئۇچار ئاسماندا يالغۇز ئەمەس جۈپ بولۇپ،
ئۆتەر بەلكىم ھايۋانلار بىر - بىرىگە خوپ بولۇپ.

شۇ يېقىندىن ھەيرانمەن ئۇتۇق چۈشتى يۈرەككە،
ئۇخلالمايمەن تۈنلىرى تاڭلار ئاتار يۈپ - يورۇق.

سوراپ باقسام يۈرەكتىن سەن ئىكەنسەن داۋاسى،
ئاڭلىغىنە، ئەي گۈلۈم، سۆزلىرىمگە دىل قويۇپ.

ئىشقىڭ چۈشتى يۈرەككە پىراق تەككەن بۇلبۇلمەن،
بۇ ئۆمرۈمنى شاد قىلاي گۈللىرىڭگە بىر قونۇپ.

بۇلبۇل ئىشقى ئىشق ئەمەس، مېنىڭ ئىشقىم ئەبەتلىك،
ئۆتسەك دەيمەن دۇنيادىن ئايرىلماستىن قول تۇتۇپ.

رازى بولساڭ بۈگۈندىن ماڭسۇن ئەلچى دوستلىرىم،
توي باشلايلى ئۇتتۇز قىز، ئۇتتۇز ئوغۇل چىك تۇرۇپ.

مەن بىر پېقىر مىسكىنمەن ھالال ئەمگەك - بايلىقىم،
تاپقىنىمنى قويايمەن توخۇ، ئۆردەك، قوي سويۇپ.

ياد قىلايلى بىر تۈنى جۈپ ئاشىقلار روھىنى،

لەۋلىرىڭدىن ئىچەيمەن ئىسسىق - ئىسسىق چاي قويۇپ.

يازسام تۇرسۇن ئېتىمنى، سارغايتمىغىن يۈزۈمنى،
سەتلىمىگىن دۈشكەلەپ، تەتۈر قاراپ دومسۇيۇپ.

قاتتىق سۆزلەر ئېيتمىغىن دىل كۆتەرمەس خورلۇقنى،
غەرىبىڭنى رازى قىل، قورۇپ كەتمەي ياش تۆرۈپ.

خېتىم كەتتى سەن تامان يۈرىكىمدە جىق پىغان،
يازغىنىمغا جاۋاب قىل، قايتۇرمىغىن قوپ - قورۇق.

1970 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى ئادرېسى

ئويغان

(مۇخەممەس)

تۇر ۋەتەنداش، قارا تۇندە ياتما ئويغان،
ئەلەم چېكىپ غەم قايغۇغا پاتما ئويغان،
يېتەر قۇللۇق، ئەمدى ھەسرەت تاتما ئويغان،
كەلدى پۇرسەت تىگرىقىمىغىن قاتما ئويغان،
ئەلنى ئۇلۇغ كۈرەشلەرگە باشلا ئويغان!

كۈرەش دېمەك بەخت، ھۆرلۈك، كۈرەش شاتلىق،
كۈرەش بىلەن يۈكسىلىدۇ بار ھاياتلىق،
كۈرەشسىز كۈن ـ قۇللۇق تۇرمۇش تاشتىن قاتتىق،
سۆيگەن ئېلىڭ ۋە خەلقىڭنىڭ كۆزى ياشلىق،
ھەق ئادالەت يوللىرىنى ياقلا ئويغان!

ئەزەلدىنلا بىزنىڭ ۋەتەن، بۇ بىزنىڭ يەر،
شۇ يەرنى دەپ قۇربان بولدى مىليونلاپ ئەر،
بىز قان تۆكۈپ، تاشلار ئېتىپ كەلسە زەپەر،
تەخت بېشىغا چىقىپ ئالدى زالىم خۇمپەر،
ۋەتىنىڭنىڭ نامۇسىنى ئاقلا ئويغان!

ئۇ بەرگەنمىش مەزلۇم ئەلگە ئۇلۇغ ئىمكان،
يايرىغانمىش توق تۇرمۇشتا ئىشچى، دېھقان،
شۇملۇق بىلەن ھىيلە ئىزلەپ مىسلى شەيتان،

ئېيتقان سۆزى قىلغىنىنىڭ بەرى يالغان،
ئەپسانىغا ئەمدى قولاق ئاسما ئۇيغان!

ئەرك دېسە، ئەرك دېگەننى ئاستى دارغا،
بىرنى پالاپ، بىرنى ئاتتى چوكقۇر يارغا،
ئادەم ئىدۇق بىز ئايلاندۇق پۇشتى خارغا،
بۇ كەڭ ۋەتەن تولدى بوگۇن ئاھۇ - زارغا،
يۈرىكىڭدە دەرت - ئەلەمنى ساقلا ئۇيغان!

ئۇيغان دېسەم، ئۇيغانمىساڭ پۇشمان بولۇر،
ئۇ پۇشايمان ئاخىر ساڭا دۈشمەن بولۇر،
يۈرەكتىكى زەرداپ سۆلار راست قان بولۇر،
ئەل قوتۇلماي نەس قۇللۇقتىن ۋەيران بولۇر،
قانلىق تارىخ ساۋىقىنى يادلا ئۇيغان!

هايدا ياۋنى يولاتمىغىن ئۆز يېرىڭگە،
تۇت قورالنى، قۇۋۋەت كىرسۇن شۇ بېلىڭگە،
ئاچ نېچىسلار قول سوزمىسۇن قان - تېرىڭگە،
بەخت كەلمەس خوجا بولماي ئۆز ئېلىڭگە،
كەلدى پۇرسەت ۋۇلقان بولۇپ پارتلاپ ئۇيغان!

ئال قورالنى، بايرىقىمغا ئەركىن باققىن،
يۈرىكىڭدە ئەل مېھرىدىن چىراق ياققىن،
رەھىم قىلماي زالىم تەختىن قويماي چاققىن،

كۆرەش بىلەن ئەركىن ـ ئازاد دەۋران تاپقىن،
ئۇتلۇق كۆرەش داۋانىدىن ئاتلا ئويغان!

1970 ـ يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئانامغا

ئانا ئەركىن يۇرەلمەيمەن كېزىپ كەڭرى دىيارىمنى،
پۇتۇم زەنجىردە باغلاقلىق ئىچۇك بەردىڭ ئاياغىمنى.

ئانا قولنى ئىچۇك بەردىڭ قولۇم كويزىدا* ھەر دائىم،
ئېلىمگە ھېچ سالالمايمەن شۇل قەسرۇ سارايىمنى.

ئانا كۆزنى ئىچۇك بەردىڭ كۆزۈم پەرق ئەتمىسە ياخشى،
ھەق - ناھەقتىن سۆز ئاچسام پەلەك قىينايدۇ جانىمنى.

ئانا تىلنى ئىچۇك بەردىڭ تىلىمدا قىلچە ئەركىم يوق،
دىلىم زەرداپتا خۇن بولدى، ئېيتالماي ئاھۇ زارىمنى.

ئانا دەيمەن، ئىچۇك تۇغدۇڭ، سېلىپ قەلبىمگە بىر ئاتەش،
كۆيۈپ كۆل بولدۇم ھىجراندا كۆرۈشتۇرمەيدۇ يارىمنى.

ئانا كۈچ بەر شۇ ئۇغلۇڭغا بولايمەن رۇستەمى پالۋان،
يا مېنى پەلەك يۇتسۇن، يا ئالاي ئىنتىقامىمنى.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

*كويزا - قولغا سېلىنىدىغان تومۇر چىشتىق - جازا قورالى

نىتەي

بىر كۆرۈپ ھۆسنىڭنى جانان مەن ئادا بولدۇم نىتەي،
دىل خۇشى ئارامىلىقىمدىن مەن جۇدا بولدۇم نىتەي.

بىر بېقىپ شۇ كۆزلىرىدە مەھلىيا قىلدى مىنى،
ئاشۇ نىگار ئىشقىدىن مەن بىناۋا بولدۇم نىتەي.

مىڭ بالالار كەلسە باشقا ياردىن ئۈمىدنى ئۈزمىدىم،
يارنى دەپ چەكتىم ستەم بەختىم قارا بولدۇم نىتەي.

تۇن بىلەن قاتتىق ئېلىشتىم ۋىسال تېڭنى قوغلىشىپ،
ئۇشبۇ يولدا يەتتى زەخمەت باغرىم يارا بولدۇم نىتەي.

بىر ئەمەسۇ مىڭ ئۆمۈردە كۈيلىسەم يار ۋەسلىنى،
ئەرزىمەستى شۇ نىگارغا مۇپتىلا بولدۇم نىتەي.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

قىنى

باغلىرىم تۆكمەكتە ياپراق گۈل ئۈزار جانان قېنى،
گۈللىرىمگە مەڭگۈ خۇشتار ئاشىقى رىزۋان قېنى.

ئۆتتى يىللار، غەمدە دىللار، ھىجرىدە مەن كۆيگىلى،
كېلىمەن، ـ دەپ كەلمىدى ئول ۋەدىسى يالغان قېنى.

تۈن كېچە زۇلمەت ئىچىدە دىلبىرىڭ ئىزلەر ھامان،
شۇم رەقىبكە نەيزە ئۇرغان شىر يۈرەك پالۋان قېنى.

كەلگىن تېزراق، بولما نا مەرت، ئۆمرىمىز كۆرسۇن ۋىسال،
كەلمىسەڭ سولمامدۇ گۈل يۈرەكتىكى ئارمان قېنى؟

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

باھاردا

باھار چاغى كىرىپ باققا كۆردۈم تاڭ شامالى بار،
بىغىم گۈللەرگە پۈركەنگەن ئەجەپ خۇشخۇي جامالى بار.

قىلىپ تاماشا گۈللەرنى باقسام شۇ چىمەنلەرگە،
قىزىل گۈلۈم چىكەر ھەسرەت ئۇنىڭ خامۇش چىرايى بار.

دېدىم گۈلگە بولۇپ دىلكەش: «نېمە خەندانە كۈلمەيسەن،
نىچۈك غەمكىن بېشىڭ ئەگدىڭ، قۇلۇڭنىڭ بىر سوئالى بار.»

گۈلۈم ئېيتۇر: «ئەي مەرت باغۇەن، كۈتسەم بۇلبۇلۇم كەلمەس،
ئۇنىڭ ھىجرىدە سارغايدىم، گۈلۈڭنىڭ نە ئامالى بار.»

دېدىم گۈلگە: «باھار پەيتى ئۈمىدسىز بولما يارىڭدىن،
بۇلبۇلۇڭ كېلۇر تاڭدا بۇ ھىجراننىڭ ۋىسالى بار.»

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

قىزىل گۈل

باھار كەلمەي باغلارغا باغۇ بوستان بولامدۇ؟
قىزىل گۈلۈم ئېچىلماي بۇلبۇل كېلىپ قونامدۇ؟

تېپىشماستىن شۇ باغدا بۇلبۇل بىلەن قىزىل گۈل،
غەمكىن كۆڭلى باغۋەنىنىڭ چىن شاتلىققا تولامدۇ؟

كەلدى باھار ـ گۈلباھار، كەلدى ۋىسال دەملىرى،
قەرەلىنى كۈتمەستىن قىزىل گۈلۈم سولامدۇ؟

بۇلبۇل ئىشقىن سۆزلەر گۈل چىن ۋاپاغا ئەھد قىلىپ،
ئەركە، بىزەك شامالارغا ئەركىلەتسە ئۇنامدۇ؟

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىر كۈنى

(يولداش توختى قۇربانغا* بېغىشلايمەن)

زالىم پەلەك كۆزلەردىن ئاققۇزدى قان بىر كۈنى،
شۇندىن باشلاپ ماكانىم بولدى زىندان بىر كۈنى.

مىڭ دوزاخنىڭ ئازابى دۇچ كەلسىمۇ زىنداندا،
باش ئەگمىدىم جاللاتقا سۆزلەر ۋىجدان بىر كۈنى.

ئەركىنلىكتۇر شۇئارىم، چاشتىم ئوتلۇق ئۇچقۇنلار،
بۇ قاراڭغۇ زېمىندا يانار گۈلخان بىر كۈنى.

نېسىپ بولار يا بولماس تاڭ جىلۋىسىن بىر كۆرمەك،
نېمە ئارمان تاڭنى دەپ بولسام قۇربان بىر كۈنى.

كۆمۈلسەمۇ تۇپراققا روھىم كېزەر شاتلىنىپ،
ئازاد ۋەتەن باغرىنى گۈلى خەندان بىر كۈنى.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

* توختى قۇربان - شەرقىي تۈركىستان خەلق ئىنقىلابى پارتىيىسىنىڭ غوللۇق تەشكىلاتچىسى ۋە رەھبەرلىرىدىن بىرى. ئۇ گېزىتخانە ۋە نەشرىيات ئىدارىلىرىدا مەسئۇل خىزمەت ئىشلىگەن ئاتاقلىق ژورنالىست. 1970 - يىلى 29 - ماي ئۈرۈمچىدە كوممۇنىست جاللاتلار تەرىپىدىن شېھىت قىلىنغان.

نازۇگۇمنىڭ* ۋىداسى

كۆز چىبغى، كەڭ ئاسماننى باسقان زۇلمەت،
يالغۇز مەن، زىندان ئىچرە دىلدا ھەسرەت.

جۇدالىق كۈنى بۈگۈن - ئاخىرقى تۈن،
نە ئىدى ياندا بولسا مۇڭداش - ئۈلپەت؟

نە ئىدى قۇش بۇپ ۋەتەن ئاسمىنىدا،
قەدىردان ۋادىلارنى كەزسەم بىر رەت.

ئۇھ، كۆيەك! يانار يۈرەك، يالغۇز باشقا،
ھەي نازۇك، چۈشكەن تاغدەك ئېغىر كۈلپەت.

قەلبىمدە ۋەتەن مېھرى، ئەرتە تاڭدا،
بارۇرمەن مويتۇڭزىغا* تۇرۇپ قامەت.

بويۇنۇمدا قانلىق قوۋۇق، پۇتتا كىشەن،
تۇرغاندا ئۆلۈم كۈتۈپ سوڭغى سائەت.

* نازۇگۇم - ئۇيغۇر خەلقىنىڭ 19 - ئەسىردىكى مانجۇ ئىستىلاچىلىرىغا قارشى كۈرىشىدە قەھرىمانلارچە كۆرەش قىلىپ مەرتلەرچە قۇربان بولغان مىللىي قەھرىمان.
* مويتۇڭزا - ئىلىدىكى جازا مەيدانى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

هەيران بوپ سورار مەندىن جاڭجۇن خىتاي:
«ئىسيانچى، نىچۈن قىلدىڭ سەن جىنايەت؟

بېيجىڭلىق ئۇلۇغ خاقان پاناھ بولسا،
ئېلىڭغا شۇ ئەمەسمۇ زور سائادەت.»

مەن دەرمەن: «ئەي، قۇللۇقنىڭ ھۆكۈمرانى،
دىلىڭغا مەڭگۈ ياتتۇر ئەرك، ئادالەت.

بۇ تۇپراق - مېنىڭ تۇغقان ئانام بولۇر،
قان - تېرىم تۆكمەك ماڭا بەختۇ ئامەت.

ئۆستۈمەن ئۆز يېرىمدە ئەركىن - ئازاد،
قىلمىدىم يات ھەققىگە قىل خىيانەت.

سەن ياتسەن، سەن قاتىلى گۈل ئېلىمنىڭ،
تۇغۇڭدىن ياغار ئاچلىق، قان، جاھالەت.

بېرىپ ئېيت بېيجىڭدىكى خاقانىڭغا،
كېرەكمەس ئۇندىن بىزگە «زور شاپائەت.»

بۇ تۇپراق - ئەشيان ئەمەس ساڭا گۆردۇر،
چۈش كۆرۈپ قىلما بۇندا سەن خىيالەت!»

ئۇرنىدىن چاچراپ تۇرار جاگجۇن خىتاي،
قىلالماي سۆزلىرىمگە سەۋرۇ تاقەت:

«بەس يېتەر، ئىسيانكارلار سادىق نەسلى،
لەۋزىڭگە كەلتۇرمىدىڭ قىل ئاھانەت.

تارتۇغۇم ساڭا ئەمدى ئۆتكۈر پالتا،
باتۇرلۇق شۆھرىتىڭنى قىلاي ھۆرمەت!»

شۇنداق مەن ۋىدا ئېيتىپ ئانا ئەلگە،
كۆتەككە باش قويارمەن تېپىپ راھەت...

قار - بوران، جۇدۇن - چاپقۇن ئۆتەر يىللار،
قەۋرەمدىن ئىزمۇ قالماي يوتەر پەقەت.

ياشايمەن «ئەرك!» دېگەنىنىڭ تىلىكىدە،
ئەۋلادلار ئۆمرى بىلەن ياشاپ ئەبەد.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مەختۇمسۇلاغا*

(چىن تۆمۈر باتۇر* ھېكايىسىنى ئەسلەپ...)

دەرىخا، ئەي مەختۇم، قىلتاققا چۈشتۈڭ،
ئۆزگۈ، دەپ يالماۋۇزغا نىچۈن يول تۇتتۇڭ،
قېنىڭنى ئىچتى شۇم داغدا قان يۇتتۇڭ،
قېنى ئۇ چىن تۆمۈر يۈرەمدۇ تاغدا؟!
ھالىڭدىن خەۋەردار، يا بولماي ئاگاھ،
كۈت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

يالماۋۇز قاتىلى كۆلگەن ئۆمرۈڭنىڭ،
زەھەرلىك قۇرغۇنى غۇنچە گۈلۈڭنىڭ،
يۈرىگە چۈشكەن داغ يورۇق كۈنۈڭنىڭ،
ئۇنۇتتۇڭ سۆزلەرنى بولدۇڭ ياۋغا خار،
دەردىڭدە كۈنۈ تۈن ئاكاڭ بىقارار،
كۈت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

بوۋىلار ماكانى باغلىرىڭ خازان،
باتۇرنىڭ دىلىدا ئىنتىقام، پىغان،
تۈنلەرنى تەرك ئېتىپ، ئاشار تاغ - داۋان،
دۈشمەنگە چەيلەتكەيمۇ پاك دىيارنى،
نامەرتكە خار ئەتكەيمۇ جىگەر - باغرىنى،

---

* مەختۇمسۇلا - چىن تۆمۈر باتۇرنىڭ سىڭلىسى.
* چىن تۆمۈر باتۇر - ئۇيغۇر خەلق چۆچىكى.

كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!
خان تەگرى پاسىبان باتۇر بېشىغا،
بوۋىلار روھى يار قوتلۇق ئىشىغا،
ۋاپادار دوستىنى ئېلىپ قېشىغا،
قەلبىدە ئەل مېھرى، مەختۇم سولاسى،
ئاستىدا ئاق بوز ئېتى، قىلىچ ھەمراسى،
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

يەتتە ئەمەس، يەتتە مىڭ بولسۇن ياۋ بېشى،
ئۇنى ھېچ قوتقۇزالماس سىرلىق تىلسىمى،
باتۇرنىڭ قولىدادۇر كاززابنىڭ جېنى،
ئەل ئۈچۈن ئالماستىن قانلىق ئىنتىقام،
باتۇرنىڭ يۈرىكى تاپارمۇ ئارام؟
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

ئۇيۇق ئاقارماقتا، ئاكاڭ مەرت كېلۇر،
كەڭ زېمىن ياشنىغاي، چۆللەر گۈل بولۇر،
كۆزۈڭدىن مەڭگۈلۈك ياشلىرىڭ قۇرۇر،
كۆت ۋىسال تېگىنى، كۆزۈم قاراسى،
ئىجادىڭ سەن كەبى ھەم تاڭ مەھلىياسى،
كۆت مەختۇم، چىن تۆمۈر كېلىدۇ چاپسان!

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر قىزى

گۈپىلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
مەن ئۆسۈپ چوڭ بولغان تونۇش قىرغاقتىن.
كۆڭلۈمدە ھەسرەتنىڭ قانلىق، ياش دېغى،
كېلىمەن يارىمنى ئەسلەپ يىراقتىن...

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
شۇ ئۆتكەن دەملەرنى سېلىپ يادىمغا،
بۇندا بىز تەڭ تۇشلەر ھەر باھار چېغى،
كۆكلەمنى قۇتلىغان كۇنلەر ئالدىمدا...

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئۇ چاغلار بىلمەيتتۇق قايغۇ ـ ئەلەمنى.
كۆڭلىمىز خوشلۇقتا، تۇمەننىڭ سۈيى،
سۇغارغان بىز سۆيگەن يېشىل چىمەننى.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
شوخ، بەگۋاش دوستلىرىم قەۋەت كۆپ ئىدى.
شۇلارنىڭ ئىچىدە شوقلاردىن بىرى،
كۆڭلۈمنىڭ خوشلىقى ـ ئىجىل جۈپ ئىدى.

گۈپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
تەڭ تۇشۇم ـ تام قوشنا بىر تەنتەك بالا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاللاردىن ئات مىنەر، مەنمۇ ئىشەنتىم،
بىشىمغا چەمبىرەك، چىچىمغا جالا....
گۆپۆلدەپ كىلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
تەڭ تۇشۇم رەنجىتىپ دەيتتى: «ھاماقەت.»
بىر دەملىك ماي تارتىپ ئىزدەيتتىم ئۇنى،
بالىلىق جاڭجىلى بىلمەس ئاداۋەت.

گۆپۆلدەپ كىلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئۇينايتتۇق ئويۇننىڭ قىپىنى يىرىپ.
كۇن قايتسا قايتاتتۇق بالىلىق بىغى،
قالاتتى دەستىلەپ گۇللەرنى بىرىپ...

گۆپۆلدەپ كىلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
مەكتەپكە يول ئالدۇق تەڭتۇشۇم بىلەن.
قوللاردا "ئىلىپبە"، دىللار يورىدى،
ئانامدەك ئاسرىغان بۇ ئەزىز ۋەتەن.

گۆپۆلدەپ كىلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ۋەتەن مىھرى بىلەن ئۇلغايدى ھىسلار.
جىگدىلىك باغلىدى سۆيگۈ رىشتىنى،
ئۇنى ھىچ ئۇنتۇمىدى ئۆتسىمۇ يىللار.

گۆپۆلدەپ كىلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
چىمەن ۋىسال كۇيىنى ئىيتىدۇ ئاستا.

پەلەك خازان قىلدى كۆگۈلۈم بېغىنى،
ئۇيناق كۆزلىرىمنى تولدۇردى ياشقا.

گۆپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئەي پەلەك، يارىمدىن سەن قىلدىڭ جۇدا،
ۋەتەننى سۆيگىنى - شۇمۇ ئەيىبى،
مىڭ لەنەت! ساڭا ئەي «بىپىجىگۈلۈق» خۇدا.

گۆپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
قېنى ئۇ، چىمەندىن قېنى بىر نىشان.
جىگدىلىك تۈۋىدە تىكەن سىملىرى،
ياشلىق ھېسلىرىمنى خورلايدۇ زامان.

گۆپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئەمدى بۇ چىمەنلەر قاپتۇ سارغىيىپ.
جىگدىلىك يېنىدا زىنداننىڭ تېمى،
قارايدۇ بەختىمگە ھەردەم ئالىيىپ.

گۆپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
چىمەننىڭ ھۆسنىگە داغ بۇپتۇ زىندان.
ئامرىقىم ياتقاندۇ ئەسلەپ جىگدىنى،
قەدىناس شۇ يەردە چېكىپ دەرت - پىغان.

گۆپۈلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كۆڭلىرىم ئۆتىدۇ تەشۇىشتە، غەمدە.
ئاققاندا تۆمەننىڭ لايقا سۇلىرى،
يۈرەكنى ئېزىدۇ ھەسرەت ـ ئەلەمدە.

گۆپۆلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
چىن باھار كەلسە ئىدى، كۆلىسىدى ھايات.
سۇلاشقان ۋەتەننىڭ گۈل چىمەنلىرى،
ياشنارمۇ قايتىدىن، بولارمۇ ئاۋات؟

گۆپۆلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
ئۆمرۈمنىڭ مەزمۇنى دىلغا خۇمالىق،
باھارنى كۆرمىگەن قەلبىمنىڭ گۈلى،
كۆتمەن دەرت چەككەن يارىمغا تالىق.

گۆپۆلدەپ كېلىدۇ جىگدە پۇرىقى...
مەن ئۆسۈپ چوڭ بولغان تونۇش قىرغاقتىن.
كۆڭلۈمدە ھەسرەتنىڭ قانلىق ياش دېغى،
كېلىمەن يارىمنى ئەسلەپ يىراقتىن.

1970 ـ يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى

غەزەل

ئېلىم كەڭ ئەزەلدىنلا ماڭا ئەشيان،
ئەجدادلار قان ـ تەر تۆكۈپ ئەتكەن بوستان.
ۋەتەن ـ دەپ تالاي مەرتلەر بولۇپ قۇربان،
ئېلىمگە ئەندىگىنە كەلسە ئىمكان،
كەلدىگەن بولماق بولۇپ پۇشتى ـ پاناھ،
ئىشەندىم بىر ئۆزۈمگە تاپتىم بالا،
ھەي لوۋاڭ، شۇنداق قىلغان ئەھدىڭ غەلەت.

بايلىقى بەختى ئىدى گۈل ئېلىمنىڭ،
بار بايلىق مىۋىسىدۇر قان ـ تېرىمنىڭ،
يېتىمى يانا بولدۇم يات ھېكمىنىڭ،
ئۇسسۇزلىقى ھېچ قانمىدى بۇ دىلىمنىڭ،
يەر، بايلىق بۇ كەڭ ۋەتەن ئۆزۈمگە يات،
نامەرتكە بىر قۇل بولدۇم چەكتىم پەريات،
ھەي لوۋاڭ ، ئاتا قىلغان پەخرىڭ غەلەت!

دان تېرىپ قوناق يېدىم ھېچ تويمىدىم،
مال بېقىپ ئوت ـ چۆپ يېدىم گۆش كۆرمىدىم،
جاي سېلىپ ئايۋان ئىچرە مەن قونمىدىم،
ئىشىمدىن بەرىكەت ئۇچتى، ھېچ ئۇگمىدىم،
مېغىزىنى قان ـ تېرىمنىڭ چاقار ئالچاق!
ھەي لوۋاڭ، تاپا قىلغان بەختىڭ غەلەت!

باغۋەنمەن ئۆمرۈم بويى كۆچەت ئەكتىم،
ئەجرىمگە ئېلىم ئېغىز تەگسە دەتتىم،
ئېلىم ئەمەس، بالام دەيدۇ جىگدە يەيتتىم،
ھەيرانمەن كىملەر ئۈچۈن جاپا چەكتىم،
توشۇيسەن قالسۇن ئارراق جىگدە، قاقمۇ،
ئاچ نەپسىڭ تويماس ھېچ بىر كۈيىقاپمۇ،
ھەي لوۋاڭ، شىپا قىلغان قەنتىڭ غەلەت!

تۇقۇيمەن كىچە ـ كۈندۈز ئەتلەس، گىلەم،
بۇ مېھنەت مېنى ئەزدى كۆزۈمدە نەم،
يۈرىكىم قېنى ئاقار مېلىم كۆركەم،
يۈرۈيسەن زىلچەم ئۈزرە دەسسەپ بىغەم،
رەھىمسىز تاش يۈرەكسەن ئوتتا ياندىم،
ئالقانچە كىگىزىم يوق يەردە قالدىم،
ھەي لوۋاڭ، جاكا قىلغان شەرئىڭ غەلەت!

بولدۇممەن ئۆز يۇرتۇمدا غېرىپ ـ غۇرۋا،
توغۇشلۇق باسالمايمەن بوينۇم قىلدا،
يۈزۈمنىڭ نۇرى كەتتى قايغۇم دىلدا،
باللىرىم كۆرەلمەيمەن ئايدا، يىلدا،
نۇرىمەن ئۆز يۇرتۇمدا قانلار يۇتۇپ،
جۇت بۇلۇت يۇلتۇزۇمنى ئالغان تۇسۇپ،
ھەي لوۋاڭ، ۋەدە قىلغا دەۋرىڭ غەلەت!

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ماختايسەن قۇياشىم دەپ بىر قاۋاننى،
شۇ قۇياش يورۇتارمىش بار جاھاننى،
زالىمغا چۇقۇن دەيسەن قىيناپ جاننى،
بەخت ئەمەس، كۆردۈم ئاققان دەريا قاننى،
ئۇ قۇللۇق، جاھالەتنىڭ شۇم خۇداسى،
بويىندا مىليون جاننىڭ قان قىساسى،
ھەي لوۋاڭ، ناۋا قىلغان شەمسىڭ غەلەت!

ئەرك دېسە، ئەرك دېگەننىڭ تىلىن كەستىڭ،
ئەل دېسە، دۈمبىسىدىن تاسما ئەشتىڭ،
قان تۆكۈش، بەدنام توقۇش سېنىڭ قەستىڭ،
ئېيتقىنا، زو[1] تاغاڭدىن بارمۇ پەرقىڭ؟
ئېلىم قۇل زارلار تۈندە ۋەتەن ۋەيران،
كەڭ تۇپراق ئۆزەم ئۈچۈن بولدى زىندان،
ھەي لوۋاڭ، ساپا قىلغان ئەركىڭ غەلەت!

بىلدىممەن مەن يىغلىسام، سەن كۈلسەن،
بېشىمدا ياڭاق چېقىپ سەن يۈرسەن،
دەردىمنى ئۆزەم بىلىپ جىم يۈرىمەن،
خەپ توختا، كىلمىكىمنى بىر كۆرسەن،
ئىشەنمە قانلىق قامچا، قۇياشىڭغا،

[1] ئىككىنچى قېتىم شەرقىي تۈركىستاننى ئىستىلا قىلغان، مانجۇ - خىتاي گېنېرالى - زوزۇڭتاڭ كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

تىقارمەن سامان قاپلاپ شۇ پوستوڭغا،
ھەي لوۋاك، شۇ ئىشەنگەن تەختىڭ غەلەت!

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىلغان يېرى
www.uyghurkitap.com

بىلى يولىدا*

(1960 - يىلى باي پاجىئەسىنىڭ قۇربانلىرىغا)

كۈن غۇبارلىق، كۆكنى چاڭ باسقان،
شامماللار توختىماي بەرگ - غازاڭ تۆكەر.
باي يولى قايغۇلۇق، مىدىرلاپ ئاران،
شۇ يولدىن ناتىۋان مۇساپىر كېلەر.

چەكمىنى ئۆشنىدە، رەڭگى ئۆچۈپتۇ،
شويلىدا باغلىغان ئاجىز بىلىنى.
گەۋدىسى قۇرۇق تۆش، قەددى يا بوپتۇ،
قەۋەتلەپ گەز باغلاپ قاپتۇ لىۋىنى.

- يولۇچى مېڭىپسەن مەنزىلىڭ قايان،
نىچۈن چۆللەر ئارا يالغۇز كېزىسەن؟
بىلدىم بىر دەرتمەنسەن، سەپىرىڭ يامان،
پەيلىڭدىن قايت، چۆلدە بىكار ئېزىسەن.

---

* 1945 - يىلى ئاقسۇنى ئازاد قىلغان شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئارمىيىسىنى قوللىغان باي خەلقىدىن ئۆچ ئېلىش مەقسىتىدە خىتاي جالاتلىرى 1960 - يىلى سۈنئىي ئاچارچىلىق ئاپىتى پەيدا قىلىپ، ئىسكىلاتلاردىكى ئاشلىقنى پېچەتلەپ قويۇپ، پۈتۈن ناھىيە خەلقىنى ئاچلىقتىن ئۆلتۈردى. بۇ خىل قاتىللىق باشقا جايلاردىمۇ يۈز بەردى. قاتىل خىتايلار جازالىنىش ئورنىغا ئۈستۈرۈلۈپ ئورۇمچىگە يۆتكەلدى.

ـ قېرىنداش، سورمىغىن شۇ دەمدە ھالىم،
كۆيگەن دىل يارامغا ئاچچىق تۇز سەپمە!
غەم ـ قايغۇ، ئەلەمگە مۇشتاق ئاۋازىم،
تىنچ قوي، ئازار بېرىپ تارىمنى چەكمە!

جاپا كەش ئوغلىمەن، مېھنەتكەش ئەھلى،
شۇ ئۆسكەن ماكانىم گۈزەل باي ئىدى.
بوۋىلار مەرت ئۆتكەن قوينى كەڭ، سېخى،
تۇپرىقى زەپ مۇنبەت ئەجەپ جاي ئىدى.

باغ خازان، ئەل ۋەيران قالمىدى گىياھ،
ئۆلۈملەر ياغدۇرار ئاچلىق ۋاباسى...
جۇت بۇلۇت لەيلەيدۇ كۆرۈپ تاماشا،
كۈتكىنى ئاشۇدۇر ـ نەق مۇددىئاسى....

ئانامنى، بالامنى، قولۇمدا كۆمدۈم...
باشقىغا كەلگەندە قالمىدى ھالىم.
باي ئەمدى مازاردۇر، تاشلىدىم يۇرتۇم،
قېرىنداش، سورىساڭ ئېغىر گۇناھىم.

پەلەك يار بولمىدى بەختىمگە ياتكەن،
بەركىلىك قازىنىمنى ئۇردى ـ يۇ چاقتى.
پەلەك گۈل ئەمەسكەن، باغرىمغا تىكەن،
مېنى زار قاقشاتتى، ئوتلارغا ياقتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىكى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

كېتەيمەن باش ئېلىپ يىراق يەرلەرگە،
كۆرمەي شۇ يۇرتۇمنى كۆرۈش بەك ئازاب.
بەلكىم بار، ئەجىلىم دەشتى چۆللەردە،
يا، ياقا يۇرتلاردا بولارمەن خاراب...

كەتتىڭسەن ئاستىلاپ جىم قەدەم تاشلاپ،
شۇ غەمكىن سۆزىڭنىڭ كۆزۈمدە قالدى.
كەتتىڭسەن ھەسرەتتە يوللارنى ياشلاپ،
ئايانچىلىق سۆزلىرىڭ سۆزۈمدە قالدى.

بارسەن يىراقتا، قۇياش پاتماقتا،
بېشىڭدىن كەتمەپتۇ زۇلمەتلىك بولۇت.
بارسەن مىدىرلاپ غەمكىن ئۇپۇقتا،
گاھىدا كۆرۈنۈپ، گاھى يوقۇلۇپ.

بارسەن تەقدىرىڭنىڭ مۈشكۈل يولىدىن،
قىسمىتىڭ تاپارمۇ شاتلىق، ھالاۋەت!
بارسەن ئىشلىرىڭ كەلسۇن ئوڭىدىن،
يولۇچى، يولۇڭ ئاق، بولغىن سالامەت!

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ھايات ھەققىدە ئويلار
(سىكىل)
دوستۇمغا

ھاياتلىق ئېقىن دەريا - ئۆمۈر ئۆتەر،
ئەر ئۆمرى ھاياتلىققا برلا نەپەس.
ھاياتلىق ئەل ئىشقىلە قىممەت گۆھەر،
بىھۇدە خىياللارغا بۆلمە ھەۋەس.

ھايات بار شۇنچە قىسقا ئۇنىڭ شانى،
مىڭ يىللار مەنزىلىنى بېسىپ ئۆتكەن.
ئەلنى دە، ھاياتلىقنىڭ شۇ مىزانى،
ئۇنىڭسىز ھايات بىر ئىز قومغا چۈشكەن.

بۇ ئۆمرۈم - بەختىم دەيدۇ نەس ساتقۇنلار،
ياش ئاققان چاناقلاردىن مەيلەر ئىچىپ.
يات دۇشمەن ئىشىكىدىن يالاق يالار،
كۆرەڭلەر ئەل بەختىنىڭ كۆكىن سىپىپ.

قورقاقلار راھەتنى دەپ ساتار بىرىن،
تاپقىنى ئالتۇن ئەمەس ئىسىق گەندە.
تۇر ئوغلان، ئاقلا ئەلنىڭ ئار - نومۇسىن،
بولمىغىن ياۋۇز ياۋغا مىسكىن بەندە.

قانات ياي جۇدۇنلۇق كۆك تۇمانلاردا،
چېلىشچان قەيسەرلەرنى سۆيەر هايات.
قاغىدەك پانا تاپما دالدىلاردا،
ياشىغىن بۈركۈت بولۇپ قېقىپ قانات.

كۈن كېلەر، بىر كۈن كېلەر مەزلۇم ئەلگە،
ئەل بېغى كۆيسە كۆيەر، بەختى كۆيمەس.
قەترەم بار، سەنمۇ دېگىن قان، ياش، تەردە،
ئەل غېمى، ئەل ئىشقىنىڭ ئەجرى ئۆلمەس.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھايات ۋە ئۆلۈم
(ل. مۇتەللىپكە)

ئىخ ئۆلۈم، رەھىمسىزدۇر دەھشەت شۇنچە،
شۇ ئۆلۈم ھاياتلىققا ئىجىل - گېزەك.
بەزىدە سولار گۈللەر، سۇلار غۇنچە،
ئۆلۈم بار ھاياتلىققا مەڭگۈ بىزەك.

ئۆلۈم ھېچ دەھشەت ئەمەس، بىلسەڭ ئەگەر،
ساتقۇنلۇق - ئىشت قەۋمدە ئۆلۈش دەھشەت.
سادىق قەلب، مەرت شەھىدلار ئۆلمەي ئۆتەر،
دىللاردا تەگرى* كەبى كۆتۈرۈپ قەد.

ئۆلۈم بار، مىڭ تىرىكتىن ئۇلۇغ ھەتتا،
تۇغ بولۇپ يول باشلايدۇ بار ھاياتقا.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئۇبلاست تۈرمىسى

---

* تەگرى - تەگرى تېغىنى دېمەكچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆزەمگە

هاياتلىق بىرلا ئۆتكەل بىز كېتىمىز،
بىر - بىرلەپ كۆمەر بىزنى ئانا تۇپراق.
يوقۇلار سايە ئوخشاش بۇ جىسمىمىز،
تۇغقانلار زارلاشسىمۇ يىغلاپ ئۇزاق....

ئۇنتۇلماس قىلغان ئەجرە - خالىس مېھنەت،
ئەل ئۈچۈن، ۋەتەن ئۈچۈن تۆكۈلگەن قان.
نامەرتكە يىغىپ نەپرەت، مەرتكە ھۆرمەت،
ئەۋلادلار ئۆمرى بىلەن ياشار ھامان.

نىجادى، ئەل ئىشىغا ئۆزەڭنى ئات،
ياماندىن دات قالىدۇ، ياخشىدىن ئات...

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

گ ...

ئىنسانىنىڭ ئۆمرى قىسقا بەختى چاغلىق،
بەختىدىن دەردى كۆپتۇر قەلبى داغلىق.

كۇن كېلەر، تۇنگە ئوخشاش بەزەن باشقا،
كۆزلىرىڭ تولار بەلكىم قانلىق ياشقا.
"سۇ" دېسەڭ بىرەر ھايات ئاچچىق ئاغۇ*،
بېشىڭنى تاغدەك باسار ئازاب ـ قايغۇ.

كاڭ پەلەك بىزار قىلغان ئېغىر دەملەر،
نالىما ئۆز بېشىڭدىن ئېلىڭنى كۆر.
مىليون جان چىكەر تۇندە دەرت ئەلەملەر،
چەيلەنگەن ياۋ ئاستىدا بېغىڭنى كۆر.

ئەل غېمى، ئەل قايغۇسىن ئۆز غېمىم دە،
سەن بىلسەڭ مەزلۇم ئەلنىڭ بىر پارىسى.
ئەل تاپسا سائادەتلىك يورۇق كۇنلەر،
ئوڭشىلار يۈرىكىڭنىڭ دەرت ـ يارىسى.

كۆپتە كۇچ، كۆپتە قۇدرەت كۆپكە باققىن،
ئەل باركىم تەرك ئەتمەس بەخت قۇشى.
دولقۇن بوپ ئەل بىلەن تەڭ ياۋنى باسقىن،

---

* ئاغۇ ـ زەھەر دېمەكچى.

غالىبتۇر ھەق ـ ئادالەت كۆپىنىڭ كۈچى.
كىرمىگىن ئۈمىدسىزلىك كوچىسىغا،
ئەجرى قىل، ئۈمىدسىزلىك پەيلى شەيتان.
بۈگۈنكى ئەررىمەس گۈل غۇنچىسىدا،
يۈز ئاچار كۈتكەن گۈلۈڭ كۈلۈپ خەندان.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

قانلىق خەتلەر

تۈن، زىندان، ئاخىرقى تۈن، مەھبۇس بىلەن،
ئۇ خۇشال قالدى سادىق قەسىمگە.
سۆڭگى رەت تامغا يازار قانلىق خەتلەر،
خۇش ئېيتىپ جاندىن ئەزىز ۋەتىنىگە.

ئۆچمىدى ئۆتتى يىللار شۇ قانلىق خەت،
جاللاتنىڭ يۈرىكىگە دەھشەت سالار.
قۇربانلار كېتەر خەتكە بېرىپ زىننەت،
ئارمىنى ساپ قانلاردا كۆندەك يانار.

"ھېچقاچان بىكار كەتمەس ئاققان قانلار،
ئۆلمەيدۇ كۈرەش بىلەن ياتقان جانلار"*.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

* بۇ ئىككى مىسرا شېئىر زىندان تېمىسىغا يېزىلغان نامەلۇم مەھبۇس شائىرنىڭ شېئىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۆمۈر رۆجەك كەينىدە

(ۋەتەندىشىم سۈيۈنگۈلگە* بېغىشلايمەن)

تۆمۈر رۆجەك كەينىدە كۆردۈم سەنەمنى،
ئەركىنلىككە بەل باغلىغان قېشى قەلەمنى.

قېشى قەلەم زىندان ئىچرە ئۆتتى سىناقتىن،
پىسەنت قىلماي ئۆز بېشىغا كەلگەن ئەلەمنى.

غالىب چىقتى ئەل - يۇرتىغا بولغان پاك مېھرى،
ئۇمۇ كۆردى زىندانلاردا قانلىق كىشەننى.

ھەر مىنۇتتا نازۇك روھىن دىلدا ياد ئېتىپ،
ئۇنۇتمىدى ۋەتىنىگە بەرگەن قەسەمنى.

بەزەن تۈندە يار، ئېلىنىڭ ئوتلۇق مېھرىدىن،
كىرپىكلىرى ئىلىنىدۇر ئۇنچە - شەبنەمنى.

كۆتەر دىلبەر ئۈمىدلىرى ئالدىماس ئەسلا،
كېلەر بىر كۈن سۆيگەن يارى تۇتۇپ ئەلەمنى.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

* سۈيۈنگۈل ۋەلىيېۋا - تاتار، 1964 - يىلى ئۈرۈمچى تىببىي ئىنستىتۇتىدا ئوقۇغۇچى ۋاقتىدا كوممۇنىست خىتايلارغا قارشى يەر ئاستى تەشكىلاتىغا قاتنىشىپ قولغا ئېلىنىپ، 3 يىل تۈرمىدە ياتقان. 1981 - يىلى ئەكسىلئىنقىلابچى قالپىقى بىلەن ئاۋستىرالىيەگە چىقىپ كېتىپ، تۈركىستان جەمئىيىتىنى قۇرۇشقا قاتناشقان.

تەڭرى بۇركۇتى *
(1970 - يىل 29 - ماي قۇربانلىرىغا بېغىشلايمەن)

ئاپپاق باشلىق چوققىلار سوزۇلغاندۇر يىراققا،
سەن تەڭرىسى تاغلارنىڭ - سەن بۇركۇتلەر ماكانى.
سىنىڭ داڭقىڭ، شۆھرىتىڭ يېزىلغاندۇر تارىخقا،
تارىم بىلەن جۇڭغارنىڭ سەنسەن ئۆكمەس باھارى.

كۆزۈم تىكسەم تارىخقا بۇركۇتلىرىڭ ئىسيانكار،
پېشانەڭدە قورۇقنىڭ ھەر تالىسى مىڭ داستان.
ھەر داستاندا بۇركۇتلەر ياۋنى يەڭگەن قىساسكار،
ياۋغا ئۆلۈم، ئەلگە بەخت ئاچقان قانلىق چوڭ مەيدان.

ئاشۇ ئۇلۇغ جەڭگاھتىن ئەلگە ئۇلۇغ شان كەلگەن،
ئاچ كۆز ياۋلار باغرىڭدىن ئەشيان ئەمەس، گۆر تاپقان.
ئەجدادلارنىڭ مەرت روھى ئەۋلادلارغا كۆچ بەرگەن،
ئېلىڭ يايراپ، يۇرتۇڭ گۈل، سەن ئەتراپقا نۇر چاچقان!

---

* 1970 - يىل 29 - ماي كۈنى خىتاي كوممۇنىستلىرى توختى قۇربان باشچىلىقىدىكى 29 نەپەر ۋەتەن پەرزەندىنى ئۈرۈمچىدە ئېتىپ ئۆلتۈردى. مەھتىمىن ئېمىنوپنى دوختۇرخانىدا شېھىت قىلدى. بىر قانچە يۈز مىڭ ئازادلىق جەڭچىلىرىنى قىرغىن قىلغان بۇ قانلىق تېرور ۋەتەن تارىخىدا مەڭگۈ ئۇنتۇلماس كۈن بولۇپ قالدى.

قېنى ئەمدى شۆھرىتىڭ، قېنى مەغرۇر قامىتىڭ؟
يان باغرىڭدا ئۈۋ قىلار تۈنۈگۈنكى نەس دۈشمەن.
قانات يايغان قارا تۈن، قېنى يورۇق ئاپتاۋىڭ؟
قۇزغۇن قونغان باغلاردا سۈلۈشپتۇ گۈل - چىمەن.

رەڭۋاز تارىخ، مىڭ لەنەت! سەن جاۋابكار بارلىقىغا،
تەقدىرىنى تەڭرىنىڭ بەردىڭ ياۋغا تۇتقۇزۇپ.
بوغدا ئۆزرە ئۇلتۇرار بۈركۈت يېنىپ ئازابتا،
نە ئارماندى، جەڭلەردە قالسا بۈركۈت ئۇتقۇزۇپ؟!

كۆز ئالدىدا بۈركۈتنىڭ ۋەيران بولغان ماكانى،
سۇ ئورنىغا قان تولغان كۆرەر بوغدا كۆلىنى.
قېنى، دەيدۇ تەڭرىنىڭ قەد كۆتەرگەن شاھانى،
كۆرەر بۈركۈت چەيلەنگەن قار لەيلىسى گۈلىنى.

بۈركۈت كۆزى ئوت چاچار، باقار شەرق تەرەپكە،
ئاپتاپ ئەمەس، جۇت كېلەر - كېلەر قۇزغۇن توپلىرى.
قۇزغۇن قەستى باغلاردا، ئىزدەر يەمتۈك نەپسىگە،
خازان بولۇپ زارلايدۇ ئۈنىڭ باسقان يوللىرى.

قىران بۈركۈت چاقىرار دوستلىرىنى غازاتقا،
«سۇر قۇزغۇننى، دەيدۇ ئۇ، بىز بۈركۈتلەر ئەۋلادى!
بۈركۈت ئۆمرى ئۆگەنگەن كەڭ ئاسمان ھۆر ھاياتقا،
مىڭ جانلاردىن ئېزىزدۇر ۋەتەنىنىڭ ھەر گىياھى!»

جەڭ باشلاندى ... تەڭسىز جەڭ، جۇدۇنلۇق تۈن بىر جەڭگاھ،
ئۇقتەك شوڭقار مەرت بۈركۈت قوزغۇنلارنىڭ ئىچىدە.
ھەر پەرۋازدا قوزغۇنلار ئىزدەر تۈندىن پەيت، پاناھ،
ھايات بىلەن ماماتلىق بەل ئېلىشقان كېچىدە...

قوزغۇنلارنىڭ ھالى تەڭ شىكەست يەتتى بۈركۈتكە،
نە ئارماندى بىر كۆرسە يانسا كۈتكەن يولتۇزى؟!
چۈشتى قىيا باغرىغا ... بىنا بولدى بىر قەۋرە....
ئارمان بىلەن كۆز يۇمدى ئاقباش تەگرى بۈركۈتى.

ئاقباش تەگرى ماتەمدە ئەزىم دەريا، ئورمانلار،
كۈيلەر بۈركۈت شانىنى - بۇ ئەركىنلىك قىسسىسى.
قوچىقىدا قەۋرىنى سۆيەر ئاپپاق تۇمانلار،
بۇ بۈركۈتنىڭ ۋەتىنى - تەبىئەتنىڭ غۇسسىسى.

چوقان سالار قوزغۇنلار، جۇدۇنلۇق تۈن ۋەھىمدە،
ئۆمرى پۈتەر قوزغۇننىڭ ئاتار نۇرلۇق تاڭ بىلەن،
بالاپانلار ئۇمتۇلەر قىساس ئوتى قەلبىدە...
ئادا قىلار بۈركۈتنىڭ ئۈمىدىنى شان بىلەن.

قۇتۇپ يولتۇز يانماقتا، ئاقارماقتا ئۇپۇقلار،
تاڭ پەرىسى گۈل تۇتۇپ كېلەر بىر كۈن سۈبھىدەم.
قوچىقىدا تەگرىنىڭ سانسىز ئېگىز چوققىلار،
قەھرىمانلار قەۋرىسى چوققىلاردىن مۇئەززەم.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئېلىمسەن...

«مەن كىممەن» دەيسەن سىلاپ پېشانەڭنى،
تىلسىزسەن ھېچكىم بىلمەس ئىشارەڭنى،
يوقاتتىڭ ئەلمساقتىن بوۋاڭ قويغان،
مۇبارەك ئۇلۇغ نامۇ نىشانەڭنى.
مىڭ لەنەت، ئاشۇ رەڭۋاز شۇم تارىخقا،
سەۋەبكار قايغۇئەلەم ئۇ بارلىققا،
تىگى جۇت قەست دۈشمەننى كەلدى باشلاپ،
قۇچۇغۇڭ تولدى شۇندا ئاچ - زارلىققا ...
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
يات دۈشمەن ئايىغىدا پايخان يۇرتۇم .

بايلىقىم - بەختىم دەيسەن ئەلگە قاراپ،
دان تېرىپ، مال باقىسەن تاغدا زارلاپ،
كېيگىدەك ئەسكى چورۇق تاپالمايسەن،
پۇتلىرىڭ يېغىر بۇپتۇ تاشلار يالاپ ....
قارىغىن، ئاران كەلگەن ئۇ يات ئالچاق،
سەمرىپ چوت سوقىدۇ كۆڭلى خۇشچاق،
قان ، تېرىڭ ، كىتەر ئۇنىڭ ئاچ نەپسىگە،
قالدىڭسەن لەۋنى چىشلەپ بولۇپ قاششاق...
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم ،
ئاچ دۈشمەن ياغاق چاققان خازان يۇرتۇم.

خۇدانى تاشلاپ قويۇپ، تاپتىڭ «خۇدا»،
ئۇ سېنى ئەل ئىشقىدىن قىلدى جۇدا،
شۇ «خۇدا» باشلاپ كەلدى بار ئاپەتنى...
بەخت يوق خورلۇق يەتتى ساڭا ئۇدا.
ئاتالمىش شۇ «خۇدا» سى تۇرغان جاللات،
ھەر سۆزى قان، ياش، ئاچلىق، ئاھۇپەرياد،
بىھۇش بوپ «دۇرۇتى» دىن سەن بىلمىدىڭ،
بىر كۈنى بىلىپ قالۇر ئۇرۇق ئەۋلاد.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
شەيتانغا ئىمان ساتقان نادان يۇرتۇم.

يات دۈشمەن پىتنىسگە قولاق سېلىپ،
دوستۇڭنى خوپ زارلاتتىڭ دۈشمەن بىلىپ،
تۇغقىنىڭ تەييار قىلدى ساڭا ئورا،
كۆپ ئۆتمەي ئۇمۇ چۈشتى ئاخىر كېلىپ.
ساددىلىق شۇ خۇيۇڭغا ياتلار زوقمەن،
ئاغزىدا «ھى - ھى» قىلار دىلدا ئۆچمەن،
قوي، بۆرە ياشىغانمۇ بىر قوتاندا،
قوي يېمەس گۆل بۆرىنى كىمكەن كۆرگەن؟
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
ياتقا كەڭ ئۆزىگە قاپقان سەرسان يۇرتۇم.

بەختىم، دەپ كۆرەڭ سۆزلەپ داغىسۇ تاپتىڭ،
ئاقىنىنى كۆرمەي قويدۇڭ زاغرا ياقتىڭ،

ئىشلەيسەن تۆت جان بولۇپ يېرىم قورساق،
ئۆتكەندە باللىرىڭنى قانداق باقتىڭ؟
ئەپتىڭدىن توپا ياغار سەن كۆلسەن،
دەردىڭنى ئۆزەڭ بىلىپ جىم يۈرسەن،
قازىنىڭ قۇسۇپ قاپتۇ ماي كۆرمەستىن،
خوجايىن چىش كولىسا تەلمۈرسەن.
ئىلمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
يۇزىدىن قېنى قاچقان نىمجان يۇرتۇم.

كونىلىق ـ دېدىڭ بۆ كنى ئوتقا تاشلاپ،
كىيىپسەن خىماۋزىنى باشقا قاپلاپ،
تەخىيى تۆت چىشلىقلام بولدى ياتنىڭ،
شۇڭلاشقا «نەۋرەم» دەيدۇ سىنى ماختاپ.
يا سەن بىر خېنەنلىك سەن، يا خۇنەنلىك،
ئېيتقىنا زادى سىنىڭ ئەسلىڭ نەلىك؟
تونالماي سىنى تۆتىنىڭ ئارسىدىن،
ئۆز داداڭ ھەسرەت چىكەر دىلى غەملىك.
ئىلمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
گۈل ھۆسنۈڭ كەتتى قايان سامان يۇرتۇم.

بىر نارسەن چۆلدە كەزگەن يۈكلەر يۈدۈپ،
خوجايىن رازى ئەمەس شۈنچە يۈرۈپ،
بوزلايسەن هار كەلگەندە كېتەلمەيسەن،
ئېشەكنىڭ قۇيرىقىدىن چۆلۈك ئۈزۈپ.

قارا تۈن، ئىمپېرىيالىزم ئۇيان - بۇيان،
كاژ پەلەك ساڭگا باقماس سەن ناتاۋان،
ئۆزگىلەر ئەرك تېپىپ بەختىن كۈيلەر،
ھە سەنچۇ قۇللۇقۇڭدا دەرتمەن ھامان.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم.
نومۇسى خورلۇق تارتقان ھەيران يۇرتۇم.
كۆلگەندەك قىلغان بىلەن كۆزدە يېشىڭ،
ئۆرىدەك تۇرغان بىلەن شورلۇق بېشىڭ،
بىلىمەن دەرغەزەپتە سەن كۈنۇ تۈن،
تۇنجۇققان يانار تاغدۇر قەلبىڭ سېنىڭ.
ۋۇلقاندەك ئوت ئالارسەن كۈنلەر كېلىپ،
شۇ ئوتتا ياۋنىڭ تەختى پۇتەر يېنىپ،
تۇغۇلار چىن مەرتلىكتىن ئانا تەگرى[1]،
ئەركىنلىك سائادەتنىڭ نۇرىنى چېچىپ.
ئېلىمسەن مۇڭغا پاتقان ۋەيران يۇرتۇم،
ئامان بول، كېلەر بىر كۈن دەۋران يۇرتۇم.

1970 - يىل كۈز، غولجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

[1] تەگرى - تەگرى تېغى دېمەكچى.

بايرام ئەبىسە...

(دوستۇم مۇرات ھەمرايۇپقا[1])

بۈگۈن بايرام شەرىپىگە ئىچكەنسەن شاراپ،
قەدەھلەرگە تولغۇزغانسەن بىزگىمۇ ئاتاپ.
مەنمۇ ئىچتىم زىندان ئىچرە مېھرىڭدا يېنىپ،
كۆز ياشلىرىم قەتىرىسىدىن يولۇڭغا قاراپ.
كەلسەڭ باھار ئەيىامىدا ياشناتتى گۈلۈم،
ئىچسەك ۋىسال شارابىنى بولماستىن خاراپ ...

1970 - يىل 7 - نويابىر، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

[1] مۇراتېبىك كەرىم ئوغلى ھەمرايېۋ- (1936- 1983) ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەتەنپەرۋەر زىيالىسى بولۇپ ، تىل - ئەدەبىيات پەنلىرى بويىچە پىروفېسسور دوكتور ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن. س س ر پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى ، ئاتاغلىق شائىر ھەم تەرجىمان. شائىرنىڭ تاشكەنتتە ئوقۇۋاتقان چاغدىكى يېقىن دوستى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بېشقەدەم جەڭچىنىڭ ئوغلىغا ۋەسىيىتى

ئىشىت ئوغلۇم، ساڭا ئەمدى ئۇزۇن تارىخ ھېكايەتتىن،
سۆزۈم باشلاي قۇلاق ئاڭلاپ، كۆزۈم كۆرگەن رىۋايەتتىن.

قەدىمى شەرقىي تۈركىستان بابالارغا ماكان بولغان،
ئۇلاردىن مىراس بىزگە ئۇزۇن تارىخ داۋامەتتىن.

دىلدا ۋەتەن مېھرى ئۇلۇغ ئەمگەكنى يار قىلغاچ،
قاقاس چۆللەرنى باغ قىلغان چېكىپ ئەجرۇ رىيازەتتىن.

تېغى ماللار بىلەن تولغان، قۇچاقلىرى چىمەنزارغا،
خامانلار تاغ بولغان گۈرۈچ، بۇغداي زىرائەتتىن.

جىمى ئالەمگە مەشھۇردى گۈزەل قەشقەر بىلەن خوتەن،
ئىدىقۇت ھەم كۇچار، ئاقسۇ قالغاي قايسى داڭقى شۆھرەتتىن.

ئىلى مەردانە مېھمان دوست، ئىلىم-سەنئەتكە كۆپ خۇشتار،
ئۆتەتتى كۇنلىرى خۇشچاغ يىراقتى قايغۇ ھەسرەتتىن.

ئۆتەتتى تۇختىماي كارۋان، يۈرەتتى ھەر تەرەپلەرگە،
كېلەتتى زارىقىپ سەيياھ چىن، ھىندۇ سەمەرقەنتتىن.

جاھان بازارىدا مەشھۇر ئىپەك، گىلەمگە كان ئەردى،

چىمەنلەر ئۆلگە سورايتتى تۆكۈلگەن خانۇ ئەتلەستىن.

تالاي ئۆتتى ئالىم، شائىر ئەسىرلەر كۆكسىدە چاقناپ،
ئۇلار ئالدىدا يۇلتۇزلار يۈزىن ياپقان خىجالەتتىن.

تېغىدا ياۋغا ئورۇن يوق، بېغىدا قاغا ـ قۇزغۇنغا،
تۇغۇلغان مەردۇ مەيدانلار ئېلى بەرگەن شىجائەتتىن.

لېكىن خانلار سۇرۇپ ئىشرەت مەزلۇم ئەلنى خار قىلدى،
دىلىدا قالمىدى ئىنساپ يىراقلاشتى دىيانەتتىن.

تۇغۇلدى مىڭ بەختسىزلىك خىيانەت قىلدى شۇم خانلار،
نېمە كەلگەي شۇ دەم ئەلگە ياۋۇز دۈشمەن قاباھەتتىن.

كىرىپ كەلدى شۇ ئاچ دۈشمەن ئېلىمنىڭ بەختىنى كۆزلەپ،
تۆكۈلدى قىپ ـ قىزىل قانلار، ۋەتەن ئىڭرار جاراھەتتىن.

ئېچى زەھەر بىلەن تولغان ئېلىمنىڭ دۈشمىنى شۇدۇر،
خەلقنى ئايرىماق مەقسەت يورۇقلۇق، بەختۇ ئامەتتىن.

ئېلىغا مېھرىۋان جانلار قارا كۈنلەر يېتىپ كەلسە،
قولىغا نەيزە ئالغايكىم بولمىغاي ھېچ بىرى نا مەرتتىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

خەلق قوزغالدى ھۆرلۈك دەپ بوۋام[1] شۇ سەپنىڭ ئالدىدا،
ياۋىغا قارشى ئاتلاندى تېشىپ غەزەپۇ - نەپرەتتىن.

بوۋامنىڭ زۇلپىقارىدىن نېجىس دۈشمەن زاۋال تاپقان،
يۈزىن ئاچقان ئۇلۇغ تارىخ ئەجەپ مەردانە خىسلەتتىن.

ئۆتەتتى قانلىق ئەسىرلەر ئېلىم تاپماي شىپالىقنى....
خەلقىنىڭ باغرى قان - زەرداپ بىزار بولۇپ قايغۇ كۈلپەتتىن.

ئىسىمدە بار دادام مەرھۇم شۇ شىگىنىڭ قولىدا ئۆلدى،
تاغامغا زەپ ئەجەل يەتتى گومىنداڭ نەس كاساپەتتىن.

نىچۇن دەيمەن قارا قۇللۇق پەقەتلا بىزگىلا يارمۇ،
يارالدۇقمۇ بۇ دۇنياغا قۇتۇلماس بوپ شۇ ئىللەتتىن؟

ۋاراقلاپ ئانا تارىخنى دىلىمدا بىر قىساس ياندى،
مۇھەببەت باغلىدىم ئەلگە ئەشۇ چاغ قۇتلۇق سائەتتىن.

تۇغۇلدۇم قايتا دۇنياغا ئېلىم مېھرىگە ھېچ تويماي،
نەزەر سالدىم ئانا ئەلگە تۇراتتى غەمدە كۈلمەستىن.

كۆرۈندى تاشلىرى گەۋھەر، ئۇلۇغ دەريالىرى كەۋسەر،
تۇپرىغىن توتىيا بىلدىم، تۇرامتىم كۆزگە سۈرمەستىن.

---

[1] بوۋام ــــ سادىر پالۋاننى دېمەكچى.

پايانسىز ساپ يېشىل ئورمان كۆزۈمنىڭ كىرپىكى بىلسەم،
ئۇنىڭ چۆللىرى گۈل بوستان كۆكۈل ئۇنامدۇ كەزمەستىن.

يۇرەر دەشتۇ باياۋاندا ئوتلاپ بۇغا، مارال، كەكلىك،
ئۇلارنى باغرىمغا باسسامدىم ئۆزەمگە ئەيىب ئەتمەستىن.

ۋەتەن ھۆسنىگە نۇر بەرگەن خەلقىم كۆزىچە ياش كۆردۇم،
ۋەتەنىنىڭ پەيزىنى يادلار سۇرەر ھېچ قايغۇ چەكمەستىن.

ئىلى دۇولقۇنلىرى چەكسىز، كۆزۈم چۈشتى يىراقلارغا...
دىلىم زوقلاندى ھەيران بوپ ئەجەپ پەيزى قىياپەتتىن.

پەقەت ئورتىدا بىر دەريا، لېكىن پەرقلىق ئىككى دۇنيا،
بىرى شاد بەختىنى كۈيلەر، بىرى ئېگىرار ئاسارەتتىن.

خىياللار ئورنىغا ئالدى مېنى ھەردەمدە سوراقلاپ،
قۇتۇلغايمۇ ئەزىز ۋەتەن تىرىكتاپ مۇشۇ ئاپەتتىن؟

شۇ چاغ باشىمدا چەرخ ئورۇپ بەخت بوستانىدىن سۆزلەپ،
قۇتۇلدۇردى مېنى بىر قۇش چىكىش، قىستاڭغۇ ھالەتتىن.

ئۇ دەيتتى: - «ھەيدە قۇزغۇننى، بېغىڭنى پاكلا نەسلەردىن،
سائادەت دىلبىرى كەلمەس ئېلىڭنىڭ بەختى كۆلمەستىن.

ئەرك سۆيگەن كۆرەش دەيدۇ، كۆرەشتە بەختىۇ ئىستىقبال،
ئىلىنگغا جان پىدا قىلغىن، كىمىكەن ئۆتكەن ئۆلمەستىن؟»

پارلىداپ نىلقىدا ياندى ئەجەپ بىر ئوت - يورۇق گۈلخان،
چىللاپ ئەلنى ھۆرلۈككە قوتۇلدۇرماق جاھالەتتىن.

بىلەپ ئابرالنىڭ تاشىدا قولۇمغا شەمشىرىم ئالدىم،
بابالار بەردى نۇسرەتنى تۇغۇلدۇممەن جاسارەتتىن.

قولۇمدا گاھ قورالىم بار، ۋەتەننىڭ نامى قەلبىمدە،
يارالدى بىر يېڭى دۇنيا ئۇلۇغ مەردانە جۇرئەتتىن.

ئىلى ئاسمانى - سۈزۈك ئاسمان، تۇغۇم ھۆرلۈكتە يەلپۈلدەر،
كېلەتتى شادىمان كۈنلەر ئىلىمگە شانۇ شەۋكەتتىن.

سۈرۈپ شىددەت بىلەن تىنماي ياۋۇز دۈشمەننى ھەر دەمدە،
قىراتتىم زارىغا باقماي يىراق بولدۇم خىيالەتتىن.

رەقىبنىڭ تەلپىكى ئۇچقان ئىتىمنى ئاگلىغان چاغدا،
نىجىس دۈشمەن زاۋال تاپقان ماگا كەلگەن مۇشۇ نۇسرەتتىن.

ماناس دەريا .... تۇغۇم شۇندا، تۇغۇمنىڭ شولىسى چۈشكەن،
ئاق بۇغدا ئويغىنىپ تاگدا يىراقتى ئۇيقۇ غەپلەتتىن.

تۇتۇپ ۋەتەننى قەلبىمدە، ئاكوپتىن ئاتلىسام دەتتىم،
كۈتەتتى زار بىقىپ قەشقەر تۇتۇپ يولۇمغا چايشەپتىن.

شۇ چاغ پەيت دەپ يېتىپ كەلدى پەرىشتە رەسمدە ئالۋاستى،
يېقىلدى بۇ ئاياغىمغا قىلىپ ئىكرامۇ ئىززەتتىن.

دەرىخا! ئاشۇ شۇم شەيتان قولۇم تۇتقاردى دەي - دەيلەپ،
پەرىشتە ۋەدىلەر قىلدى بەخت، هۆرلۈك، شاپائەتتىن.

«هېزى بول، قارا ئىبلىستىن قاچان جىندىن قوتۇلغان كۈن،
- دادام دەيتتى - رەهىم كەلمەس قورۇق سۆز رەڭۋازۇ ئۇلپەتتىن.»

كەڭ ئاچتىم داستىخانىمنى پەرىشتە تەييارغا دوم چۈشتى،
ئۇنى مەن بەھرىمەن قىلدىم تېرىم تۆككەن نازۇ نېمەتتىن.

ئىست! - دەيمەن ۋاپايىمغا بېشىمغا سالدى سەۋدالار،
ئۇ تۈلكە پوشتىدىن تامغان ئادەم خور، هىيلىگەر پەستىن.

بەخت، هۆرلۈك دېگەن ئەلنى قەدەمدە دار ياساپ ئاستى،
ئۇنىڭ قەستى هۇقۇش ئوخشاش هۇزۇر تاپسا زۇلۇماتتىن.

پايانسىز كەڭرى بوستانىم يانا ئايلاندى دوزاخقا،
خەلق زارلاندى قوللۇقتا ئەلەم كۆرگەچ شۇ سۇربەتتىن.

كەڭ ئاسمانغا ئۆرگەنگەن قۇش كونەرمۇ تار قەپەز، دانغا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر تور بېكىتى

يانا تۇردۇم ئىچىم قايناپ تېشىپ دەريادەك ئەرلىكتىن.

ئاۋاز سالسام ئاۋازىمغا قوشۇلدى قەھرىمان جانلار،
رەقىبىنىڭ تەختى سىلكەندى پىداكارلىق يەزىلەتتىن.

كۈرەش يولى - ئەگىر - توقاي، قارا زىندانغا بەنت بولدۇم،
ئىشىمدىن پۈشمانىم يوقتۇر، يىراقمەن قايغۇدىن، دەرتتىن.

ئۆتەر يىللار، تۈتۈشۈپ بەل شۇ زىندان ئىچىدە جەڭدە،
يېڭىپ ئۆتتۈم توسۇقلارنى چىقىمىدىم پولات سەپتىن.

بارىكاللا، ساڭا ئوغلۇم! دىلىڭغا تاڭنى جا قىپسەن،
خەيرلىك بىر قەدەم ياخشى، مىڭ ئىغىز قۇرۇق گەپتىن.

رەقىبىنىڭ ھەيۋىتى كۈچلۈك، لېكىن دۈشمەن زاۋال تاپقان،
كۈرەش قىلغىن ئاداققىچە قەدەم چۈشكەن مۇشۇ پەيتتىن.

كۈرەش يولى - بەسى مۇشكۈل لېكىن مېۋىسى بەك شىرىن،
ئۆلۈغ بىناغا بىر خىش بول، قۇرۇققول قالما پۈرسەتتىن.

تىگرىقما باس كۈرەشلەردە مەغرۇرلۇق ئېتىنغا مىنمە،
بىلىڭدىن كەمرىنىڭ يەشمە، يىراق بولغىن قانائەتتىن.

قۇتۇپ يۈلتۇزى يانماقتا، بولار غەلىبە چوقۇم بىزنىڭ،
كۆتەرسۇن قەد ئىشەنچتىن تاغ ئېشىپ تۇرغان ئېگىز ئەرشتىن.

سېغىنغىن خانتەڭرىگە دائىم بالالار روھىنى شاد قىل،
سەپەردە يولدىشىڭ بولسۇن ۋاپادار تاغ يۈرەك مەرتتىن.

ئېلىڭ دەردىگە ھەم دەرت ئېلىڭگە چىن ۋاپادار بول،
كۆزۈڭ قارچۇغىدەك ساقلا تۇغۇڭنى ياتقا بەرمەستىن.

قورالنى تاشلىما ھەرگىز ئەگگۈشتەر ئۇ بىباھا بىلسەڭ،
جېنىڭغا جان قوشۇپ جەڭدە ساقلىغاي ئۇ يالماۋۇز نەستىن.

كېلەر كۈنلەر كۈلۈپ تاڭدەك، كېلەچەك شۇنچىلىك پارلاق،
ئۇيغات ئەلنى ھۆرلۈككە چىقارما ھېچ بۇنى ئەستىن.

قۇچاغلاپ كۆرۈشۈشلەر بار ئۇلۇغ تاڭ نۇرىدا بىر كۈن،
مېنىڭ ھالىم ساڭا يەتكەي ھازىرچە ئېككىلىك خەتتىن.

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئۇبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۈن قوينىدا...

قاراڭغۇ تۈن دەھشەت زىم - زىيا،
تۈن قوينىغا چۆمگەندۇر زىندان.
تۈن باسار، دەرت ئېزەر، يۈرەكنى ئېيۋاھ،
خىيالىم يىراقلاردا كېزەر دەر - بەدەر،
مەن بولسام زىنداندا ياتىمەن ھامان....

كۆز ئالدىمدا مىسكىن ۋەتىنىم:
قەدىمى تارىخنىڭ شانلىق گۇۋاھى -
شۇ قانلىق ئەسىرلەرنىڭ ئەركسىز ئاشناسى،
ماڭا ھايات بەرگەن جانجان تۇپراق.
كۆز ئالدىمدا تارىم ئاقار - ئاقار قان، تېرىم،
ياش ئەمەس قان ئاقار - قان، زەردەپ، يىرىك،
شۇ ئاقۋاش تەگرىنىڭ سۆيگەن ئېلىمنىڭ،
ئەسىرلەر قۇللۇقنى ئارتقان ئېلىمنىڭ،
ئەرك!، دەپ، تاڭنى دەپ كۆز يېشى بۇلاق.

كۆز ئالدىمدا، زىندان شۇ قانلىق زىندان،
بۇندا ئازاب - قايغۇ پەيزىنى تاپقان،
يەرمۇ قان،
تاممۇ قان،
ئىشىكلەرمۇ قان،

ۋەتىنىم، بۇ قانلار ـ سېنىڭ ساپ قېنىڭ!
يۇرەك تىپىرلايدۇ پاتماي قەپەزگە،
يۇرەك شىۋىرلايدۇ ھەربىر نەپەستە،
مەيلى ئاقسا ئاقسۇن شۇ بىر تامچە قان،
شۇ ئۇلۇغ قەسەمگە بولۇپ نەق نىشان،
ئارمىنىم ھېچ قالماس ئۆمرۈمدىن مېنىڭ!

كۆز ئالدىمدا زىندان ـ شۇ قانلىق گوداك،
ئىتلار يالار قۇربانلارنىڭ قۇتلۇق قېنىنى،
ھۇقۇش چۇقار شەھىدلارنىڭ پاكىز تېنىنى،
تىنماي چۇقار تويماس نەپسىگە،
يەتمەك ئىزدەر ئىپلاس قەستىگە،
يوقال ئەي قاتىل!

يوقال ئەي زالىم!

يوقال ئەي، جاھالەتنىڭ مەشئۇم خۇداسى!...
بويىنۇڭغا ئېسىلغان قىزىل تىرناقلار؛
دەريالاپ تۆكۈلگەن ئاققان ياش ـ قاننىڭ،
ئاچلىقتا، خارلىقتا قىينالغان جاننىڭ،
نومۇسى خورلانغان مىليون ئىنساننىڭ،
بىگۇناھ ئېلىمنىڭ قانلىق قىساسى!...

يوقال ئەي زۇلۇماتنىڭ يىركەنچ خۇداسى!
قاھ ـ قاھلاپ كۈلسەن، كۈلكەڭ توختىماس،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىرىكى ئادرېسى

دەريالاپ قان ئىچتىڭ نەپسىڭ ھېچ تويماس،
زاۋاللىق كۆلكىسى بۇ بېشىڭغا كەلگەن،
بەدنىيەت پەيلىڭدۇر شۇ ئىشنى تەرگەن،
سۆرۈپ قال پەيتىڭنى ئاخىرقى دەمدە!
ئەنە تۈن قوينىدا زۇلمەت قوينىدا،
يۇلتۇزۇم يانماقتا پارلاپ ۋە شادان.
غەپلەتتە ياتمىغىن، تۇرغىن مەرت ئوغلان!
قولۇڭغا ئال قىلىچ ياۋ تەختىنى چاق،
دەرت چەككەن ئېلىڭگە - ۋەتىنىڭگە باق،
تاڭ نۇرلىرى چاقنار بىزنىڭ ۋەتەندە!...

1970 - يىل كۈز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

تۇنجى سۆيگۈ

كىچىكىمدىن بىللە ئۆسكەن يار ئىدىڭ،
سەنسەن مېنىڭ گۈلبېغىمنىڭ باھارى.
سېنى دېدىم، سەنمۇ ماڭا زار ئىدىڭ،
سەنسەن مېنىڭ ياشلىغىمنىڭ ناھارى.
تۇنجى سۆيگۈ، تۇنجى ھەسرەت بولەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ، ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

ئىسىمدە بار ئاپپاق ئايدىڭ كېچىلەر،
لەۋلىرىڭدىن تۇنجى ئۆپۈش ئالغىنىم.
بار ھاياجان ئۈمىد بىلەن كۈتۈشلەر،
شېرىن ئىشق ئازاۋىدا يانغىنىم.
تۇنجى سۆيگۈ، تۇنجى ھەسرەت بولەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

قارا تەقدىر قول ئۇزۇتۇپ بەختىمگە،
زالىم پەلەك قان يىغلاتتى، ئايرىدى.
قارا تۇنلەر دەھشەت سىلىپ قەلبىمگە،
بىر قۇش ئىدىم قاناتىمنى قايرىدى.
تۇنجى سۆيگۈ، تۇنجى ھەسرەت بولەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ، ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

ئۆتتى يىللار، يۇرتلار كېزىپ كۆپ يۈردۈم،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

لېكىن ئاشۇ شېرىن سۆزلەر يادىمدا.
چىن ۋاپادار، ئىسسىق نىگاھ كۆرمىدىم،
لېكىن ئاشۇ خۇما كۆزلەر ئالدىمدا.
تونجى سۆيگۈ، تونجى ھەسرەت بۆلەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ، ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

ياشلىغىمنىڭ گۇۋاھىسەن ھەر نەپەس،
ماڭا سەندەك بىر ئەزىز يار تېپىلماس.
ئۆمۈر ئۆتكەن، قولۇم سوزسام قول يەتمەس،
ئەمدى كېلىپ سولغان گۈلۈم ئىچىلماس!
تونجى سۆيگۈ، تونجى ھەسرەت بۆلەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ، ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

ئايدىڭ كېچە ئەسكە سالدى قايتىدىن،
قېنى مېنىڭ تونجى سۆيگەن نىگارىم.
تون سۆيگۈنىڭ ئاچچىق ھەسرەت دېغىدىن،
خازان بولغان مېنىڭ ياشلىق باھارىم.
تونجى سۆيگۈ، تونجى ھەسرەت بۆلەك- تە،
ئۇنتۇلامدۇ ئاشۇ چاغلار يۈرەكتە.

1970 – يىل كۈز، ئوبلاست تۈرمىسى - غۇلجا

قىش خاتىرىسى

قار لەپىلدەپ قارلار ياغىدۇ،
كەڭ دالىغا ئاپپاق ئىز سىپىلىپ.
ئېگىز كۆكتىن بۇلۇت ئاغىدۇ،
بوران ھۇۋۇلار شوخ پۇشتەك چېلىپ.

تۇغقان مەلە تولغان چۇقانغا،
تەنتەك دوستلار بەزمە بىلەن مەست.
ئىخ، گۆدەكلىك ئارام يوق جانغا،
دىل ئەركىدە شوخلۇق ھەم ھەۋەس.

باشتا مال خاي، پۇتۇمدا چورۇق،
قىر، ئېتىزلار توشقان قوغلىغان.
تېزەك تېپىپ، مېنىشىپ "تورۇق"،
ئۇغلاق تارتىپ بىزدۇق تويلىغان.

ھېرىپ ـ ئېچىپ ياناتتىم ئۆيگە،
شۇ گەمىمىز غۇۋا يورۇقتى.
ئېسىمدىمۇ ئانا، شۇ كۈنلەر،
مېھرىڭ بىلەن قەلبىم تولۇقتى.

ئۇستاتتىڭ ئۆز باغرىڭ بىلەن،
قىزىل مارجان قوللىرىم سىلاپ.

"بەختىڭ كەلسە سېنى كۆرسەممەن"،
دەيتتىڭ ئانا مېنى قۇچاغلاپ.
ئانا، ئانا! بىزنى ئالدىغان،
شۇ رەھىمسىز، شۇ رەگۋاز پەلەك.
مەزلۇم ئەلدۇر يەنە زارلىغان،
تار قەپەزدە سىقىلار يۈرەك.

قار لەپىلدەر، ئانا شۇ دەمدە،
ئولتۇرغانسەن چارقىڭ ئېگىرىپ،
تەنتىكىڭنى ئەسلەپ ئەلەمدە،
قالغان چاغدا يىپلار چىگىلىپ.

قىش گۈرۈلدەر... زىندانىڭ ئىچى،
ئاچلىق، ئازاب، سوغدا زارلايدۇ.
ئىشىكىمدە گۈندىپاي ئىتى،
تۆگۈلۈكۈمدىن چېرىك مارايدۇ.

گۆدەكلىكىم ئۆلمەس گۇۋاھى،
قېنى دوستلار، قېنى شۇ چاغلار؟
ھەر باھاردا گۈللەپ، قىش چېغى،
ئاق قار باسقان قەدىناس باغلار.

سىز ئەمدى چۈش، سىز ئەمدى خىيال،
سىز قالدىڭىز شۇنچە يىراقتا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى

سىزنى ئەسلەش شۇنچىلىك ئېغىر،
سىز قىينايسىز دىلنى ئازاپتا....

ئۆتكەن ئۆمۈر - ئۆتكەن شۇ كۈنلەر،
كۆز ئالدىمغا كېلەر تىزلىنىپ...
قار لەپىلدەپ، قارلار ياغىدۇ،
گۆدەكلىكىم ئىسىمگە سېلىپ...

1970 - يىل نويابىر، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مەھبۇس

زىندان ھېچ توختىماس جاللات ھەيۋىسى:
"ئاسىيسەن ئېلىڭگە بولدۇڭ گۇناھكار"
مەھبۇسنىڭ يۈزىدە غەزەپ كۈلكىسى،
بوش كەلمەس سۆزلىرى ئۇچقۇنلاپ يانار:
"ماڭا ھېچ كېرەكمەس ياتلار ۋەتىنى،
مەزلۇم ئەل ئوغلىمەن - تەگرى[1] پەرزەندى،
يولۇم ھەق، ئىشىمغا ئېلىم مەدەتكار!"

جاللات سىيايەدۇر زىنداندا بۇ كەچ،
«ئېيت دەيدۇ بارىنى ساڭا كۆپ ئىنئام.»
زەھەرلىك ئىلاندەك شىۋىرلار يىركەنچ،
مەھبۇسنىڭ قېنى تاشار ئۇيقۇنلۇق قايىنام:
ياق ئۆلۈم ئەۋزەلدۇر، مەن خائىن ئەمەس!
يالقۇنلۇق قەسىمىم دىلدا ھەر نەپەس.
ۋەتەن مېھرى بىلەن سۈت بەرگەن ئانام!

زىندان، جاللات تۇتقان قاتىل پىچىقى،
مەھبۇسنىڭ تېنىدىن كېسەر بىر سويۇم.
يىرتقۇچتىن ياۋۇزدۇر جاللات يۈرىكى،
بۇندا ئازاب - قايغۇ، بۇندا بار ئۆلۈم.
مەھبۇس دەر: "يانا ئىچ زىندان كۈچىكى،
بىر تامچە قانىمۇ قالدۇرماي تېخى،
ۋەتەننىڭ ئەركىدۇر - تاللىغان يولۇم!"

---

[1] تەگرى ـــــ تەگرى تېغى.

قىش، ئاياز، مۇز باسقان زىندان ئىچىنى،
ياۋايى ھايۋاندەك ھۇلار زىمىستان.
مەھبۇس تىك ئولتۇرار چىشلەپ لىۋىنى،
جاللات ھەيرانلىقتا قارايدۇ ھامان...
مەھبۇسلار دەر: «جەم قىلغىن ئالەم قىشىنى،
ھېچقاچان ئۆچرەلمەيسەن قەلبىم ئوتىنى،
ۋەتىنىم ئىشقى يانار ـ يۈرىكىم گۈلخان!»

زىندان، ئازاب ـ قايغۇ باسار يەلكىنى،
ئويلىماس يارىنى، ئۆز غېمىنى ئەسلا.
قەلبىدە ئېلىنىڭ سۆيگۈ، ھەسرىتى،
شۇ ۋەتەن ئىشقى بىلەن تاپار تەسەللا.
مەھبۇس دەر «ئارتساڭمۇ ئازاب تېغىنى،
ئەي جاللات ئەگمەسمەن مەغرۇر قەددىمنى،
ۋەتەنىنىڭ گۈل بېشى بولسا ئامانلا!»

زىندان، ئون يىل ئۆتتى قوغلىشىپ قاتار،
مەھبۇس كۆردى بۇندا دوزاخ كۈنىنى.
چاچلارغا ئاق كىردى ھەم بولدى ناكار...
زىندان يېڭەلمىدى قەلب كۈچىنى...
مەھبۇس دەر: «ئەي جاللات، جاھالەت پاتار،
ۋەتەندە مەڭگۈلۈك ئەرك تېڭى ئاتار...
ھېچقاچان تۇسالمايسەن كۈنىنىڭ نۇرىنى!»

1970 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

www.uyghurkitap.com

قەشقەر قىزى

قەشقەر قىزى گۈلغۇنچە،
چىشلىرى سەدەپ ئۈنچە،
ئۇتۇڭ تەگدى كېلىپ شۇنچە،
كۆيدۈرمە يۈرەكىمنى.

باغدا بۇلبۇلۇڭ بولسام،
شېخىڭغا بېرىپ قونسام،
مېھرىڭگە قېنىپ تويسام،
تۇتقىنە بىلەكىمنى.

قىش كەتتى، باھار كەلدى،
تۈن كەتتى، ناھار كەلدى،
ئالدىڭغا خۇمار كەلدى،
ئۇققىنە تىلەكىمنى.

1970 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

چىن بەخت

كۆپ ئىچتىم بۇ ھاياتنىڭ ئاغۇسىنى،
زامانلار ئارتتى تاغدەك قايغۇسىنى،
بەختىم دەپ كۆككە باقسام شۇ قۇياشنىڭ،
بۇلۇتلار توستى يورۇق ياغدۇ[1] سىنى.

بەختىمنى ئەمگىكىمدىن تاپاي دەپ مەن،
ئىشلىدىم كىچە - كۈندۈز چىپىپ كەتمەن،
يىل ئۆتتى پۇچۇق زاغرام پۈتۈن بولماي،
بارغانچە قايغۇم ئېشىپ بولدۇم دەرتمەن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم مەرىپەتتىن،
ئوقۇدۇم قۇتۇلاي دەپ شۇم غەپلەتتىن،
كۆزلىرىم پەرق ئەتسە ئاق - قارىنى،
بۇ بېشىم قۇتۇلمىدى ھاقارەتتىن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم قاراقاشتىن،
دېدىمكى خورلۇق كېتەر يالغۇز باشتىن،
باللىرىم يىغلاپ قالدى ۋەيرانىلىقتا،
كۆزىمىز قۇرىمىدى قانلىق ياشتىن.

بەختىمنى تاپاي دېدىم مەنسەپ تۇتۇپ،
بىر دەملىك شەنجاڭ بولدۇم ئۇستەل قۇرۇپ.

---

[1] ياغدۇ —— نۇر.

كۆلىلىق خىزمەتكارىم مەندىن زوركەن،
تاس قالدى يوقاتقىلى مېنى يۇتۇپ.

بەختىمنى تاپاي دېدىم جاھان كىزىپ،
كۆردۈممەن شۇنچە كۆپكەن مىسكىن ـ غېرىپ،
بەخت دەپ مېنى تۇغقان ئەل يىغلايدۇ،
مىليون جان پەريات چېكەر جاندىن بېزىپ.

توۋا! دەپ ياقام تۇتۇپ پېقىر ـ يېتىم،
تەگرىمگە[1] قېنى مېنىڭ بەختىم دېدىم،
يا ماڭا بەختسىزلىك قوش كىزەكمۇ،
يا بىر كۈن ئۇگشىلارمۇ شورلۇق بېشىم؟

ئاشۇ چاغ ئانا تەگرى ماڭا قاراپ،
بىر ئېغىر ھەسرەت چېكىپ قىلدى جاۋاب:
"بىلىمەن دەرتلىرىڭنى مىسكىن بالام،
شۇ ھالدا سېنى كۆرۈش ماڭا ئازاب.

بەخت بار ئەل ئارمىنى ـ ئارزۇسىدا،
شورلۇغۇڭ ئەلنىڭ قۇللۇق قايغۇسىدا،
ئەرك ـ دە! ئەل ئىشقىغا رىشتە باغلاپ،
ئۆلسەڭمۇ ياۋۇز ياۋنىڭ جادۇسىدا.
قۇللۇق كۈن ـ زۇلمەتلىك تۈن، قىينالغان جان،
يات دۈشمەن قان تېرىڭنىڭ مېغىزىن چاققان،

---

[1] تەگرى ـ تەگرى تېغى.

ئىشەنمە ئېرىتقۇنىڭ سۆزلىرىگە،
قايسى جان قۇللىقىدىن بەخت تاپقان؟!

تۇر ئوغلان! ئەل ئوغلىسەن ئەلنى باشلا،
ئېلىڭنىڭ دۈشمىنىنىڭ كۆزىنى ياشلا،
بېشىڭغا بەخت قۇشى شۇ كۈن قونار،
ھەيدەلسە گۇل ئېلىڭدىن تەييار تاپلار!»

شۇ سۆزدىن قۇۋۋەت ئالدىم كۈچكە تولۇپ،
كۆزلىرىم روشەنلەشتى قەلبىم يورۇپ،
ئاقتىمەن ئەلنىڭ غەزەپ دەرياسىدا،
ات دۈشمەن ـ لوجىلارنى باسماق بولۇپ.

كۆرەش يول: ئەگىر ـ توقاي، سۈرلۈك داۋان،
بۇ يولدا نەسىپ بولدى ماڭا زىندان،
ئېلىمنىڭ قەست دۈشمىنى شۇم دىۋىگە،
يەڭ تۈرۈپ بىر تاش ئاتتىم، نېمە ئارمان؟

بۇ كۈرەش مېنىڭ سۆيگەن ئەھدىم بولۇر،
ئۆمرۈمدە تاپقان مېنىڭ بەختىم بولۇر،
ياشايمەن مەزلۇم ئېلىم ئىشقى بىلەن،
بارلىقىم جان ۋەتەنگە تەقدىم بولۇر.

1970 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مەھبۇس ئايالى

كېچە كۈندۈز ئىشەنچتە كۈتەر مەھبۇس ئايالى،
ئۇزۇن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ...

پەلەك سالدى جۇدالىق يارى كەتتى يىراققا،
يىغلاپ قالدى ياش ئانا كىم ئۇلارغا قارايدۇ.
كەچكۈزدىكى غازاڭدەك ئۇچتى ئاھۇ - پەريادى،
پەلەك زوقۇم يەتكۈزدى ھەر تەرەپكە پالايدۇ.
خۇشلىقى شۇ يېنىدا بىر جۇپ گۈلى ھەمدەملىك،
ئۇلار ئۇچۇن نان ئىزدەپ، ئىشلەپ زادى ھارمايدۇ.
روزغار غېمى، خورلاشلار يېگەلمىدى ئانىنى،
ئايال ئەمەس ئۇ بىر مەرت ئەرەنلىككە يارايدۇ.
نامى ئالدى "مەھبۇسنىڭ ئايالى" دەپ شۇ يىللار،
ئاشۇ نامدىن زوقلىنار ھەرگىز ئۇندىن تانمايدۇ.
ۋەتەننى دەپ يار كەتتى سۈرگۈن بولۇپ تارىمغا،
يار ئىشقىنى چىڭ ساقلاپ، چاچلىرىنى تارايدۇ.
بوسۇغىسى كۆرمىدى يات ئاياقلار ئىزىنى...
يار سۆيگۈسى دىلىدا گويا كۈندەك پارلايدۇ.
تۈنجى ئۆپۈش، ۋەدىلەر يارنىڭ ھىدى دىماقتا،
ئۆتمەي گويا ئىپاردەك گۈپۈلدەيدۇ - پۇرايدۇ.
ناگان - ناگان چۈشىدە كېلەر يارى ئىشىككە،
ئۇنى مەھبۇس ئايالى گۈل - چېچەككە ئورايدۇ.
بەزەن ھېيتتا - بايرامدا ئۆكسۈپ ئاچچىق ياش تۆكەر،

چۈنكى ئۈنىڭ باللىرى دادىسىنى سورايدۇ.
چوقۇم كېلەر، - دەيدۇ ئۇ قەددىنى رۇسلاپ ھەردەمدە،
شەك - شۈبھە يۇ گۇمانىنىڭ يوللىرىنى تورايدۇ.
لېكىن ئازاب، قايغۇلار يۇتتى قەيسەر يىگىتنى،
ئۈنىڭ مىسكىن قەۋرىنى قۇملار كۆچۈپ ئارلايدۇ.
قۇچۇپ ياتار باغرىغا شۇ مۇقەددەس دىيارنى،
ئۈنىڭ روھى ھەر سەھەر يوروق تاڭنى چىللايدۇ.

كېچە - كۈندۈز ئىشەنچتە كۈتەر مەھبۇس ئايالى،
ئۆزۈن يىللار ئايرىلغان يار يولىغا قارايدۇ....

1970 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

باياندىي[1] جېڭى
(داستان)

1

ـ ئېيتقىن بوۋا، ئېيتقىنا، باياندايىنىڭ جېڭىنى،
ـ ئۇزۇن تارىخ، بۇ بالام، ئېيتىپ كەلسەم چىننى.

توقسەن بەشلىك يېشىم بار، كۆرگىنىم يوق كۆزۈمدە،
كىچىكىمدە ئاڭلىغان نەۋكەر بوۋام گېپىنى.

يۈز يىل بۇرۇن يات دۈشمەن كەلگەن شەرق تەرەپتىن،
قەستى ئۇنىڭ قۇل قىلماق تەگرى ئوغۇل، قىزنى.

ھەر قەدەمدە قان تۆكەر، ئەلنى باستى بىر ئاپەت،
يۇرت ھەققىگە چاڭ سالار تويغازماق بۇپ گېلىنى.

زەپ زامانى ئەل ئويغاق، تاشقان دەريا غەيرىتى،
ۋەتەن دېسە، ئەل دېسە بەرگەن ئېزىز جېنىنى.

مەرتلەر ئىچرە مەرت ئىدى سادىر[2] قاگرۇق ئۇ چاغلار،

---

[1] باياندىي ـ غۇلجا شەھرى يېنىدىكى شۇ ناملىق يېزا.
[2] 19 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاتاغلىق سەركەردىسى، قەھرىمانى ھەم مەشھۇر قوشاقچىسى.

ئانا تارىخ ئۇنتۇماس شۆھرىتىنى ـ دېگىنى.

2

ئۆسكەن ئىلى بويىدا، ئەل قايغۇسى ئۇيىدا،
قىساس ئوتى ياندۇرغان ئۇنىڭ پاكىز دىلىنى.

قولدا پولات قىلىچى، ئەرك كۆيىنى ياڭرىتىپ،
ياۋغا قارشى ئاتلانغان ئۇنبەش دېمەي يېشىنى.

مەرت ئاتالدى ياش سادىر قالدى قانلىق زىندانلار،
ئىگەلىمىدى باتۇرنىڭ مەزمۇت، قەيسەر بېلىنى.

قان، ياش ئاقار يىغلار بىنا بولدى بىر توپان،
قانداق تۇسسۇن جاڭ دارىن ئەلنىڭ غەزەپ سېلىنى.

سادىر دەيدۇ ـ ئېلىم بار ـ يۆلەنچۈگۈم، تېغىم بار!
ئازاب چەككەن مەزلۇم ئەل بەرگەن ئاتا مېھرىنى.

"ئەييا!" دەيدۇ زارلىنىپ، كۆرەلدىكى جاڭ دارىن،
ئارام خۇدا ئۇخلالماي، ئۆتكۈزەلمەي كېچىنى.

بۇ يات زېمىن، باي تۇپراق، شۇنچە سېمىز تەييار گۆش،
تاشلاپ زادى كېتەلمەس ئېچىشتۇرار ئىچىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەخمەق ئىكەن جاڭ جاڭجۇن سىپىل سوقتى قەدەمدە،
قوتقازماق بوپ ئۆلۈمدىن ئەجەل تەككەن بېشىنى.

3

ئەرك تۇغى غالىب تۇغ سۇردى ياۋنى شىددەتتە،
بايانداىغا تىقىلدى ياۋ يىغالماي ئىسنى.

- بايانداىنىڭ سىپىلى ئېگىز، قېلىن ھەم پۇختا،
- دەيدۇ دوتەي - ھەي چەنتۇ، بىگىسىڭ بولسا ئال قېنى!!

ئوق ياغدۇرار يامغۇردەك ئېگىز، ھەيۋەت سىپىلدىن،
دۇمبۇرلىتىپ گاھىدا جەڭ دۇمبىغى - دېيىنى.

ھەپتە ئۆتتى كۈتۈشتىن تىت - تىت بولار يىگىتلەر،
تالاي مەرتلەر بەردى جان ھېچ قىلالماي ئېيىنى.

مەرتلەر! - دېدى: شۇ سادىر جەڭچىلەرگە كۆز تاشلاپ،
كۆرۈپ مەرتلەر يۈزىدە ئەلنىڭ ھەسرەت - غېمىنى.

- ماڭ ئارقامدىن، مەرت بولساڭ سىپىل مەھكۇم ئۆلۈمگە،
رەھىم قىلماي سورايلى كۆككە ئۆنىڭ كۆلىنى.

تۇشمۇ تۇشتىن ئەگەشتى ئوتتۇز يىگىت سادىرغا،

تەييار ئىدى ئەل ئۈچۈن ئاققۇزماققا قېنىنى.

شىرغا ئوخشاش سۈر بىلەن چۈشتى مەرتلەر مەيدانغا،
ئاتقان ئوقى، توپلىرى قورقىتالار كىمنى؟!

ئۆتتۈپ قانچە توساقتىن يەتتى سىپىل تۈۋىگە،
ئىش باشلىدى زەرپ بىلەن تۆتتۈپ ئەپلىك پەيتىنى.

لەخمەت قازدى ئۈچ يەردىن دورا كۆمدى پۇختىلاپ،
تەييار! - دەيدۇ يىگىتلەر مەھكەم تۇتۇپ پىلتىنى.

ئۆز قولىدا ئوت ياقتى سادىر كۆرەڭ سىپىلغا،
پۈتمەس غەيرەت - جاسارەت ئوراپ ئالغان جىسمىنى.

گۈمبۈرلىگەن ئاۋازدىن كەلدى زېمىن لەرزىگە،
ھەق - ئادالەت ۋۇلقىنى يۇتتى سىپىل تېمىنى.

بوران ئوخشاش تاشلاندى چۇقان سېلىپ بارچە ئەل،
سىپىلدىكى دۈشمەننىڭ چاقماق بولۇپ چىشىنى.

دارغا ئاستى دوتەيىنى، بىر رەت چىقتى پۇخادىن،
شادىيانىدا مەزلۇم ئەل يۇيۇپ كۆڭۈل دېغىنى.

4

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

گەجگىسىدە سىپىلنىڭ سادىر تۇرار قەد كىرىپ،
ئالامانغا كۆز تاشلاپ باسالماستىن ھېسسىنى.

سانجاق ـ سانجاق نەيزە، تۇغ يانار قۇياش نۇرىدا،
باسقان شادلىق دۇلقۇنى سىپىل ئىچى ـ تېشىنى.

ـ قېرىنداشلار ـ دەر سادىر ـ ئەرك كۆنۈك مۇبارەك،
يەر چىشلەتتۇق خاقاننىڭ ئاغزى قانلىق ئىتىنى.

بۇ بىر قەدەم مەنزىلگە ئالدىمىزدا چوڭ يۇرۇش،
تېخى ياۋنىڭ ئاستىدا چەكسىز ۋەتەن زېمىنى.

بېيجىڭدىكى شۇم خاقان بەختىمىزگە كۆز تىككەن،
قەستى ئىچمەك ئەبەتكە ئەلنىڭ قان، ياش، تېرىنى.

كۆن چىقىش، دەپ ھاڭ باقما، سەگەك بولغىن ۋەتەنداش،
شۇندىن كېلەر قەست دۈشمەن قىلىپ ھىيلە ـ مىكرىنى.

ئەۋلادىمىز ھاياتكەن قۇل بولۇش يوق شۇم ياۋغا،
بىز قوغدايمىز جان تىكىپ ئەلنىڭ نۇسرەت بېغىنى.

5

ئۆتتى يىللار، ئەسىرلەر، ئەلنى باستى جاھالەت،

ئۈنتۈمىغان مەزلۇم ئەل سادىر بوۋام ئېتىنى.

بوۋام روھى ياتمايدۇ ئەلنى چىللاپ غازاتقا،
ئىنتىزار بوپ كۆرمەككە ئەلنىڭ يورۇق تېگىنى.

1971 - يىل فېۋرال، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ماناس بويىدا[1]

ئۆتتى يىللار، ئۇ كۈنلەرگە ئۆتتى تالاي بىر زامان،
ئاشۇ كۈنلەر خاتىرەمدىن مەڭگۈ چىقماس ھېچقاچان.

كىچىك ئىدىم، گۇدەك قەلبىم دەرت ئەلەمگە يار ئىدى،
ۋەتەن ۋەيران، ئېلىم بىر قول، يورۇق تاڭغا زار ئىدى.

قارا ئىبلىس قامچا تۇتۇپ مىنگەن ئېلىم بېشىغا،
ماناس ئاققان قان، زەرداپتا تولۇپ ئەلنىڭ يېشىغا.

كەچكۈز ئىدى، چاقتى چاقماق، كەلدى زېمىن لەرزىگە،
خەلق تەڭرىدىن چىقتى كۈنۈم، چۈشتى دۈشمەن ۋەھىمىگە...

تەڭرى ئوغلى سالدى چۇقان زۇلپىقارى قولىدا،
قاچتى دۈشمەن، ياندى تۇغلار ، ماناس دەريا بويىدا...

ئىسمىدە بار توپ ئالدىدا مىنگەن جەرەن ئاغمىقى،
نۇسرەت قونغان شۇ بېشىدا بوۋام كىيگەن قالپىقى.

«قېرىنداشلار، ئەرك مۇبارەك، دېگەن داھى ئەخمەتجان[1]، -

---

[1] ماناس — ئۈرۈمچىنىڭ غەربى شىمالىغا جايلاشقان ئۈرۈمچى ۋىلايىتىنىڭ بىر ناھىيىسىنى ھەم شۇ ناملىق دەريا.

دەست كۆتەردى مەرت قەددىنى بىزنىڭ شەرقىي تۈركىستان.

بۇ بىزنىڭ يەر ـ بىزنىڭ ۋەتەن، يات دۈشمەننىڭ يوق ھەققى،
يولىمىز ھەق، غەلىبىمىز نەق، بىز مەزلۇم ئەل پەرزەندى.

يېتەر قۇللۇق، ئال ئەركىڭنى، خار بولمىغىن نامەرتكە،
ئەل قىساسى يالقۇنلىسۇن، ھەيدە ياۋنى لەھەتكە!

ياشاش ئۈچۈن كۈرەش قىلغىن ئىنسان بولساڭ مۇبادا،
ئەرك، ھۆرلۈك شۇنچە قىممەت تەڭدىشى يوق دۇنيادا.

تەگرى ئوغلى، سۈرۈپ ياۋنى، پاكلا ۋەتەن كۆكىنى!»
دېگەن داھى جۇت بولۇتقا نەيزە قىلىپ قولىنى.

ماناس دەريا ياتار مەرتلەر ئاكوپلاردا ئۈمتۈلۈپ...
مەشئۇم بولۇت ئالىياتتى گۈل بەختىمگە مۇز تۆكۈپ...

«داھى ئۆلدى!» كەلدى خەۋەر ئەلنى باستى مۇسىبەت،
ھەيۋەت تەگرى باشىنى ئەگدى، دىلنى ئەزدى ئاچچىق دەرت.

---

[1] ئەخمەتجان قاسى ـ رەئىس جۇمھۇر ئېلىخان تورەدىن كېيىن غۇلچىدا قۇرۇلغان شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال جۇمھۇرىيىتى (1944 ــــ 1949) نىڭ رەئىسى جۇمھۇرى، ئۇ ستالىن ۋە ماۋزېدۇڭنىڭ سۇيىقەستى بىلەن 1949 ـ يىلى ئاۋغۇستتا يالغان ئايرۇپىلان ۋەقەسى بىلەن ئۆلتۈرۈلگەن.

قالدى كىشەنپ مىڭلاپ تۇلپار، قالدى مەرتلەر ياش تۆكۈپ،
تۇستى بولۇت يۇلتۇزۇمنى، قالدى باغلار سولۇشۇپ....

لالما بولۇت، سەن زۇلمەتنىڭ سۆيگەن يارى - ئاشناسى،
شۇ بويىنۇڭدا بەختى كۆلگەن گۈل ئېلىمنىڭ قىساسى.

ئۆتتى يىللار، قىساس ئۆلمەس، باقى ئەمەس زۇلمەت تۈن!
چىقار بىر كۈن مەڭگۈ پارلاپ خان تەڭرىگە چۆككەن كۈن!

1971 - يىل مارت، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

بۇلبۇلغا

تېپىپسەن يارىڭنى، ئەي بۇلبۇل، باھاردا شادىمان ئەيلە،
كۆرەلمەس قاغا - قۇزغۇنىنىڭ دىلىنى لەختە قان ئەيلە.

باھار يىلىنىڭ ئەجەپ پەيتى، ئۇنىڭ خۇش گۇللىرى ئەلۋان،
چېكىپ ئەجرۇ ۋىسال تاپتىڭ، بۇ ئالەمگە ئايان ئەيلە.

كەمىنەڭ ناتىۋانلىقتا، نىگارىم ئىشقىدا ھەر كۈن،
ئۇنىڭ ۋەسلىنى كۈيلەيمەن، شۇ ھالىمنى بايان ئەيلە.

1971 - يىل باھار، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇلبۇل ۋە گۈل

بۇلبۇل: نەچچە يىللار ناتىۋان بۇلبۇل گۈلۈمنى ئاران تاپتىم،
گۈل: گۈلۈڭمەن غەمدە، ھىجرەڭدە يولۇڭغا ئىنتىزار باقتىم.

بۇلبۇل: گۈلۈم، كۆكلىم ۋىسل پەيتى سىنىڭ ئىشقىڭنى مەن كۈيلەي،
گۈل: سايرا، بۇلبۇلۇم سايرا، يۈزۈمنى بىر ساڭا ئاچتىم.

1971 - يىل باھار، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

سابا يەتكۈز سالامىمنى

(باھار چېغى، غەمكىن باغ، گۈل ساباغا زارلايدۇ...)

سابا يەتكۈز سالامىمنى نىگارىمغا يامان بولدۇم،
كۆيۈپ كۈل بولدۇم ھىجراندا چىرايى زەپىران بولدۇم.

پەلەك سالدى جۇدالىقنى قەدىردان بۇلبۇلۇم كەتتى،
بىغىمغا قوندى شۇم قوزغۇن يۈرەكىم لەختە قان بولدۇم.

ياقامنى چاك ئېتىپ ھەردەم كۈتەرمەن يار نىگاھىنى،
قۇياش سۆيمەي پۇتاغىمنى ساغىرىپ سامان بولدۇم.

ۋاپاغا ئىشقىۋاز كۆڭلۈم پەلەكنىڭ خورلىغىن تارتتى،
گادامەن ئىشق بازارىدا رەسۋايى جاھان بولدۇم.

ئىست كۆكلەمۇ ئۆتمەكتە ۋىسال باغىدا كۈلمەستىن،
خۇمارىم نە خىيال ئەيلەر پەسىل يەتمەي خازان بولدۇم.

ھوزۇرلان ئەي نىجادى، سەن لەزىز سۆيگۈ ئازابىدىن،
مۇھەببەت ئالىمى ئىچرە ۋاپاغا چىن خاقان بولدۇم.

1971 - يىل باھار، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

جولبانغا

ئون سەككىزلىك يېشىمدا،
ئەلەم كۆپتۇر بېشىمدا.
بىر مەرتلىك بار ئىشىمدا،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

ئەرك دىيدىڭ ئەل ئۈچۈن،
بۇ مۇقەددەس يەر ئۈچۈن.
دىلدا ياندى بار ئۆچۈڭ،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

قارا تۈندە ئوت يېقىپ،
گويا چولپان نۇر چېچىپ.
ماڭدىڭ تاڭغا يول ئېچىپ،
ئۇيغۇر قىزى چولپىنىم.

زۇلمەت توستى يولۇڭنى،
باغلاپ پۇت ۋە قولۇڭنى.
ئۈچەرمەكچى ئۈنىڭنى،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

زىندان ئىچرە ئەگمەي باش،
كۆزلىرىڭدىن تۆكمەي ياش.

ياۋ ھىيلىسىن قىلدىڭ پاش،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.
ئەل ئاغزىدا داستانسەن،
ئەزىم دەريا تاشقانسەن.
قانچە بەلدىن ئاشقانسەن،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

ئۆتتى ئايلار، ئۆتتى يىل،
قىساس ئۇتتى ئۆچمەس، بىل.
تاڭلار ئېتىپ ياشنار دىل،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

چولپىنىما - چولپىنىم،
ئۇن سەككىزگە تولغىنىم.
بىر تۇرمىدە بولغىنىم،
ئۇيغۇر قىزى - چولپىنىم.

1971 - يىل باھار، غۇلجا ئوبلاست تۇرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھىجران زارى

تەقدىر بىزنى قوشۇشنى قوشتى،
بەختىمىزگە قەست قىلدى زامان.
ۋىسال تاپقان كۈنلەر ئاز ئۆتتى،
ئاشنا بولدى تۈگىمەس ھىجران.

ئۆتەر يىللار گۈلۈم يىراقتا،
غۇنچىلىرىم تۆكەر دەرت- پىغان،
قارا كۈنۈم خورلۇق ئازاپتا،
مەن زىنداندا ياتىمەن ھامان.

نىچۈن تەگدىم سىلىپ شۇ كويغا،
دەرتلىرىمگە بولمايسەن دەرمان.
ھىجران تۈنى كۆكتە بولۇتلار،
ۋىسال تېڭى ئاتارمۇ،
قاچان؟

1971 – يىل باھار، ئوبلاست تۈرمىسى – غۇلجا

دۇلقۇنغا[1]

كېچە كۆردۈم چۈشۈمدە يۈرگۈدەكمىز يېتىلىشىپ،
گۈزەل ئەنھار بويىدا سېنىڭ بىلەن چاي ئىچىپ.

ئەپسۇس بىر جاغ ئويغاندىم، ئۇچتى خىيال قۇشلىرىم...
ئون يىللاردىن ھالقىدى سەن تەرەپكە يول ئېلىپ.

ئىسىمدە بار تېخىچە... بىز قورغاستىن ئۆتكەن كۈن،
ئالدىمىزدا تۇراتتى گۈزەل دۇنيا كۆز ئېچىپ.

قەلبىمىزدە ۋەتەننىڭ شۇ بىباھا سۆيگۈسى،
جۇش ئۇراتتى دولقۇنلاپ، تەنگە سىغماي ئېتىلىپ.

كۆپ بولۇشتۇق سورۇندا ـ تۇغقانلارنىڭ يۇرتىدا،
ئىنسان بەختى ھەم ئەركى تارار بۇندا نۇر چېچىپ.

شۇندا بىلدۇق سەبداشلار ئەرك نېمە، ئەل نېمە،
بىلدۇق ۋەتەن قايغۇسىن ئوي، پىكرىمىز يېتىلىپ.

---

[1] دولقۇن ياسىن (ئۇچقۇن) ـ تالانتلىق شائىر ۋە ژۇرنالىست. شائىر بىلەن جەتئەلدە بىللە ئوقۇغان ۋە بىللە خىزمەت قىلغان سەپدىشى. 1968 - يىلى 10 - ئايدا جەتئەلگە قېچىپ چىقىپ كەتكەن. ھازىر ئالماتادا.

ۋەتەن مېھرى ئۇندىگەچ يازدۇق ئوتلۇق ئەشئارلار[1]،
شۇ ئالدامچى تارىخنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىپ.

ئەركى يوق ئەل ـ ئەل ئەمەس، ئۇ بىر قۇللۇق بازارى،
ياندۇق ئەلنىڭ ئىشقىدا كېچە ـ كۈندۈز ئېچىنىپ.

قىيىن ئىدى ئايرىلىش گۈزەل چىرچىق بويىدىن،
چاقىراتتى گۈل ۋەتەن بىزگە قاراپ ئىنتىلىپ.

قايتتۇق ۋەتەن قوينىغا بەربات بولدى ئارزۇلار،
تۇرغان ئىكەن نەس زالىم ھەر قەدەمدە تور سېلىپ.

بىز پالاندۇق چۆللەرگە ئۈمىدىمىز ئۆچمىدى،
قارا تۈنلەر قوينىدا يورۇق تاڭنى ياد ئېتىپ.

شۇ پىشانەڭ ئوڭ ئىكەن قايتا ئۇچتۇڭ گۈلشەنگە،
ئارزۇيۇڭغا يەتتىڭسەن خىزىر ساڭا يول بېرىپ.

---

[1] شەرقىي تۈركىستاندىن چىقىپ تاشكەنتتە ئوقۇۋاتقان 33 ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار 1961 ـ يىلىنىڭ بېشىدا ماۋچىلارنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي زۇلمىدىن شىكايەت قىلىپ، سوۋېت كومپارتىيىسىگە ئوچۇق خەت يېزىپ شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقىنى تەلەپ قىلغان ئىدى. بۇ يەردە مۇئەللىپ شۇنى كۆزدە تۇتىدۇ.

مەنمۇ ماگدىم شۇ يولدىن لېكىن تەلەي كاڭ كەلدى،
«يېڭىستام» دا تۇتۇلدۇم ئاز قالغاندا بىر غېرىچ.

نالىمايەن بەختىمدىن چىن تۆمۈرنى باشلاپ كەل،
يالماۋۇزدىن قۇتقازسۇن مەختۇمنى تېز كېلىپ.

باتۇر كەلسە شان قوچۇپ مەختۇم يېتەر ئارمانغا،
شۇنداق چوڭ توي بولغۇسى بارچە ئەلنى شاد قىلىپ.

تېپىشارمىز قەدىناس ئاشۇ تويدا ـ بايرامدا،
ئارزۇمىزغا يېتەرمىز نەغمە ـ ناۋا، ساز چېلىپ.

1971 ـ يىل باھار، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ناخشىلار...

قاراساچىم ئاقارىپتۇ...

ئالەم ئۈزۈن زالىم پەلەك ئەزدى باغرىمنى،
قىسقا ئۆمرۈم كۆرەرمىكىن بويى تالىمنى.

ئاھ يارىما، سەۋرى نازىم،
ئىشقى ئوتۇڭدا كۆيدى جانىم.

چەككەن ئازاب، قانلىق ياشلار يېتەر ئۆمرۈمگە،
كېچە يۇلتۇز، كۈندۈز كۈندىن سورا ھالىمنى.
(نەقرات)
ئۆتەر يىللار ئۈمىد بىلەن يولۇڭغا قاراپ،
ئاشىق بولساڭ تېزراق كۆرسەت ئاي جامالىڭنى.
(نەقرات)
قارا ساچىم ئاقارىپتۇ ھىجرىڭدا دائىم،
ئارمان يوقتى كۆرۈپ ئۆلسەم گۈل نىگارىمنى.
(نەقرات)

تورغاي ناخشىسى

ئېلى يولى ئەگرى توقاي ـ ئەگرى توقاي،
توقايلىقتا سايرايدىكەن بىر جۈپ تورغاي.
تورغاي سورار ئامرىغىمنى مەندىن تىنماي:
يالغۇزلۇقتا سېنىڭ كۆڭلۈڭ قانداق تولغاي؟
ـ پەلەك سالدى جۇدالىققا بىزنى قويماي،
ئاڭلا تورغاي، يارىم كەتتى يۈرەك تويماي.
ئېيت زارىمنى ئامرىغىمغا بىر ـ بىر قويماي،
شۇ باھاردا يارىم كەلسە نېمە بولغاي؟
قاي قىزىل گۈل خۇش ئېچىلغان بۇلبۇل قونماي،
قايسى ئاشق مۇرات تاپقان مەشۇق بولماي؟
يۈرەكتىكى ئارمىنىمنى بىلگەندەك ئۇ،
باش ئۇستۇمدە ئايلىنىدۇ ئاشۇ تورغاي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئايدۆڭ ناخشىسى

باراقسان مەللەر گۈلباغلار ئارا،
قەدىناس شۇ ئايدۆڭ گۈزەل ھەممىدىن.
يار يۈرگەن كوچىلار يۈرەككە داۋا،
سۆز باشلار سۆيگۈنىڭ باھار پەسلىدىن.
قوينىڭدا ئۆستۈممەن يار بىلەن بىللە،
ئىشقىمغا كېپىلسەن، ئەي ئايدۆڭ مەللە.

ماي[1] ئىدى، جۇت سوقتى تۆكۈلدى گۈللەر،
بۇلبۇلۇم جۇدا بۇپ كەتتى يىراققا.
كاژ پەلەك دەستىدىن غەمكىن كۆڭۈللەر،
غونچىدىم، سۇلدۇممەن ئۇتى - پىراقتا...
يار كەتتى، مەن قالدىم غۇلجا ئايدۆڭدە،
يار سېنىڭ سۆزلىرىڭ دائىم يادىمدا.

كۆپ بولدى يارىمنىڭ كەلمەس نىشانى،
شۇ يازغان خەتلىرىم يەتمەس تارىمغا.
دەرت چەكتىم ھىجراننىڭ بارمۇ ۋىسالى؟
يەر - ئاسمان تولغاندۇر ئاھۇ - زارىمغا.
ئايدۆڭ ھەم تارىمنىڭ ئارىسى يىراق،

---

[1] 1962 - يىل 29 - ماي ۋەقەسى قىرغىنچىلىق كۆزدە تۇتۇلغان. يۇقىرىدىكى تېكىستلەر شۇ نامدىكى ناخشىلارغا تەقلىد يېزىلغان.

يىراقلىق ئۈزەلمەس كۆڭلۈمنى بىراق.
ئەي ئىلى بويىدىن ئۆچقان شاماللار،
بەر خەۋەر يارىمدىن، بارمىدۇ ئامان؟
يولۇمنى توسالماس دۇمبەش داۋانلار،
تاپارمەن يارىمنى بىر كۈنى هامان.
ۋاپاغا ئاشىقمەن بۇ هىجران پۈتەر،
ئايدۆڭنىڭ باغلىرى بۇلبۇلنى كۈتەر.

1971 - يىل ماي، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

دىلبەرگە

ئايا دىلبەر، سېنىڭ قەددىڭ سەرۋىلەرنىڭ ئاتاسىمۇ،
جاھان باغىدا گۈللەرنىڭ ئەجەپ كۆركەم زىباسىمۇ؟

كۆزۈڭدىن ئامىتىڭ كۆرۈپ پەلەكلەرگە بېشىم يەتكەن،
ئېقىپ پۈتمەس بۇلاقلارنىڭ كۆزۈڭ چەشمە جالاسىمۇ؟

دىلىم چۆككەندە زۇلمەتكە يۈزۈڭنىڭ شولىسى چۈشكەن،
يۈزۈڭ ۋىسال تۈنى يانغان يورۇق ئايى ـ چىراغىمۇ؟

سېنىڭ مېھرىڭ بولۇپ ئاپتاپ كۆزۈمدىن نەمنى كەتكۈزگەن،
سائادەت تاڭلىرى كەزگەن شۇ كۆڭلۈڭنىڭ نۇر ـ زىياسىمۇ؟

پەلەك سالدى جۇدالىقنى دىلىمدا قالدى بىر ئاتەش،
ئارام بەرمەس بۇ تۈنلەردە ماڭا قالغان بالاسىمۇ؟

نىگارىم ئىشقىنى كۈيلەپ، شۇ خىسراۋدىن بالا كەلدى،
قولۇمغا سۇ قۇيالمايدۇ شۇ پەرھاتنىڭ جاپاسىمۇ.

كۆزۈمدىن ئاقتى قان، ياشلار ھىجران چۆلىدە دەرت چەكتىم،
بولسا ھەم شۇنچە بولغاندۇر شۇ ۋامۇقنىڭ ۋاپاسىمۇ.

ئۆتەر يىللار، دىلىم خانۇز، نىگارىمدىن خەۋەر كەلمەس،

يولىغا ئىنتىزار بولدۇم كۆرۈنمەيدۇ قاراسىمۇ.

نىگارىم بىر نەزەر سالسا، رەقىبىم قان يۇتۇپ پۇتكەي،
غېرىپ باشىمدىن كەتمەمدۇ ئۇنىڭ خورلۇق - ئىزاسىمۇ.

قولىغا گۈل ئېلىپ كەلسۇن ۋاپاسىنىڭ نىشانى دەپ،
يېشىلسۇن بۇ چىگىشلەنگەن كۆڭۈلنىڭ مۇددىئاسىمۇ.

ۋىسال شارابىدىن ئىچسۇن نىجادى دەممۇ - دەم تىنماي،
بۇ دۇنيادا مۇرات تاپسۇن شۇ مەجنۇن مەھلىياسىمۇ.

1971 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

www.uyghurkitap.com

كەلدىم

نىگارا كۆزلىرىڭ ئاچقىن ئۇتۇغدا سېغىنىپ كەلدىم،
گۆھەردەك تازا مېھرىڭنى دىلىمغا جا قىلىپ كەلدىم.

شۇ يىللار ئۆتتى ھىجراندا نىگاھىڭ ئىشقىدا زارلاپ،
غېرىپلىق پاتتى جانىمغا گۈلۈم قەدرىڭ بىلىپ كەلدىم.

قېنى بېغىمغا قەست قىلغان شۇ ئاچ كۆز بەتنىيەت دۈشمەن،
ئالاي ئۇندىن قىساسىمنى پولات خەنجەر ئېسىپ كەلدىم.

ئاشىقلار ھېچ مۇرات تاپماس رەقىبنى شارمسار قىلماي،
باسارمەن شۇم رەقىبلەرنى ئەزىم دەريا تېشىپ كەلدىم.

غۇبار قالغايمۇ كۆڭلۈمدە كۆكۈڭنى پاكلىسام جۇتتىن،
پېشانەمدە ۋىقار پارلاق يورۇق نۇرلار چېچىپ كەلدىم.

باھار كەلمەكتە ئەي ياران، ۋىسال ئارزۇسىنى يادلا،
سابا مەن غۇنچەڭنى سۆيمەككە ئېگىز تاغلار ئېشىپ كەلدىم.

گىرە سال بوينۇمغا تارتىنماي، بىمار قەلبىڭ شىپا تاپسۇن،
بولۇپ پەرۋانە ئىشقىڭدا گويا ئاتەش يېنىپ كەلدىم.

بەخت بولغايمۇ ئالەمدە چېكىپ ئەجرۇ ۋىسال تاپسا،
سېنىڭدىن باشقا يارىم يوق ئىشت سۆزۈم ئېيتىپ كەلدىم.

1971 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

بەرھاتقا

ئوغلۇم!- دەپ ئاستا چېكىپ ئاۋازىمنى،
ئەسلەيمەن دىلپارىسى چىراغىمنى.

ئاي ئۆتتى، يىللار ئۆتتى مەن زىنداندا،
سېغىندىم ئۆزى مۆكلۈق يىراغىمنى.

ئىسىمدە «ئىگگە!» دېگەن شۇ ئاۋازىڭ،
دىڭ تۇتۇپ ئاڭلىغانمەن قۇلاغىمنى.

ھە، بۇگۈن سەككىز ياشقا كىردىڭ ئوغلۇم،
تولدۇرۇپ مېنىڭ پولات قاتارىمنى.

ئىخ، پەلەك! تاش يۈرەككەن ئىسستىمدى،
ئەندىلا قۇرغان ئۆيۈ - ئۇچاغىمنى.

ئاتىلىق چىن مېھرىمگە سەن قانمىدىڭ،
مەن كەتتىم، ئېلىپ سوغاق قۇچاغىمنى.

قاراقاپچىن[1]، كۆنگەيسۇدا[1] چەكتىم پەريات،

---

[1] قومۇل شەھرىنىڭ شەرقىدىكى شۇ ناملىق يېزا. شائىر 1964 - يىلىدىن 1966 - يىلىنىڭ باشلىرىغىچە قومۇلنىڭ قاراموقچە، قارا قاپچىن قاتارلىق جايلىرىغا سۈرگۈن قىلىنىپ، نازارەت ئاستىدا قاتتىق جازالانغان ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سەرسان بوپ بىلمەي پەقەت قارارىمنى.

كۈنۈ – تۈن سېنى دېدىم ھېچكىم بىلمەس،
سېغىنىپ چەككەن ھەسرەت- پىراغىمنى.

«ئەرك!» دەپ كۆردۈم ئاخىر قانلىق زىندان،
ئارتتۇردى مېنىڭ قايغۇ- ئازابىمنى.

بەزىدە سېغىنىشتىن ياش تىزىلار،
تولدۇرۇپ مېنىڭ كۆزۈ – چاناغىمنى.

تاڭ ئاتسا كۆرسەم دەيمەن باغرىم قىنىپ،
«سېغىندىم قاراقات كۆز قاراغىمنى.»[2]

1971 – يىل ياز، ئوبلاست تۈرمىسى- غۇلجا

---

[1] كۈنگەيسۇ - داۋانچىڭنىڭ شەرقىي تەرىپىگە جايلاشقان شۇ ناملىق جىلغا، 1966 – 2 – ئاينىڭ بېشىدا جامائەت خەۋپسىزلىك نازارىتى شائىرغا رەسمەن «شىيۇجىڭجۇيىچى»، «چەتئەلگە باغلانغان ئۇنسۇر» ھەم «ئەكسىلئىنقىلابچى» قالپاقلىرىنى كىيگۈزۈپ، شائىرنى 2 - ئاينىڭ 22 – كۈنى كۈنگەيسۇدىكى «غالىبىيەت» فېرمىسى ئەمما نازارىتىگە تاپشۇرۇپ بەرگەن. شائىر بۇ يەردە 1967 – يىلى ئۆكتەبىرنىڭ باشلىرىغىچە ئېغىر ئەمگەك، قىيىن شارائىتتا ياشىدى، ئاخىرى شائىرنىڭ ھاياتى قاتتىق تەھدىتكە ئۇچرىغاندىن كېيىن، ئانىسىنىڭ كېسەللىكىنى باھانە قىلىپ، ئۇرۇمچىگە قېچىپ كەتكەن.

[2] بۇ مىسرا قازاق شائىرى قاۋسىلقان قوزىبايېۋتىن ئېلىندى.

گۈلگە

كۆزۈڭ ئاچتىڭ بېغىمدا،
قىزىم غەمكىن چېغىمدا،
ئاسرالمىدىم يېنىمدا،
دەيدۇ داداڭ سېغىنىپ:
گۈلى قىزىم – گۈل قىزىم،
ئامان ئۆسكىن كۆل قىزىم.

پەلەك زالىم خار قىلدى،
بىزنى ئايرىپ زار قىلدى،
مېنى زىندان «يار قىلدى،»
دەيدۇ داداڭ سېغىنىپ:
گۈلى قىزىم – گۈل قىزىم،
ئامان ئۆسكىن كۆل قىزىم.

ئەسلەپ سېنى ھەر ئاندا،
بىر كۆرمەككە ئارماندا،
كۈنلەر ئۆتەر پىغاندا،
دەيدۇ داداڭ سېغىنىپ:
گۈلى قىزىم – گۈل قىزىم،
ئامان ئۆسكىن كۆل قىزىم.

تۈنلەر كېتىپ كۈن كېلەر،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىرلىككە كەلگەن ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

تاڭ قۇياشى نۇر تۆكەر،
باشتىن كۆلپەت ـ غەم كېتەر،
دەيدۇ داداڭ سېغىنىپ:
گۈلى قىزىم ـ گۈل قىزىم،
ئامان ئۆسكىن كۆل قىزىم.

1971 ـ يىل ياز، ئوبلاست تۈرمىسى- غۇلجا

ئون يەتتە يېشىمدا
(بىر ئوقۇغۇچى قىز ئاغزىدىن)

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر،
قاتمۇ قات غەم ئارا قالدى بۇ بېشىم.
كاڭ پەلەك دەستىدىن چەكتىم ستەملەر،
ياش تۇرۇپ زىندانىدا ئاقاردى چېچىم.

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر،
زەھەرلىك ئاغۇغا ئايلاندى ئېشىم.
ۋەتەننى ئويلىسام كۆزۈمدە نەملەر،
ھەسرەتلىك تارىمدەك ئاقىدۇ يېشىم.

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر،
ئەركى يوق قۇللۇقتا سۆزلەلمەس تېلىم.
خازان بوپ سولاشتى باغۇ ـ چىمەنلەر،
قەپەزگە ئايلاندى كەڭتاشا ئېلىم.

ئون يەتتە يېشىمدا كەلدى ئەلەملەر،
دەرغەزەپ دېڭىزدەك تاشىدۇ دىلىم.
ۋەتىنىم كەلمەكتە ئاجايىپ دەملەر،
سەن ئۇچۇن پىدادۇر مېنىڭ ياش جېنىم.

1971 ـ يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بادام ۋە شامال

مۆنبەت تارىم ۋادىسىدا بادام زەپ ئۆسەر،
لېكىن ئۇنىڭ مېۋىسىنى قۇزغۇنلارغا تۆكەر.

شورلۇق بادام ھەسرەتلىنىپ ئېيتار زارىنى،
ئۇچۇپ ئۆتكەن شاماللاردىن تېز جاۋاب كۈتەر.

«كۆكلەم گۈللەپ، تومۇز يازدا پىشتۇقمۇ يامان،
قېنى باغۋەن، شۇ ھىجراندىن نە مۇرات پۈتەر؟

قىشتا جۇدۇن، يازدا قۇزغۇن بەرمەستىن ئارام،
مەرت باغۋەنىنىڭ ھەق ئەجرىگە زەخمەت يەتكۈزەر.

باغۋەن كەلسە مەن كۈلەتتىم قۇزغۇن يوقالسا»
- دەيدۇ بادام تاتلىققىنە خىيالغا چۆكەر...

خانتەڭرىدىن[1] ئۇچۇپ ئۆتكەن ھەيۋەت شاماللار،
بولۇت باغرىن پارە قىلىپ سۆز قوشۇپ ئۆتەر...

نالىمىغىن شورلۇق بادام باغۋىنىڭ مەختۇم[2]،

---

[1] خانتەڭرى - تەڭرى تاغلىرىنىڭ ئېگىز چوققىلىرىنىڭ بىرى.
[2] مەختۇم - مەختۇمبولا - چىن تۆمۈر باتۇر ھېكايىسىدىكى چىن تۆمۈر باتۇرنىڭ سىڭلىسى.

يالماۋۇزنىڭ چاڭگىلىدا دەرت - ھەسرەت چېكەر.

كۈن چىقىشتىن تىمسقىلاپ كەلگەن ياۋۇز ئۇ،
قانلار تۆكۈپ بۇ تۇپراقتا پەيزىنى سۈرەر.

كويىقاپقا باش ئەگمىدى شۇ قەيسەر مەختۇم،
تەشنا بولۇپ كۆز ئوگىدا باتۇرنى كۆرەر.

ئاھ ئىست، دەپ تاغلار كىزەر باتۇر[1] كۈنى - تۈن،
كويىقاپنى گۇم قىلماقنىڭ قەستىدە يۈرەر.

يوقالماستىن شۇم يالماۋۇز قۇرىماس ئاپەت،
قاغا، قۇزغۇن، شۇم زىياندىش يوقالماس بىلەر.

جەم بولغاندا باتۇر، مەختۇم بادامىلىق باغدا،
بۇ جاپاكەش چەكسىز تۇپراق شاتلىققا كۆلەر.

نالىمغىن، ياراڭ تاپار كۆكلەمدىن شىپا،
«سەبر قىلساڭ توڭ غورىدىن شەرۋەتلەر پۈتەر.»

قەددىن رۇسلاپ بادام كۈلەر ۋىسال ئارزۇلاپ،
ئۈنىڭ مەجرۇھ شاخلىرىنى شوخ شامال ئۆپەر...

1971 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

---

[1] باتۇر - چىن تۆمۈر باتۇر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بېنجاڭ[1]

ۋەتەن دېسەم تۇرمىگە سولىدىڭ يامان بېنجاڭ،
كۆزلىرى قىزىل قانلىق چىرايى سامان بېنجاڭ.

تۇرمە ئىچرە مىڭلاپ جان زۇلمىڭنى ئەجەپ تارتتى،
ئىنسانى پەزىلەت يوق قان ئىچكۈچ قاۋان بېنجاڭ.

پۇتۇمغا كىشەن سالدىڭ، قولۇمغا پولات كويزا،
كەسپىڭدۇر ئۇرۇپ، تىللاش قارا يۈز بىئىمان بېنجاڭ.

ھەركۈنى چۇمۇش داغسۇ، قارا فاگودا[2] زەپ «باقتىڭ»،
كىشىگە قىلچە رەھمىڭ يوق زەھەرلىك ئىلان بېنجاڭ.

قولۇڭدا قارا كوسەي تۇرۇپ ئۆگزىدە تووۋلايسەن،
تېشىڭ پال - پال، ئىچىڭ تال - تال قورقانچاق قويان بېنجاڭ.

زارلايدۇ سېنىڭ ئاپەت ئاياغىڭدىن يېشىل بوستان،
قەستىڭ ئەلنى قۇل قىلماق بالاخور چايان بېنجاڭ.

شۇم زالىملىق پەيلىڭدىن سەن ئەمدى زاۋال تاپتىڭ،

---

[1] بېنجاڭ - تۇرمە ساقچىلىرى.

[2] فاگو - كۆممە قوناقتىن قىلىنىدىغان ئىچى كاۋاك خىتايلارنىڭ ھو نېنى.

ئېلىمىنىڭ قەھرى قوزغالدى نۇرالمايسەن ھامان بەنجاڭ.

ئەنە جوڭغار، شۇ تارىمدا يېقىلدى نۇر چىراق گۇلخان،
چاشقان تۇشكى مىڭسەر قاچارسەن قايان بەنجاڭ.

ئادالەت تاڭلىرى ئاتار يېڭىپ ئاخىر زۇلۇماتنى،
ئاشۇ كۈن پۈتكىنىڭ شۇدۇر قالمايسەن ئامان بەنجاڭ.

1971 - يىل ياز، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

www.uyghurkitap.com

قارا ساچىڭ

نىگار كەتتىڭ يىراقلارغا كۆزۈمدە قارا ساچىڭ،
مېنى سالدىڭ پىراقلارغا سۆزۈمدە قارا ساچىڭ.

ئۆزۈڭ خوش پېئىل پەرى پەيكەر قامىتىڭ قىزىل گۈلدۇر،
زىلاڭلار تالى مەۋجۇنۇندەك دۈمبەڭدە قارا ساچىڭ.

كۆزۈم چۈشتى سىياقىڭغا شۇندىن بىئارام بولدۇم،
بويۇڭغا بىباھا زىننەت ھۆسنىڭدە قارا ساچىڭ.

ساياقى ئاشۇ ناكەسلەر خارلاپ ساچىنى كەستۇردى،
مېنىڭچۇن ساقلىغىن دائىم كۆكسۈڭدە قارا ساچىڭ.

بولۇتتەك ئۇيىنغاي ھەردەم ئەسكەن شۇ سابالاردا،
بىھۇدە بولما ئاۋارە كۆپتۇرمە قارا ساچىڭ.

باغلىساڭ قوللىرىم باغلا نىجادى بىر قۇلۇڭ بولغاي،
ئازار بېرىپ جالا ئاسما سۆردۈرمە قارا ساچىڭ.

1971 - يىل ياز، غۇلجا ئۇبلاست تۈرمىسى

سەبدىشىم تۇرغان دارغا[1]

ئۆتتى توققۇز باھار، ياز غازاڭ تاشلاپ قوغلىشىپ،
ئاقتى قانچە دەريا ـ سۇ ھەسرەت بىلەن تولغىنىپ.

كۆز شاملى گۈرۈلدەر يالغۇز زىندان ئىچىدە،
شۇ زىنداندا ئولتۇرار بىر مەرت باتۇر ئويلىنىپ.

ئۇ ئويلىنار ۋەتەنىنىڭ ئىزگۈ ھەسرەت ـ مۇڭىنى،
ئاشۇ ئويلار كۆيدىرەر يۈرەك باغرىنى ئوت بولۇپ.

تىگىپ مەھكەم قەلبىگە ئانا تۇپراق مېھرىنى،
ئۆتكەن قانلىق جەڭلەردە ئۇچقان غالىب تۇغ بولۇپ.

ھەسرەتلىنىپ ئەسلەيدۇ ماناس دەريا بويىنى،
تىزگىن تارتىپ ئېتىنىڭ قويغان ئىدى توختىتىپ.

شۇ ئالۋاستى ياسىنىپ چىن پەرىشتە رەسمىدە،
كەلگىنىدە قول بەرگەن ئۆز دوستىغا ئوخشىتىپ.

ئالۋاستىدىن ھېچقاچان ياخشىلىق يوق ئىنسانغا،
ياخشىلىققا يامانلىق قاتار كەلدى قوغلىشىپ.

---

[1] تۇرغان دار 1944 ـ يىلىدىكى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ قەھرىمانلىرىدىن بىرى. 1962 ـ يىلى كوممۇنىستلار تەرىپىدىن قولغا ئېلىنىپ، 1971 ـ يىللارغىچە غۇلجا تۈرمىسىدە ياتقاندا شائىر بىلەن بىللە بولغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

نەس ئالۋاستى تويمىدى ئىچىپ ئەلنىڭ قېنىنى،
ۋەيرانىدا بۇ ۋەتەن قالدى باغلار سولىشىپ.

قانداق جىدارمەن مەرت باغۋەن باھار چېچىغى گۈللىرى،
خازاڭ بولسا ۋاقىتسىز قايغۇ بىلەن پولىشىپ.

باتۇر ئالدى قىلىچىنى يەنە تولۇپ غەيرەتكە،
تارىم بىلەن تەڭرىتاغ كەتتى پۇتكۈل قوزغىلىپ.

تۇزاق قۇردى نەس زالىم مەرت باتۇرنىڭ يولىغا،
شۇم ئالۋاستى ھېچقاچان ئادەم بولماس ئۆگىشىلىپ...

كۆز شاملى گۈرۈلدەر يالغۇز زىندان ئىچىدە،
شۇ زىنداندا ئولتۇرار بىر مەرت باتۇر ئويلىنىپ.

زىندان ئىچىدە مەرت باتۇر ئۆتتى تالاي سىناقتىن...
ئۆلۈم دېگەن كاساپەت كۆز تىكسىمۇ دومسىيىپ.

قانداق يەڭسۇن باتۇرنى قىيناش، ئاچلىق، ئازابلار،
ئەل ئىشقىدا يۈرىكى يېنىپ تۇرسا چوغلىنىپ...

باتۇر دەيدۇ: «جاھالەت كۆكۈم تالقان بولغۇسى،
ئېلىم تاپار نىجاتلىق مەڭگۈ پارلاق تاڭ يورۇپ.»

قارا يىللار ۋەھىمىسى يېڭەلمىدى باتۇرنى،
چۈنكى ئۇنىڭ يولتۇزى يانار شۇنچە نۇرلىنىپ...

1971 - يىل يازى، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئەمدى

ئىشىت ئەرزىمنى ئەي دىلبەر، ئاداققى ئىلتىجا ئەمدى،
ئېچىلماس بۇ قارا كۆڭلۈم ئەلەمگە مۇپتىلا ئەمدى.

نىجاتلىق يۇلتۇزۇم سەندىك بېشىم ئۆرزە يېنىپ تۇرغان،
يۇزۇڭنى جۇت بولۇپ توستى، ئىست بەختىم قارا ئەمدى.

كۆزۈڭدىن ياشلىرىڭ كۆرۈپ قارا زۇلمەتكە پۇت ئاتسام،
رەقىبىم ئەزدى قەلبىمنى يۈرەك دەرتتىن يارا ئەمدى.

ئاشىق دەردى شىپا تاپقاي گۈزەل مەشۇق ۋاپاسىدىن،
بۇنى دۈشمەن راۋا كۆرمەس تېپىلماس ھېچ داۋا ئەمدى.

بولۇپ بۇلبۇل سېنى كۆيلەپ، گۈلۈم غۇنچەڭ سۈيەلمەسمەن،
رىزا بول شورلۇق ئىشقىمدىن ساڭا بولسۇن ئاگا ئەمدى.

تۇر ئويغان، قالما غەپلەتتە، رەقىبىڭ قەستى بەختىڭدە،
كۆزۈمدىن ئاقتى قان - ياشلار ساڭا بولسۇن جاكا ئەمدى.

بارۇرمەن مويتۇكۈزىغا شۇ دەم ئاخىرقى دەم سېنى يادلاپ،
تۇرار جاللات قىلىچ شىلتىپ بېشىم تەندىن جۇدا ئەمدى.

نە ئارمان، بىر كېلىپ كۆنلەر يورۇق تاڭ سۇبھىنى سۆيسەڭ،
ئىسىڭگە ئال غېرىبىڭنى، ئامان بول ئەلۋىدا ئەمدى.

1971 - يىل كۈز؛ گوڭگەنتىڭ تۈرمىسى ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ۋىسال ئارزۇسى

ياشلىقىمىز دىلبىرىم گۈزەل ئىدى نەقەدەر،
زۇلمەت ئىچرە قېپ قالدى ئۆتكەن كۈنلەر قارىسى.

ئايلار ئۆتەر، يىل ئۆتەر مەن مەنزىلسىز سەپەردە،
كۆرۈشتۈرمەس بىزلەرنى قول يېتىم يەر ئارىسى.

نالىمايمەن ئەل ئۈچۈن زىندانلاردا ياتقانغا،
مەن ئەمەسمۇ ۋەتەننىڭ سۆيگەن يۈرەك پارىسى؟

بەس يىغلىما، سەبرقىل يېتەر ئارزۇ ۋىسالغا،
شۇندا تاپار شىپالىق بۇ يۈرەكلەر يارىسى.

1971 - يىل كۈز، ئۈرۈمچى گۇڭئەننىڭ تۈرمىسى

رۇباشىيلار

1

ياشلىقىم كۆلسەملا ئۈينىسام دەتتىم،
ئۆمرۈم دۇردانىسىنى شور يەرگە ئەكتىم.
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە سولۇپتۇ گۈلۈم،
ياشلىقىم قايدىسەن؟ قەدرىڭگە يەتتىم.

2

ئىشەنمە گۈلجامال قارا قېشىڭغا،
خېرىداركۆپ كەلدى كۆردۈم قېشىڭغا،
غۇنچىدەك چېغىڭدا بىر ۋاپادار تاپ،
نۇر بېرىپ تۇرغاي ئۇ ئاپپاق چېچىڭغا.

3

يەتتە يىللاپ سېنى كۆرمىدىم،
يەتتە يىللاپ سېنى سۆيمىدىم،
تىرىك تۇرۇپ كۆيدۈم دوزاختا،
ئىشقىڭ بىلەن يانا ئۆلمىدىم.

4

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇ زامان كىملەردىن قالمىغان زامان،
كەم بەخت ـ خورلۇقتا بولدۇم ناتىۋان،
كۆلمىگىن شورىمغا ئەتىكى كۈنۈڭ،
شۇ مېنىڭ ھالىمدىن بولغۇسى يامان.

5

يامغۇر ياغار توختار ئاخىرى،
بۇلاقمۇ ئاقار توختار ئاخىرى،
كۈنۈ تۈن يىغلايمەن مەن بەختى قارا،
كۆز يېشىم توختارمۇ ئەي يار، ئاخىرى؟

6

ياشلىقىم تېگىدا تۇتتۇم گۈزەل يار،
بېشىمغا كۈن چۈشسە قىلدى مېنى خار،
سولاشقان گۈلۈمنى ياشناتتى بىرسى،
بىلدىمكى ئۆمرۈمگە شۇ كۈن ۋاپادار.

1970 - 1971 - يىللار

ھۆسنى(2)

ئاكا، دەتتىڭ تىلىڭ ئەمەس، دىلىڭ بىلەن،
ياتقاچقىمۇ بىر قورساقتا سىڭىڭ بىلەن.
يېتىملىق، موھتاجلىقتا بىللە ئۆستۇق،
زامانلار زەھرىنى بىللە يۇتتۇق.
بار ئىكەن شۇ ئانىمىز بەختىمىزگە،
يەتكۈزدى گۈل يىگىتلىك پەيتىمىزگە.
دۇمبىمىز كۆرەر دېسەك ئەمدى ئاپتاپ،
كۈن نۇرىن توستى بولۇت كۆكنى قاپساپ.

شۇ بىلەن گۈل يۇرتىمىز بولدى ۋەيران،
بىز ئۈچۈن تۇغقان ۋەتەن بولدى زىندان.
مەن ئۈچتۇم ئۈششۈك تەككەن ياپراق بولۇپ،
يۇردۇمەن داۋانچىگدا غەمگە تولۇپ.
كېلەتتىڭ باھار يىلى - قەلبىڭ سىڭىڭ،
داۋانچىڭ يوللىرىدا قالدى ئىزىڭ...
كۆرسەممۇ شۇم پەلەكتىن قايغۇ - جاپا،
شۇ سىڭىڭ مېھرىڭ بىلەن تاپتىم شىپا.
بۇ دۇنيا شۇنچە كەڭكەن، قۇچىغى تار،
توق تۇرمۇش ناكەسلەرگە بولاركەن يار.
ئەل دېگەن، ۋەتەن دېگەن چىكەر ھەسرەت،
ئۆزۈڭى — قان، ياش بىلەن ئەلەم، نەپرەت.
ھاياتلىق — ئۆزۈن مەنزىل، تۇپتۇز ئەمەس،

بۇ دۇنيا گاھى كەڭدۇر، گاھى قەپەس.
تىگرىقما، كۈرەش بىلەن يوللار كەڭدۇر،
ھاياتلىق مەزلۇم ئەلگە شۇ چاغ تەڭدۇر.
شۇ تىلەك يانسۇن بىزنىڭ قەلبىمىزدە،
ۋەتەننىڭ گۈل بەختى بار ئەتىمىزدە.
كۆپ كېلىپ ياخشى كۈنلەر بولسا نەسىپ،
جان ئۇكام، كۆرۈشەرمىز قۇچاغلىشىپ.

1972 – يىل ياز، گۇڭگەنتىڭ تۈرمىسى- ئۈرۈمچى

سۇمرۇغقا

سۇمرۇغ سېنىڭ ۋەتىنىڭ ـ بەختلەرنىڭ ماكانى،
سەنسەن بەختۇ ـ ئامەتنىڭ ئۇلۇق شاھى ـ خاقانى.
شۇ كەمىنەڭ ـ رەۋشەنخان كەلگەن چەمبىل ئېلىدىن،
مەلۇم بولغاي بىر ساڭا سۆزلىرىنىڭ بايانى.
يوللار باستىم، مول باستىم مېنى ئېلىم يوللىدى،
ئىككى ئاتلاپ ئۆتتۇممەن سىير، ئامۇدەك دەريانى.
ئېلىم ئىشقى يۈرەكتە جاپا تېغىنى مات قىلدىم،
داڭگال سىمان بىلىندى سەكسەنبەلنىڭ داۋانى.
ھەمرىيىم بار قىلىچىم، ئاقبوز ئېتىم ئاستىمدا،
بېشىمدا بار دۇبۇلغام، ئالدىم ئۈمىد، ئۇقيانى.
ھەمرا تۇتماس چىن باتۇر بايلىق، بىغەم ھاياتنى،
شۇڭا ئېلى خار بولماس كۆرمەس ھېچبىر ۋەيرانى.
ئەل ئىشقىغا ئاشىقمەن، ئەل نەپرىتى ـ قۇرالىم،
يېڭەي ئاشۇ ھىيلىگەر قارا دېۋە ھەييانى.
بەل ئېلىشتىم تۇنجى رەت باستىم ھەيۋەت يولۋاسنى،
بېلىمدا بار تاسمىسى ئۇندىن قالغان نىشانى.
ئىككىنچى رەت يولۇمنى توستى قىرىق قاراقچى،
«توۋا» قىلدى «قارا چاچ» قايرىپ قويۇپ ئىزانى.
ئۈچىنچى رەت باللىرىڭ زارلىغاندا ئاپەتتىن،
ئەژدىھارنى يوق قىلدىم، كەلمەي قويدى زوۋانى.
ياخشىلىققا ـ ياخشىلىق كەلسە ئەگەر قولۇڭدىن،
مېنى يەتكۈز كويىقاپقا شۇدۇر دىلىمنىڭ پەيمانى.

قارا دېۋە ئالۋاستى ئارام بەرمەس ئېلىمگە،
«ئارچىنبەل» نى ئېيپ قاچقان قىلار ئاگا جاپانى.
سونار باتۇر قىلىچى، لېكىن بىلى ئىگىلمەس،
يەتمەي پۆككەن مۇراتقا باتۇر بولماس مەردانى.
ئەل قايغۇسى ـ غېمىمدۇر، ئەل شاتلىقى ـ قۇۋانچىم،
«ئارچىن» بىلەن ئەگكۈشتەر ـ شۇدۇر قەلبىم ئارمانى.
«ئارچىن» كەلسە قولۇمغا، ئەگكۈشتىرىم ئېلىمگە،
ئېسىل تونلار كىيىشسۇن يېتىم ـ يېسىر، دىۋانى.
«يولۋاس يانماس ئىزىدىن، يىگىت ئېيتقان سۆزىدىن.»
شۇم دېۋنى يوقىتىپ، جەننەت قىلاي دۇنيانى.

1972 ـ يىل ياز، ئوبلاست تۈرمىسى ـ غۇلجا

نە ئۈچۈن؟

نە ئۈچۈن تەگرىم مېنى ياراتتىڭكىن،
خار قىلىپ دۈشمىنىڭگە قاراتتىڭكىن؟!

1973 - يىل يانۋار، گۈگۈەتىك تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

تۈرمىدە چۈش كۆرۈپ

چۈشۈمدە سەن قارا كېچىلەر،
ئانا ئوغلۇڭ ئۆنتۈپ قالارمۇ؟

كۈن پىكرىمدە، تۈنلەر زىكرىمدە،
خىيال قۇشۇم سېنى تاپارمۇ؟

ئۆتەر يىللار ـ باغرىتاش يىللار،
تار قەپەزدە ئوغلۇڭ ياتارمۇ؟

كاژ پەلەكتىن شۇ بەختى قارا،
مەندەك شورلۇق جاھاندا بارمۇ؟

يىراقتا سەن مېھرىڭ يۈرەكتە،
بىزگە ھىجران ئەبەدكە يارمۇ؟

چۈشۈمدە سەن، چېھرەڭ نامايەن...
ساپ باغرىڭغا باغرىم قانارمۇ؟

ئاقار يېشىڭ، ئاقار ياشلىرىم...
دەريا بولۇپ لەۋدىن تاشارمۇ؟

ئاققان قان، ياش ياۋۇز زالىمنى،

كەلكۈن بولۇپ بىر كۈن باسارمۇ؟

ئېلىم كۆتكەن، ئەسىرلەر كۆتكەن،
ھۆرلۈك تېڭى بىزگە ئاتارمۇ؟!

1975 - يىل 18 - فېۋرال تاڭ سەھەر، ئۈرۈمچى

گۈزەلنىڭ تۇرمىسى
يېڭى يىل تىلەكلىرى

1

ئەلۋىدا ساڭا ئەمدى شۇ يىللارنىڭ قاراسى كەت،
باشلارغا ئەلەم سالغان جاھالەتنىڭ بالاسى كەت.

ئەسىرلەر ئۆتتى غەپلەتتە ئىلىم ھېچ كۆرمىدى خوشلۇق،
ۋاپاغا جاپا قىلغان قارا يۈزنىڭ جاپاسى كەت.

قېنى ئۇ يەر، مۈلك، ئەشيا، قېنى ئۇ بىزدىكى ئىمكان،
ئىلىمنىڭ قان تېرى ئاقتى بالاخورنىڭ جازاسى كەت.

يالتىراپ يۇلتۇز يانار شۇ تەگرى ئۈستىدە چاقناپ،
ئورمان ياقتى گۈلخانلار قاراتۈننىڭ خۇداسى كەت.

2

يېڭى يىل جان تەسەددۇق كۆرەيلى تاڭ ساباسىنى،
كۆكسىمىز ئېچىپ قانسۇن ئۈنىڭ زۇمرەت ھاۋاسىنى.

باش ئەگمەس تەگرى پەرزەنتى ئەرك دەپ ئاتلىندۇق ئالغا،
قەھرىمىز ئېلىپ كەلسۇن بوران، چاقماق ساداسىنى.

«ئەرك، ھۆرلۇك بباھادۇر، جىمى دەرت ئاشۇ قۇللۇقتا»،
جەڭلەردە دېگەن ئەجداد ئۇقايلى بىز مۇراسىنى.

يوقالسۇن قارا ئىبلىس ۋەتەن پاكلانغاي ئاپەتتىن،
ياشارسۇن قايتا دەشت ـ چۆللەر ئېلىم كىيسۇن لىباسىنى.

يېڭى يىل ئىجىل بولغىن، مەزلۇم ئەل بەختىگە مەڭگۈ،
يازايلى بىز سەھىپەڭگە سائادەتنىڭ ناۋاسىنى.

1977 - يىل 27 - دېكابىر، ئۈرۈمچى گۈڭگەنتىڭ تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قانداق قىلاي بەختىم قارا

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
يۈرگەن يېرىم خاڭلار ئارا،
پۈتتا كىشەن، قولدا كويزا،
ئۆزەم قۇلمەن، قەلبىم يارا.

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
قونۇق يەيمەن، ئۇيقۇم چالا،
نىمە پۈتمەس، قانداق گۇناھ،
نە كۈنلەرگە قالدىم خۇدا؟!

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
قالدى يىغلاپ خوتۇن، بالا،
كۆزىن يۇمدى زارلاپ ئانا،
يوللىرىمغا قارا ــ قارا...

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
ئېلىم ۋەيران، باستى قازا،
خىتاي زالىم كۆرەڭلەيدۇ،
تۆت ئەتراپىم ماتەمسىرا...

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
بولدى ماكان دەشتۇ دالا،

ياتقا جەننەت بۇ كەڭ ۋەتەن،
«جېنىم قەپەزدە قىينىلا...»
قانداق قىلاي بەختىم قارا،
دەرت- ئەلەمنى تارتتۇق تازا،
كېلىۋەرسە دەرتلەر باشقا،
مەرت يىگىتمۇ قانداق چىدا؟

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
بۇ سەپەردە خەلقىم ھەمرا،
غەم تاغلىرىن تالقان قىلدىم،
ۋەتەن ـ مىللەت بولغاچ يانا.

قانداق قىلاي بەختىم قارا،
زۇلمەت كۆكتە يۇلتۇز يانار،
كېچە ئۆزۈن، بولسۇن سىياھ،
تۇن كەينىدىن تاڭلار ئاتار!

1978 – يىل 4 ـ ماي، يېشىل جىلغا (لۇساۋگۇ)

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

دوستلۇق گۈلى
(يولداش ئا. ھەسەنگە)

دوستلۇقنىڭ غۇنچىسى ئېچىلدى،
قان ئاققان شۇ زىندان ئىچىدە.
قار، بوران، جۇدۇندا تىك تۇرار،
باش ئەگمەي زۇلمەتلىك كېچىدە...

گۈل ئەمەس ئۇ - ھۆرلۈك بەلگىسى،
پەرۋىش قىل پورەكلەپ ئېچىلسۇن.
گۈل ئەمەس ئۇ - باھار ئەلچىسى،
كەڭ تارىم بويىغا چېچىلسۇن!

1979 - يىل 4 - سىنتەبىر، ئۈرۈمچى لۇساۋگو كۆمۈر كان

شەپقەت

(ئوغلۇم شەپقەتنىڭ بىر ياشقا كىرگەنلىكىنى قۇتلاپ)

باشلىرىڭ دومىلاق چىلگىدەك،
ئۆزەڭگە ئاق يۈزۈڭ ياراشقان.
كۆزلىرىڭ پاھ، ئەجەپ دېگىدەك،
ئەقلىنىڭ بۇلىقى قاملاشقان.

شۇ كۆزلەر ئەقىللىق ھەم تەمكىن،
كۈلگەندە چولپاندەك يانىدۇ...
بەزىدە ئوي بىلەن ھەم غەمكىن،
ساڭمۇ شائىرلىق يارىمىدۇ؟

كىرپىكىڭ - بوتىنىڭ كىرپىكى،
تۇرىدۇ يا كەبى ئېگىلىپ.
قاشلىرىڭ قالغاچنىڭ قانىتى،
بەزىدە سەكرىشەر ئېتىلىپ...

ئۆز بۇرنۇڭ گوياكى پىستىدەك،
لەۋلىرىڭ، شۇ ئاغزىڭ بەك ئوماق.
چاچلىرىڭ كۆز يېغىن يېگىدەك،
سەزگۈنىڭ كانىدۇر جۈپ قۇلاق.

گۈل بويۇڭ سەرۋىنىڭ تىمسالى،
قامىتىڭ چىناردەك بولىدۇ...
كەڭ گەۋدەڭ پەرھاتنىڭ مىسالى،

قولۇڭغا كىۋچ ـ غەيرەت تولدۇ...

شۇ ئاتەش كۆيدۈرەر، سۆيدۈرەر،
داداڭنىڭ، ئاپاڭنىڭ قەلبىنى.
قانلىرىم مەۋجىدە شوخ ئۈزەر،
ھەسرىتىم، ئارزۇيۇم يەلكىنى...

ھەسرىتىم ـ گۈل ياشلىق بوش ئۆتتى،
بولالماي ئىلىمگە سايىبان.
ئويلىسام يۈرىكىم قان يۇتتى،
مەن دېيتتىم ئۆزەمنى «ناتىۋان».

ئارزۇيۇم بىر ئوغۇل تۇغۇلدى،
دىدىمكى ئۆزەمگە ئىز باسار.
ئىسمىمۇ "شەپقەت" دەپ قويۇلدى،
ئىلىمگە مېھرىبان يول ئاچار.

نەر ئارمان، شەپقىتىم ئۆس چاپسان!
يىگىتلىك پەيتىڭنى بىر كۆرسەم.
ئارمىنىم ھۆرلۈكتە تۇغۇلغان،
بەختلىك نەۋرەمنى بىر سۆيسەم!

1983 ـ يىل 15 ـ مارت، ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چەتئەللەردە

(1985 - 2004 - يىللار)

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تاڭ چېغى

كائىنات ئۇيقۇن ئاچار، قويىنى ناھاردۇر تاڭ چېغى،
شۇنچە ئۇز ھۆسنى بىلەن مىسلى باھاردۇر تاڭ چېغى.

تونىنى قوغلاپ، كۈنمۇ چىقتى، قىرمىزى رومال ئوراپ،
تەلمۈرۈپ مەشۇقنى كۈتكەن گوياكى ياردۇر تاڭ چېغى.

قىر - ئېتىزلار، باغ - ۋارانلار ياپ - يېشىل لىباس كىيىپ،
كۈن نۇرىغا ئاچتى باغرىن، ئىنتىزاردۇر تاڭ چېغى.

ئەنە سەبدە، مانا لالە، يەنە رەيھان شاد كۈلەر،
گۈلچىمەن باغ، كوچا - كويلار تولغان ئىپاردۇر تاڭ چېغى.

ۋاھ، ئەجەپ تاڭ سەيلىسى، ئالەم شۇ چاغ شوخ بەزمىدە،
سايرىشار باغلار ئارا قۇشلار خۇماردۇر تاڭ چېغى.

تاڭ پەرىسى كۆيگە چىللاپ: «تۇر نىجادى، ئال قەلەم،
دەيدۇ - تاڭنى كۆيلىمەي يېتىش، گۇناھتۇر تاڭ چېغى.»

1985 - يىل 4 - ئاپرىل، ئادېلايدې - ئاۋستىرالىيە

ئۈرۈك يېگەندە.....

ئادېلايدېنىڭ خىلۋەت باغچىسىدا تاڭ سەھەر،
ئۈرۈك يېدىم تاللاپ تۇرۇپ شۇ سەرخىلىنى.
پىسەنت بولمىدى كۆڭلۈمگە شۇ قەدەر،
ئەسلەپ كەتتىم، ئەرىپ ئانا يۇرتىنىڭ خۇۋەينىسىنى[1].

1985 - يىل 15 - دېكابىر، ئادېلايدې - ئاۋستىرالىيە

---

[1] ئۈرۈكنىڭ بىر تۈرى ــ مېۋىسى يۇملۇلاق، پوستى قېلىن، رەڭگى يېشىلسىمان ساغۇچ، ئاپتاپ تەككەن تەرىپى قىزىرىدۇ؛ تەمى تاتلىق، سۈيى كەمرەك، شىرنىلىك، خۇشبۇي بولىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بوغدىغا[1] مۇھەببەت

بوغدا، يىراقلاردىن سېنى كۆرىمەن،
بوغدا، چىن دىلىمدىن ساڭا كۆيىمەن،
ئىمان ئېيتقىنىمدا نامىڭ قوشۇلسۇن،
سېنى دەپ تۇغۇلدۇم،
سەنچۇن ئۆلىمەن!

1987 - يىل ياز، ئادېلايدې - ئاۋستىرالىيە

---

[1] بوغدا ئۈرۈمچىنىڭ شەرقىدە، تەڭرى تېغىنىڭ چوققىلىرىدىن بىرى.

بىر سىقىم تۇپراق

كېتەردە خۇش ئېيتىپ ئانام بېشىدىن،
يوللۇق دەپ بىر سىقىم تۇپراقنى ئالدىم.
ئايرىلغان چېغىمدا ئانا تۇپراقتىن،
كۆز ئۆزمەي ئارقامغا قاراپلا قالدىم....

خۇش ئانا ۋەتىنىم ـ سۆيگەن دىيارىم،
ئويلىسام، ۋەتىنىم نەلەردە قالدى؟
مەن ئۆزۈم يىراقتا، يىراقتا رەھىم،
ئۆز ۋەتەن مېھرىدە ئەسىر بوپ قالدى.

باشلارغا قادالغان شۇ قارا قىسمەت،
بىزلەرنى ۋەتەندىن ئەيلىدى جۇدا.
مىللىتىم ئاھىدىن ئالەمچە نەپرەت،
باسقۇسى سېنى، ئەي «بېجىڭلىك خۇدا».

شۇ ھىجران تاغلىرى باسسا يۈرەكنى،
كۆزۈمگە سۈرتۈيمەن تۇپراقنى ئېلىپ.
ئىلى گۈلزارلىرىدىن تېزىپ چېچەكنى،
ھەم تارىم چۆلىدىن كېلىمەن كېزىپ.

ھاياتلىق ھېمىشەم تەسادىپقا باي...
نەلەردە ئۆلۈشىن بىلمەيدۇ كىشى.

ئارزۇيۇم: قەۋرەمگە ۋەتەن بەرسۇن جاي،
دەيمەنۇ بۇ بىراق تەقدىرنىڭ ئىشى.
ئەۋلادىم، تەڭ كۆمگىن، چەتلەردە قالسام،
شۇ تۇپراق جىسمىمنى قۇچاقلاپ ياتسۇن...
ۋەتەنىنىڭ گادىيى - غېرىپ روھلىقىم،
ھەر سەھەر ۋەتەننى ئىزدىسۇن، تاپسۇن.

1987 - يىل 20 - دېكابىر، ئادېلايدې - ئاۋستراليە

كۆل بويىدا

ئەتراپلىرى ئېدىرلىق،
بوك باراقسان يېشىللىق،
كۆردۈم بوگۈن زەپ ئىللىق،
مائۇنت گامبىيە كۆلىنى.

ۋەلى كۆلى دەيدىكەن،
ئەتراپلىرى سەيلىكەن،
جانغا راھەت پەيزىكەن،
ئىچىپ قاندىم سۈيىنى.

تۆت ئەتراپى ئوتلاق، ساز...
ئۇچار مىڭلاپ ئۆردەك - غاز،
كۆكلەم ئىكەن قىش ھەم ياز،
كىيگەن گۈزەل تونىنى.

بۇندا قارىغاي، تال، ئارچا،
شاپتۇل، ئۆرۈك ۋە ئالما،
بۆلدۈرگەنۇ، ئەينۇلا...
باسقان ئۈنۈك ھەم سولىنى.

ئۇچار قۇشلار ئاسماندا،
پەرۋاز قىلار ھەر ئاندا،
بۇغا، مارال ھەر ياندا،
تۆكمەس ھەسرەت - مۇڭىنى.

ئاسمان تىنىق، ھاۋاسى -
يۇرەكلەرنىڭ داۋاسى،
ياڭرار ناخشا ناۋاسى،
سۆيەر كۆلنىڭ يۈزىنى.

تۈندە بۇندىن ئاي كەتمەس،
يۇلتۇزلىرى قول يەتمەس،
كۈندۈز قۇياش تەرك ئەتمەس،
چېچەپ ئەلۋەك نۇرىنى.

ئىلانىسىمان يوللاردا،
يۈرەر پىكاپ غوللاردا،
شۇ ئىجاتكار قوللاردا،
كۆردۈم بەخت يولىنى.

باراۋەتتە مىڭلاپ ئەل،
ئەركىن ئېيتار خۇش غەزەل،
بەختى تولۇپ ئاقار سەل،
ئېيتىپ كۆكلۈل سۆزىنى.

بونگە كېلەر سەيياھلار،
جاھان كەزگەن پەرھاتلار،
بۇندا مەغرۇر ئەۋلادلار،
كۆيلەر خۇشال كۆيىنى.

كۆلگە قاراپ ئولتۇرۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىر «ئۇھ!» تارتتىم تولغىنىپ،
ئەسكە ئالدىم ئۆيلىنىپ،
ماكانىم شۇ بوغدىنى.

كۆز ئالدىمدا يۈز ئاچتى،
بوغدا غەمدە بىر باقتى،
قەلبىمگە ئوتلار ياقتى...
كۆردۇم بوغدا بويىنى.

ئەلگە شاتلىق يات بولۇپ،
قاغا ـ قۇزغۇن تاپ بولۇپ،
ئۇچار بۇندا شاد بولۇپ،
خازان قىلىپ ھۆسنىنى.

يۈرىكىمدە جىق پىغان،
ھەسرەتلىرىم ـ ياش ۋە قان،
كۆرسەم بىر كۈن نە ئارمان؟
ئازادە بوغداي تويىنى.

1990 ـ يىل 21 ـ يانۋار، مائۇنت گامبىيە ـ ئاۋسترالىيە

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۆزبېكىستانغا سالام

«ئۆزبېكىستان مۇستەقىللىق ئېلان قىلدى.»
— گېزىت خەۋىرى

ئۆزبېكىستان - ھۆرىستان ئەجدادلارنىڭ ماكانى،
سالام ساڭا يىراقتىن ئەرك كۈنۈڭ مۇبارەك!
ئاۋازىڭنى ئاڭلىدىم تاشتى قەلبىم ئارمانى،
كەڭ ئالەمگە ياڭرىغان جەسۇر ئۈنۈڭ مۇبارەك!

مەن شادلانماي نېمىشكە، قېرىنداشىمىز - بىر تۇغقان،
مەرت بوۋىلار تەڭ ئىچكەن بىر دەريانىڭ سۈيىنى.
مىنىڭ، سىنىڭ دېيىشمەي بىر داستىقاندا جەم بولغان،
ئۆتكەن قارا ئەسىرلەر كۈيلەپ ھەسرەت كۈيىنى.

تىلىمىز بىر، دىلىمىز - يېرىمىزدەك بىر تۇتاش،
ئۆتكەن يۈزلەپ ئەسىرلەر تارىخىمىز گۇۋاھى.
ئەفراسىياپ، ئوغۇزنىڭ نەسلى بىزلەر - قېرىنداش،
ياڭرار بۈگۈن قۇلاقتا ئۇلار بەرگەن دۇئاسى.

تۇغۇلسامۇ تارىمدا ئۇللىق كۆردۈم قوينۇڭنى،
ئاشيان قىلدىم باغرىڭنى، كۈلۈپ ئۆتكەن تۆت باھار.[1]
ئۆز ئانامدەك مېھرىبان قارشى ئالدىڭ ئوغلۇڭنى،

---

[1] شائىر 1957 - يىلىدىن 1961 - يىللارغىچە تاشكەنت دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

ھازىرغىچە قەلبىمدە شۇ سۆيگۈگىنىڭ ئوتى بار...

ئىسسىق ئۆتتى ئوتتۇز يىل كۆتۈش بىلەن بىتاقەت،
سۈرگۈن، خاگلار، زىندانلار بولدى مېنىڭ ماكانىم.
ئانا سۆيگەن يۈرەكتە ئەقىدەڭ بار ھەر سائەت،
كەڭ ئوكيانلار ئارقىدا بولغاندىمۇ جاھانىم....

يىراقلاردىن قارايمەن بەخت تىلەپ دىيارىم،
ئۇندا قالغان قەرداشلار، ئۇندا قەلبىم پارىسى.
دىيارىمسەن ئېلىمگە تۇتاش، سەنسەن خۇمارىم،
بۇ سۆيگىنى توسالماس كەڭ ئوكيانلار ئارىسى!

يا ئىنىمسەن - يا ئاغام، مەن بارارمەن قوينۇڭغا،
قېرىندىشىم ئۆيىگە بارغان كەبى شادىمان.
بەخت قونسۇن بېشىڭغا، مۇبارەكباد تويۇڭغا،
كامال تاپقىن دىيارىم - ئۆزبېكىستان جانجان!

1991 - يىل 1 - سىنتەبىر، ئادېلايدې - ئاۋستىرالىيە.

ئۇيغۇر قىزىغا

ئۇيغۇر قىزى كۆزلىرىڭدىن ئاقمىسۇن ياش،
باتۇر يىگىت ئۆلۈمگە ھېچ ئەگمىدى باش،
تۇنمۇ پاتار ئىرادەڭدە بولسا بەرداش،
بالقىپ چىقار تەڭرى ئۆزرە بىر كۈن قۇياش.

1992 - يىل 16 - نويابىر، ئادېلايدې ئاۋستىرالىيە

ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق

كۆپكۆك ئاسمان رەڭگىدە،
ھېچ ئۆزگەرمەس مەڭگۈگە،
بارچە تۈرك قەلبىدە،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز -
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

بوۋام ئوغۇز شانى بار،
شۇ بايراقتا نامى بار،
مىليون شەھىد قانى بار،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز -
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

نامى شەرقىي تۈركىستان،
ئەجدادىمىز ياشىغان،
بىزگە مەنسۇپ بۇ ماكان،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز -
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاڭا دىلدىن بىز ئامراق.

ئۇيغۇر ئوغلى، ئەي ئارسلان،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ياۋغا قارشى بار، ئاتلان،
ۋەتەن ئۈچۈن پىدا جان،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز ـ
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق.
ئاگا دىلدىن بىز ئامراق.

بىزمۇ ئىنسان ئوغلىمىز،
ئازاد بولسۇن يۇرتىمىز،
ئاگا يېتەر قوربىمىز،
لەپىلدەيدۇ تۇغىمىز ـ
ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق،
ئاگا دىلدىن بىز ئامراق.

1992 - 21 - نويابىر، ئادېلايدې - ئاۋستراليە

ئۇلۇغ باشلىنىش

ۋەتەننىڭ زارىنى ئاڭلاپ يۈرەكلەردە قىسلىس ياندى،
ئېلىڭدە قۇل بولۇپ ياشاپ، ھاياتتىن نە لەززەت قالدى؟

ئەجەپ مەرتكەن تەگرى پەرزەنتى خىتاي زالىمغا ئوت ئاچقان،
ئېلىمنىڭ قەست دۈشمىنى قاتىل، بېيجىڭنى لەرزىگە سالدى.

ئەيىۋەھەننىلىس، بۇ باسقۇنچى نە ئەلەملەر سالمىدى باشقا،
ئۇنىڭ قىلغان زۇلمى دەستىدىن يۈرەك باغرىمىز داغلاندى.

ياشا ئوغلان جاسارىتىڭ بۇ دۇنياغا داڭ كەتتى،
تۆكۈلگەن شۇ قىزىل قاندىن نومۇس - ئارىمىز ئاقلاندى.

قىسلىس ئۆلمەس، ئەنە تارىم، جوڭغاردا يانار ئوچقۇنلار...
قىران بۈركۈتلەر ئىزىدىن يلش بالا پانلار قاناتلاندى.

نە ئىمان ۋە نە ۋىجداندۇر ئۆز ئېلىنىڭ زارىنى بىلمەس،
نە پەرقى ئىنسانۇ ھايۋاننىڭ سىناق مەيدانى تاللاندى.

يا بايلىق قالارمۇ سەندىن، يا مەنسەپ يا ئاتاق - ئابرۇي،
«ۋەتەن ئەلا، مىللەت ئەلا» دېگەنلەر سەپكە ئاتلاندى.

ۋەتەننىڭ ئىشقىدا يانغاچ زالىم توغىنى كۆل قىلدۇق...

باق ئەمدى تەگرى باغرىدىن ئەرك ساداسى ئاڭلاندى.

ئىنشائاللاھ، بۇ ئۇچقۇنلار ئۇلۇغ يانغىنغان يول ئاچقاي،
تەگرى تاغلىرى بويلاپ، كۆرەش باھارى باشلاندى...

1996 - يىل 11 - ئىيۇل، ئادىلايدى ي - ئاۋستراليە

جەھەننەم توغلىرى يانسۇن

1996 - يىلى 29 - ئىيۇن جەنۇبىي ئاۋستىرالىيەدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار كوممۇنىست خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ يېقىندا شەرقىي تۈركىستاندا 65 مىڭ كىشىلىك قوزغىلاڭلارنى باستۇرۇۋاتقانلىقى ھەم لوپنۇردا 44 - قېتىملىق ئاتوم سىناقلىرىنى ئۆتكۈزگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن ئاۋستىرالىيە تۈركىستان جەمئىيىتىنىڭ تەرتىپلىشىدە 400 كىشىلىك چوڭ كۆلەمدە نامايىش ئۆتكۈزگەن ئىدى. ئەنە شۇ ھەيۋەتلىك نامايىشتا خىتاي باسقۇنچىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى قانلىق زۇلمىنىڭ سىمۋولى بولمىش ئىككى قانخور بايرىقى كۆيدۈرۈلۈپ كۈلى كۆككە سورۇلدى... خەلقىمىزنىڭ ئاچچىق غەزەپ ئوتىدا كۆيىۋاتقان جەھەننەم بايراقلىرىنى كۆرۈۋېتىپ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى ئاجايىپ بىر خىل مۇرەككەپ تۇيغۇ - ھېسسىياتلار تەسلىم قىلىپ، قەلبىمنى ئارامخۇدا قويمىدى... بۇ تۇيغۇلار بۈگۈن ئاق قەغەزگە چۈشتى. بۇنى ۋەتەنداشلىرىم بىلەن ئورتاقلىشىمەن.

ۋەتەندىلىش، قويغىن ئوتنى، رەھىم قىلما، جەھەننەم توغلىرى يانسۇن،
شۇ بىيجىڭلىق يېغى دۈشمەننىڭ كۆيۈپ تەختلىرى كۈلگە ئايلانسۇن،
جاھالەت بولۇتلىرىنى ھەيدەيلى جاسارەتتە تەگرى باشىدىن،
ئەسىرلەردىن زۇلۇم چەككەن ئېلىمنىڭ ھۆسنى كۈلسۇن،
بەختى پارلانسۇن!

1996 - 12 - ئىيۇل، ئادېلايدې - ئاۋستىرالىيە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

چەتئەللەردە

چەتئەللەردە بولدۇم مۇساپىر،
تېشىم كۈلدى ئىچىم يىغلىدى...
خەلقىم بىلەن بولدى دەردىم بىر،
شۇ دۇمبەمدە خىتاي قامچىسى،
يۈرىكىمنى ھەسرەت تىغلىدى...

1997 - يىل 25 - مارت، ئادېلايدې - ئاۋستراليە

تەشۋىش

بۇ دۇنيا پانىيدۇر - بۇ دۇنيا ئۆتەر،
بىلىمەن بىزنىمۇ بۇ تۇپراق كۆمەر.

توختىماي يىل ئۆتەر، ئەسىرلەرمۇ ھەم،
قىز كەبى ياسىنىپ باھارلار كېلەر...

باھارنى سۆيگەندۇق مەجنۇن مىسالى،
كۆيدۇرۇپ - سۆيدۇرۇپ كۆكلەممۇ كېتەر.

باھارنىڭ كەينىدىن كېلەر يېشىل ياز،
ھە ئۇنىڭ گۈل ھۆسنى زەپ مەپتۇن ئېتەر.

كۈز كېلەر تۆگمەس نېمىتى بىلەن،
باغلارغا، تاغلارغا ئالتۇن زەر سېپەر.

ئالتۇن كۈز كەينىدىن كېلەر قىش تېزدىن،
ئۇمۇ ئۆز يولىدا شاتلىق بەخش ئېتەر.

زامانلار ئۆتىدۇ، پەلەك چەرخ ئېتىپ،
سەرىمەس خۇيى شۇ - نە تەشۋىش چېكەر.

ئۆلۈممۇ چاغلىققۇ، قىينار بىر تەشۋىش،
شۇ مەزلۇم ۋەتەنىنىڭ ھالى نە كېچەر؟

1998 - يىل ئاۋغۇست، ئىستانبۇل - تۈركىيە

شىبەتنىك

(ئوغلۇمنىڭ 17 ياشقا كىرگەنلىكىنى تەبرىكلەپ)

ئونىيەتتىگە كىرگەن يىگىتتىنىڭ،
ئوقۇش – ئىشتا ئۆتەر كۈنلىرى.
ئىنسان بەختىن ئوقۇشتىن تاپار،
بەخت بىلەن ياڭرار ئۈنلىرى.

يىراقتىمەن، ھېس، يادىمدىسەن،
بەختىڭنى دەپ قولۇم دۇئادا،
تىلىگىمدە ھەم جانىمداسەن،
ئەل دەردىنى ئېيتسام خۇداغا...

تىلەك، ئەجر قوشگىزەك – تۇغقان،
ئۈمىد بىلەن ئىنسان كۆكىرەر.
ھېچ ئەجرىسىز نەدە بەخت بولغان؟
ئەجر ئەرنى كۆككە كۆتۈرەر.

1999 – يىل 25 – فېۋرال، لىۋېرپۇل – سىدنىي

زەكىيگ
(زەكىي 14 ياشقا توشتى)

زەكىي دىمەك ــ ئەقىللىق دىمەك،
ئوغلۇم سەنمۇ زەكىي بوپ يېتىل.
ئەقىل ئۇلۇق ئەل مېھرى بىلەن،
ئۇنداق ئەقىل ھەممىدىن ئېسىل.

ئاقىل ئىنسان ئەلنى دەپ ياشار،
يارىشارمۇ پاسىقلىق ئەرگە؟
ئەل- يۇرتىغا نېپى تەگمىگەن،
زەكىيلىكنىڭ قىممىتى نەدە؟!

1999 ــ يىل 18 ــ مارت، لىۋېر پۇل ــ سىدنىي

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۈچقۇن

«ئۇچقۇندىن يانغىن چىقىدۇ»
— ئۇيغۇر خەلق ماقالىسى
(«ئۇچقۇن» گېزىتىگە بېغىشلايمەن)

سەل چاغلىما، يانغان ئۇچقۇننى،
«ئۇچقۇنلاردىن يانغىن چىقىدۇ.»
شۇ ئۇچقۇنلار جەم بولسا بىردىن،
شۇم زۇلمەتنى گۆرگە تىقىدۇ.

سەل چاغلىما، شۇ يانغان ئۇچقۇن
كۆل قىلىدۇ بېيجىن تەختىنى.
شۇ ئۇچقۇنلار ئەۋجىدە كۆردۇم،
ئاق بوغدا[1] نىڭ نۇرلۇق بەختىنى.

1999 – يىل 3 – ئاپرىل، لىۋېرپۇل – سىدنىي

---

[1] بوغدا – ئۈرۈمچىنىڭ شەرقىدىكى بوغدا چوققىسىنى كۆزدە تۇتىدۇ.

مەرسىيە

(دىلبىرىم سامساقوۋاغا[1] بېغىشلايمەن)

هەي ئىست، ئۆمرۈڭ بېغىغا تاشلىدى زۇلمەت غازاڭ،
شۇم رەقىبلەر رەھىمە قىلماي، گۈللىرىڭ قىلدى خازاڭ.

سەن ئىدىڭ خەلقىڭگە پاسىۋان، ھەر ئىشىڭ زاھىر ئىدى،
سەن ۋەتەن زۇھراسى ئىدىڭ، خەلقىڭ ساڭا تاھىر ئىدى.

ئۆتتى ئۆمرۈڭ ئەل غېمىدا ھەممىگە خالىس ئىدىڭ،
ئاشۇ نازۇك روھىغا جىن تىكىپ ۋارىس ئىدىڭ.

ئەمگىكىڭنى كۆردى خەلقىڭ، ھۆرمىتىڭگە ئاپىرىن،
«بارىكاللاھ» دېدى خەلقىم، غەيرىتىڭگە ئاپىرىن!

«ئەي پەلەك - زالىم پەلەك ئۇيغۇر ئۈچۈن كۈن بارمۇ؟
- سەن دېدىڭ - مەزلۇم ئېلىمگە بىر كۈنى تاڭ يارىمدۇ؟!»

تاۋۇتۇڭغا تەگمىدى شۇنچە ئۇزاتسامۇ قولۇم،

---

[1] دىلبىرىم سامساقوۋا — قازاقىستاندىكى جۇمھۇرىيەتلىك "نازۇگۇم" فوندىسىنىڭ رەئىسى، شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) 2 - قۇرۇلتىيىنىڭ دائىمى كومىتېت ھەيئەت ئەزاسى 2001 - يىلى، ئىيۇن ئېيىدا ئالمائاتادا نامەلۇم قاتىللار تەرىپىدىن شېھىت قىلىنغان.

«ئەلۋىدا!» دەپ قالدىم ئاخىر بەك ئۇزاق بولغاچ يولۇم!

ھەي كەچۈر، باغرىم مېنى، دەردىڭگە دەرمان بولمىدىم،
شۇم پەلەك دەردىدە مەن ئۆمرۈمدە خەندان بولمىدىم.

2001 - يىل ئاۋغۇست، لىۋېرپۇل - سىدنېي

دولقۇنغا

(شائىر تەۋەللۇدىنىڭ 65 يىللىقىغا بېغىشلايمەن)

ئىسمىدا بار تېخىچە گۈزەل بوغدا بويىدا،
سىنىپداش بوپ ياشلىقتا ئۆتتى ئەجەپ بىر زامان.
ۋەتەن دەردى، ئەل مېھرى ھەر بىرىمىز ئويىدا،
لېكىن تەقدىر ئايرىدى، كەتتۇق بىزلەر ھەر تامان.

ئوتقا كىرسەك تەڭ كىردۇق، قالدۇق سادىق دائىمان،
گۈزەل ئەنھار بويىدا بەرگەن ئوتلۇق قەسەمگە.
دەشت - چۆللەرگە پالاندۇق، ئەرشكە يەتتى ئاھ - پىغان،
ھېچ ئۈمىدسىز بولمىدۇق باسسا تاغدەك ئەلەملەر....

بەختىڭ ئۆككەن، تاغ ئاتلاپ، يانا ئالدىڭ قەلەمنى،
قەلىمىڭدە كۈيلىدىڭ ئەل دەردىنى - غېمىنى.
داڭقىڭ كەتتى ئالەمگە، ئىجادىڭدىن ئەل رازى،
«ئاپىرىن!» دەپ قۇتلايدۇ سەندەك مەردان ئوغلىنى.

يانا بۈگۈن كۆرۈشتۇق ئالاتاۋنىڭ باغرىدا...
ئاتمىش بەشلىك تويۇڭغا نەسىپ بولدى بۇ پۇرسەت.
ئىجادىمدىن گۈل تىزدىم يۇرت - جامائەت ئالدىدا،
تۇتتۇم دوستۇم سوغامنى، مەنىسى زور، قوبۇل ئەت!

بۇ سوغامدا مۇجەسسەم چىن دوستلۇقنىڭ قامۇسى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يېرىم ئەسىر ئۆتكىلى - داۋانلارنى مات قىلغان.
بۇ قامۇستا بىر مەسلەك - ئەلنىڭ دەردى، نامۇسى،
دۈشمەن يىغلاپ، دوست كۈلۈپ، ھە بىزنىمۇ شاد قىلغان.

ئوكيېئان ئاتلاپ ئېپ كەلدىم ئۆتكەن ياشلىق تېگىنى،
شۇ ئۆمرىمىز بېغىدا قايتا كۈلسۇن نەۋ باھار.
سېنىڭ كۆيۈك - سادايىڭ ئەل ئارزۇسى - ئارمىنى،
قېرىمايدۇ ئەبەتكە ئېلى سۆيگەن ئىجاتكار.

2003 - يىل 6 - ئۆكتەبىر، ئالمۇتا - قازاقىستان

ۋەتەن ھەققىدە رۇبائىلار

ئانامنىڭ مېھرىدىن ئايرىما مېنى،
ئاتامنىڭ پۇشتىدىن شاللىما مېنى،
ئەي تەڭرىم، ھەممىدىن قىلساڭمۇ مەھرۇم،
ۋەتىنىم ئىشقىدىن ئايرىما مېنى.

ياشىدىم سەن ئۈچۈن ۋەتەن - جان ئانا،
كۆپ ئازاب - قايغۇلار «يار بولدى» ماڭا،
«ۋەتەن» دەپ مەن كۆيەي ۋەيلۇن دوزاختا،
گەر تەڭرىم بەخش ئەتسە مىڭ ئۆمۈر يانا.

ۋەتىنىم ئىشقىدا يانغان بىر شاممەن،
جىسمىدا ئۇرغۇغان بىر تامچە قانمەن،
خىزمىتىم تېگىلمۇ، بىلمەيمەن لېكىن،
ۋەتەنىنىڭ گاداسى - بىر خەستە جانمەن.

ئەل - ۋەتەن ئىشقىدا بىر ئۆمۈر كۆيەي،
ۋاپاسىز دۇنيانىڭ دوزىخىدىن كۆرەي،
روھىمنى - جىسمىمنى ۋەتەندىن ئىزلە،
غېرىپ بوپ چەتلەردە مەيلى مەن ئۆلەي.

ھاياتلىق ھەم ئۇزۇن ھەم قىسقا ھامان،
ئاستىلاپ كەتمەكتە جىسمىمدىن دەرمان،
زارىقىپ، تەشنا بوپ ئۆمۈرلەر ئۆتتى،
ۋەتەنىنىڭ تېڭىنى كۆرسەم نە ئارمان؟

2004 - يىل 22 - فېۋرال، لىۋېرپول - سىدنېي

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئانا مېھرى

(كىچىككىنە ھېكمەت)

ئانام بىبى رابىيەگە[1] بېغىشلايمەن

بار ئىكەنۇ - يوق ئىكەن،
ئاچ ئىكەنۇ - توق ئىكەن.
بۇرۇن ئۆتكەن زاماندا،
تارىم دەريا تاماندا،
مەكىت دېگەن بىر ئەلدە،
دەريا بويى كەڭ يەردە،
ئۆسۈپتۇ زەپ بىر بالا،
ئەقلى ھوشى راست تازا،
كىچىك قالغان ئاتىدىن،
پېقىر ئىكەن زاتىدىن.
شۇ يېتىملىق كۈنلەردە،
قارا باسقان تۈنلەردە،
ئۇنىڭ مىسكىن ئانىسى -
سۆيگەن يۈرەك پارىسى،
ساقلاپ ئۇنى ئاچلىقتىن،
باشقا كەلگەن خارلىقتىن،

---

[1] بىبى رابىيە قاسىم قىزى - شائىرنىڭ ئانىسى (1904 - 1972) ئەسلى قەشقەردىن ئۇزى پىچاندا تۇغۇلغان، شائىر تۈرمىدىكى ۋاقىتىدا ۋاپات قىلغان. شائىرنىڭ ئانىسىنىڭ ئۆلۈمى ھەققىدىكى خەۋەرنى 1978 - يىلى ئاپرېلدا لوساۋگو كۆمۈر خېنىغا چىققان ۋاقىتىلا ئاڭلىغان. بۇ رىۋايەتنى ئانىسىنىڭ ئېيتقانلىرىغا ئاساسەن شېئىرلاشتۇرۇپ چىققان.

سايە بولۇپ بېشىغا،
ئېلىپ يۈرەك قېتىغا،
ئۆستۈرۈپتۇ پەپىلەپ،
ھەر ئاغزىدا كەنجەم دەپ.
چۈشەرمەسكەن ئاغزىدىن،
ئورۇن بېرىپ باغرىدىن.
بالا ئاستا ئۆسۈپتۇ،
يىگىتلىكىن كۈتۈپتۇ...
شورلىقى شۇ پېقىرلىق،
يالغۇز يېتىم - يېسىرلىق،
ئۇ بىر يالغۇز ياش سىدە،
ھەسرەت تولا قەلبىدە،
قىشتا بولسا جۇدۇنلار،
يازدا بولسا قۇزغۇنلار،
ئاشۇ يالغۇز سىدىنى،
يۈرەك باغرى زېدىنى،
يەكلەپ بوزەك قىلماسمۇ؟
يۈرەك باغرىن تىلماسمۇ؟
لېكىن پەلەك باقماسكەن،
كەمبەغەلگە ياقماسكەن،
ئانا مېھرى قەلبىدە،
يانغان چىراق ھەمىشە،
شۇ چىراقتىن نۇر ئېلىپ،
ئۆز كۆڭلىنى شاد قىلىپ،
يىگىت ئېلىپ تورىنى،
كۆزلەپ دەريا سۈيىنى،
كۈن ئۆتەركەن يانپاشلاپ،

يىللار ئۆتەر شاپاشلاپ...
ئانىسىمۇ قېرىپتۇ،
كەنجەم بۇنى بىلىپتۇ.
ئانا، - دەپتۇ كەنجاخۇن،
يۈرەك باغرى بولۇپ خۇن:
«ئانا چېچىڭ تالىسى،
ئەمدى يوق بىر قارىسى،
ياشلىقىڭنى يېزىڭنى،
بېرىپ ماڭا مېھرىڭنى،
قاتتىڭ مېنى قاتارغا،
مەن خېجىلمەن ئېيتارغا،
ئۆزگىلەردەك باي بولۇپ،
باغلار ئىچرە جاي قۇرۇپ،
كۆتەلمىدىم راھەتتە،
كۆڭۈل ئۆتتى ھەسرەتتە.
مېنىڭ شورلۇق بۇ بېشىم،
ھالال ئەمگەك - بايلىقىم،
كېچە - كۈندۈز ئويۇمدا،
بىر نىيەت بار بويۇمدا.
ئارا بەرمەس ھەر مەھەل،
ساڭا يەتمەي شۇم ئەجەل،
بىر ئارمىنىڭ ئېيتساڭ سەن،
پەرمان بىلىپ ئۇنى مەن،
مەيلى تەندىن قان كەتسۇن،
مەيلى ئەزىز جان كەتسۇن،
ئادا قىلسام ئەھدىمدۇر،
ئېيت ئارمىنىڭ بەختىمدۇر.»

شۇ ئۇلۇغۋار كەبىگە.
يەتتە قېتىم، بىر ئەمەس،
سەپەر قىپتۇ «غىلك» دىمەس.
مەكىت - مەككە يولىدا،
ئۇنىڭ ھەر بىر غۇلىدا،
قاپتۇ تالاي چورىغى...
پۇتلىرىدا يورىغى...
ئۇشۇققىچە گۆش بوپتۇ،
قەددى قۇرۇق تۆش بوپتۇ.
شۇنداق كەنجەم «ئۇھ!» دېگەچ،
ئانا قەرزى شۇ دېگەچ،
ئانىسىغا ئۇ بىر كۈن،
ئانا، - دەپتۇ كەنجاخۇن:
«قەرزىڭ ئادا بولغاندۇر،
ئەمدى كۆڭلۈڭ تولغاندۇر،»
شۇندا ئانا خۇش بولۇپ،
سۆزلىرىدىن گۇل تۆكۈپ،
دەپتۇ قاراپ ئوغلىغا،
تويىماي ئۇنىڭ بويىغا:
«ھەي بالامەي، قىرزىقسەن،
دىلىڭ ئاپتاپ ئىللىقسەن،
جاپا چەكتىڭ - كۈپ چەكتىڭ،
چىشىڭ بىلەن تاغ كەستىڭ،
چەككەن سىنىڭ جاپايىڭ،
كۆرگەن سىنىڭ ئاۋازىڭ،
بۆشۈك تۇتۇپ يىنىمدا،
چىراق بولۇپ بېشىمدا،

شۇندا ئانا خۇش بولۇپ،
سۆزلىرىدىن گۈل تۆكۈپ،
دەپتۇ قاراپ ئوغلىغا،
تويماي ئۇنىڭ بويىغا:
«رەھمەت ئوغلۇم، سۆزۈڭگە،
بەخت ياردۇر ئۆمرۈڭگە،
ئىسىت، قېرىپ قالغىنىم،
باردى بىرلا ئارمىنىم،
كۆرسەم دەتتىم مەككىنى ـ
شۇ ئۇلۇغۋار كەبىنى.
بىراق مەككە يىراقمىش،
بۇ بىزلەرگە يوق بىر ئىش،
بۇنىڭسىزمۇ رازىمەن،
قايغۇرمىغىن زادىسەن.»
كەنجەم ئاڭلاپ بۇ گەپنى،
ئۆتكۈزمەستىن شۇ پەيتنى،
«بولدى!» دېسە ئۇنىماي،
ئەھدىسىدىن ھېچ يانماي،
ئانىسىنى ھاپاشلاپ،
كەك باغرىدا باغاشلاپ،
ئاتلىنىپتۇ سەپەرگە،
باقماي خەۋپۇ ـ خەتەرگە.
ئۆتۈپ قانچە ئەللەردىن،
كېزىپ قانچە يەرلەردىن،
ئېگىز داۋان تاغ ئېشىپ،
چۆل جەزىرە يول بېسىپ،
يېتىدىكەن مەككىگە ـ

ئاق سۈت بەرگەن بىر مەرتەم،
شۇ ئەجرىڭدىن ئارتۇق ھەم...
ئانا قەرزى بالىدا،
ساقىت بولماي بويىندا،
تا مەڭگۈگە قالىدۇ،
كىم بۇ سۆزدىن تانىدۇ؟
رەھمەت ئوغلۇم، بەخت تاپ،
بار ئەۋلادىڭ ئۆتسۇن شاد!»
قول كۆتۈرۈپ شۇ ئانا،
قىپتۇ ئۇلۇغ بىر دۇئا.
شۇندا كەنجەم ئويلىنىپ،
بۇ ھېكمەتتىن روھلىنىپ،
«دەر ھەقىقەت راست» دەپتۇ،
«ئۆمرۈم ساڭا خاس» دەپتۇ!

ئانا ـ بالا ئۆتكەنكەن،
مۇرادىغا يەتكەنكەن.
بۇ ئىش ئۆتكەن ـ ئۆتمىگەن،
ئانا مېھرى ـ كۆن ئىكەن،
شۇ مېھىردا كەڭ ئالەم،
ئۇچار قانات، بار ئادەم،
شۇ مېھىردىن تولۇقتۇر،
شۇ مېھىردىن ئۇلۇغدۇر.

1971 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىنى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ۋابادار قالغاچ
(داستان)

بار ئىكەنۇ ـ يوق ئىكەن،
ئاچ ئىكەنۇ ـ توق ئىكەن،
بۇرۇن ئۆتكەن زاماندا،
تارىم دەريا تاماندا،
مەمەت دېگەن بىر پېقىر،
يۈرەك ـ باغرى قان، يېغىر،
دولان دېگەن قىشلاقتا،
دىلى غەملىك ئازابتا،
ياشايدىكەن غەم بىلەن،
كۆزى قان ـ ياش نەم بىلەن.
ئۆتكۈزەركەن تۈنىنى،
تۈنگە ئوخشاش كۈنىنى.
زالىم پەلەك باقماسكەن،
كەمبەغەلگە ياقماسكەن،
ئىشلىسىمۇ كۈنۇ تۈن،
بولماي زادى نان پۈتۈن،
ئۆتىدىكەن خارلىقتا،
بىر هايۋاندەك زارلىقتا.
مەمەت ئاشۇ پېقىرنىڭ ـ
يالغۇز يېتىم ـ يېسىرنىڭ،
ئەۋلادىكەن بەختىسىز،
ماڭلىيىدا قۇرۇق ئىز،
سۆزلەر ئۇنىڭ مۇڭىنى،
كۆرگەن هايات يولىنى.

سۆزلەپ كەلسەڭ دەردى جىق،
گويا پەلەك جانغا زىق،
سانچىلار كەن يۈرەككە،
ئارام بەرمەي مەمەتكە.
يا ئۆيىدە كىگىز يوق،
تام تەشكىدەك بىگىز يوق،
قىپ يالىڭاچ باللىرى -
شۇ كەچكۈزنىڭ تاللىرى،
زارلايدىكەن ئاچلىقتىن،
باشقا كەلگەن خارلىقتىن.
كەڭ بولسىمۇ بۇ ئالەم،
پېقىر ئۈچۈن ھامانەم،
گويا قەپەز تار ئىكەن،
خورلۇق ئاڭا يار ئىكەن.
قاتتىق ئىكەن يوقسۇزلۇق،
دىلى دائىم قايغۇلۇق،
باشنى سىلىپ ئۈندىمەي،
چالار ئىكەن بەزەن نەي...

2

پەقەت ئۇنىڭ خۇشلىقى،
تورۇستىكى قالغىچى،
ھەر باھاردىن كۆزگىچە،
گەمىسىدە ئۆزگىچە،
سايرايدىكەن ۋىچىرلاپ،
بەزەن ئاستا پىچىرلاپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com

دەركەن مىسكىن مەمەتكە:
«چۆكمە ئارتۇق ھەسرەتكە،
بۇ كۆنلەرمۇ تېز كېتەر،
ساڭا شادلىق بىر كېلەر،
تۆن كەينىدىن تاڭ ئاتار،
بۇ قاراڭغۇ ھەم پاتار...
ئۆتنە ئالەم - بۇ ئالەم،
چەكمە ئارتۇق تەشۆنش - غەم.
ۋىچىر - ۋىچىر، بولغىن شاد،
زور بايلىققا تولغىن پات.»
ئاڭلاپ قالغاچ كۆيىنى،
شادلىق ئوراپ كۆڭلىنى،
ئۆتكۆزەركەن تۆننى -
تۆنگە ئوخشاش كۆننى.

3

بىر كۆن مۇنداق ئىش بوپتۇ،
كۆن قادىلىپ چۆش بوپتۇ.
تورۇستىكى قالغىچى -
ئۇنىڭ سۆيگەن ئادىشى،
ئۇگىسىدا پەم قىلماي،
خاتىرىنى جەم قىلماي،
«پوك» چۆشۆپتۇ داق يەرگە،
مەمەت چۆكۆپ سوغ تەرگە،
ئاستا ئاپتۇ قولىغا،
كۆزى چۆشۆپ پۆتىغا،

ناسلا قاپتۇ يېغلاشقا،
يۈرەك - باغرىن تىلغاچقا،
ئاشۇ بالا قالغاچنىڭ -
قاناتلىرى قىيغاچنىڭ،
شۇ ئوڭ پۇتى سۇنۇپتۇ،
مەمەت غەمگە تولۇپتۇ...
شۇنداق مەمەت ئاۋايلاپ،
سۇنغان پۇتنى راس باغلاپ:
«قالغاچجان - قالغاچ،
نېمە بولدۇڭ جان ئاداش،
جىمجىت ياتماي ئۇگاڭدا،
ئىسسىق ئوت - چۆپ چۇگاڭدا،
سۇندۇرۇپسەن پۇتۇڭنى،
ئاڭلاپ سېنىڭ ئۈنۈڭنى؛
دىلىم بولدى بەك خەستە،
ساڭا بولدى بەك تەس - تە!
ئەمدى ياتقىن ئۇگاڭدا،
ئىسسىق ئوت - چۆپ جۇگاڭدا،
ئاۋايلىغىن جىم ياتقىن،
سوغقا توڭماي ھەم ياتقىن،
شىپا تاپسا مەيىلىڭ،
خۇشدۇر مەمەت غېرىبىڭ.
يىگىلىڭ كەلسە يە بۇنى،
ئىچكىلىڭ كەلسە ئىچ سۇنى...»
دەپتۇ مەمەت دان بېرىپ،
مېھرى بىلەن جان بېرىپ.
ئانا قالغاچ كەچقۇرۇن،

ئۇچۇپ كەپتۇ بىر قۇيۇن.
كۆرۈپ مەجرۇھ باغرىنى،
ئاستا ئېچىپ ئاغزىنى،
شۇنچە غەمكىن سايراپتۇ،
ھەسرەت چېكىپ زارلاپتۇ...
ئاگاھ بولۇپ ئەھۋالدىن،
كەلگەن بالا قازادىن،
«رەھمەت!» - دەپتۇ مەمەتكە،
«ياخشىلىقنىڭ ئەبەتكە،
بىكار كەتمەس ئەقىدەڭ،
رازى سەندىن سەخرەڭ.»
مەمەت دەپتۇ: «ئامان بول!
تېزراق ئۇچقىن كۈچكە تول...»
كۈنلەر ئۆتۈپ، ئاي ئۆتۈپ،
كۆك ئاسماندىن سۇ تۆكۈپ،
كەپتۇ ئاخىر غېرىپ كۈز،
غەمگە پېتىپ دالا - تۈز،
سەپەر قىپتۇ يېشىل ياز،
قۇشلار بىلەن ئۆردەك، غاز...
ئىسسىق ياقىقا يول ئاپتۇ،
دىلغا ھەسرەت - غەم سالپتۇ.
قالغاچلار خوش بولۇپ،
كۈچ - غەيرەتكە راست تولۇپ،
ۋىدا ئېيتىپ مەمەتكە،
بۆلەپ ئۇنى رەھمەتكە،
يولىغا بوپتۇ راۋان،
ئېشىپتۇ تاغۇ داۋان....

4

قار لەپىلدەپ ـ قار يېغىپ،
كەڭ دالىغا ئىز سېلىپ،
كەپتۇ سوغاق زېمىستان،
بىزنىڭ مەمەت ناتىۋان،
قار، شىۋىرغان باسقاندا،
تۈنلەر بىدار ياتقاندا،
ياد ئېتەركەن يازلارنى،
ئاققان دەريا سايلارنى،
قالغىنىنى ياد ئېتەر،
ئۆز كۆڭلىنى شاد ئېتەر.
شۇنداق كۈتۈپ باھارنى،
كەتكۈزۈپتۇ ئاق قارنى...
ئۇچۇپ ئۆتسە شوخ شامال،
قىرلار كۈلۈپ خۇش جامال،
ئاستا يۈزىن ئاچاركەن،
ھىدلىق پۇراق چاچاركەن.
لىباس كىيىپ رەڭمۇ رەڭ،
پۈتۈن ئەتراپ بىر گىلەم،
«كەلدىم!» ـ دەپتۇ ئەتىياز،
نەغمە ناۋا چېلىپ ساز،
شۇنداق مەمەت قوش تۇتۇپ،
ئېتىزلاردا تەر توكۇپ،
ئىشلەر باينىڭ يېرىگە،
شۇ ئەجرى يوق تېرىدە؛

ئشلەر تىنىم تاپماستىن،
چەكمەن تېزدىن ئاشماستىن،
«بەخت» دەركەن ئاللاھقا ـ
شۇ ياراتقان پاناغا.

5

بىر كۈن قالغاچ ۋىچىرلاپ،
تۆگلىكىدىن غىپىلداپ،
كىرىپ كەپتۇ ئۆيىگە،
شادلىق قوشۇپ كۆيىگە.
شۇنداق باقسا قالغىچى ـ
شۇ سېغىنغان ئادىشى.
چىشلەپ ئۇرۇق تۇمشۇقتا،
«ئالغىن!» ـ دەپتۇ خۇشلۇقتا،
«ئالغىن!» ـ دەپتۇ ئۇرۇقنى،
«سەنمۇ كۆرگىن يورۇقنى.
ئادا قىلاي قەرزىمنى،
سەنمۇ كۆرگىن ئەجرىڭنى!»
دەپتۇ قالغاچ دان بېرىپ،
قاناتلىرىنى بىر قېقىپ.
مەمەت كۆرسە بىر ئۇرۇق ـ
تاۋۇزنى دېنى خوپ تولۇق.
مۇنداق ئۇرۇق كۆرمىگەن،
شۇنچە نۇرلۇق، نىم دېگەن؟!
مەمەت دەپتۇ قالغاچقا،
قاناتلىرى ئالماچقا:

«رەھمەت ساڭا، قالغىچىم،
چىن ۋاپادار ئادىشىم،
چۈنەك تارتىپ دان ئېكەي،
پېشانەمدىن بىر كۆرەي.
مەمەت ئېلىپ ئۇرۇقنى،
ئېچىپ كەك بىر قۇرۇقنى،
شۇ ئۇرۇقنى تىكىپتۇ،
ئاي كۈننى كۈتۈپتۇ...
كۈنلەر ئۆتۈپ كۈن كەپتۇ،
مەمەت بىر كۈن سەپ سېپتۇ،
يوغان تاۋۇز تۇرغانمىش،
ئاستا چېكىپ ئۇرغانمىش،
«پوك - پوك» ئېتىپ ئۈنلەپتۇ...
«ۋاقتىم يەتتى، يە!» - دەپتۇ.
مەمەت سېلىپ داستىخان،
بالا - چاقا شادىمان،
«بىسمىللاھ!» - دەپ شۇ مەمەت،
«پاناھىمغا مىڭ رەھمەت!»
شۇ تاۋۇزنى تىلىپتۇ،
ھەممە ھەيران جىمىپتۇ...
«قاراس» قىلىپ ئېتىلىپ،
ئالتۇن - گەۋھەر چېچىلىپ،
دوگا بولۇپ داستىخاندا،
تاغ - تاغ بولۇپ تۇرغانمىش،
ھەممە خەندە ئۇرغانمىش،
ئۆز بەختىدىن شۇ ئاندا.
شۇندىن باشلاپ غېرىپقا -

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئاشۇ «تىرىك مېيىت» قا،
بەختۇ ئامەت بېقىپتۇ...
توقلۇق تۇرمۇش بېقىپتۇ...

6

كۈنلەر ئۆتۈپ كۆپ ئۆتمەي،
يېشىل ياپراق گۈل تۆكمەي،
باي ئاڭلاپتۇ بۇ ئىشنى،
ئويلاپ ھەردەم قىلمىشنى،
باي سوراپتۇ مەمەتتىن،
ئاشۇ ساددا يۈرەكتىن،
«باي بولغاننىڭ بائىزىن،
ئېيتقىن سۆزنىڭ جائىزىن!»
بىزنىڭ مەمەت بىرمۇ - بىر،
قىلغان ئىشقا قوشماي كىر،
قىپتۇ ئىشنىڭ بائىزىن،
قىپتۇ سۆزنىڭ جائىزىن.
«توختا!» دەپتۇ ئاچ كۆز باي،
كېچە - كۈندۈز ئۇخلالماي،
ئىچى ئاداپ خۇن بولۇپ:
«ئاشۇ پېقىر مەن تۇرۇپ،
بار دۇنياغا ئىرىشسە،
يوقسۇل بىغەم كۈلۈشسە،
قانداق يۈرەي باش تۇتۇپ،
كۆزلىرىمگە ياش تۇتۇپ؟!
نەدە كۆرگەن پېقىرنىڭ،

شورلۇق يېتىم - يېسىرنىڭ،
بەختى گۆللەپ كۆلگەننى،
ئۆتكۈزمەستىن شۇ دەمنى،
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتىن -
كۆزگە چۈشكەن ئەخلەتتىن!»
ئاچكۆز بېيىم ئالدىراپ،
ھەر قەدەمدە بىر توۋلاپ،
بۇيرۇق قىلىپ مالايغا،
ئۇگا ساپتۇ سارايغا...
تۇتۇپ كېلىپ قالغاچنى،
قاناتلىرى ئالماچنى،
قاراپ ياتار تۈنى كۈن،
قالغاچتىن يوق بىر ئۈن.
يا ئۇگدىن يېقىلماس،
باينىڭ كۆڭلى ئېچىلماس.
باي ئويلىنىپ بىر ئىشنى،
قولغا ئاپتۇ چىۋىقنى...
بالىسىنى قالغاچنىڭ —
قاناتلىرى ئالماچنىڭ،
ئاتتى يەرگە بېقىنلاپ،
كەتتى ئىخ جان تىپىرلاپ.
ئاشۇ بالا قالغاچنىڭ،
قاناتلىرى ئالماچنىڭ،
شۇ سول پۇتى سۇنۇپتۇ،
دىلى غەمگە تولۇپتۇ...
ئاچكۆز بېيىم ئالدىراپ،
ئۇندىن -.بۇندىن بىر باغلاپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

قاراپ بالا قالغاچقا ـ
قاناتلىرى قىيغاچقا،
ئۇ بىر مۇنداق سۆز دەپتۇ،
مەسۇم دىلغا داغ ساپتۇ:
«قالىغاچ جان ـ قالغاچ،
نېمە بولدۇڭ ھەي ئاداش!
جىمجىت ياتماي ئۇۋاڭدا،
ئىسسىق ئوت ـ چۆپ جۇۋاڭدا،
سۇندۇرۇپسەن پۇتۇڭنى،
كۆرەر بولدۇڭ كۈنۈڭنى.
پوتلىرىڭنى مەن باغلاي،
شۇ «رەھىمنى» ئۇنۇتماي،
ماڭا شادلىق، بەخت بەر،
ئېگىز راۋاق تەخت بەر!
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتىن ـ
كۆزگە چۈشكەن ئەخلەتتىن.»
بالىسىنى قالغاچنىڭ،
قاناتلىرى ئالماچنىڭ،
ئۇگىسىغا تاشلاپتۇ،
ئەزىز جاننى خارلاپتۇ،
ئانا قالغاچ كەچقۇرۇن،
ئۇچۇپ كەپتۇ بىر قويۇن،
كۆرۈپ مەجرۇھ باغرىنى،
ئاستا ئېچىپ ئاغزىنى،
شۇنچە غەمكىن سايراپتۇ،
ھەسرەت چېكىپ زارلاپتۇ...
ئاگاھ بولۇپ بار ئىشتىن،

بىزار بولۇپ شۇ ئىتتىن،
«تەرگىنىگنى ئۇرارسەن»،
سەنمۇ بىر كۈن كۆرەرسەن!
دەپتۇ قالغاچ غەزەپتە،
كۈن ئۆتۈپتۇ ھەسرەتتە...
كۈزمۇ كەپتۇ ئاز قالماي،
ئاچكۆزلۈكتە قانخور باي،
ئۇزۇتۇپتۇ قالغاچنى.
قاناتلىرى ئالماچنى.
«بارىكاللاھ!» - دەپ پەمگە،
قىشتا يۈرۈپ بەزمىدە،
كۈتۈپ ئاپتۇ باھارنى،
كەتكۈزۈپتۇ ئاق - قارنى...

7

بىر كۈن كەپتۇ قالغىچى -
شۇنچە كۈتكەن ئارمىنى.
تۇمشىغىدا دان كۆرۈپ،
قەھ - قەھ ئۇرۇپ شاد كۈلۈپ،
دەپتۇ بېيىم ئالدىراپ،
تويماس نەپسى تاقىلداپ:
«بەرگىن تېزراق شۇ داننى،
قىينىماستىن بۇ جاننى.
تېرەي چۈشسۈن تاۋۇزۇم،
قانسۇن مېنىڭ ئارزۇيۇم،
ئۆتۈپ كېتەي مەمەتتىن،
كۆرگە چۈشكەن ئەخلەتتىن!»

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قالغاچ بايغا بىر قاراپ،
قاناتلىرىنى شوخ تاراپ:
«ئالغىن! يەتكىن مۇراتقا،
قىينالمىغىن ئازابتا...»
دەپتۇ قالغاچ دان بېرىپ،
قاناتلىرىنى بىر قېقىپ.
بېيىم ئېلىپ ئۇرۇقنى،
ئېچىپ كەڭ بىر قورۇقنى،
شۇ ئۇرۇقنى تىكىپتۇ،
ئاي كۈننى كۈتۈپتۇ.
كۈنلەر ئۆتۈپ كۈن كەپتۇ،
بېيىم بىر كۈن سەپ ساپتۇ:
تاۋۇز تۇرار پاقىراپ،
ئاچكۆز بېيىم ئالدىراپ،
بۇيرۇق قىلىپ مالايغا،
داستىخان ساپتۇ سارايغا.
ئىشىكنى چىڭ ئېتىپ،
ئۇشبۇ ئىشنى سىر قىلىپ،
شۇ تاۋۇزنى تىلىپتۇ،
ئۆزى ھەيران جىمىپتۇ...
ئالتۇن ئەمەس بىر بالا...
ئىلان، چايان، يا خۇدا،
باي ئۆيىنى بېسىپتۇ،
باي نەپسىگە قېنىپتۇ...
دولان ئېلى شۇ كۈنى،
كۈزنىڭ ئىللىق بىر تۈنى،
قۇتۇلغاچقا بالادىن،

ئاچلىق، خورلۇق، قازادىن،
ئاش تارتىپتۇ توي قىلىپ،
ئۆز كۆڭلىنى شاد قىلىپ.
ئاشۇ تويدا - سورۇندا،
ئادەم تولا گەۋجۇمدا،
بار ئىكەندۇق بىر دانا،
ئەقلى راسا پىر دانا،
ئۆتكەن ئىشنى ئويلىنىپ،
دەپتۇ ئاستا ئو تۇرۇپ:
«ئاڭلا، - دەپتۇ خالايىق!
سۆزۈم ھەق يا نالايىق،
تەرگىنىڭنى ئورايسەن،
دوستقا قىلما يامانلىق.
كۆپ ئىشلارنى كۆرسەن،
ئۆلمىگىنىڭ دولانلىق!»

1971 - يىل قىش، غۇلجا ئوبلاست تۈرمىسى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇقاۋا لايىھەلىگۈچى : ئا.قاسىم

ۋەتىنىم ئىشقىدا يانغان بىر شاممەن،
جىسمىدا ئۇرغۇغان بىر تامچە قانمەن،
خىزمىتىم تېگىلمۇ، بىلمەيمەن لېكىن،
ۋەتەنىنىڭ گاداسى - بىر خەستە جانمەن.

ئەل - ۋەتەن ئىشقىدا بىر ئۆمۈر كۈيەي،
ۋاپاسىز دۇنيانىڭ دوزىخىدىن كۆرەي،
روھىمنى - جىسمىمنى ۋەتەندىن ئىزلە،
غېرىب بوپ چەتلەردە مەيلى مەن ئۆلەي.

ھاياتلىق ھەم ئۇزۇن ھەم قىسقا ھامان،
ئاستىلاپ كەتمەكتە جىسمىدىن دەرمان،
زارىقىپ، تەشنا بوپ ئۆمۈرلەر ئۆتتى،
ۋەتەنىنىڭ تېگىنى كۆرسەم نە ئارمان؟

نەشرىياتنىڭ تور ئادرىسى : w.uygurlar.ne
ئېلېكترونلۇق خەت ئادرېسى : aturan2003@yahoo.com